

ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΣ

Κύριε, ποῦ ἐφύσηξες στοῦ ὄχτροῦ τὰ μάτια
 Ἐφτόνι, νὰ χαθῆ στα μονοπάτια
 Τῆς δικαιοσύνης σου καὶ τὰ παλάτια
 Τοῦρίζεις κάτω·

Κ' εἶδες ἡ γῆ τὴ Δόξα ν' ἀναδίνη,
 Τοῦ ἀγῶνα σου ἱερὴ καὶ τὴ γαλήνη
 Μᾶς χάρισες, ἡ ἀγνὴ θεωριὰ ποῦ χύνει
 Τοῦ ἁγίου θανάτου·

Ἄκου, τοὺς λαούς, ποῦ βοᾶν σὰν τὰ μελίσσια
 Καὶ πνίγουνε στὸν ὕμνο σου τὴ λύσσα
 Τοῦ ὄχτροῦ κ' εἶν' ἡ δεησὲς τους κυταρίσσια
 Στὴ θεία τους θλίψη·

Ἄκου πῶς βόγγουν γιορτερὰ ἡ καμπάνες,
 Ἄκου πῶς χύνονται βαθτοὶ οἱ παιᾶνες·
 Ἄκου πῶς κλαῖν καὶ σ' εὐλογᾶνε ἡ μῖνες
 Ἄκου ἀπ' τὰ ὕψη·

Ἄκου ἀπ' τὸν Ἄθω ἄκου ἀπ' τὸν Ὀλυμπο, ἄκου
 Ἀπὸ τὰ κορφοβούνια κ' ἀπ' τοῦ λάκκου
 Τὰ βύθη, ἀπὸ τὸ σκοῦσμα τοῦ κοράκου
 Ποῦ τρώει προφίμι·

Ἄκου ἀπ' τὰ πέλαα, ποῦ βαθιὰ ἀνασαίνουν
 Τὰ νέα νησιά ποῦ ἀπ' τὸ σεισμό σου βγαίνουν
 Καὶ στὰ καράβια σου τὴ Δόξα δένουν
 Πλώρα καὶ Πρύμη,

Ἀπὸ τὴ Σαμοθράκη σου ποῦ ἡ Νίκη
 Ρίχνει κραυγὴ καὶ ἀγὼ στὴ Σαλονίκη
 Κ' ἔχ' ἡ βοή της τὴν ἱερὴ σου φρίζη,
 Τοῦ Δίκαιου μῖνενα,

Ἄκου κ' εὐλόγα ὡς στάχνα γύραμε ὄλοι
 Στὸ μεγάλο, ἄξαφνὸ σου δροσοβόλι·
 Καταίβα, Δίκαιε, σάλεψε στὴν Πόλη·
 Κάμε ν' ἀκούσουμε, ν' ἀκούσουμε ὄλοι
 Καὶ τῆς Ἁγιά-Σοφιάς σου τὴν καμπάνα !

“ΘΕΣΣΑΛΙΑ,”

I

Βροχή τοῦ Ὀλύμπου πνίγει τὴν κοιλίδα,
Τὸ βουνό, ποῦ τὸ Δία ἔχει κορφή του·
Φέγγ’ ἡ ἔστραπή, σὰν καπνισμένη δάδα
Μπροστὰ ἀπὸ τὴν ἀθάνατη μορφή του·
Μὰ στῆς βουνοκορφῆς του τὴν πεδιάδα,
Μόνος, τὸν Ἥλιο, ἂν χαιρέται λαμπάδα,
Στὸν κεραινὸ ἀπολύνει τὴν κραυγή του·
— «Κράτει σφιχτά, τὸν πόλεμό σου Ἑλλάδα!»

Καὶ ὡσὰ νὰ σβεῖ σὲ ἀπόμακρο ἀκρογιάλι
Τὸ κῆμα θολωτὸ κ’ ἡ ἀκμή του σώνει,
Νὰ σπάει, σὰν τάργυρόηχο τὸ κρουστάλλι,
Ἡ βοή βαρυνὰ πολὺκυκλή, ξαπλώνει
Καὶ σβένεται καὶ κυλάει καὶ δυναμώνει,
Στὸν ἴδιο ἀγὼ διπλοχτυπάει τ’ ἀμῶνι,
Τέλος τὸ γέλιο τὸ ἄφθονο προβάλλει,
Γέλιο τοῦ Δία, τὸ βροντερὸ κανόνι!

Καὶ τοῦ Πηνειοῦ τὰ ρέματα ἀπὸ πάνω,
Καθὼς σ’ ἀπόσκια τὰ κοτσύφια λένε
Τ’ ἀνεβρυτὸ κελιάδισμα τὸ πλάνο,
Στὶς λαγκαδιές σουρίζουνε τὰ βόλια
Κι ἀκολουθᾶνε τὰ νερά ποῦ ρένε,
Σὰν τὰ κοτσύφια μὲς σ’ ἀπόσκια λένε,
Σὰν τὰ πουλιά σ’ ἀπόβροχα περβόλια!

II

Στὴ λάμψη τὴν ἀπόβροχη, ὅταν γύρω
Θὰ νὰ κινιέξῃ ὁ κάμπος κ’ ὅλη ἀκόμα
Τ’ ἄφθαρτα, ἡ γῆ θὰ δίνη, ἀκέρια μῦρα,
Ξυπνάω σὸ νοῦ μου, τὴν Ὀλύμπια λύρα,
Σὰ θὰ σιγάη τὸ στοργυλὸ τὸ στόμα
Τοῦ κανονιοῦ κ’ ἀπ’ τῶν Τεμπῶν τὴ θύρα
Θὰ νὰ διαβῶ κ’ ἀγνάτια ἀπὸ τὴ Μοῖρα
Θ’ ἀνασάνω τὸ ἐλεύτερο τὸ ζωῖμα.

Στὴ λάμψη τὴν ἀπόβροχη, ἅμα θάνα
Τῶν παιδιῶν ποῦ ρημάξαν τὶς μανάδες,
Λησιμονημένο τὸ ἅγιο παραμῦθι
Μέσα στῆς δόξας τὶς περιπλοκάδες,
Καὶ θὰ φουσκώνῃ ἡ ἀνοιξη τὰ στήθη,
Σὰν πέρδικα, στὶς νέες ἀναδεντράδες
Τῆς φυλῆς, μὲ τὴν ὄψη μου λουσαμένη
Στὴ φωτεινὴ τῶν ἀθανάτων λήθη.

Σὰ θάνα ἡ μακρονὴ δουλεία σωμένη
Τοῦ προβατάρη Ἀπόλλωνα τοῦ Φοίβου,
Κι ὀλόγυμη ἡ ματιά μου, σηκωμένη,
Θὰ ἰδῇ τὸ πνεῦμα τὸ λαμπρὸ τοῦ Ἐφήβου,
Ποῦ θὰ κερνάη στοὺς Ὀλυμπίους, τὴ νιότη
Τὴν αἰώνια, μὲ τὸν ἄμμαστο κρατῆρα,
Σὰν τὴ νευρὴ τοῦ τόξου θὰ ταχύσω
Σὲ σημάδι λαμπρότατο τὴ λύρα,
Μὲ τὴν ἀγῶ τοῦ θείου τοῦ γέλιου πρώτη,
Σὰ θὰ σταθῶ τῶν κρῦων Τεμπῶν τὴ θύρα!

Καὶ καθὼς βγαίνει ὁ Ἥλιος κ’ ἀγναντεύει
Ἀπὸ ἀσταχυῶνε πέλαγο καὶ σ’ ἄλλο
Πέλαο σταχυῶνε πάει καὶ βασιλεύει
Στὰ Τρίκκαλα—καὶ ὁ κάμπος, μ’ ἓνα σάλο
Τοῦ ἀνέμου τοῦ ἀνοιξιάτικου ἀναδενεῖ,
Στὸ κυμάτωμα τὸ ἴδιο τὸ μεγάλο,
Ἐκὶ ποῦ σβεῖ καὶ κ’ ἰὸ ποῦ ζωντανεύει,
Γιὰ μᾶς φωτιάς τὸ ψήλωμα θὰ βάλω!

III

Σιωπὴ τοῦ Πήλιου, φλογισμένη, ἀπ’ ὅλη
Τοῦ ἡλιοῦ ποῦ βασιλεύει τὴ λαμπρότη!
Σὲ δειλινὸ πὼς σβύνει περιβόλι
Τὸ βραδυνὸ κελιάδισμα, σὲ σκότη
Ἀβέβαια καὶ σῶν θάμνων τὴ πυκνότη
Βαραίνει πὺ σγουρὸ τὸ δροσοβόλι
Κ’ ἡ γῆ ἡ ὄγρη μυρίζει, καθὼς ὅλη
Τραβιέται ἀπ’ τὴν ἀγκάλη τοῦ Τοξότη·
Σιωπὴ τοῦ Πήλιου φλογισμένη ἀπ’ ὅλη
Τοῦ ἡλιοῦ, ποῦ πάει νὰ δύση, τὴ λαμπρότη!

Σὰ φύγη ξάρνον ἀητὸς ποῦ τὸν τρομάξῃ,
Ἄν ροβολήσῃ ὡς στὴ σπηλιά του βράχος,
Τὸ φτέριασμα του ὡς κῆμα σὰν ἀράξη,
Ἄμμα τὸ πρῶτο τὸ ἄκουσμα, ἀπ’ τὸ τάχος,
Ἐβούξε, καθὼς ποῦ ἄπλωσα τὰ χέρια
Νὰ τὸ δεχτῶ στὰ στήθη μου μονάχος!

Δὲ μοῦ ἔκραξε τὴ νιότη τοῦ Ἀχιλλεῖα,
Μηδὲ τὸ φτερωμένο του ποδάρι,
Σὰν τὰ κρεμάμενα νερά, τὰ ὄραϊα
Πάντα βογγάνε κ’ ἀπ’ τὴν πλούσια χάρη
Γεμάτα, σὰν τοῦ ἀλόγου τὸ καμάρι,
Ξάρνον προβαίνονγ, αἰώνια, πάντα νέα
Κι ὡς τᾶτια τὰ εὐκαιρα ἀπὸ καβαλάρη

Καὶ φεύγουν καὶ ποθοῦν τὸν ἀντρωιωμένο
Ποῦ γιὰ νὰ τὰ χαρῆ θὰ νὰ τὰ πάρη!

Πήλιο, θάρσῳ νὰ πνίξω στὰ νερά σου,
Καθ' ἄλλη βοή, ἀπ' τὴ βοή ὁποῦ κάνει
Στὰ σπλάγχνα μου, ἡ χαρούμενη καρδιά μου,
Γιὰ τὸ ἄκουσμα τῆς Νίκης, ὁποῦ φτάνει
Κι' ἀχολογᾷ ἡ φωνὴ τῆς στὰ πλευρά σου,
Θαρσῶ νὰ πιῶ τὴ δρόσο σου τὴν αἰώνια,
Θὰ ξεδιψάσῃ ἡ δίψα μου στ' αἰθρία,
Ποῦ θρέφουν τὰ λαγκαθία τὰ ἰσκιερά σου,
Μὰ πρὶν ἀναίβω τοῦ Ὀλύμπου τὰ χιόνια
Καὶ πρὶν τὰ Τέμπη σιωπηλὸς περάσω,
Τὴν ξαφνικὴ ἡσυχία θὰ λογαριάσω,
Μὲς στὴν καρδιά μου, ἀπ' τὰ στερνὰ τὰ χιόνια!

IV

Σὲ λόφους, ποῦ ροδίζει τὸ ἀσφοδεῖλι
Θὰ νὰ πλανιέται ὁ πελαγοῦς, ποῦ τὰ ἴδια
Χέρια τοῦ ὄχρου, τοῦ ἀπλώσαν μὲ φίλια,
Τὸ εἰρηνικὸ πουλί, ποῦ αὐγὴ καὶ δεῖλα
Ἄργοπατάει στοὺς κάμπους καὶ τὰ φεῖδια
Ψάχνει καὶ στὸν σπιτιῶν τ' ἀποκαῖδια
Χτίζει φωλιά, γαλήνια Θεσσαλία!

Τοῦ ἀλόγου κ' ἡ γενιά θὰ ξαναπάρη,
Ποῦ ἀπὸ τὰ χέρια ἐβῆκε τοῦ Φειδία,
Σφιγτὴ καὶ ὀρμητικὴ, μὲ τὸ καμάρι
Τοῦ ἀπάρθενον, τοῦ ἐρήβου καρβαλάρη,
Στοὺς δρόμους τοῦ Ἥλιου, μὲ μπροστὰ τὸ στήθος,
Ἄγρια κ' ἐναντιωμένη, ὅπως ὁ μῦθος
Καὶ ἡ γῆ σου, τὴν ἐπλάσαν, Θεσσαλία!

Ἔο Θεσσαλία, κί' ἀνόρωτη εἰς' ἀκόμα!
Καὶ τὰ καματερά σου μονκιανιῶνται
Ὅργωνοντας ἄδρα τὸ πλούσιο χῆμα,
Ποῦ μέσα του ἀθησαύριστα κοιμῶνται
Τὰ τριῖσβυθα ἀγαθὰ καὶ τὸ καθεῖνα
Ἄποσταμένο ὡς καταγὶς πλεγμῶν,
Στὴ δειλινὴ ἀπλώσειά σου, ἀνοσιπμένα,
Σὰ μησαυροῦ εἶνια φύλακες σὲ πλάση,
Ποῦ εἶν' ὅλα λιθωμένα, μαγεμένα!

Ἔο Θεσσαλία! Ἡ μυστικὴ ἀρετὴ σου,
Ἀκόμα εἶν' ἀγγιχτὴ ἀπ' ἀνθρώπου χέρι
Λάμπει σὸ νοῦ μου, ὡς τοῦ βραδυοῦ τὸ ἀστέρι

Ἡ νιότη σου ἡ ἀδρὴ καὶ ἡ δύναμή σου
Ἔς τὴν ὥρα, ὄκνοι καὶ οἱ ἄνθρωποι στὴ γῆ σου
Πλούσιο, Θεά, τῶν δούλων σου τὸ ἀσκέρι!
Μὰ ἐγὼ, πῶχῳ ἀνασάνει στὴν κορφή σου,
Τὸ παντοδύναμό σου καλοκαῖρι
Κ' ἔπια, ὦ, πῶς ἔπια, ἀπὸ τὴν ἡδονὴ σου,
Ποῦ δίπλα στοὺς Ὀλύμπους, μ' ἔχει φέρει,

Βλέπω γιὰ σέ, πῶς ταιριαστὸ τὸ ἀτσάλι,
Τὴ μηχανή, ποῦ ἀλάθευτη δουλεύει,
Τὸ ρυθμικὸν ἀχόν, ὁποῦ θεριεύει
Τὰ πλήθη καὶ τὰ ὑψώνει, μὲ τὴν πάλη,
Τῶν νερῶν σου τὴ δύναμη ζεμένη
Στὴν ἀνάγκη, ἀπ' τὴ δίψα πῶς μεγάλη
Καὶ βλέπω στ' οὐρανοῦ σου τὸ χρυστοῦ ἀλλι
Οἱ ἄνθρωποι νὰ πετᾶνε οἱ φρεστωμένοι
Ἐλεύθεροι, καὶ μέσα στὴν ἀγκάλη
Τῆς λευτεριάς σου, πῶς θερμὰ ὑψωμένοι!

Ἔο Θεσσαλία! ἀνάγκη καὶ παιγνίδι,
Τῶν Θεῶν σου εἶν' ἡ ψυχὴ—καὶ βλέπω τώρα,
Μὲ τὸν ἀπὸ τοῦ Ὀλύμπου καὶ τὸ φίδι
Τοῦ κάμπου σου, νὰ ὑψώνουνε μιὰ χώρα
Σὰν τὰ Μετέωρα, δυνατὴ στὴ μπόρα
Καὶ κρημαστὴ τοῦ κίνδυνου τὸ φρονδί!

Ρυθμὸς, ρυθμὸς, τὴ γῆ σου νὰ γεμίση,
Τὸν οὐρανό σου ν' αὐλακώσῃ! Ἔο πλέρια
Τῆς δύναμης ἀντίχτυπα στὴ φύση,
Παλμοὶ τῆς ζωῆς, ὡσὰν παλμοὶ ἀπ' ἀστέρια,
Πλάστρες φωτιῆς, σὰ σύγνεφρα στὴ δύση
Πλούσιες, ἀλύγιστα, ἀτσάλενια χέρια!
Ρυθμὸς—κι' ἀπάνωθ' ἐνὶ νὰ φουρήσῃ,
Σὰν τὰ σφοδρὰ μελέμια σου, νὰ σείσῃ
Τὸν πλοῦτό σου, στὰ λαῦρα μεσημέρια!

Γιατὶ καὶ ποῦθε ἄλλοῦ μπορεῖ νὰ γύρη,
Ὁ δυνατός, στὴ σκαλισμένη πλώρα,
Παρὰ σὸ ξέχειλό σου πανηγῦρι
Τὸ μυστικὸ καὶ μέγα, ἀσταχοφόρα,
Καὶ τῆς χαρᾶς του ἀκράτης τὸ ποτήρι,
Ποῦ ἄλλοῦ θὰ πιῇ, πῶς ἀκέραιο, ὦ πλουτοφόρα,
Ποῦ ὡσὰ βωμὸς τοῦ εἶν' ἔτοιμα τὰ δῶρα,
Τοῦ δυνατοῦ, ποῦ ὁ πόθος ἔχει γύρει;

Τὰ αἰώνια, ἄξια του μόνο, ἔχεις στοιχεῖα.
Στὸν ἄερα σου τοῦ πόθου ἡ θέρη πνέει

Καὶ Ὀλύμπια στέκει ἀντίχρονα του ἡ Ἄνία.
Καὶ γιὰ μιὰ φλόγα, ἄσβυστη φλόγα, καίει,
Πρωτόγονη ἡ ὄρμη καὶ ἡ ἄρμονία
Σὰν ποταμός, καταμεσίς σου, ρέει!

ᾠ Θεσσαλία, τοῦ Ἀχιλλέα γεννήτρα,
Ποῦ μὲ τὸν Ἥλιο μάχεται καὶ πέρνει
Τῆς ὁμορφιάς, στὴ θλίψη του, τὰ λύτρα
Γῆ, πλατυὰ γῆ, μὲ τὴ γενναία τὴ φύτρα,
Ποῦ δούλος λαὸς στὴ βασιλεία της γέρονει,
Στὴν ἀπλωσιά σου, ἡ δύναμη τοῦ ταύρου,
Παρθένα καὶ γαλήνια καὶ νικητέρα
Καὶ ἡρωϊκῆς σοφίας, λάμπει ξηνήτρα
Ἡ διδασχὴ τοῦ Χείρωνα Κενταύρου!

V

Καὶ σεῖς, ὦ Τέμπη, ποῦ στερνὸς ἐστάθη
Γαλήνιος νικητὴς σας, ὁ μεγάλος
Τῆς Μαντῶς λάτρης καὶ ὡς κανένας ἄλλος
Ἐγνώρισε τὰ κρύα, τὰ θεῖά σας βάθη·
Καὶ τ' ὄραμά του, ὡσὰν ἀητὸς ἐγάθη,
Φεροκοπώντας πρὸς τὸ αἰώνιο Κάλλος·
ᾠ Τέμπη, ὦ ἱερή, βαθεῖα κοιλάδα,
Στὸν Ἴσκιό ἀπ' τὰ πλατάνια σας, σὰ θαῖρω
Θεοῦ ἕναν ἕπνον καὶ ὅλη τὴν Ἑλλάδα
Θ' ἀγκαλιαστώ μὲς στ' ὄνειρο τὸ λαῖρω·

ᾠ Τέμπη κρύα, χαρίστε μου τὴ λήθη
Καὶ τοῦ καιμοῦ καὶ τῆς σκλαβιάς ἀκέρια,
Τὸ νοῦ μου ξαναλούστε μὲς στὰ βύθη
Τῶν αἰωνίων πηγῶν καὶ ἀπὸ τὰ στήθη
Πάρτε τὴν πλάκα μὲ Νεραΐδων χέρια,
Δόστε με πάλι, δολάκερο στὰ μάγια
Τοῦ θροῦ καὶ τῆς σιωπῆς σας καὶ κρεμάστε
Ἀγριοκλήμα, τὴ σκέψη μου, στὰ πλάγια
Τ' ἀθάνατα τῶν βράχων σας, στὴν ἄγια

Δόστε με φύση, ἄρμονικὸ καλάμι,
Νάχω τὸ κρύο νερὸ στὴν ἀπιλάμη
Χωρὶς νὰ τὸ ζητάω, σὰ νᾶναι πέτρα,
Ἡ κρύα ριπὴ σας μέσα μου νὰ δράμη
Μὲ τῆς Ὀλύμπιας μοίρας σας τὰ μέτρα
Καὶ νὰ νιώσω ἀνοιχτὰ καὶ διάφωτα ὅλα,
Σὰ μιὰ πηγὴ, στὰ στήθη μου, τ' ἀστέρια!

ᾠ Τέμπη, στὴν ψυχὴ μου φωτοβόλα,
Σὰ φεγγαριοῦ μιὰ γέμιση στὰ χιόνια,

Στὴν πνοή σας, δὲν εἶν' ὅλα, δὲν εἶν' ὅλα ;
Σὰν τὸ ζαρκάδι, μοῦ σκιρτᾷ τὰ χρόνια
Τοῦ πόνου, στὴ γλυκειά σας τὴν κοιλάδα
Τὸ σήμερα, σὰν κύκνος πλέει ἀπάνω
Στὸ ρέμα τοῦ Πηνειοῦ. Αἰώνια, αἰώνια,
Δὲν εἶναι ἡ λευτεριά ; ᾠ, ἄς ἀνασάνω
Τὸ ἐλεύτερο τὸ χῶμα καὶ ἀπ' τὴ Μοῖρα
Ἀγνάντια, στὴν ἀθάνατή σας θύρα,
Ἄς κρούσω, ὡσὰ νευρὴ σὲ ἡμίθεον τόξα,
Τὸν κερανὸ τοῦ Δία, σ' Ὀλύμπια Λύρα,
Κύκνου φωνὴ πλασμένο ἀπὸ τὴ Δόξα.

— Κράτει σφιχτά, τὸν πόλεμό σου, Ἑλλάδα !

ἌΚΡΟΠΟΛΗ,, 15-11-912

ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΓΙΑ ΤΑ ΓΙΑΝΝΕΝΑ...

I

Τὸ δοῦ τ' ἀρχαιομίλητο κιὰν θροῖσε στὴ Δωδώνη
Γιὰ τὸν ποιητὴ πολεμιστὴ—κι' ἂν σεῖστηκαν τὰ φύλλα
Γι' αὐτόν, στοῦ Δία τὴ μαντικὴ πλατιὰν ἀνατοχήλα,
Κύττα, ἡ καθάρια γέμιση τοῦ φεγγαριοῦ σιμώνει,

Σφίγγουν τὰ χιόνια στ' Ἀγναντα καὶ ἡ δύναμη τοῦ ὄνειρου
Δένει τὰ πάντα πιὸ σφιχτά, ἀπ' τὰ γλυκὰ ἀκοογιάλια,
Ὡς στὰ βαθιά, τὰ εὐωδερὰ περβόλια τῆς Ἡπειροῦ
Ποῦ ἀστράφτουνε στὰ σκοτεινὰ κλαδιὰ τὰ πορτοκάλια·

Καὶ νά—ὁ χειμῶνας ἄξαφνα, μ' ὅλο τὸν ἥλιο λάμπει,
Φωτᾷε διαμάντι τὰ βουνὰ καὶ ὁ ἀέρας τὰ ζυγώνει
Κ' εἶνε ἀπλωτὸς χορότοπος, βελουδο κάτου οἱ κάμποι,
Ποῦ ἀκόμα ἡ ἐχθρική φωτιὰ καπνίζει ἀργὰ καὶ ὀργώνει.

Στὰ ρημαγμένα τὰ χωριά καὶ στὸ ἦσοχο λιοπύρι
—Τώρα οἱ ἀρνάδες γέννησαν—καὶ στὴ θαμπὴ γλυκάδα
Τοῦ ὄραίου Δεκέμβρη, μακρονὸ φαντάζει πανηγύρι
Μὲ ὅλα τ' ἀριά βελιάσματα, ἡ ἐλπιδοφόρα Ἑλλάδα!

Κ' εἶνε τὰ χιόνια ἀμυγδαλιὰς καὶ ὁ ἥλιος εἶν' τοῦ Ἀπριλίου,
Πάσχα Κυρίου ν' ἀνάτειλε φαντάζει ἡ Κυρὰ—μέρα
Νὰ σμιζοῦνε σὲ Ἀνάσταση, τὰ πιζοραμένα χεῖλη !
Ἱερὴ θυσία πάει ὁ στρατός, σὲ ἑαρινὸν ἄερα.

II

Τὰ Γιάννενα, τὰ Γιάννενα ! Τὰ πόθησε ἡ ψυχὴ μας
Ὁραῖε Θεέ, στῆς λησιμονιάς τὶς ὄρες ἀφημένη,
Σοῦ τάταξε ἄσειστο ναὸ λατρείας ἡ προσευχὴ μας,
Ἡ θέρη μας τὰ ἐδίψασε στὴν πίκρα πλανταγμένη,

Θλιφτό ξανάρθε τόνειρο τὸ ἀθῶο—τὸ παιδιακίσιον
 Νανιάσιμα τῆς μάνας μας, στίς κούνιες μας, τὰ βράδια·
 «Κοιμήσου, τὸ παιδάκι μου, καὶ γὼ θὰ σοῦ χαρίσω
 Τὴν Ἄρτα μὲ τὰ Γιάννενα, τὴ Χιὸ μὲ τὰ καράβια».

Ῥοαῖε Θεέ, τίς τρικυμιές σταμάτησες κ' ἐχύθη
 Ἡ ἐδλογία σου, στὸ στρατὸ τὸν κουρασμένο, ἀνέσα
 Καὶ μὲ τὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ, τοῦ ἐγλύκανες τὰ στήθη.
 Ῥοαῖε Θεέ, τὸ χέρι σου μπροστά—καὶ νάμπη μέσα,

Ῥσὰν ἀσκέρι τοῦ οὐρανοῦ στὸ μυροβόλο ἀέρα,
 Στῶν κήπων Σου, πεντάγλυκε Νυμφίε τὴν ὁμορφάδα.
 Τὰ Γιάννενα, τὰ Γιάννενα! Γονατιστὴ ἢ Ἑλλάδα.
 Μὲς στῆς θυσίας τῆς τοῦς καινούς, γυρμένη πέρα ὡς πέρα,

Μέσα σὲ χιόνια ἀμυγδαλιῆς καὶ ἥλιο λαμπρὸ τοῦ Ἀπριλίη
 Τὸ Πάσχα σου, τὸ Πάσχα σου, γυρεῖει νύχτα-μέρα
 Νὰ σμιζοῦνε σὲ Ἀνάσταση, τὰ διημισμένα χεῖλη!

“ΝΕΟΛΟΓΟΣ”, ΠΑΤΡΑΣ 13-12-912

ΜΝΗΜΟΣΥΝΟ

Ἡ φωνή μου, στῆς νύχτας τ' ἅγια βιάθη,
 Εἶναι ἢ πηγὴ, ποῦ στὰ σκοτιάδια ἐχάθη
 Τῆς γῆς καὶ πλούσιον στὴν ἐρμιὰν ἐφάνη,

Κ' ἢ ἐρμιὰ τὴν ἀποδέχτηκε καθάρια,
 Σὰν ποτάμι ποῦ τρέχει σὲ λιθάρια
 Κι' ὡς τὸ πικρὸ τὸ πέλαο γλυκειὰ φτάνει.

«Στρατιῶτες, ἀδερφοί μου, στὰ λαγκάδια
 Νεκροί, στίς ρεμματιές καὶ στὰ σκοτιάδια,
 Ὡ καλοί μου, ἀπ' τὸ βόλι θερσιμένοι

Κι' ἀπὸ τίς λόγγες μ' ἀνοιχτὰ τὰ μάτια
 Σκληρὰ ριγμένοι ἀπ' τοῦ πολέμου τ' ἄτια,
 Ἐσᾶς ζητᾷ ἢ ψυχὴ μου, σὰ νὰ βγαίνει

Τὴ νύχτα τούτη, πνίγοντας τὸν παιάνα,
 Μὴν ἀκουστεῖ ἀπὸ ἀδερφὴν ἢ μάννα
 Κι' ἄγρια βοννά καὶ πλούσιους κάμπους σκίζει,

Ποῦ ἀναδεύονται οἱ ἴσκιον ἀρματωμένοι,
 Σὰ δέντρα, ποῦ ὁ βοριάς λυγáει καὶ σαίνει,
 Ριζομένοι, ὅπου στήσαν μετερίζι.

Ὡ ἀδερφοί, ὦ στρατιῶτες, σὰν τὸ ἀηδόνι
 Ὁ λυγμὸς τὸν καιρὸ κατευοδώνει,
 Μὰ εἶν' ἄσπυτος καὶ γένηται ἕμνος τώρα,

Στὴ νύχτα πλούσιον—κι' ἄξιαρνα ἀναβράει,
 Σὰν τῆς μάχης τὴ σάλπιγγα ξυπνάει,
 Κερωνός, τοῦ πολέμου σκεῖ τὴ μπόρα!

Ἴσκιον τοῦ Σαραντάπορον, ὅπου βράχοι,
 Ἀπὸ τὸν Ὀλυμπο ὡς τὴν Ἀητοράχη,
 Ξυπνάτε καὶ σαλεύετε οἱ πεσμένοι!

Δεχθῆτε, ὦ ἅγιοι, στῆς νυχτὸς τὰ σκότη,
 Μνημόσυνον ἀπ' ὄναρε στρατιώτη
 Ποῦ δέεται, μὲ ψυχὴ γονατισμένη!

ΠΑΡΗΓΟΡΗΤΙΣΣΑ

Παρθένα μάννα, τοῦ στρατοῦ σου ἀσπίδα,
 Τῶν προΐμων μυγδαλιῶν θὰ ρέψ' ἢ ἐλπίδα,
 Στοὺς βωμοὺς τῆς Ἡλείου, ὅπου φλογίζου·
 Παρθένα μάννα, ἐσώθη τὸ φεγγάρι,
 Ποῦ φώταε τὴ μεγάλη σου τὴ χάρη
 Κι' οἱ ἀρματωμένοι τοὺς ναοὺς φροντίζουν,

Σὲ ρημοκλήσια, ὅπου μὰ φλόγα τρέμει
 Τοῦ χλωμοῦ κιντηλιοῦ σου καὶ οἱ ἀνέμοι
 Κ' ἢ βροχὴ παραδέρνουν νὰν τὴ σβύσουν
 Κ' οἱ λαβωμένοι, βόγγουν γιὰ τὰ χάρια,
 Τὰ δροσοπάροχά σου, στὰ σκοτιάδια,
 Μεταλαβὴ τους πρὶν νὰ ξεψυχήσουν.

Κυρά, ποῦ δρόσο ἐρήχαν τὰ μαλλιά σου,
 Νὰ κοιμηθῆ ἢ σκλαβιά στὴν ἀγκαλιά σου,
 Ὅπου μπροστά σου ὅση εἶναι δάφνη στέζει
 Κι' ὅσο λιβάνι γιὰ τὰ γόνάτα σου
 Κι' ἀπ' τὴν παρηγορήτραν ὁμορφιά σου
 Παίρνει ὅση χάρη ἔχει τὸ τουφέκι!

Ποῦ τὰ βαθεῖα Γιαννιώτικα περβόλια
 Μοσκοβολᾶν γιὰ τὴ δική σου ἀνάσα,
 Ποῦ τάμα σοῦ ἐχρυσώσανε τὰ βόλια
 Καὶ ἢ ἔρμη πολιτεία σοῦ ἐτάχτη πᾶσα
 Σὰ νύφη καὶ σὰ χήρα, ὅπου τὴ δόλια
 Μοῖρα τῆς σκέπει σὲ καλόγιας ράσα,

Ἐπὶ τὰ χέρια στὸ χαμὸ—κι' ἄς γύρει
Ἡ χάρι σου, καθὼς σὲ πανηγύρι,
Παντάνασσα, κι' ἄς βρεῖ τὸ μονοπάτι.
Πέρα ἀπ' τὸ δρόμο, μὲ κορμιά στρωμένο,
Ποῦ περιμένει τὸ συγροισμένο,
Γιὰ νὰ σὲ πᾶει, στὰ Γιάννενα, ἄσπρον ἄτι!

Παρθένα μάννα! τὸ πικρὸ ποτήρι
Ὡς τὴν στερνή τῶπιμα στάλα δράμε,
Ἐκεῖ, ποῦ τὰ ἴδια σπλάχνα σου ξεσκίζουν·
Ἄνοιξ' τὸ δρόμο, ἀκοίμητη, νὰ πάμε·
Ὅπου τουφέκι καὶ λιβανιστήρι·
Οἱ ἀρματομένοι τοὺς ναοὺς φροντίζουν!
Στὸ ναὸ σου, ὅλος νὰ μῆτ' ὁ στρατός σου, κάμε!

Ἡ ΝΟΥΜΑΣ, 23-2-193

ΕΙΣΟΔΙΑ *

Ἄλόγων ποδοβολητῶ, ἄξιος ρυθμὸς στῆς χαρραγῆς τῆ δόξα,
Σὰν ποταμὸς ποῦ ἐφρούσχωσε καὶ σπάει τῶν γεφυρῶν τὰ τόξα,
Περνάει. Πλατὺ παλμὸν ἔχοννε τῆστρο
Στὸν ὄρθρο τὸ λευκότετο, πάνου ἀπ' τὰ ἔρμα κάστρο.

(Μαρσά ἀπ' τῶν Γιάννεων τὴν Πύλη σκιὰς σαλεύου.

Μ' ἀλλαγαμὸν ἀμίλητο πληθαίνου.

Ἐνας γέροντας ἱερέας σκεῖ τὸ πλῆθος, γονατίζει καὶ φιλεῖ τὸ
χῶμα, ἔπειτα ἀκουμπάει τ' αὐτὶ στὴ γῆ. Μουρμουρίζει σὰ σὲ προσευχή.)

— Τοὺς ἀκούω κατεβαίνουν, κατεβαίνουν!

(Σηκώνεται καὶ ξαναλέει ὀλόγουρά του, ὑψώνοντας τὰ χέρια ὀλό-
τρεμα.)

— Τοὺς ἀκούω κατεβαίνουν, κατεβαίνουν!

(Στὴ χυμένη βοῇ ἀκούγονται λυγμοί, βαθιά ἀναφυλλητά. Βαθὺ τὸ
κλάμα βουίζει στὰ μηλίγγια τῶν ἀντρῶν, κυλάει σὰ βροχὴ ἀπὸ τὰ μάτια
ἀστείρεντα τῶν γυναικῶν. Σιγά-σιγά ξεφέγγει. Οἱ σκιὰς χωρίζουν. Ἄντρες,
γυναῖκες καὶ παιδιά, προσδοκᾶν τὸν ἐρχομὸ τῶν ἐλευθερωτῶν. Οἱ καλπασμοὶ
ξυγώνουν. Ζάφνου ὁ Ἥλιος ἀναβραεῖ, μέγας ἀγγελος θαμπωτικός, χτυ-
πώντας τὴν φερούσχη του γιὰ νὰ ὑψωθεῖ πάνω ἀπὸ κάμπους καὶ βουνά.
Ὅμοιος ὁ Ἀρχάγγελος, ποῦ ἐκύλισε τὴν πλάκα τοῦ μνημείου, φαντᾶζει στὰ
βρεμένα ἀπὸ τὰ δάκρυα πρόσωπα, σὰ σὲ φύλλα ἀπ' ἀγνή δροσιά).

Ο ΓΕΡΟΝΤΑΣ ΙΕΡΕΑΣ

— Πάσχα, Κυρίου Πάσχα!

* Τὸν ὄρατο τίτλο ἔδωσε στὸ ποίημα ὁ φίλος μου Καμπάνης, σὰν τοῦ
τὸ πρωτοδιάβασα στὴν Κηφισιά. Τὸ ποίημα γράφτηκε τὴ μέρα ποῦ μῆτρε
ὁ τότε Διάδοχος στὰ Γιάννενα.

ΜΙΑ ΦΩΝΗ ἀπ' ὅλα τὰ στήθη.

— Χριστὸς Ἄνέστη! Κύριος Ἄνέστη!

(Τὸ πλῆθος ἀγκαλιάζεται καὶ δίνει τὸ ἀναστάσιμο φιλί. Ὁ ἥλιος
φροταεῖ τὰ Γιάννενα, σὰν κοιμητήριον π' ἄδειασε ἀπὸ τοὺς νεκρούς).

Μακριὰ βροντᾶει μιὰ κανονιά· κι' ἀπὸ τὰ βίβη πέρα,

Ἐφτάδιπλος ἀπλώνεται ὁ παλμὸς τοῦ Θείου ἀέρα

Τοῦ ἀεροπλάνου ὡσὰ μελίσιμα μύρια,

Μάγιο βαθὺ ἀνοιξιάτικο, βογγαεῖ ἡ νικητήρια

Ἄχῳ, μιᾶς Δόξας μουσικῆ πλημμύρα.

Περνάει γοργό, σὰ φτερωμένη Λύρα

Τοῦ ἀλαφρωμένου ἀνθρώπου, γιὰ ν' ἀνοίξει

Στοὺς οὐρανοὺς τῆς Ἀρμονίας τῆ θύρα!

(Ζάφνου σ' ἓνα ὑψωμα καβάλλα φαίνεται τὸ Βασιλόπουλο. Τοῦ
συγκεκριμένη τὴν ὄψη, σφυροχτυπημένη ἀπὸ τὸν ἀλλεπάλληλο παλμὸ τῆς Νίκης,
τὸ θαυμαστὸ χαμόγελο, ποῦ εἶναι χυμένο στὶς μορφές τῶν Ὀλυμπιονικῶν,
τῶν Ἡρώων, τῶν Παιδιῶν. Θερμὸς ἢ ἐλεύτερος ὅσο ποτέ, εἶναι ὁ πρωϊνὸς
ἀέρας ποῦ ἀναπνεῖ. Τὰ χεῖλη μισανόγονται ἄθελα, καθὼς τῶν νικητῶν
δρομέων στὸ τέρμα τῶν ἀγώνων).

Ἡ ΦΩΝΗ ἑνὸς παιδιοῦ, καθαρά.

— Μάννα, στὰ χέρια σκῶσε με, νὰν τονὲ ἰδῶ!

— Κι' ἐμένα,

Κι' ἐμένα, μάννα!

Τὰ γλυκὰ τὰ πρόσωπα, ἀναμμένα,
στρέφουν τὰ μάτια τ' ἀνοιχτά, σὰν ἀνθὴ πρὸς τὸν ἥλιο.

(Οἱ μαννάδες σκόνουν τὰ παιδιά στὰ χέρια. Οἱ ἄλλοι ὀρμῶν μπρὸς
στὸ ἄλογο, π' ὀλοένα πὸ σιμά προβαίνει. Ἐνας γέροντας, πέφτει στὸ χῶμα.
Οἱ ἄλλοι τὸν ἀκολουθᾶνε. Οἱ γριές, μὲ τὰ μέτωπα στὴ γῆ, ἀκούνε μὲς στὰ
φυλλοκάρδια, τὸν ἀντίχτυπο τοῦ τετραποδοῦ, τοῦ ξεχωροῦ τοῦ ἀλόγου).

Ζάφνου μιὰ φωνὴ ξεσπάει.

— Χριστὸς Ἄνέστη! Κύριος Ἄνέστη!

ΟΙ ΓΕΡΟΝΤΕΣ

— Σὲ περιμέναμε γιὰ νὰ πεθάνουμε!

ΟΙ ΙΕΡΕΙΣ

— Σὲ περιμέναμε νὰ κλείσουμε τὰ μάτια!

ΟΙ ΑΝΤΡΕΣ

— Ὅλων μας τῶν καημῶν τὰ μονοπάτια,
Σὲ σέ, γιὰ σέ!

ΕΝΑ ΠΑΙΔΙ

— Μάννα, εἴν' αὐτὸς ποῦ λάμπει;

Ἡ ΜΑΝΝΑ (δίνοντάς του τὴν εὐχὴ της.)

— Ὁλόβολος μὲς στὴν ψυχὴ σου νάμπει!

ΟΙ ΠΑΡΘΕΝΕΣ

— Ἴδές μας! Μπροστά στο δυνατό σου τὸ ἄτι
Πιασμένες ἀπὸ τὰ χέρια καὶ μᾶς σέρνει,
Γιὰ ἓνα χορὸ ἢ Ἀδῆν ἡλυεροπάτη!

ΜΙΑ ΝΙΟΝΥΦΗ

— Στίς ποδιές μας, ποῦ στρώνουμε, περπάτει!

ΜΙΑ ΑΛΛΗ

— Τὰ παιδιά μας εὐλόγα τα, ὦ! εὐλόγα!
— Ἥλιος καὶ Δόξα, μιὰ μονάχα φλόγα!
Κι' ἡ ἀνοιξη ὑψώνει πρὸς αὐτὴ τὰ χέρια,
σὰ μυγαλαάνθια καὶ σὰν ἁγιοκέρια!
— Πρὸς τὴν ἀθάνατη χαρὰ, προβόδα!
— Σκόρπια εἶν' ὅλα τῆς νιότης μας τὰ ρόδα!
— Τῆς φωτιάς, σὰν ἀστέρια, τὰ ρημάδια!
— Γιὰ τὴ δάψα σου, νά, τὰ κρῦα πηγάδια!
— Τὸ καρδιοχτύπι, ἀκούς, τὸ καρδιοχτύπι;
— Σὲ περιμένουν οἱ βαθιοὶ μας κῆποι!
— Ἄνερρος λύχνος τὸ χαμόγελό σου!
— Ὡσάν ἀστέρι, ἀστράφτει τ' ἄλογό σου!
— Σκόρπια εἶν' ὅλα τῆς ζήσης μας τὰ ρόδα!
— Πρὸς τὴν ἀθάνατη χαρὰ, προβόδα!
— Ροδόνερο ἔχουμε γιὰ σὲ κι' ἀνθόνερο!
— Ὡς σὲ γάμο,
Τὰ πείνια ὅλα τάπλωσαμε, γιὰ νὰ πατήσεις χάμο!
— Ἥλιε ἀνεπάντεχε, ἀνοίξεν γιὰ σὲ τὰ παραθύρια!
— Τὰ ραντιστήρια εἶν' ἔτοιμα καὶ τὰ λιβανιστήρια!

Ἔτσι τὸ βασιλόπουλο ἐπροβόδα,
Πρὸς τῆς ἀθάνατης χαρᾶς τὰ ρόδα,
Μπροστά στὸν Ἥλιο τῆς καθάριας Δίκης
Κι' ἐγαμογέλα σὰν Ὀλυμπιονίκης,
Σὰν ὁ ἀθλητὴς π' ὁ ἀγώνας ἔχει ἀγιάσει
Στὸ φωτοκλιμασμένο τὸ γιορτιάσι,
Σὰν ὁ Ποιητὴς ποῦ στῆς χαρᾶς τὸ πλάι
Σκύβει τὴν ὄψη καὶ δὲν τοῦ κυλάει
Τὸ δάκρυ, ἀλλὰ κνιτταίει, κνιτταίει, κνιτταίει
Κι' ἀθώρητος κρυφοχαμογέλαει!

(Ἡ φωνὴ τοῦ Ποιητῆ περνάει κ' ὑψώνει ὅλων τὰ μάτια πρὸς τὸν οὐρανό, στεί τ' αὐτὰ τῶν ἀλόγων ὡσὰ σάλπιγγα, γέρνει στὸ ἄτι του τὸ Βασιλόπουλο, σὰν τὸν Τοξότη, γιὰ ν' ἀκούσει.)

— Δόξα σοι Κύριε, στὴν καθάρια πλάση!
Νικητὴ, ἢ Λύρα μου ὅλη, εἶν' ἀναμμένη!
Μιὰ φλόγα εἶν' ὅλη! Καὶ θὰ σὲ δοξάσει!

ΔΙΟΥΡΑΜΒΟΣ

Α

Ἀπάνω στ' ἀνοιξιὰτικα βουνὰ τῶν ἀρωμάτων,
Πῶς ξάφνου μοῦ σκιρτᾷ ἡ καρδιά, ποῦ τὴ σιγὴν ἐχάρη,
Σὰν τὸ λιοντάρι, ποῦ ἄκουσε τὴ δάψα τῶν αἱμάτων;
Ὡ, πῶς εὐώδα ὁ βάροςαιμος καὶ τὸ σγουρὸ θυμάρι,
Πῶς φτέρωνεν ὁ ἀνήφορος τὸ ἀνάλαφρο ποδάρι
Καὶ ἡ εὐωχία ἡ μυστικὴ τοῦ πόθου μου, εἶχε πάρει
Τὴ γεύση μὲς στὰ σπλάχνα μου, τὴ θεία, τῶν ἀθανάτων!

Κ' εἶπα: «Ἄν βαρκεύει ὁ πόλεμος, ἐσὺ πατᾶς στὰ κρῖνα,
Νίκη! Τὰ ρεῖθρα τὰ ζεστὰ τοῦ αἵματός, ἀφρὸ τὰ κάνει,
Μὲ τὸ καθάριο κῦμα τῆς, ἡ αἰώνια Σαλαμίνα!
Τῆς Ἰφιδένας, στὴν ψυχὴ, μόνη ἡ θυσία, δὲν φτάνει;
Στῶν Ὀλυμπίων τὴν ἀγκαλιά, ὁ Ἄτρείδης τῆν ἔχάνει,
Μὰ ἰδές, σπαράζει στὸ βωμόν, ἡ ἀσύγκριτη ἀλαφίνα!»

Καὶ τὸ δικόρουφο ψηλὰ τοῦ Παρνασσοῦ, ἡ ματιὰ μου
Ξάστερη ἀγκάλιαζε, σηλιά, στὴν αὐγινὴ γλυκάδα
Καὶ ὁ Θύσος, ὁποῦ ἐκράταγα στὸ χέρι μου, ὡσὰ δάδα
Ὅπου βουίξει ἡ φλόγα τῆς, ἀπὸ πυκνὴ σβιλιάδα,
Στὸν Ὑμνο ποῦ ἐλογίζομουν, ἐβόγγαε στὴν καρδιά μου,
Τὸν παιᾶνα ὡσὰ νὰ ψήλωνεν ὀλάκαιρη ἡ Ἑλλάδα!

Ὡ ἡ πύρη μου, στὴ μυστικὴ τοῦ πόθου μου εὐωχία,
Γιὰ τὴν Ἑλλάδα! Μ' ἓνα τῆς φτεροῦγιάσμα ἡ καρδιά μου
Μ' ἀναίβαζε στὴ δυνατὴν Ὀλύμπιαν ἡσυχία
Καὶ μέσα στὴν ἀτάραχη, ποῦ μῶφεγγε εὐτυχία,
Μοῦ ἐκρυφομίλει, τοῦ Ἡρακλῆ βλαστός, ἡ Μικαρία
Κ' ἡ Εὐάδνη, ἀπὸ τὸ θάλαμο, τοῦ πύρινού τῆς γάμου!

Γοργὰ ποῦ σκεῖς διθύραμβε καὶ τὰ βαρύντοα στηθῆ!
Γιὰ σένα μοῦ ὠρθηριζε ἡ καρδιά, μ' ἀνείπωτη ἀλαφράδα,
Στὴ φτέρνα τοῦ Ἄρη, ὡς ἄκουγα, ποῦ ἐσαύπιζε τ' ὄρνιθι:
Γύρω ἀντηχοῦσαν τὰ βουνὰ κι' ἀπέραντη πεδιδάδα
Καὶ γῶ, σὰν νὰ λουζόμουν, στῶν ἡμιθέων τὴ λήθη,
Τῆς γῆς ποῦ πάτεια, μ' ἔτρεχε ρυθμὸς ἀπὸ τὰ βύθη.
Γοργὰ ποῦ σκεῖ ὁ διθύραμβος καὶ τὰ βαρύντοα στηθῆ!
Στὴ μέση ἀπὸ τὰ σπλάχνα μου, ὄχι ἡ καρδιά, ἡ Ἑλλάδα!

Β

Πάνω στὰ θεία Ἑλληνικὰ βουνὰ τῶν ἀρωμάτων,
Ποῦ κρυφανάσανε ὁ στρατός, ἀπ' τὸ αὐγινὸ θυμάρι
Καὶ τοῦ ξεδίφασε ἡ ψυχὴ καὶ ἡ πίκρα τῶν χαμάτων
Κ' ἐνωσε πάλι ἀνάλαφρο, τὸ ἀλύγιστο ποδάρι

Καὶ μέσα του ἔλαμψε ἡ καρδιά, σὰν καθαρὸ λογάρι,
 Ξάφνου ἢ αὐγῆ, ποῦ χάραξε θαμπὸ μαρογαϊτάρι,
 Σὰ σὲ λιοντάρια ἐξύπνησε τὴ δίψα τῶν αἱμάτων!
 Λύρα μεγάλη ἐφύσησε, ρυθμὸς ἀπὸ τὰ βύθη.
 Ἔρωτας ἔσπρωξε σφοδρὸς, τῆς γῆς ποῦ εἶχε πλαγιάσει.
 Εἶχε τὸ γόνα ἀλαφρωθεῖ, κ' εἶχεν ἡ σάρκα ἀγιάσει
 Μὲ τὰ δρεπάνια ἐπέταξε καὶ γιὰ τὸ θέρο ἐχύθη;
 Ἡ γῆ ξυπνᾷ ἢ ἀθάνατη καὶ κνηγᾷ τὸ Σκύθη;
 Πέφτουν οἱ βράχοι οἱ Δελφικοί, πάνω στοῦ ὄχτροῦ τὰ στήθη;
 Ἐχύμησαν ἱερὲς πνοές, ἀπ' τὰ πανάρχαια δάση,
 Σὲ νοῦ φωτᾶνε ἀπάρθενον, οἱ κοιμισμένοι μῦθοι;
 Νύφες μαζί τους ροβολᾶν, στῆς μάχης τὸ γιορτάσι;

Μόχτα, ροβόλα, πέταξε! Μεστὸ τὸ καλοκαῖρι!
 Νά, τὸ χωράφι ἐθράσενε, πληθαίνει τὸ χορτάρι.
 Στὰ κορφοβούνια ἀτσάλωσε τὸ γλίγορο ποδάρι
 Βράχο τὸ βράχο πέτεται, λιθάρι τὸ λιθάρι.
 Σίδερο γίνηκε ἄσειστο, τὸ μαθημένο χέρι,
 Τώρα δραπάνι πέταξε καὶ θέριζε μαχαῖρι,
 Θέριεψε μ' ὅλους τοὺς χυμούς, μεγάλο καλοκαῖρι!
 Σηκώσου Θεὸς κ' ἀλώνισε τὸ Βάρβαρο, Ἄλωνάρη!
 Μάστιξε τ' ἄλογα ὅλα σου, μέσα στὸ ἀκράτο ἀγέρι,
 Χώρισε, σύγνεφα ψηλά, τὴν αἴση ἀπὸ τὸ στάρι!

Φεύγει ὁ χορὸς ἀπὸ κορφή σ' ἄλλη κορφή καὶ λάμπει.
 Γοργᾷ ποῦ ἀλλάζει, ὁ μπροστινός, ποῦ πέφτει ἀπὸ τὸ βόλι!
 Τ' ὄριο μαντίλι γλίγορα πετάει, πειὸς πρῶτος θᾶμπει!
 Ὡ μᾶνα Ἑλλάδα, ἀγάλλισαν ἀπ' τοὺς χορούς σου οἱ κάμποι!
 Κύττα, πῶς δράμει ἡ νιότη σου κ' ἀπὸ τὸν ἴδρο λάμπει
 Σὰν νὰ κινᾷει συμπεθεριὸ στοῦ Μᾶη τὸ περιβόλι!

Νιότη οιαρτάει πεντάχαρη, σὰν Ἑλνμῖσιο ἄλαφι!
 Νιότη, παρθένα Ἀρτέμιδα, τῆς νέης κνηγήτρα,
 Πῶς δρασκελάει καὶ πέτεται, ὅπου γκρεμοὶ καὶ τράφοι!
 Κάθε σπαιθιά φτερούγιασμα, κάθε φωνὴ ξυπνήτρα!
 Πέφτει στὸ διάβα της ὁ ὄχτρος καὶ δέεται μὲ τὰ λύτρα,
 Μ' αὐτὴ ἔχει διαμαντόσπαιθο καὶ χοῦφτα ἀπὸ χουσάφι!

Μπροστά, μπροστά! Στὸ διάβα σας ἡ θεία πνοὴ ἀναστήθη!
 Παρθένιος ὕμνος ἦτανε, ποῦ ἀκούστη στὸν ἀγέρα
 Ἄμωμος παῖνας ἀπλώσε κ' ὡς μὲ τὸν Ἥλιο ἐχύθη.
 Θεϊκὲς χαρὲς ὀργώσανε καὶ σπείρανε τὰ στήθη,
 Φανερωθῆκανε οἱ Θεοί, μὲς στὴν καθάρια ἡμέρα.
 Πνοὴ τοῦ Πανὸς σηκώθηκε καὶ στὸν ὄχτρον ἐχύθη.
 Ὁ Ἀπόλλωνας ἐτόξευεν, ἀπ' τὸν παρθένα αἰθέρα!
 Γοργᾷ ποῦ σκεῖς, διθύραμβε καὶ τῶν θνητῶν τὰ στήθη!

Γ

Τὸ Θύρσο, ἐγώ, στὰ πόδια σου πετάω, καθάρια Νίκη!
 Πλούσια ψυχῆ, μοῦ χάρισε τοῦ Παρνασσοῦ τὸ πνέμα
 Καὶ τῆς Βακχείας γιὰ νὰ κρατῶ στὰ φρένα μου τὴ φρέκη,
 Μπορῶ, σὰν τὸ ἀκριμάτιστο σπαθί, μέσα στὴ θήκη
 Καὶ σὰ στίς ἡσυχες κορφές, τὸ εὐτυχισμένο μου αἶμα.
 Μὰ νά, σιμώνει Διόνυσε, ἡ ἀκράτητή σου Δίκη
 Καὶ τοῦ Πενθέα σαρώνεται στοὺς βράχους σου τὸ ψέμα.
 Σκοῦζουν σὲ δόντια λιονταριῶν οἱ σπαραγμένοι λύκοι!

Ξυπνήτρα μέθη, μοῦ μηνᾷ τὸν τρομερὸ ἐρχομό σου!
 Λιάφανη νύχτα μὲ κρατεῖ μὲς στὸ ἀπαλὸ της σκότος.
 Πῶς εὐδῶν τὰ κλήματα καὶ ὁ ἄδειος καρπὸς σου!
 Ἐναστρὸς μοῖνε ὁ στοχασμὸς μὲ πλημμυροῖ ὁ καιμὸς σου.
 Ὡ Ἑλλάδα, ἀμβρόσιος ὁ καρπός, μὰ εἶνε καρπὸς δικός σου!
 Πασίχαρος σὰν Ὀρφικὸς ψαλμός, ὁ καθαρὸς σου!
 Μάρτυρας νάνε ὁ πόθος μου νὰ πέσω, ἄς ἦταν, πρῶτος!

" ΑΚΡΟΠΟΛΗ, 25-6-913

ΡΥΘΜΟΣ ΚΑΙ ΝΑΟΣ

Λάμπει τοῦ Κόσσοβο ὁ ναός, στῆς Τέχνης τὸν αἴρα
 Ὀρθόστητη καὶ ὀρθόφτερη ἢ Σφρίγγα ἀκαρτεράει,
 Μὲ τροχισμένο τῶν νυχτῶν, σὰ σπάθα, τὸν ἀθέρα.
 Μὰ ἀπὸ τὴν πύλη τῶν ἡρώων, τὸ φῶς τὸν πλημμυροῖ
 Κι' ἀπὸ τὰ θέμελα οἱ νεκροὶ τὸν κρατοῖν στὸν ὄμο.
 Μανάδες οἱ Καρνάτιδες, γριές δίχως χάρον τρόμο
 Κι' οἱ ἀντρεῖοι, μὲ χέρι κεραυνό, ξανοίγουνε τὸ δρόμο.
 Τὸ ἄτι τοῦ Μάρκου Κραῖνεβιτς, βαρῦνχον ὡς περᾷει!

Πάνω σ' ἀπάτητα ραϊδιὰ σιλαίγαιες τὸ κοπάδι,
 Ὅπου βουνίσιοι θάλαμοι καὶ λογωμένοι πόροι
 Κι' ὄλο τὰ βράχια ἐτήραγες ἀπ' ὄρθρο ὡς μὲ τὸ βράδυ
 Καὶ τὰ ὄνειρά σου ἀγάλματα στὸ δυνατὸ σκοτάδι,
 Ὡς ποῦ ξεχώρισε ἄστερας τοῦ πόθου σου τὸ χᾶδι
 Καὶ ἡ λαγουδιὰ σοῦ ἐσείστηκε στὸ χέρι σου ὡσὰ δόρυ.
 Κι' ὡς νὰ ξεδιάλεε στὴν κορφή, μανάρι ἀπὸ μανάρι.
 Τῆς Δόξας ἔστεκε γιὰ σέ, ὁ ἀητός, σὰ λιθοσῶρι!

Μὰ ξάφνου ἐχύμηξε βαρύς, σταλὸς ἀπὸ τὸ Δία,
 — Αὐγερινὸς ὁ πόθος του ἢ ἄδρος ἀποσπερίτης; —
 Καὶ μ' ἓνα σάλαγο φτερῶν, ἀρπαξε ἐσέ, στὴ θεία
 Στιγμῆ, ποῦ τὸν σφεντόνισε στὴν ἡσυχία τῆς σκίτης
 Καὶ στὸν Ὀλύμπιον ἀνεμὸν ἀνέβηκες γυμνίτης,
 Τῶν κορυφῶν γεμίζοντας τὴς φρένες σου εὐωδία

Τότε κι' ὁ πόθος σου ἔγινε μαρμαροκαταλίτης
Καὶ τὸ παρθένον ὄνειρο, στεριώθη ἱερουργία!

"Ἄλλοι ἀπ' τῆ χεῖρη δρᾶχονται τοῦ Πήγασου ἄλλοι κάτω
Τηροῦν τὸ χάσμα τοῦ γκρεμοῦ ποῦ τῆς ἀβύσσου σέρνει
Τὰ μονοπάτια ἀπάτητα, τραχνά, μὲ τοῦ θανάτου
Τὸν ἴσκιό, ποῦ στὸ διάστημα τὸ Ἰκάριο φάσμα στέρνει,
"Ἄλλοι πετᾶν στὸν ἄνεμο, ποῦ ἀπὸ παντοῦ τοὺς δέρνει,
Ἐσένα ἀπλὲ, βουνίσια πνοή, μπρὸς στὴν ψυχὴ σου φέρνει,
Τὸν Ἄγγελό τῆς Δύναμης, στὸ σκίνωμα τοῦ ἐλάτου!

Τώρα τοῦ Κόσσοβο ὁ ναός, πλατυὰ πανηγυρίζει
Σαλεύουνε τὰ μάρμαρα, καθὼς περνᾶνε οἱ δάδες.
Στήθος γυμνὸ κι' ἀπάθθενο, στὴ φλόγα λαχταρίζει,
Στὰ βρέφη ὡς νὰ προβάλλονε τὴ ρῶγαν οἱ μανάδες
Στῶν λαβωμένων τὴν εἰδή, χαμιόγελο φεγγαρίζει.
Στὸ δάκρυ ἀρραβωνιαστικὲς λουσιμένες καὶ νυφάδες.
Καὶ στὸ βρομιὸ τῆς λευτεριάς, ποῦ ἀκέρσιος πορφυρίζει,
Σκύβουν ἀπάνω δυὸ γενιῆς στὴν ἀρχοντιά ἀδερφάδες!

Βράχος πῶς κόβει ἀπὸ κορφὴ, σὲ πλάγια ροβολῶντας
Κι' ἀπὸ γκρεμοῦ σ' ἄλλο γκρεμοῦ, πηδαίει κι' ἀντιβογγαίει
Τῶν λιθαρῶν τὸ χεῖμαρρον, ὅπου ἀπαντάει κυλῶντας
Τοῦ Μίλων Ὀμπίλις καὶ ἡ ὀρημὴ τραβάει, κατηφοραίει,
Τὸ βάρβαρον, ὅπου βρεθεῖ μπροστά του σαλαγῶντας
Δάδα κρατεῖ καὶ τὸν ὄχτρο μὲ δάδα ἀναμεραίει,
Κι' οἱ σπύδες ὀλοτρόγγυρα π' ἀνάβρα ἀντισκορπάει,
Σὰν ἀστροχιτόνα Ἡρακλῆ, τὸν δειχνουνε πετῶντας!

Ἀνὸ ἀητούς ἡ Νίκη ἀπόλυσε καὶ ξανασιμίζαν πάλι
Στὴ δάφνη ὀμπρὸς τὴ μιντιζή, ποῦ ἐφύτρωσε μονάχη
Στὸ Δελφικὸν ἀνήφορο, πάνω στῆς γῆς τ' ἀφάλι.
Ρεῖπια ἂν κρατᾶνε τοῦ Βαρβάρου τρόμο, οἱ ἄγιοι βράχοι
Σκορπᾶν κοπάδι στὸ γκρεμοῦ, τυφλό, οἱ Ἑλληνομάχοι!
Πλατυὰ καθὼς τὸ τόξο του τοῦ Ἀπόλλωνα ἡ ἀγκάλι
Ἀνοίχτηκε, γιὰ σέ, ἀδερφέ, καὶ κῆττα δὲν εἶν' ἄλλη
Πιὸ ὄραία, παρὰ τοῦ θανάτου, σὲ διαφροδότρα μάχη!

Ἐὸν μπροστά στὰ μάρμαρα ἱερὸς κριτῆς εὐρέθης
Στὸ τάμμα ἐγὼ τοῦ πόθου μου, νυχτόμερα δοσμένος
Οἱ σκιὲς τοῦ πόνου, πλάσματα γιὰ σέ, γιὰ μέ, τῆς μέθης
Ὁ μεγαστάφυλος καρπός, σὲ φύλλα ἀδρά κρημμένους.
Στὰ μέτωπα τῶν ἔργων του, ὦ λόγε μου ἀνοιγμένους,
Περιπλοκάδι ἀνέβηκες καὶ μὲ τὸ βράχο ἐδέθης
Φανταίει ἡ κάθε πέτρα του, ὁ ἴδιος καρπὸς τῆς μέθης
Ἄπ' τὰ πλατυὰ ἀμπελόφυλλα περιτριγυρισμένους.

Ἐγὼ τὸ διαφροκάλυβο, στὴ Λιάκουρα νὰ στήσω
Μπορῶ, νὰ πάω πρὸς τῶν Τεμπῶν τοὺς γίγαντες πλατάνους
Μεσ' τὸ λεπτὸν ἀσίγητον ἀγέρι τὸ Ἑλυμπισιο,
Ποῦ σιεῖ τῶν πλατανόμηλων τοὺς ἀλαφροὺς θυσσάνους
Κι' ὄση εὐρω δάφνη καὶ μπορῶ νὰ φέρω νὰ θερίσω
Μπορῶ στὸ νοῦ μου ἀθάνατη μιὰ νιότη νὰ χαρίσω,
Μέσ' τοῦ Ἐνπιαίου τὰ φάραγγα ὅπου σκορπάει τοὺς πλάνους
Τοὺς βόγγους τῶν καταραχτῶν καὶ ὡσάν τὸ δρῦ νὰ ζήσω
Μπορῶ γιὰ τὸ ὀλοκάρωμα τοῦ πόθου τὴ φαρέτρα
Ν' ἀδειάσω ὅλη τῆς μοίρας μου καὶ νὰν τὴν γεμίσω
Μὲ χρυσὰ βέλη, ἐκεῖ π' ἀγοῦν τῶν Ὀλυμπίων τὰ μέτρα.
Μὰ γιὰ τὸ ναό, ποῦ λαχταρῶ, βόθητα ἀδερφέ, νὰ σείσω
Κοιμένη ἀπὸ τὰ χέρια μας, τὴν πρώτη ἐτούτη πέτρα!

Ἡ μιὰ κορφὴ τοῦ Παρνασοῦ τῆς πίστης μου ἦταν θύρα
Κι' ἄλλη ἐγιόρταζε γυμνά, τῆς πλάσης τὰ μυστήρια.
Σ' ἀρχαίους ναοὺς, στεριώωνε βουβά, τὰ μοναστήρια.
Καὶ γὼ σὲ θέμελα παλιά, ποῦ ἡ γαληνὴ τους μοῖρα
Ἐφεγγε φῶς ἀτάραχα, ἀκούμπαια πρὶν τὴ λύρα,
Δοξολογῶντας, μὲ λαμπροὺς ψαλμοὺς καὶ μὲ ψαλτήρια!

Μὰ τώρα, εἶν' ἄλλος πιὸ βαθὺς ρυθμὸς, ποῦ μὲ γεμίζει.
Κι' εἶνε τοῦ λόγου ποδητός, σὰν τοῦ μαρμαροῦ ὁ κόπος.
Κλεῖ ὀρημῶν γύρω τ' ἀγάμα καὶ πλούσιος εἶν' ὁ τρόπος,
Ὅπου τῆς Τέχνης τὴν καρδιά φωταίει καὶ πλημμυρίζει.
Ἄφινω τώρα τὴν ψυχὴ, στὸ αἰώνιο φέγγος ὅπως
Τοῦ Γαλαξιά ὁ ποταμὸς ποῦ ὀλονυχτίς ὀρθερίζει
Πέρω τὸ μέγα ἀνήφορο, τὴ νύχτα, στρατοκόπος.
Σμιλάει ἀκούω κι' ὁ χτύπος του στὰ κορφοβούνια βουτίζει
— Πιὸς τὰ βουνὰ σφρασκοπα καὶ γέμει ἀγὼν ὁ τόπος;
Ἡ Ἑλλάδα ὀλάκερη ἀγρονπνὰ καὶ μάρμαρα σκιλίζει!

"ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ, 6-7-912

ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΣ

ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΔΡΟΜΟΥΣ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ

MORITURI

Περαιστικοὶ ἀπὸ τὴν Ἀθήνα. Ἡρώες. Νὰ ξεκουραστοῦν ὄχι.
Ἄπὸ τὸν ἕναν πόλεμο ἔρχονται, στὸν ἄλλονε γιὰ νὰ πάνε. Γιομάτα
τὰ Χαντεῖα ἀπόψε, οἱ δρόμοι τους καὶ οἱ καφενέδες τους. Ἀξοῦριστοι,
κακοπαθημένοι. Οἱ στολές τους, σὰν κουρδελιασμένες σημαίες, τὰ πα-
πούτσια τους ξεσκισμένα, οἱ μπαλάσκες τους καὶ τὰ παγούρια τους
ξεγδαρμένα, τὰ κασκέτα τους στραπατσιρισμένα. Τσελίκι ὅμως ἡ κορ-
μοστασιά τους. Καὶ ἡ ψυχὴ τους τὸ ἴδιο.

Στέκονται κολῶνα ὥσες καὶ τοὺς καμαρώνω. Ἰσαμε τὴ Σαλοῦ
νίκη φτάσανε πολεμώντας καὶ νικώντας. Αὐτοῖ προῦ προῦ εἶναι γιὰ
τὴν Ἡπειρο. Πόσοι... — Καὶ νά, ξαφνικὰ ἔρχεται μιὰ σκέψη μαύρη

καὶ θολώνει τὴ χάρά μου. Πόλεμος εἶναι, κορυμὰ τρώει. Πόσα ἀπ' αὐτὰ τὰ λεβέντικα κορυμὰ δὲ θὰ δοθοῦνε αὔριο θροφή στὸ ἀχόρταγο τὸ στόμα του! Στὸ τοῖροκο τῆς Ρώμης κατεβαίνουν τὰ θύματα τὰ εὐγενικά.

Χαῖρε, Καῖσαρ! Οἱ μελλοθάνατοι σὲ χαίρουν!

Ο ΠΑΤΕΡΑΣ

— Καπετάνιε, πάει ὁ μοναχογιός σου!... Σὲ συλλυποῦμαι...

— Νὰ μὲ συχαρεῖς. Δὲν εἶτανε παιδί μου, εἶτανε τῆς πατρίδας παιδί καὶ γιὰ δαίτηνε σκοτώθηκε...

Καὶ τὸ λέει μὲ περηφάνεια καὶ τὰ μάτια του ἀστραπὲς βγαίνουν καὶ στὰ χεῖλια του ἀνθίζει ἕνα χαμογέλιο εὐτυχίας ἀτέλειωτης.

Σὲ λίγο μένει μόνος ὁ πατέρας. Ἡ μίσση πέφτει. Ὁ καπετάνιος χάνεται καὶ νά, ὁ ἄθροπος μπαίνει στὴ θέση τὴν ἀδειανή. Κι ὁ ἄθροπος, μὲ τὶς εὐγενεῖς δορμὲς καὶ ἀδυναμίες του συλλογιέται τὸ μοναχογιό του ποὺ τὸν ἔχασε, τὸν κλαίει καὶ μιὰ βλαστήμια δεινὴ ξεπιδάει ἀπὸ τὰ πονεμένα στήθια του γιὰ τὴ σκληρὴ Πατρίδα.

Ο ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΣ

Κάθουμαι στὸν καφενὲ ἀπόξω μὲ τὸ φίλο μου καὶ λιάζουμαι. Μπρέ, ἀκόμα νὰ πέσει τὸ Μπιζάνι; Τί κάνουν κεῖ πάνου αὐτοὶ οἱ ἀκαμάτες; Στὸ γλέντι τὸ ρήξανε;

Ἄπο τ' ἀντικοννὸ πεζοδρομὸ νά σου, καὶ κατεβαίνει ἕνας Τοῦρκος αἰχμάλωτος. Οἱ διαβάτες στέκονται καὶ τὸν παρατηροῦνε χάζονταξ. Μερικοὶ καὶ χαμογελώνταξ περιπαιχτικά. Τονὲ βλέπει καὶ ὁ φίλος μου.

— Μωρέ, δὲν τρέπεται νὰ βγαίνει ὅξω αὐτὸς ὁ χαλὲς καὶ νὰ περνάει κιάλας καὶ ἀπὸ τὴν ὁδὸν Σταδίου μέρω μεσημέρι;

— Αὐτὸς νὰ ντραπεῖ ποὺ πολέμησε, ἢ ἔμειζε ποὺ κοπροστυλάμε στὴν Ἀθήνα καὶ ἀντρομονοῦμε ποὺ ἀργεῖ νὰ πέσει τὸ Μπιζάνι;

Ὁ φίλος μου φαίνεται βρήκε λογικὴ τὴν παρατήρησή μου καὶ σόπιασε.

Η ΠΕΝΤΑΡΑ ΤΟΥ ΠΛΗΓΩΜΕΝΟΥ

Τὸ ἀγορῶνα, ποὺ δὲν ἔκλεισε ἀπόμα τὰ δέκα χρόνια, κόλλησε τὰ μεγάλα κ' ἔξηννα μάτια του στὰ σιδερένια κάγκελα κ' ἔβλεπε τοὺς πληγωμένους ποὺ συγνανίζανε στοῦ νοσοκομείου τὴν αἰλή. Ποιὸς ξέρει τί συλλογιζότανε καὶ τί θολὲς ἐντύπωσησ ν' ἀποθήκευε μέσα στὴν ἄπλερη ψυχὴ του, ποὺ θὰν τίς ἔξεδιάλανε μιὰ μέρω σὰ θὰ μὲγάλωνε!

Τὸ ζυγώνει ἕνας πληγωμένος.

— Πῶς, παιδί μου, νὰ μοὺ πάρεις μιὰ πεντάρα ψωμί καὶ μιὰ δεκάρα τυρὸ σὲ κείνο τὸ μαγαζάκι, κεῖ κάτου;

— Πῶω!..

Καὶ πάει τρέχονταξ. Σὰν τᾶφρεσε, ὁ πληγωμένος ἔβγαλε νὰ τοῦ δώσει μιὰ πεντάρα.

— Ὅχι, εὐχαριστῶ, δὲν τὴν παίρνω...

— Γιατί;

— Ἐσεῖς πληγωθήκατε γιὰ μᾶς, καὶ μεῖς νὰ μὴ σᾶς κάνουμε μιὰ τοσηδὰ χάρη;

Ὁ πληγωμένος δάκρυσε. Ἴσως καὶ νὰ χάριξε ποὺ πληγώθηκε, ἀφοῦ ἡ θυσία του ἀναγνωρίζοτανε καὶ τοῦ πλερώνοτανε τόσο ἡγεμονικά.

ΟΙ ΣΑΚΑΤΗΔΕΣ

Ἐχασε τὸ πόδι του στὸν πόλεμο. Πῶς θὰ δουλέψει; Πῶς θὰ ζήσει αὔριο; Ἴσως τονὲ σπλαχνιστεῖ ἡ Πολιτεία. Μὰ καὶ ἂν τονὲ σπλαχνιστεῖ καὶ τοῦ κόψει καμιά σύνταξη, ἢ σύντάξή του αὐτὴ οὔτε γιὰ ξερὸ ψωμί δὲ θὰν τοῦ φτάνει. Καὶ θὰ διακονέψει τότε.

— Ἐχασα τὸ πόδι μου στὸν πόλεμο! Ἐλεεῖστε με!

Καὶά. Θὰν τοῦ δώσουνε σήμερα, θὰν τοῦ δώσουνε αὔριο. Μὰ στὸ τέλος θὰν τονὲ βαρεθοῦνε.

— Ὁχι, ἀδερφέ καὶ σύ. Ἄς μὴν τῶχανες. Ἐμεῖς σοῦπαμε νὰ χάσεις τὸ πόδι σου; Ξεφορτώσου μας!

Καὶ θὰ βλαστημήσει. Ἡ Πατρίδα εἶναι ἡ μεγάλη μάννα, καὶ γιὰ δαίτηνε κανεῖς πρέπει ὅλα νὰν τὰ θυσιάσει.

Ἡ μάννα εἶπες; Μὰ ἡ μάννα, σὰ σακατεύεται τὸ παιδί της, καὶ μάλιστα γιὰ χάρη της, δὲν τὸ πετάει. Τὸ ἐναντίο. Τὸ περιποιέται περισσότερο καὶ ἀπάνου του ρίχνει ὅλη της τὴ στοργή.

ΑΘΗΝΑ, ΓΕΝΝΑΡΙΟΣ ΤΟΥ 1913

ΔΗΜ. Π. ΓΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΗΣ ΜΑΝΑΣ

ΤΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ*

Πολέμα Παναγιώτη μου
νάρτουν μεγάλοι χρόνοι
νὰ γυγαντώσει τὸ δοντοῖ
νὰ βγοῦν καινούριοι κλώνοι.

Νὰ κεληδοῦν στὰ φύλλα του
τᾶηδόνια κ' οἱ πετροῖτες
νὰ πελεκοῦν στὸν ἴσιο του
τὰ μάμαρα οἱ τεχνίτες.

* Ἀνάμεσα στὰ ἐπεισόδια τοῦ Ἑλληνοβουλγαρικοῦ πολέμου ποὺ μᾶς δώσανε οἱ πολεμικὲς ἀνταποκρίσεις εἶναι τὸ ἀκόλουθο ἕνα δυνατὸ σημάδι γνωριμίας τῆς συγγένειας μεταξὺ τῆς ἀρχαίας Σααρτιάσσης μάννας τοῦ τὰ ν ἢ ἐπὶ τὰς καὶ τῆς σημερινῆς Λακεωνίας μάννας.

Ἐφ' ἐνός φονευμένου στρατιώτου εὐρέθη μία ἐπιστολή, περιέχουσα ἀντὶ ἄλλου χαίρετισμοῦ ἢ εὐχῆς, ἕνα τετράστιχο.

Πολέμα Παναγιώτη μου
πολέμισε γεννέα
γιατί ὁ Ἑλληνικός Λαὸς
Βογγάει νύχτα, μέρω

ἢ μητέρα σου
Καλήόπη.»

Πολέμα Παναγιώτη μου
στὰ σκλαβωμένα μέρη
νά ἴδοῦν κ' ἐκεῖνοι ἐλευθεριά
νά σοῦ φιλοῦν τὸ χέρι.

Πολέμα Παναγιώτη μου
μὲ λόγῃ καὶ μὲ βόλι
νάνοῖξῃς δρόμο γιὰ νά μπῆ
ὁ Κωνσταντῆς στήν Πόλι.

Πολέμα Παναγιώτη μου
ὅσο βαστᾶ ἡ ψυχὴ σου.
Κι' ἂν σκοτωθῆς παιδάκι μου
ἢ εὐχούλα μου μαζί σου.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ

ΠΑΥΛΟΣ ΓΝΕΥΤΟΣ

ΡΕΜΒΑΣΜΟΣ

ΣΤΟ ΦΤΕΡΟΥΓΙΣΜΑ ΤΟΥ ΜΟΥΤΟΥΣΗ

— τῆς 24 Ἰανουαρίου —

«ΑΠΩΤΑΤΑ· ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΚΥΑΝΟΡΟΔΙΝΟΥΣ ΑΕΡΑΣ
ΑΣΗΜΕΝΙΑ ΚΑΜΠΑΝΑ ΣΗΜΑΙΝΕΙ
ΤΟΝ ΟΡΘΡΟΝ ΤΗΣ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΕΩΣ»
ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

Ἀπώτατα = Τώρα; .. Εἶθε.

Πᾶρὲ με ἔς τὰ πλατεῖά σου
τὰ αἰθεροπόρα
τὰ βομβοῦντα τὸν θρίαμβον φτερούγια σου
— θρίαμβον ποῦ δὲν ἐγνώρισαν οἱ Καίσαρες· τί εἶναι μπροστά
σου τὸ ἄρομα ποῦ ἀνέβαινε ἔς τὸ Καπιτώλιον; Ἐρπετὸν —, ὦ Μου-
τουσή Ἀετέ,
καὶ ἔψωσέ με εἰς τὴν Ἥδονήν σου, εἰς τὴν Μέθην σου, ὑπε-
ράνω τοῦ Ὀλύμπου— ὅπου ἐλεύθεροι τώρα παλιννοστοῦν οἱ θεοί —,
ὑπεράνω τοῦ Κρητικοῦ Ψηλορρεῖτη,

ΣΗΜ. ΤΩΝ "ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ. Εἶνε ἀνάγκη νά σημειωθεῖ ἐδῶ, ὅτι τὸ παρα-
κάτω ἄρθρο μᾶς ἐστάληκε τὸ Γεννάριον κι ὅτι ἡ μεγάλη του ἀξία ὀφεί-
λεται στὸ ὅτι ἐγράφηκε :

Π ρ ῖ γίνεται συζήτηση στὸν Τύπο ἂν ἔπρεπε νά συμμαχήσει ἡ Ἑλ-
λάδα μὲ τὴ Βουλγαρία.

Π ρ ῖ γίνεται συζήτηση στὴ Βουλὴ κι ἀκουστοῦν οἱ δηλώσεις τῆς
Κυβερνήσεως κ' οἱ γνώμες τῶν ἀρχηγῶν τῶν κομμάτων.

Π ρ ῖ ν τελειώσει ἡ πολιορκία τῶν Γιάννινων.

Π ρ ῖ ν καταρτιστεῖ ἡ Ἑλληνοσερβικὴ συμμαχία κατὰ τῆς Βουλ-
γαρίας.

Π ρ ῖ φανεῖ ὅτι κ' ἡ διαίτησία θά ναυαγοῦσε, κι ὅτι συμφερότερο
εἶταν νά ναυαγήσει ὅπως ἐνανάγησε καὶ νά λυθοῦν οἱ διαφορὲς μᾶς μὲ
τοὺς Βουλγάρους μὲ πόλεμον καὶ

Π ρ ῖ ν ὁ Μπλουτισερ ἀποκαλύψει τὰ παρασκήνια τῆς Βαλκανικῆς
συμμαχίας.

ὑπεράνω τῶν νερῶν ποῦ κολυμβοῦν τοῦ Αἰγαίου τὰ σμαραγ-
δόνησα, εἰς τὰ ἴχνη τοῦ δρόμου ποῦ ἐβάδισης ὁ Φρύξος καὶ Σύ,
ὑψηλά,
καὶ ἀκόμη ὑψηλότερα,
ἀκόμη,
ἀπώτατα,
«εἰς τοὺς κυανοροδίνους ἀέρας, ὅπου ἀσημένια καμπάνα σημαίνει
τὸν ὄρθρον τῆς Ἀναγεννήσεως.»

Πότισέ με ἀπὸ ἔκστασιν.

Ἐξήγησέ μου Αἰθέριε,

— τί εἶν' ἐκεῖνοι οἱ πελώριοι δράκοντες, ποῦ σέρονται μέσα ἔς
τὰ Μακεδονικὰ ρουμάνια, ἔπειτα ἔς τὴ βαθειὰ γλῶσση τῶν κοιλάδων, μα-
κρῖνοι ὅσιν ποτάμια, μὲ στόμα πυρίτινον, μὲ λέπια ποῦ φεγγοβολοῦν;

— Ναί, δράκοντες. Οἱ λεγεῶνες τῶν Ἑλλήνων Ἐκδικητῶν,
πάλλοντες ξιφολόγχας γυμνάς, διώκουν τὴν φεύγουσαν τίγριν. Τὴν
βλέπεις; Κολυμβᾷ ἀσθμαίνουσα, μὲ ρόγγον θανάτου εἰς τὸν λαιμόν,
μέσα εἰς τὰ νερά τῆς Προποντίδος. Ἐπιστρέφει εἰς τὴν Ἀσίαν.

— Καὶ τὸ κῆτος ἐκεῖνο, μὲ τὰ τρία ρουθούνια του, ποῦ στενάζει
νά τὸ βαστᾷ ἔς τὴ ράχη τῆς ἡ θάλασσα, καὶ βογγᾷ κι' ἀφρίζει κι'
ἀναμαυλιάζεται ὡς ἐπιληπτικὴ, τί εἶναι;

— Κι' αὐτὸ γιὰ τὴν τίγριν. Φέρνει τὸ ἴδιο ὄνομα μὲ τὸν μαρ-
μάρινον ἐκεῖνον, τὸν Παριλίσιον Μετσοβίτην, ποῦ μὲ τὰ σπλάχνα
τῆς Πεντέλης ἐπλαστούργησε τὸν ὀλόφωτον ἐκεῖνον δίσκον, ποῦ
κρατεῖ ὁ Ἀρδητός, γιὰ νά κερνᾷ Ἀλκὴν τὴν Ἑλληνικὴν Ἥβην.

— Κι' ὁ κόκκινος ἐκεῖνος μανδύας, ὁ κατακόκκινος ποῦ στάζει
αἷμα, ποῦ κουρελιάζεται τώρα στροβιλιζόμενος σὲ φλόγες ἀχόρταγες;

ΓΙΑ ΤΟΝ ΙΣΤΟΡΙΚΟ. Ἦτο ἡ ἐπομένη— 6 Ἰουλίου— τῆς θριαμβευτικῆς
ἀφίξεως τοῦ κ. Βενιζέλου ἀπὸ τὰ Χανιά εἰς Ἀθήνας. ἀνάμεσα ἀπὸ κατακλυ-
σμοὺς σημαῖων, μύθων, φωσφόρων, Ζήτω ὁ Γίγας, Κάτω οἱ Φανλοκράται.
Ὁ λαὸς ἤκουσεν ἤδη τὸ νέον κήρυγμα κάτω ἀπὸ τὸν ἐξώστην τοῦ «Μεγάλου
Ξενοδοχείου», ὅπως ὁ Ἰσραὴλ τὸν Μωϋσῆν κομίζοντα τὸν Δεκάλογον ἀπὸ
τὸ Σινᾶ.

Τὴν ἐπομένην λοιπὸν— ἀκόμη δὲν ἦτο πρωθυπουργός, δὲν ὁμίλησεν εἰς
τὴν βουλὴν, ἀλλ' ἦτο προφανῶς ὁ ἀνεπίσημος δικτάτωρ— εἶχε τὴν καλωσύνην
νά μὲ ἀξιώσῃ, ὡς ἀντιπρόσωπον τῆς «Ἀκροπόλεως», εἰς ἐκτεταμένην ἀκρόασιν
κοντὰ εἰς τοὺς βαρεῖς μπερντέδες τοῦ ξενοδοχειακοῦ σαλονιοῦ, μετὰ τὴν
προϋπόθεσιν ὅτι ὅλα τὰ λεγόμενα δὲν ἦσαν καὶ δημοσιεύσιμα. Ἀλλ' ἐπιτρέ-
πεται τώρα ἀνεπιφυλάκτως νά παραμερισωμεν τοὺς μπερντέδες :

— Ποία πρέπει νά εἶναι ἡ μέλλουσα ἐξωτερικὴ πολιτικὴ τῆς Ἑλλάδος;
Ἐπῆρξεν ἔν ἀπὸ τὰ κεφαλαῖα ἐρωτήματα, ποῦ ἠσθάνθησαν ἀναπότρεπτον
πειρασμὸν νά προβάλλω.

Χωρὶς δισταγμὸν καὶ ὡς νά εἶχε πρὸ πολλοῦ παρασκευασμένην τὴν ἀπάν-
τησιν μοῦ ἀπήντησε :

— Συννενόησός μας μὲ τοὺς Βουλγάρους, τοὺς Σέρβους, τοὺς Ρωμοῦνους,
γιὰ νά διώξουμε ἀπὸ τὴ μέση τὸ στίγμα αὐτὸ τῆς Εὐρώπης, τὸν λεγόμενον
Τοῦρκον.

— Δὲν θεωρεῖτε συζητήσιμον μίαν διαρκῆ Ἑλληνοτουρκικὴν σύμπραξιν

— Ὁ μανδύας τοῦ Ἀραβος προφήτου. Τεντωμένος μεταξύ ἡλίου καὶ γῆς—ἐκλειψίς τόσους αἰῶνες. Ἀνασκήκωσε τὸ μεγάλο αὐτὸ Σκοταδόπινο. Κάτω ἀπὸ τὸ βαρβαρόφωνον ὄνομα τῶν Γιαννιτσῶν θὰ διαβάσῃς: Πέλλα. Μέγας Ἀλέξανδρος...

* * *

Εἶναι νύχτα. Σβηστό καὶ τὸ «μέγα πολυκίαντηλο μέσα ἔς τῆς φύσης τὸν Ναό». Κάτι ἄστραψε. Κάτι ἔσεισε τῆς γῆς τὰ θεμέλια. Τὰ σκοτιάδια φτερουγίζουν ξαφνισμένα σὰν νυχτερίδες. Μέσα ἔς τὸ ξαφνικὸ ἀστροπελέκι ποῦ ἔσχισε σὰν σπαιθιά τὰ μαύρα κρέατα τῆς νύχτας, διακρίνω τὸν Βότσην ποῦ δανεῖζεται τὸ χέρι τοῦ Κανάρη.

* *

Τώρα ξανοίγω θυελλόηχον ἄκουσμα:

Ἡ Ἐλευθερία καὶ ἡ Δόξα—ἀτενίσσατε τὸ ὄραμα ὅσοι Δυνατοὶ—στεφανωμένες παλαροῦνες ἄλικες, ντυμένες πορφύρα, φωνάζουν μὲ Σαλώμης ἔρωτα:

-- Ποιοὶ εἶναι οἱ ἀγαπημένοι μας, ποῦ θὰ μᾶς κέρουν σὲ δίσκο τὰ κεφάλια τους, νὰ τὰ περάσουμε ἀράδα-ἀράδα, σὰν χάντρος ἀπὸ κοράλλια, νὰ τὰ φορέσουμε περιδέραιο;

— Ὅλοι ἐμεῖς! Ἐβόησαν ἀπὸ κάτω Ἡρώες, ποῦ ἐπήδησαν ἔς τὰς λέμβους τῆς Ἀγερούσιᾶς τόσο ἀφθονοί, ποῦ τῶφωνα, τὰ κωφάλαλα νερά τῆς, ὅμως ἀρχισαν νὰ βογγοῦν, κι' οἱ θρυλικοὶ ταξιδιῶτες, περνώντες ἀντικρῦ, ἀνέβηκαν ὑπερύψηλον βουνόν, κτισμένον εἰς τὸν σωρὸν ὄλων τῶν γενεῶν καὶ ὄλων τῶν αἰῶνων, καὶ κατάκορφα τὰ χρυστάλινα παλάτια, ποῦ περιμένουν οἱ δυὸ θεές, Ὡ εὔζωνοι! Ὡ Μπιζάνι!

* * *

— Ἄ, ὄχι, ὄχι. Ἀπεδείχθη, ὅτι μ' αὐτὸ τὸ στοιχεῖον ἀπολύτως ἀδύνατος ἡ συνεννόησις. Ὡς Νεότερος χειρότερος ἀπὸ τὸν Παλαιότερον. Εἶναι στοιχεῖον ἀσυμβίβαστον, αὐτὸς πρέπει νὰ φύγῃ, νὰ φύγῃ...

Καὶ συνώδευσε τὰς τελευταίας λέξεις μὲ χαρακτηριστικὴν χειρονομίαν.

* *

Ὁ διάλογος αὐτὸς πρώτην φοράν βλέπει τὸ φῶς. Δὲν θὰ ὑποστηρίξωμεν ἐδῶ, ὅτι ἡ συνεννόησις τῶν Βαλκανικῶν, ὅπου πρωταγωνιστοῦντα ρόλον ἔπαιξεν ἡ Βουλγαρία— ἐν ᾧ τὰ ἀπώτερα νήματα ἐκράτησεν ἡ Ρωσσία— εἶναι ἔργον τοῦ Βενιζέλου. Τὸ ἀναμφισβήτητον ὁμῶς εἶναι, ὅτι ἡ ἰδέα αὐτῆ εἶρε τελείως καλλιεργημένον τὸ ψυχολογικὸν ἔδαφος εἰς τὸ πρόσωπόν του περισσότερον κάθε Ἑλληνος πολιτικοῦ. Τόσον καλλιεργημένον, ὥστε νὰ σπεύσῃ εἰς τὴν σύμπραξιν μ' ἕνα νεῦμα χωρὶς πολυγραφίαν ραββασακίων χωρὶς πολλοὺς Βίκτωρ-Οὐγκισμοὺς περὶ καρδίας ὑπὸ πέτραν, μ' ἕνα ἄπλοῦν μισόκλεισμα βλεφάρων τοῦ ἐνὸς ματιοῦ, ὅπως συνηθίζουν τὰ κόρτε των οἱ πιστικοὶ τῆς Ρουμέλης. Ἔτσι μόνον στρατιωτικὴ Ἑλληνοβουλγαρικὴ σύμπραξις ὑπῆρξε, ἀλλ' ὄχι καὶ πολιτικὴ. Σύμβασις δράσεως ἀλλ' ὄχι καὶ καρπώσεως.

Δὲν εἶναι δυνατόν ἀπὸ τώρα νὰ προβῶμεν εἰς κριτικὴν τῆς πολιτικῆς τοῦ κ. Βενιζέλου, ἐφ' ὅσον ἡ κατάστασις εἶναι ἀκόμη τόσον μετέωρος, μὴ κατασταλάξασα εἰς ὀρισμένα ἀποτελέσματα— οἱ δὲ πολιτικοὶ εἰθίσται νὰ κρίνονται ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων, ζήτω τους ὅταν ἐπιτυγχάνουν, τύφλα τους

Καὶ ἔπειτα:

Μελωδία ἐξωτικῆ. Γροικῶ τὴ λύρα τοῦ Ρήγα. Μὲ τὲς χόρδες καρφωμένες ἀπὸ Βαλκάνια σὲ Ψηλορρεῖτη. Λύρα ποῦ τὴν ψαύουν αἶρες Δυσμῶν καὶ Ἀνατολῶν, ποῦ δανεῖζεται νότες ἀπὸ τὸν φλοῖσβον, τὸν ὀρμαγδὸν ὄλων τῶν νερῶν, τῶν Βαρδαριῶν, τῆς Μαρίτσας, τοῦ Ἀχελῷου, ποῦ φουσκῶνουν, ποῦ χύνονται, ποῦ πλέκουν τὰ ρεύματά των «σὲ μιὰ θάλασσα, καὶ μέσ' ἀπ' τὸ βυθὸ τῆς ξετινάζεται καινούργιο θάμα σὰν τὴν Κυθέρεια Ἀφροδίτη, τῶν Ἑθνῶν ἡ Ἀγάπη...»

* *

Καὶ στρέφω τὸ βλέμμα ἀριστερά.

Μιὰ τεραστία κοιλιά. Ὅλο κοιλιά. Διαβάζω «πολιτισμένη Εὐρώπη.» Ὅλο κοιλιά, ὄλο κοιλιά. Ἀπ' αὐτοῦ καταλαβαίνω, ὅτι πράγματι ἡ γῆ εἶναι στοργυλὴ...

Ἀειδιάζω. Μοῦ φαίνεται ἡ στοργυλὴ γῆ, σὰν ἕνα ὀλοστρόγγυλον μηδενικόν. Ὅλος ὁ κόσμος ποῦ ξανοίγω, μοῦ φαίνεται ὀλοστρόγγυλος σὰν μηδενικόν. Ὁσφραίνομαι πτωμαῖνην ἀπὸ τὰς πυραμίδας τῶν Φαραῶ καὶ τοὺς Κρεμαστοὺς κήπους τῶν Χαλδαίων. Ἐτοιμος νὰ λιποθυμίσω, ἔτοιμος νὰ κλιῶ εἰς τὸ μηδενικόσημον χάος.

Ἐνα πελώριον θεοδόψαρο μὲ μαρμαίροντα χρώματα, σὰν τὸ πρῶτο ποῦ διηγείται ἡ Γραφή, γεφυρῶνον τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, τέτιο ἐρωτηματικὸν μὲ σταματᾷ:

— Τί κωβερᾷ τὴν Ἱστορίαν; Ἡ Ὑλὴ ἢ τὸ Ἰδεῶδες;

Δὲν ἐκαλοδιάβασα καὶ ἕνας σεισμός, ποῦ ἔκαμε νὰ διαρραγοῦν οἱ οὐράνιοι θόλοι, μ' ἔκαμε νὰ στρέψω. Ὁ Καύκασος τρέμει σὰν

ὅταν σκοντάφτουν. Ἄλλ' ἂν κρίνωμεν ὄχι ὡς Ἐπιμηθεῖς, ἂν μεταφερθῶμεν εἰς τὴν στιγμὴν τῶν σκέψεων καὶ τῶν ἀποφάσεων, ἰδοὺ τί συνεζήτησε τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον (ἀνεκδότον καὶ αὐτό):

— Βουλγαρία, Σερβία, Μαυροβούνιον, συμμαχίσαντα θὰ πολεμήσουν. Αὐτὸ εἶναι βέβαιον. Καλοῦμεθα νὰ συμμετάσχωμεν. Ἐὰν ἀρνηθῶμεν τί θὰ συμβῆ; Ἡ θὰ νικήσουν μόνοι καὶ τότε ἡ Ἑλλὰς θὰ μείνῃ ἡ ματαίως ἀναμένουσα τὸν νυμφίον μωρὰ παρθένος, ἢ ἔστω θὰ νικηθοῦν ἀλλὰ πάντως διδομένων μεταρρυθμίσεων εἰς τοὺς χριστιανικοὺς πληθυσμοὺς: αἱ Δυνάμεις δὲν θὰ ἐπιτρέψουν νὰ γείνη διαφορετικὰ καὶ τότε ἡ βελτίωσις τῆς τύχης τῶν πληθυσμῶν τούτων— εἶδος ἐγγραφῆς ὑποθήκης— θανάκη εἰς ὄλους τοὺς ἄλλους Βαλκανικοὺς πληθ. τῆς Ἑλλάδος. Συμπέρασμα: Νὰ συν νικήσωμεν ἢ νὰ συν ηττηθῶμεν.

Ἡ συζήτησις δὲν ἤξευρομεν ἂν ἐσυνεχίσθη καὶ πῶς, εἰμποροῦσαν ὁμῶς νὰ προστεθοῦν τὰ ἐξῆς ἀμφιλογήματα:

— Δὲν εἶναι βέβαιον, ὅτι ἄνευ τῆς Ἑλλάδος οἱ ἄλλοι θὰ προβοῦν. Ἄλλα καὶ ἂν πολεμήσουν, τίποτε δὲν μᾶς ἐμποδίζει, μένοντες οὐδέτεροι καὶ πάντοτε ἀκαίμοι, νὰ ζητήσωμεν τὸ πᾶτο μας, ὅταν τὸ τραπέζι στρωθῇ (ἰδε ἐκ τῶν ὑστέρων Ρουμανίαν). Ἀφ' ἑτέρου μιὰ ἐνδεχομένη ἦττα τῆς Βουλγαρίας, θὰ ἦτο εὐχῆς ἔργον διὰ τὴν Ἑλλάδα, ὅπως ὑπῆρξε διὰ τὴν πρώτην εὐχῆς ἔργον τὸ 97 τῆς δευτέρας.

— Πρέπει νὰ λείψῃ ἀπὸ τῆ μέση τὸ Κρητικόν.

χαλασμένους καναπέδες. Ὁ Δεσμώτης Προμηθεὺς ἀναταράσσεται, λύεται, σέρνει μίαν φωνήν, ποῦ γεμίζει μὲ βροντόχη κίματα τὸ στερέωμα :

— Ποιὸς βλασφημεῖ ; Ποιὸς ἀπορεῖ ; Κόσμε ! Ἴδέ με καλά !

Καὶ εἶδα τότε κατὶ ποῦ μ' ἔκαμε νὰ φοιῶ, νὰ γείνουν τὰ μαλλιά μου ὀρθὰ σὰν ἀγκάθια. Ὅλη αὐτὴ ἡ ὕλη ποῦ εἶναι χυμένη εἰς τὸ Ἄχανές, ὅλα τὰ νεφελώματα, ὅλα τὰσπρα, ὅλοι οἱ ἥλιοι μὲ τὴν γῆν μαζί, ἀνεμίγησαν, ἔγειναν ἕνας πολτός, ἐξάρωσαν σὰν λιωμένη σταφίδα, ἀπὸ Συστολὴν καὶ Ἐντροπὴν, ἐμίχρουναν, ἐμίχρουναν, ἐμίχρουναν σὰν ἕνα μικρὸ τόπι, ἀπ' αὐτὰ ποῦ παίζουν τὰ μικρὰ παιδιά. Καὶ μὲ τέτοιο τόπι ἄρχισε νὰ παίξῃ ὁ Λυτὸς Γίγας.

Ἐχειροκρότησα.

* *

Ὁ Ἄετὸς ἐφτεροῦγιζεν ἀκόμη ἀνὰ τὰ οὐράνια πλάτη.

Ἐψηλότερα, ἀπὸ κάποιον τόπον ἠψηλότερα, ἀπὸ οὐρανόερα δώματα, ἐκάλισ' ἕνα δάκρυ. Ἐπεσε ἀκριβῶς ἔς τὰ Σαλαμίνια νερά. Καὶ τόσον ἦτο τὸ βάρος του, ὥστε ἐταράχθη ὅλος ὁ Σαρωνικός, ὅλον τὸ Αἰγαῖον, καὶ πέραν ἡ Προποντίς καὶ ὁ Εὐξείνους, τόση ἡ ἀρμύρα του, ὥστε ἡ θάλασσα ἔγεινε διπλασίως ἀρμυρὴ, τόση ἡ καυδρά του, ὥστε ἡ θάλασσα, ὄση πλένει μὲ τοὺς ἀφρούς της τὴν ὠρηόπλομη ταυτέλλα τῶν ἀερογαλιῶν ποῦ λέγεται Ἑλλάς, ἔβρασε καὶ ἐκόχλασε.

Μία κόρη καχεκτική, ἀναιμική, κάτω ἀπὸ τὸ Ἄττικόν φῶς, ἔδειξε τὸ φάσμα της, μὲ χεῖλη ὄχρὰ καὶ μάτια γνάβινα, κ' ἔπινε — τί φοιῶ ! — χασίς, σὲ διβάνι ξαπλωμένη. Ἐπαυρε καὶ δυναμωτικά. Τῆς ἐκοπάνιζαν εἰς τεράστιον γουδι στόλους τοῦ Παρθενῶνος, ἔκαμαν χάρτια, ἀλευρωμένα μὲ σκόνην τῶν τάφων, καὶ τὰ ἔτρωγε. Ἄντι νὰ

— Ἡ Κρήτη εἶναι κατ' οὐσίαν ἐλευθέρη. Νὰ διακυβευθῇ ἡ τύχη τῆς φυλῆς δι' ἕνα τύπον ; Ἄλλως τε ἡ Τουρκία ἀμοίβει τὴν οὐδετερότητά μας μὲ τὴν λύσαν τοῦ ζητήματος τούτου.

— Ἐπὶ τέλους ἕως πότε θὰ ὑπάρχῃ Τουρκία ;

— Ἄς ὑπάρχῃ εἰς τὸν αἰῶνα. Ἡ ἐθνολογικὴ μας, ἡ ἐκπαιδευτικὴ μας, ἡ θρησκευτικὴ μας ὀντότης δὲν κατεστράφη ὑπὸ τοὺς Τούρκους. Ἡ Βουλγαρία εἶναι ἀδηφάγος. Μὴ ξεχνάτε τὰς φλόγας τῆς Ἀρχαίας. Διὰ τὴν Ἑλλάς ἀποκτώσα αἴριον τέσσαρα μέτωπα—πρὸς τὴν Σερβίαν, τὴν Βουλγαρίαν, τὴν Ἀλβανίαν, τὴν Τουρκίαν—ἀντὶ τοῦ ἐνὸς σήμερον, τοῦ Τουρκοῦ, διὰ τὴν Ἑλλάς ἠγαγασμένη αἴριον νὰ κατασκευάζῃ στόλον, ὃχι μόνον ἀπέναντι τῆς Τουρκίας, ἀλλ' ἀπέναντι καὶ τῶν ἄλλων κατερχομένων εἰς τὴν θάλασσαν Βαλκανικῶν (ἡ ναυτικὴ ὑπεροπλία ὀφείλει πάντοτε νὰ συνοδεύῃ τὴν Ἑλλάδα, ἄλλως αὐτὴ ἡ Ἀθήνα εἶναι εἰς τὴν διάθεσιν τῆς πρώτης πειρατικῆς ἐπιδρομῆς), διὰ τὴν Ἑλλάς ἔχουσα σήμερον μονοπωλιακὴν ἐμπορικὴν ναυτιλίαν μεταξὺ ὅλων τῶν Βαλκανικῶν, θὰ κατασκευάσῃ μὲ τὰ ἴδια της τὰ χέρια ἀνταγωνιστάς της, θὰ δώσῃ χῶρον συμπίξεως Βουλγαρικῶν, Σερβικῶν, Μαυροβουνιώτικων ἀτμοπλοϊκῶν ἐταιρειῶν, ποῦ θὰ ζήσουν εἰς βάρος τῆς ὑπαρχούσης καὶ τῆς μελλούσης Ἑλληνικῆς ναυτιλίας ; Ἄν ἕνας πόλεμος εἶναι ζήτημα ζωῆς καὶ θανάτου διὰ τὴν Σερβίαν, ποῦ πάσχει ἀπὸ ἀσφυξίαν, ποῦ ζητοῦσα θάλασσαν ζητεῖ πλεμόνι, ζητεῖ πόρον κυκλοφορίας (διὰ νὰ κατασκευάσῃ τὴν Σερβίαν ἔσκαψαν ἕνα ξεροπήγαδο μεταξὺ Αὐστρίας καὶ

δυναμώσῃ, τὸ στομάχι της, ὁ ἐγκέφαλός της, ἔπαθαν ἀπὸ λιθίασιν. Ἔτσι ἐξοῦσες, Νεότης Ἑλληνικὴ ; ! ! . . .

Καὶ βλέπω κατόπιν ἐπάνω εἰς τὴν χώραν τῆς Ἑλλάδος ἕνα Σκορσοαριδοσύμπλεγμα φθάνον ἕως τὸν οὐρανόν, θαροῦσες ὅτι ἐσαρκώθη ὁ οὐράνιος ἄζων, στροβυλιζόμενον σὰν ἀδράχτι, μὲ τὴν ταχύτητα ἑλικὸς Λεβιαθάν, νὰ συνεπαίρῃ ὅλα τῆς γῆς τὰ καθάρματα, νάναποδογυρίζῃ πυραμίδας Ἀξίων, — θεμελιωμένον ἐπάνω ἔς τὴν Φανλότητα, τὴν Ἐπιτηδειότητα, τὴν Ἀμάθειαν— νὰ ξεριζώῃ δένδρα, χώνοντα ἔς τὰς καρδιὰς τῆ ρίζα τους καὶ θροοῦντα ἀκαταπαύτως τὸν θρόνον καὶ τὴν Πρόληψιν, νὰ διαμελίξῃ Καλλικαντζάρους εἰδεχθεῖς— ποῦ σπαρακτικὰ καὶ ἀνώφελα ξεφωνοῦσαν : ὦ, ἐγὼ εἶμαι ὁ Δάσκαλος ! ὦ, ἐγὼ εἶμαι ὁ Καλόγηρος ! ὦ, ἐγὼ εἶμαι ὁ Τεχνίτης τῆς πέννας, τῆς σμίλης, τῆς λύρας ! Κ' ἔπαιρναν τὴν ἀπάντησιν ; ὦ, Οὐγγολῖνος ποῦ σὰς χρειάζεται !— νὰ παρασέρῃ καὶ νὰ λιχνίξῃ τὴ σκόνῃ ποῦ μυρίζει ἀπὸ κόκκαλα τάφων, νὰ γκρεμίξῃ καθιερωμένους βωμούς, νὰ ξεκολλᾷ ἀπὸ τάνθη ἔρποντας σαλιάρκους, ποῦ ἐτόλμησαν νάναμίσουν τὰ σάβια τους μὲ τὰ μαργαριτάρια καὶ τὰ ρουμπίνια τῆς πρωϊνῆς δροσιάς, νὰ σκάβῃ λάκκους, νάνοίγῃ ἐρεῖπια, νὰ μὴν ἀφίρῃ τίποτε ὑποστατὸν ὅπρὸ τὰ γνωστὰ κάτω εἰς τὸν ἥλιον, καὶ ὅλος αὐτὸς ὁ συροφετὸς ἐμφύχων καὶ ἀψύχων νὰ βυθίζεται εἰς μίαν λίμνην.

Καὶ ἡ φτωγὴ κόρη, ἡ καχεκτικὴ, ἡ ἀναιμικὴ, ἀφ' οὗ τίποτε πλέον ἀπὸ τὰ παλῆὰ δὲν ὑπῆρχε, ἀνοίξε τις φλέβες της, ἔγλειψε τὸ αἷμα τῶν ἀρτηριῶν της, ἐμυρίσθη τὸ ἄρωμα τῶν ρόδων καὶ τῶν κρίνων, ποῦ ἐφύτρωσαν ἔς τοὺς κήπους καὶ τὰ λιβάδια τὰ ποτισμένα ἀπὸ τὴν αἰμορραγίαν της, καὶ ἔγεινε καλά... .

ὦ, πῶς ἐγέλασεν ἡ φύσις ! ὦ, πῶς τὰ φραλακρὰ βουνὰ ἔσκε-

Τουρκίας καὶ ἔρριψαν μέσα ἕνα λαόν, μὴ δυνάμενον νὰ προμηθευθῇ οὔτε τὰ μέσα τῆς ἀμύνης του, τὰ πολεμοφόδια του), ἡ Ἑλλάς ὁμως, ποῖα ἀνταλλάγματα λαμβάνει ἐκ τῆς ἀντικαταστάσεως τῆς Τουρκίας μὲ τὴν Βουλγαρίαν ; Ἡ ὅτι καταβάλλει τὰ ἔξοδα τοῦ συμποσίου ; Ὅτι ἐκμηδενίζει τὸ Οἰκουμηνικὸν Πατριαρχεῖον ; Ὅτι διαμελίζεται σὰν τὴν Πολωνίαν— καὶ διαμελίζεται ἰδιοχειρῶς ;

— Ἀνάγκη αἰσιοδοξίας. Τὰ Βαλκανικὰ θὰ αἰσθανθοῦν τὴν ἀνάγκην ἐκ λόγων ὃχι μόνον ἐσωτερικῆς ἰσυχίας ἀλλὰ καὶ ἐξωτερικῆς ἀσφαλείας, τὴν χρεῖαν στερεωτέρου, παγιωτέρου συνδέσμου, καὶ ἂν δὲν καταλήξουν εἰς ὁμοσπονδίαν μὲ κοινὴν τὴν Βαλκανικὴν πατρίδα, ἀλλὰ θὰ ζήσουν ὑπὸ τὰ φιλελεύθερα πολιτεύματά των μὲ πλήρη ἀνεξίτητος καὶ ἀνεξίτητος.

— Καὶ ἂν ἀντὶ τῆς φυλακτικῆς ἐπικρατήσῃ ὁ ἀλληλοσπαραγμός ; Ὁ ὑπερόπτος σοφισμὸς : Ἡ παθολογικὴ τῶν γειτόνων μας μεγαλομανία ;

— Ποῖος ἀρνείται τὴν τρομερότητα τοιούτου ἐνδεχομένου ; Ἄλλ' ἂς μὴ τὸ φοβοῦμεθα. Μὴ λημονεῖτε δὲ ποτε τὸ ἀρχικὸν δεδομένον, ὅτι μὲ τοὺς Τούρκους θὰ συγκρουσθῶμεν κάποτε. Πότε ; Οὐδέποτε πέραν τῆς διετίας, ὅποτε ἡ Τουρκία κατέχουσα 2 Δρηδνωτ θὰ μᾶς ὑπερεπῆ ναυτικῶς. Προκειμένου νὰ μονομαχήσωμεν μετὰ 5-6-10 μῆνας ἀπεργασμένως, διὰ τὸ ὃχι τώρα, μὲ συμμάχους, μὲ Δυνάμεις εὐμενεῖς, μὲ τὰ χρήματα τοῦ δανείου εἰς τὸ ταμεῖον, μὲ πλήρη στρατιωτικὴν ἀκμὴν ;

Ποῖος προσεῖ μᾶς βεβαιώνει, ὅτι ἀνεξαρτήτως πάσης θελήσεως καὶ

πάσθησαν με κόμωσιν! Πῶς ἐσκίρτησε ἀπὸ καινούργιον Ρυθμὸν τὸ χουσόφθαλμιον ὀλογάλλον στερέωμα καὶ ἐτριζαν ἀπὸ χαρᾶν οἱ ρεζέδες τῶν χουσελεφαντίνων του πυλῶν, ποῦ δὲν εἰμπόρεσα χωρὶς θάμβος νάενισω, ἤκουσα ἀπ' ἐκεῖ Βυρώνεια ὄσματα, εἶδα ἀπὸ τὴν χουσόκονιν τῶν ἀστρῶν καὶ τὰτλάζια τοῦ οὐρανοῦ ντυμένην τὴν πολυθρόναν ποῦ τῶν Ἡλυσίων οἱ Ἐκλεκτοὶ προσέφεραν εἰς νέον μέλος τῆς Ἀθανάτου Ἀκαδημίας των, με τὸν ἀσπασμόν:

— Λαυρέντιε Μαβίλη χαῖρε!..

Τῆς Ἀκαδημίας ὁ πρόεδρος ἐφοροῦσε περικεφαλαίαν.

Τὸν ἐγγνώρισα ὡς Περικλέα τοῦ Ξανθίπου. Μεταξὺ τῶν μαθητῶν του, ὡς ἓναν ἀπὸ τοὺς πειρὸ ἀγαπημένους του, ἐξεχώρισα κάποιον με φρυσιογυμνίαν προφήτου, με φωνὴν καὶ ἔμπνευσιν Ἡσαίου, ἀλλὰ προφήτου με τίποτε τὸ ἀσκητικόν, μὴ ἀκριδοφάγον, μὴ ριπαροχίτωνα, μὴ λιγδομούτην, λιγυρὸν σὰν Ἐρμῆν καὶ γαλανόφθαλμον σὰν Ἀπόλλωνα—τὸν Περικλῆν Γιαννόπουλον.

Ἐσυζητοῦσαν ρεμβαστικά.

Ὁ πρῶτος Περικλῆς ἔλεγε:

— Ὑπῆρξα πράγματι εὐτυχής, ποῦ ἔζησα μετὰ τὴν Περσικὴν νεροποντήν.

Καὶ ὁ μαθητὴς ἐπρόσθεσε!

— Πόσον ζηλεύω ποῦ δὲν ζῶ τώρα ἐκεῖ κάτω... Ἡ δὲν ἀπέθανα, ὅπως σὺ, Μαβίλη!...

Ἐνα δάκρυ ἔσταξε κάτω. Ἡτο τὸ δάκρυ ποῦ ἔκαμε νὰ κοχλάσῃ ἢ θάλασσα...

Ο ΜΑΦΑΡΚΑ

ἰπολογισμοῦ μας, ἀπεσοβήθη ὁ κίνδυνος τῆς μετὰ τὴν χρεωκοπίαν τοῦ Νεοτουρκισμοῦ ἀναβιώσεως τῆς Μυρτσηγείου συνθήκης, περὶ αὐτονομίας τῆς Μακεδονίας— τοῦτ' ἔστι ὀριστικὸν καὶ ὀλοκληρωτικὸν χαμὸς τῆς;

Καὶ τὸ οὐλιμονι; Πιθανὸν νὰ μὴ καταλήξωμεν εἰς περίπτωσιν διανομῆς. Εἴτε ἢ Τουρκία φοβηθῆ καὶ δεχθῆ τὸ τελεσίγραφον εἴτε αἱ Δυνάμεις ἐπεμβοῦν μετὰ τὰς πρώτας συρράξεις, δυνατὸν νὰ πραγματοποιηθοῦν μόνον διοικητικαὶ μεταρρυθμίσεις. Διὰ τὴν Ἑλλάδα νὰ μείνῃ ἀμέτοχος τοῦ θριάμβου μᾶς ἀναπλάσεως τῆς Ἀνατολῆς; Ζηγίζομεν. Ἡ πλάστιγξ κλίνει ἀποφασιστικῶς πρὸς τὸ: Μᾶς!

*

Αὐτὸς φανταζόμεθα ὅτι ὑπῆρξεν ὁ εἰρμὸς τῶν σκέψεων ποῦ ηὐλάκωσε τὴν διάνοιαν τοῦ πηδῶντος τὸν Ρουβίκωνα Ἑλληνοὺς Πρωθυπουργοῦ, αὐτοῦ καὶ μόνου, διότι ἀπέναντι τῶν συνυπουργῶν του, ὅπως καὶ ἀπέναντι τοῦ τύπου ἢ ἀπέναντι τοῦ λαοῦ, ἢ ἀπέναντι τῆς βουλῆς μὴ λαβούσης κἄν τὴν περιέργειαν νὰ συζητήσῃ, ὑπῆρξεν *ὁ αὐτὸς ἔφα*.

Ἄν ἢ κυριωτέρα ἐπιχειρηματολογία ἐξαντλήται εἰς τὴν ἀνωτέρω σημειωθείσαν, δυσχερὲς βεβαίως νὰ κλονισθῆ τὸ φιλοπόλεμον συμπέρασμα. Ἄν ἢ διεξαγωγή τοῦ πολέμου εἴτε ἢ κατόπιν κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον διπλωματικῆ δράσεως ὑπόκειται εἰς ἐπιζήσεις, αὐτὸ καταντᾷ πλέον λεπτομερειῶν ζήτημα.

ΣΟΦ. ΦΑΡΜΑΚΙΑΣ

ΘΑΝΑΤΙΚΟ ΣΤΗ ΧΑΛΚΟΧΩΡΑ

— Παπᾶ Γόνιμε, παπᾶ Γόνιμε, πρόβαλε νὰ ιδεῖς!..

Ὁ παπᾶς, πρῶνιὸς καθὼς εἶταν καὶ ἐδιάβαζε στὸ κελὶ του ἐξαφνιάστηκε.

Ἐπρόβαλε ξέσκουφος, ἀχτένιστο ἀκόμη τὸ κεφάλι του ἀπὸ τὸ βορειανὸ παραθυράκι, ποῦ βλέπει πρὸς τὴ μικρὴ τὴ «χορευτρά» τῆς ἐκκλησιᾶς.

Ὁ ἥλιος ἀνεβασμένος δυὸ τριχιές ἀπάνω στὸν Ταῦγετο ἔσκυφε τώρα καὶ ἔκανε νὰ κοκκινίζουσαν πῶ πολὺ τὰ κόκκινα βράχια τῆς Πετραχώρας κατὰγναντα.

Ὁ παπᾶς γὰ μὰ στιγμὴ ἐθαμπώθηκε ἀπὸ τὴν ἀντηλιά.

Ἐφερε τὸ χέρι του σκιαδὶ στὸ ματόφρονδό του καὶ γλίγωρα ἐχόρτασαν τὰ μάτια του τὸ φῶς.

Ἐβλεπαν τώρα ὀλάνοιχτα καὶ δὲν ἐχόρταναν τὸν τρομό.

— Οἱ καταραμένοι! Οἱ καταραμένοι!

Ἐσερνε τὰ φαρὰ του γένια με τὴν ψυχὴ γιομάτῃ φρίκη καὶ ἐκαταριόταν.

— Οἱ καταραμένοι! Οἱ καταραμένοι! τὸ εἶπαν καὶ τὸ κάμανε!..

Κάτω στὸ πεζούλι τῆς αὐλῆς ἢ θειά-Ἀβράμιανα ἢ κελλάρισσα ἐτραβοῦσε τὰ μάγουλά της.

— Μπᾶ, φωτιά νὰ τοὺς κάψει! Μπᾶ, φωτιά νὰ τοὺς κάψει! τὸ κακὸ ποῦ μᾶς κάμανε!..

Ἄντικρυ, στὴν πόρτα τῆς ἐκκλησιᾶς, κοντοσκοῖνι δεμένο τὸ γαϊδουράκι, με τὰ κορδέλια καὶ τὰ παλιόρουχα πανοκάπουλα φορτωμένα, χωρὶς σαμᾶρι, ἐβουρδοῦλιζε τὴν οὐρὰ του πέρα δῶθε, νὰ διώχνει τὶς μύγες, ποῦ σύγγεφο ἀπάνω του ἐβουίζαν καὶ τὸ τσιμποῦσαν.

Ἐκατοχρονίτικη καὶ ἀκόμη πρέπει νὰ εἶταν ἢ ἔχθρα, ποῦ ἐχώριζε θανάσιμα τὰ δυὸ χωριά.

Καὶ τὸ χωρίσμα αὐτὸ τόσα καὶ τόσα χρόνια δὲν τὸ εἶχανε στοιμώσει οἱ τόσοι σκοτωμοί.

Ἡ αἰμόχαρη Θεά, ποῦ ἐλατρεῖναν με ἀκοίμητο μῖσος, δὲν ἐχόρτανε τὴν ἀσβεστὴ δίψα της στὸ κόκκινο ποτάμι, ποῦ ἐχυνόταν ἀνάμεσα στὰ δυὸ χωριά. Ἡθελε καὶ ἄλλο, καὶ ἄλλο.

Καὶ ὅσο ἔπινε, τόσο ἐδιψοῦσε, περισσότερο.

Καὶ ὅσο αὐτὴ ἐδιψοῦσε, τόσο καὶ τὸ ποτάμι ἐφοῦσκωνε.

Τὰ χρονικά τῆς ἔχθρας τοὺς συγκρατημένα στὴ μνήμη τῶν «ὀφιμόγερων» καὶ ἀπὸ γενιά σὲ γενιά μ' εὐλάβεια περισσὴ παραδομένα, ἀνιστοροῦσαν αἱματοκυλισματα καὶ σπαραγμοὺς. Μὰ τὴν ὀλόφροτῃ ἀφορμῇ, ποῦ τοὺς ἐχώριζε, χαμένη στὰ κατάρβαθα τῶν περασμένων, οὔτε τὴν ἤξερε κανεὶς, οὔτε κανεὶς μποροῦσε νὰ τὴ μάθει.

Ἡ ἱστορία ἢ ἀγραφή ἐσάστιζε κ' ἔπαιρνε τὴ θέση της ὁ θυρόλος.

— Ἐτοὶ τὸ βρήκαμε, σοῦ λέει, πάππου-προσπάππου!

Σὲ κάθε καινούργιο φονικὸ ἀπὸ τὸ ἓνα χωριὸ ἢ ἀπὸ τὸ ἄλλο, τὰ ἄλλα χωριά τὰ κοντενὰ ἐκουνούσαν τὸ κεφάλι.

— Πάλι χαρὲς ὁ Χάρος!

— Τὸ ἓνα του πόδι στὴ Χαλκόχωρα, τ' ἄλλο στὴν Πετραχώρα!..

Καὶ ἀλήθεια τόλεγαν. Ὅσο καὶ ἂν τὴν ἐπλάνευε ἢ τραγικῆ τους εἰρηφία τὴν ἀλήθεια.

Ὁ χάρος ἐβράδιαζε στὴ Χαλκόχωρα καὶ ἐξημερόνονταν στὴν Πετραχώρα.

Ἐθρηνούσανε τὸν σκοτωμένο τους νεκρὸ οἱ Χαλκοχωρίτισσες, καὶ πρὶν νὰ φυτρώσει στὸ μνήμα του τὸ πρῶτο χορτάρι, οἱ Πετραχωρίτισσες σκυμμένες στὸ χερσόμυλο ἐτρίβανε σιτάρι γιὰ τὸ «χόντρο» κ' ἐμοιρολογοῦσαν.

— Οἱ ὄχτροι θὰ πάρουν πίσω σύνταχα τὸ αἷμα τους!...

Τὸ κακὸ δὲν ἔδειχνε νὰ σταματήσει.

Τὸ μῖσος τους λὲς κ' εἶχε ρίξει ρίζες βαθειῶς μέσα στοὺς τάφους, πὺ ἢ πολυχρόνια ἔχθηρα ἄνοιξε ἀνάμεσὸ τους.

Ἀπὸ τὴν ἄγρια τους ψυχὴν εἶχε πετάξει τρομασμένη κάθε ὀγάπη. Καὶ τόσο ἐσνηθίσανε τὰ μάτια τους τὸ αἷμα κ' ἐμέστωσέ τους ἢ καρδιά στὸ χέσιμό του, πὺ καὶ τοῦ λόγγου τὰ θεριά θὰ τοὺς ἐξήλεναν.

— Ὁ Γιαννοῦκος ὁ «ἄρχοντας» μαζεύει γραφές... Ὅταν μισέφει γιὰ τὸ μακρινὸ του ταξίδι, δὲ θὰν τ' ἀστοχήσουμε!... Θὲ νὰ σὰς στείλουμε τὴν κατοῦνα του ξεπερωμὴ γιὰ τὴν τρέβα!...

Εἶταν ἀπὸ τὶς ἄγριες τους συνήθειες νὰ στέλνουν ὀνειδιστικὰ πειράγματα ἀναμεταξύ τους. Ἐξαιματῶναν ἔτσι τὴν πληγὴ κ' ἐξάναφταν τὸ λαγοκοιμισμένο μῖσος τους.

Οἱ Χαλκοχωρίτες εἶτανε σὲ «χρεῖ».

Μιὰ νύχτα τώρα τελευταία, στὰ λουπινοχώρια, ὅξω στὸ καρτέρι, τοὺς εἶχαν ξελαστρέψει ἕναν ἀπὸ τοὺς «κάλλους» τῆς γενιᾶς οἱ Πετραχωρίτες. Κ' ἔμεινε ἀκόμη «ἀγδιωτός».

Εἶτε γιατί ἐφυλάγονταν οἱ ἐχθροί, εἶτε γιατί οἱ Χαλκοχωρίτες, ὅσο κ' ἄν τὴν ἐγύρευαν, δὲν εἴρισκαν κατάλληλη εὐκαιρία, ἀργήσανε «νὰ πάρουνε πίσω τὸ αἷμα τους».

Οἱ Πετραχωρίτες ξεχύνανε τὸ μῖσος τους σὲ περιγέλιο. Τάχα ἀπὸ τὴ δειλιά τους τόσο καιρὸ ἀποφεύγανε νὰ χτυπηθοῦν μαζύ τους οἱ ἐχθροί, ἐνῶ «ἐσκουζε τὸ αἷμά τους.» Κ' ἐπαραγγέλναν καθετόσο στοὺς Χαλκοχωρίτες περιπαιχτικά μὲ τὸν Πραματεντὴ τὸ Γυρολόγο.

— Ὁ Γιαννοῦκος ὁ «ἄρχοντας» πεθαίνει... Σὴν πεθαίνει δὲ θὰ σὰς λησμονήσουμε κ' ἔννοια σας... Θὰ σὰς στείλουμε τὰ ὑπάρχοντά του, ξεπληρωμὴ, γιὰ νὰ κάμουμε ἄγάπη!...

Ὁ Γιαννοῦκος εἶτανε λωβιάρης. Ἄγνωστος μιὰ ἡμέρα ἔπεσε ἀπὸ τὰ σύγνεφα. Ἐπαράδειξε κάμποσο, κ' ἐκόνεψε ἀπὸ τότε σὲ ἕνα ἐρημοκλήσιδο μὲς τὸ λαγκάδι, ἀνάμεσα στὰ δυὸ χωριά, κοντεῖτερα στὴν Πετραχώρα. Παντοτεινὸς τους ἐκεῖ τρώμος, νὰ τοὺς κολλήσει τὴν ἀρρώστια καὶ στὰ δυὸ χωριά.

Μὰ δὲν εἶχε καὶ δύναμη νὰ κινήθῃ ὁ ἄμοιρος. Ἐμεινε πάντα του στὸ ἀτόμωρο ἐρημιάδι σὰ σπιτόφειδο. Καὶ ἔτσι τὸν ἄφηναν.

Κάποτε καὶ πότε οἱ Πετραχωρίτες οἱ βουκόλοι πὺ κατακεῖ ἀραδίζανε γιὰ νὰ ποτίσουνε στὴ Λοῦμιπα τὴν Ἀθολωτὴ τὰ γελάδια, ἀπὸ μακριὰ τοῦ πετοῦσαν περαστικά κανένα ἀποκόμματο.

Κ' ἐζούσε σὰ σκυλί.

Τί σκυλί καὶ σκυλί; Καὶ τὸ σκυλί ἔχει στὸν ἥλιο μοῖρα.

Αὐτός, κ' ἀπομόναχος, ἔσεργε τὰ λυγδερὰ του κουρέλια, κ' ἔξυνε στὸν ἥλιο τὶς πληγές του. Ἐφούσκωνε ἢ σάρκα του πρησμένη, καὶ ὄλο του τὸ κορμὶ ἀπὸ σπειριά καὶ λέπια σκεπασμένο ἐσάπιζε.

Ὅλοι ἐφοβοῦνταν τὴν ἀρρώστια του κ' ἀπὸ μακριὰ. Ἡ πρόληψή τους τὴ συνταύτιζε μὲ τὴν πανοῦκλα ἢ τὴ χολέρα.

Ἐτρέμανε τὴ λέπρα τοῦ Γιαννοῦκου, κ' ἄνοιγαν διάπλατες τὶς πόρτες στὸ θανατικό, πὺ εἶχε θρονιάσει ἀνάμεσα στὰ δυὸ χωριά τὸ μαῦρο μῖσος τους καὶ τοὺς δεκάτιζε ἀγιάτρευτη πανοῦκλα.

Οἱ Πετραχωρίτες τῶλεγαν μόνο. Σὴν ἀναγέλασμα καὶ σὰ φοβέρα τὸ σκηνόλεγαν. Ἔτσι γιὰ νὰ πληγόνουν τοὺς ἐχθρούς. Δὲν τῶβαναν στὸν νοῦ τους νὰ τὸ κάμουν κ' ἔργο.

Μὰ ἢ Κατερίνα ἢ χήρα τῶδεσε. Τῶδεσε κόμπο μυστικὸ στὸ μαῦρο γεμενὶ της.

Τὸν ἄντρα της, τὸ Βαγγέλη Μουσμούλη, τῆς τὸν εἶχαν σκοτωμένον οἱ Χαλκοχωρίτες δῶ καὶ δέκα χρόνια.

Ἄ, πὺς τὸ θυμάται, πὺς τὸ θυμάται! Σὰ νὰ εἶταν χθές;

Ἐγύριζε ἀπὸ τὸ λόγγο μὲ τὴ μούλα τους φορτωμένη ξύλα κ' ἐνυχτώθηκε. Εἶχε δὲν εἶχε προσπεράσει τὸ Διλάγκαδο. Κάτω στὰ Κουμαρίστικα οἱ ἐχθροὶ τοῦ ἐκράταγαν «χωσία». Κρυμμένοι πίσω ἀπὸ τοὺς ἀρμακάδες μέσα στὰ λαχίδια τοῦ ἀνάψαν σταυροτά.

— Ἄ, τὰ σκυλιά, τὰ σκυλιά δὲν ἔχουν πίστη!...

Οἱ τουφεκιές, μιὰ πάνω στὴν ἄλλη, ἀκούστηκαν καθαρά στὴ βραδυὴν σιγαλιά πάνω ὡς τὴν Πετραχώρα.

Ἡ Κατερίνα ἐκάθοταν ἤσυχη ὅξω στὴ ρούγα κ' ἔγνεθε μὲ τὶς ἄλλες γυναῖκες.

Ἡ καρδιά της ἄθελα ἐλάχιζε.

Ἐπρροσηκώθηκε ἔσταυροκοπήθηκε ἀλαμιασμένη κ' ἔτρεξε μέσα ἀνήσυχη νὰ ἀνάψῃ τὸ καντήλι.

Ἐνα κακὸ προαῖσθημα, ἔτσι ἀόριστο, τὴν ἐσφιγγε μὲς τὴν καρδιά.

Δὲν ἐπρόκαμε νὰ τὸ καλοσκεφετῆ, πὺ ἄκουσε ἀπόξω θρήνους καὶ βλαστήμιες. Ἐχύρμησε μισόψυχη στὸν ἥλιακό, κ' εἶδε τὸν κόσμον τῆς γενιᾶς τους νὰ μπαίνουν στὴν αὐλὴ θλιμμένοι.

Τῆς τὸν ἐφέρνανε ξερόν κοιτάμενον, ἀπάνω στὸ μουλάρι κρεμασμένον τὸν ἀκριβὸ της τὸ Βαγγέλη.

— Ἄ, τὰ σκυλιά, τὰ σκυλιά! Πὺς νὰν τὸ λησμονήσει!...

Ἀπὸ γενιά «ἀντρείανη» ἢ Κατερίνα εἶχε χαμένους σκοτωτοὺς, πρὶν ἀπὸ τὸν ἄντρα της, δυὸ ἀδέρφια ἀκόμη, ξακουστά γιὰ τὴν παληκαριά τους.

Ἔτσι τὸ μῖσος της γιὰ τοὺς ἐχθρούς εἶταν διπλό. Καὶ μόνο γιὰ τὸν ὄλεθρό τους ἐσκεφτότανε.

Ἄς εἶταν, μαθὲ, τρόπος νὰ μαυροφορέσουν ὄλες οἱ Χαλκοχωρίτισσες καθὼς αὕτη!

— Καὶ στὴ φωτιά νὰ πέσει!...

Ὅταν τέλος ὁ Γιαννοῦκος ἐσυχωρέθηκε «ὁ ἄρχοντας», μιὰ νύχτα, πὺ τὸ μαῦρο τῆς Κατερίνας γεμενὶ δὲν ἐξεχώριζε ἀπὸ τὸ σκοτάδι, ἀργὰ πρὸς τὰ μεσάνυχτα, μὲ ἀποκοτιά πὺ μέσα της ἐθήριε τὸ μῖσος, χωρὶς νὰ τὴν τρομάξει οὔτε τὸ μόλυσμα ἀπὸ τὰ κουρέλια τοῦ λωβιάρη, τὰ ἐφόρτωσε στὸ βασταγὸ, ἐχώθηκε μὲς τοὺς ἐχθρούς ἀθώρητη, κ' ἔδοκε σάρκα στὸ φριχτὸ ἀναγέλασμα.

— Τί θὰ γίνῃ, λοιπόν; Τί θὰ γίνῃ; ἀναρωτιόνταν οἱ ἄντρες ἀνήσυχτοι, στοῦ παπᾶ-Γόνιμου τὴν αὐλὴ συναγμένοι.

Τὸ μῖσος τοὺς ἐσφιγγε καὶ ὁ φόβος τὴν ψυχὴ τους ἐμοῦδιαζε. Καὶ

κανέναν τους δεν εύρισκε τὴ σωτήρια λύση, πού θά γλύτωνε ἀπὸ τὸν ξολοθρεμὸ τῆ Χαλκώχωρα.

Ὁ παπᾶς πάνω στὸ ξώστεγο μὲ τὶς γλάστρες, τριγυρισμένος ἀπὸ τὴν παπαδιά καὶ τὶς γειτόνισες πού εἶχαν χάσει καὶ φωνὴ καὶ χρῶμα, ἀγωνιόταν νὰ πρηγορήσει τὸν κόσμο. Νὰ ἐγκαρδιώσει καὶ τὶς γυναῖκες πού αἶμα δὲν εἶχαν.

— Ὁργὴ θεοῦ καὶ θά περάσει! Μὴν κάνετε ἔτσι, εὐλογημένοι! θά περάσει!...

Ἐτρεμαν τὰ ψαρά του γένια νευρικά, καὶ ὁ τρόμος τῆς φωνῆς του τὸν ἐπρόδονε, ὅσο καὶ ἂν πάσχιζε νὰ δείξει μιὰ προσποιητὴν ἀπάθεια.

Ἐσεργε εὐχὲς καὶ εὐλογίαις, νὰ διώξει ἀπὸ τοὺς χωριανούς του τὸ κακό.

— Ἀπότερησον, Κύριε, ἀφ' ἡμῶν τὴν ὀργὴν σου!

Καὶ ἔστειλε ἀνάθεμα καὶ κατάρεις στοὺς Πετραχωρίτες.

— Ἀνάθεμά τους, πού ἀνάθεμά τους!...

Ὡστόσο ὁ κίνδυνος ὁ φοβερός μὲ τὶς κατάρεις δὲν ἔφευγε.

Ἀπὸ τὴν αὐγὴ πού ξημέρωσε ὁ Θεὸς τὴν ἡμέρα—νὰ τον ἐκεῖ, στὴν πόρτα τῆς ἐκκλησιᾶς ἀγγάντια, μὲς τὴν καρδιά τοῦ χωριοῦ!

Ἐπαυρε τώρα γύμα.

— Πότε, λοιπόν, θάποφάσιζαν;

Οἱ ἄντρες ἐκάθονταν περίτρομοι καὶ ἄπραγοι.

Οἱ γυναῖκες ἀνεπόμενες μουρμούριζαν.

Ἡ λιτανεῖα ἀποφασισμένη γιὰ τὸ ἴδιο βράδυ.

Μὰ τὸ γαῖδουράκι;

Πῶς νὰ βγεῖ τὸ γαῖδουράκι ἀπὸ τὴ μέση;

Εἶπαν νὰ τὸ σύρουνε μὲ τὰ κουρέλια του. Νὰ τὸ βγάλουν ὄξω ἀπὸ τὴ Χαλκώχωρα. Νὰ τὸ φέρουν ὡς τὸν ἐχθρῶν τὸ σύνορο, στὸ Διλάγκαδο, καὶ ἐδεκεῖ νὰ τ' ἀφήσουνε νὰ γυρίσει μόνο του στὴν Πετραχώρα.

Ὅλοι εἶταν σύμφωνοι. Μὰ κανέναν τους δὲν εἶχε τὸ κουράγιο νὰ τὸ ἀναλάβει.

Περисσότερο καὶ ἀπὸ τὸ βόλι τοῦ ἐχθροῦ καθέναν ἐφοβότανε τὸ μόλεμα. Πῶς θά σιμώσει τὸ βασταγούρι; Πῶς θά τὸ λύσει; Τάχα δὲν εἶταν μολεμένο τὸ σκοινί;

Καὶ στὸ δρόμο; Πῶς θά τὸ πήγαινε στὸ δρόμο;

Ἐπειτα,—ἐλογάριαζε,—οἱ χωριανοὶ του οἱ ἴδιοι, ἀκόμη καὶ οἱ δικοὶ του—ποὺς τὰ ξέρει!—θά τὸν ἀποφεύγανε περίτρομοι.

— Μόριατε, μόριατε, παιδιά, ὁ Λωβιάρης!...

Ἀκόμη καὶ ἂν δὲν κόλλαιε τὴ φοβερὴ τὴ λῶβια, τοῦ μακαρίτη τοῦ Γιαννούκου τὴν «ἀρχόντισσα», πού ἐκαλοκάθονταν μὲς τὰ κουρέλια του στοῦ βασταγοῦ τὰ καπούλια.

— Τί θά γίνει; καὶ τί θά γίνει; ξαναρωτιόταν ἄπραγοι καὶ ἀμφίβολοι οἱ Χαλκοχωρίτες.

Οἱ γυναῖκες ἀδημονοῦσαν. Ἡ στενοχώρια τους γιὰ τὸν ἀντρώπ τὴν ἄρρητα ἄρχιζε νὰ τοὺς γίνεται χολὴ καὶ πείσμα.

Ἡ γριά Ἀβράμιανα ἢ κελλάρισσα, σὴν προεστὴ, εἶχε ἓνα λόγο παραπάνω. Μὲ τὴ γνώμη καὶ τῶν ἄλλων γυναικῶν πειραχτικὰ τοὺς ὄνειδιζε.

— Τί μορρογάρετε, κιοτήδες;

Ἦθελε ἀκόμη νὰ τοὺς ἔλεγε

— Ἄ, οἱ Πετραχωρίτες πρέπει νὰ εἶταν τολμηρότεροι! Αὐτοὶ δὲ

φοβηθήκανε νὰ μποῦνε στοῦ Γιαννούκου τὸ ρημόσπιτο. Αὐτοὶ δὲ φοβηθήκανε νὰ σηκώσουν τὰ κουρέλια τοῦ λωβιάρη, νὰ τὰ φορτώσουνε στὸ γαῖδουράκι καὶ νὰ τὸ σύρουν μὲς τὴ μέση τὸ χωριό, νὰ μᾶς φιλέψουν τὴν πανούκλα! Καὶ σεῖς λογοφυχίσατε, καλότρυχοι;

— Κιοτήδες! Κιοτήδες!...

Ὁ παπᾶς εἶπε

— Ἄς ἀφήσουμε νᾶρθει καὶ ὁ Δήμαρχος.

Ὁ Δήμαρχος εἶταν καὶ γαιτρός. Θά ἤξερε αὐτὸς νὰ εἴρει κάποια λύση.

Ὁ Λυκίσσας ὁ λιωτριβάρης εἶχε ξεκινήσει μπονώρα καὶ εἶχε πάει μὲ τὸ μουλάρι του στὸ κοντινὸ τὸ χωριό, γιὰ νὰ τὸν φέρει.

Ἡ ὥρα τοὺς ἔχει. Ὅπου νάσαι φτάνουνε.

Ὁ ἥλιος ἐκατέβαινε πίσω ἀπὸ τῆς Κορῶνης τὰ βουνὰ καὶ τὰ ξεψυχησμένα χρώματα τοῦ ἀπόβραδου, πού ἔβαφαν τὸν ἀέρα ἀκόμη, ἄρχισαν νὰ σκελάζουν τοὺς λόφους πέρα τοὺς ἀλαργινούς μὲ ἡσκιους γαλάζιους, ὅταν μιὰ βοή καὶ ἓνας σάλαγος ἐθόλωσαν τὸν ὀρίζοντα τῆς Χαλκώχωρας.

Ἐτρεχαν οἱ ἄντρες σπουδαστικὰ καὶ ἀκολουθοῦσαν τοὺς ἀναγκαστὰ τὰ γυναικόπαιδα.

Ἀπὸ κάθε χέρσωμα καὶ ἀπὸ κάθε χωράφι, ἀπὸ κάθε ἄκρη καὶ περίτρομο, ἀπὸ τὰ ἀνώγια καὶ ἀπὸ τὰ κατωκέλλια, χερσόβουλα ἄχυρα ἄρπαζαν, σανοὺς δεμάτια ἀγκάλιαζαν, ξύλα ἐξάλωναν, φράχτες ἐσυντρίζαζαν, θάμνους ἐξερρίζωναν. Καὶ φορτωμένοι καὶ βιαστικοί, ἀπὸ τὸ φόβο τοὺς τὸν πανικὸ κνηγνημένοι, ὁ ἓνας πίσω ἀπὸ τὸν ἄλλον ἀνηφόριζαν κοπαδιαστοὶ σὴν τὰ καματερὰ μερμήγκια.

Ἐφερναν τὶς ζαλιές καὶ τὰ φορτώματα καὶ τὰ ἀπανωσόριαζαν μὲσα τὸ χωριό, στοὺς δρόμους καὶ στὶς αὐλές, στὰ σταυροδρομία καὶ στὰ τριόστρατα. Ὅπου εἶταν διάκενο καὶ ὅπου εἶταν λάκκωμα, καὶ ὅπου εἶταν ἄπλωμα καὶ ἰσιάδι.

Ὁλόγυρα στὴν ἐκκλησιὰ σηκώσανε τοὺς πιὸ πολλοὺς σωρούς. Κι ἀπὸ ὅλους τοὺς σωρούς τὸν πιὸ τρανὸν ὑψώσανε στὴν ἐκκλησιὰς μπροστὰ τὴν πόρτα. Ἐνα τεράστιον ὄγκο ξύλα καὶ ἄχυρα, πού ἐσκέπαζε τὸ γαῖδουράκι τὸ φτωχὸ μὲ τὰ κουρέλια του, γιὰ πάντα ἀναπαυμένο ἀπὸ τὶς μύγες!

Κι ὅταν στὸ μυστικὸ τὸ μούχρωμα, τὸ σημαντήρι τοῦ ἔσπερινου ἀπὸ τὸ μοναστήρι τῆς Σωτηριώτισσας πέρα ἐθρήνησε τὸν ἄτρεμον ἀέρα τὸν θάνατον τῆς ἡμέρας, καὶ ἡ νύχτα χήρα πεπλωμένη μὲ τὰ κρέλια τῆς ἐπρόβαλε στὸ ἱερό τῆς τὸ κατώφλι, σὴν ἀπὸ κάποιο μυστικὸ προαίσθημα ὡς καὶ τὰ δέντρα δειλιασμένα ἐγονατίζανε.

Τὰ σκυλιὰ ἀλαφιασμένα στὸν ἀσυνήθιστον ποδοβολητὸ καὶ τὸν τάραχο οὐρλιαζαν ἀσώπαστα σὺς γειτονιές σὴν τσακάλια.

Εἶταν καὶ δὲν εἶταν κατεβασμένη ἡ Ἐκάτη στὰ ἀφεγγὰ καλντηρίμια τῆς Χαλκώχωρας, ὅταν ὁ παπᾶ Γόνιμος, ἀχνὸς σὰ θειαφοκέρι, ἐβγήκε ἀπὸ τὴν ἐκκλησιὰ ξεσκούφωτος μὲ τ' ἅγια του ὁμοφόρια. Μουρμούριζε ψαλμοὺς στὸ διάβα του καὶ ἐκράταε λαμπάδα ἀναμμένη.

Ἐβάδισε ἴσια ἀπάνω στὸν τρανὸ σωρὸ καὶ ἐκόλλησε στὰ ἄχυρα τὴ φλόγα.

Ἐσπίθισαν τὰ ἄχυρα καὶ ἀνάδοσαν κολώνα τὸν καπνὸ.

Ἡ φωτιὰ ἐβόσκησε καὶ ἀπλώθη.

Οἱ χωριανοὶ ποῦ περιμένανε ἀπόξω συναγμένοι τὴν ἀρχή, ὄρησαν τώρα ἀπάνω στὴ φωτιὰν ἀκράτητοι.

• Ἀρπάζανε δαυλιὰ ἢ κλαδιὰ ἀναμμένα καὶ ἐτρέχανε γοργά, σπουδαστικά, διαγράφοντας στὸ διάβα τους φλογότοξα στεφάνια μὲ τὶς λαμπιδωμένες δάδες.

Ἵταν ἀνάφανε ὅλους τῆς χορευτρῶν τοὺς σωρούς, γύρω στὴν ἐκκλησιά, χέρι σὲ χέρι ἐδόσανε φωτιὰ καὶ σ' ὅλους τοὺς σωρούς μὲς τὸ χωριὸ τοὺς ἄλλους.

Λίγο ἀκόμη καὶ ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη ἀναφλεγόταν ἡ Χαλκὸχωρα.

Ἵλο τὸ χωριὸ τώρα ἔπλεε παραδομένο στοὺς καπνοὺς καὶ στὶς φλόγες.

Σ' ὅλους τοὺς δρόμους καὶ σ' ὅλες τὶς αὐλὲς καὶ τὶς ροῦγες εἶχαν φουντώσει τώρα τοὺς σωρούς, κ' ὅλες τὶς θημωνιὲς εἶχαν ἀνάψει.

Εἶχαν ρημώσει τὰ σπίτια, ποῦ ἐφάνταζαν μὲς τὶς πυκνὲς τὶς φλόγες ζωτικά χαλάσματα· κι ὅλοι οἱ Χαλκοχωριῖτες εἶχαν ξεσπιτώσει κ' εἶχαν καιβεθεῖ σφάμελοι κ' ἐπαραστέκανε στὸν πύρινον ἐξαγνισμό τῆς Χαλκὸχωρας.

Οἱ φλόγες γλώσσες γιγαντωμένες παντοῦ ὑψώνονταν κ' ἐγλύφανε τὸν οὐρανὸ, ποῦ σαστισμένος ἐκορυφε νὰ ἰδεῖ τὰ πύρινα ὄρη. Ἐφώτιζαν παράξενα τοὺς νέους πυρολάτρες ποῦ ἐπαραστέκταν κυκλωμένοι γύρω στὶς φωτιές, κ' ἔριχναν σχήματα τρομαχτικά στοὺς τοίχους καὶ στὶς λιθιὲς τοὺς ἀλλόκοτους ἡσικούς τους.

Τὰ φρύγανα καὶ τὰ γλωρόκλαδα ἐκουφορίζανε σὰ νὰ μασσοῦσαν κόκκαλα οἱ φωτιές· δειτρογαλιές αἱ φλόγες ἐσφουρίζανε σαίτευτά, καὶ τὰναμμένα τὰχυρα σπιθοῦλες φτερωτές ἀνάλαφρα τὰ σήκωνε ὁ καπνός, τὰ στρυφογύριζε, τὰνέμιζε ὁ ἀέρας στὶς μαύρες στεγασιὲς καὶ στὰ παράθυρα.

Κανεὶς δὲν ἐφοβότανε μὴν πιάσουνε φωτιὰ τὰ σπίτια καὶ τὰχυροκάλυβα.

Ὁ φόβος ὁ τρανός ποῦ τοὺς κυρίευσεν σὺνφυχούς, εἶχε ἀποπνίξει μὲσα τους κάθε ἄλλη ἀνησυχία κ' ἔγνοια.

Οἱ γροῦλες—τοῦ Τρόμου καὶ τῆς Λαχτιάρας ἰέρειες—ἐπαιρναν τώρα τὴ θρακιά μὲ κεραμιδία καὶ ἔχυναν ἀφθονα πᾶνω στὰ ἀναφτὰ κάρβουνα λιβάνι, καὶ ἐτρόπωναν φαντάσματα σωστὰ στὰ ἀχούρια καὶ στὰ χαμόσπιτα. Ἐθύμαζαν τὰ ζούδια καὶ τὶς ἀράχνες νὰ ξεορκίσουν τὸ μεγάλο τὸ κακὸ

Τὰ παιδιὰ, ποῦ στὴν ψυχὴ τους δὲν πολυκάθεται ὁ φόβος, συνεπαρμένα ἀπὸ τὸ ἀνεπάντεχο, τὸ φωτερό πανηγύρι, ἔτρεχαν σὰν ἄτια ἀσπιδίστα γύρω ἀπὸ τὶς φωτιές χαρούμενα κ' ἐχοροπηδοῦσαν.

Καὶ ὅταν πᾶ ὅλες οἱ φωτιές πέρα πρόσπερα εἶχαν φουντώσει, κ' οἱ φλόγες κορωμένες ἀγκάλιαζαν τὴ Χαλκὸχωρα παντοῦ, μεγαλόπρεπη καὶ θαυμαστή, μυστηριώ γιομάτη, ἀπὸ τῆς χορευτρῶν ἀπάνω ξάγναντα ἐξεκίνησε ἡ παράξενη ἢ λιτανεῖα.

Ἰαχνός, γλωμός ὁ πατᾶ-Γόνιμος μπροστά, μὲ τὴν ἀσημωμένη μαύρη εἰκόνα τῆς Ἁγίας Βαρβάρας στὴν ἀγκάλη, καὶ πίσωθε ὅλοι οἱ χωριανοὶ μὲ τὶς λαμπάδες ἀναφτὲς στὰ χέρια.

Καὶ ὅπως ἐροβόλαγε ἡ λιτανεῖα φανταστικά μυστηριακὴ μὲς τὰ στενὰ λιθόστρωτα καντοῦνια ἀπὸ τὶς φλόγες ὀνειρόφεγγα, τὰ γυναικόπαιδα ἀπὸ τὶς αὐλές, ἀπαρτοῦσαν μόνες τὶς φωτιές νὰ καίονται, καὶ ἀκολουθοῦσαν πίσω στὴν οὐρά, καὶ ἔσμιγαν μὲ στριγγιές φωνές τὶς ἰκεσίες τους περίτρομες, νὰ διώξουν τὸ κακὸ ἀπὸ τὴ Χαλκὸχωρα.

ΠΕΖΟΙ ΡΥΘΜΟΙ

Ἰπὸ τὴν τελευταία «Νέα Ζωή» ἀναδημοσιεύουμε τὰ Πεζὰ Τραγοῦδια τοῦ Ζαχαρία Παπαντωνίου. Διδάσκαλος ἀπὸ καιρὸ πολὺ ὁ Παπαντωνίου, ἀγνωρισμένος ἀπὸ τοὺς ἐκλεκτοὺς, μᾶς δίνει μὲσα στὴ μοναδικὴ λεπτότητα τῆς φράσης τῶν τραγουδιῶν του αὐτῶν τὶς συγκινήσεις τῶν εὐγενεστέρων συναισθημάτων.

ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΙ

Καλογεράκι νὰ ἤμουνα στὴ rue Vaugirard.

Ἰπ' τὴν πλατεῖα πόρτα τῶν μαύρων σεμινάριων νὰ βγαίνω ταχύ, σκυφτὸ καὶ σεμνὸ.

Σὲ ὄρα τραγουδημένην ἀπὸ ρολόγι παλιό.

Σφιγγμένο νὰ εἶμαι σὲ ράσο μεταξωτὸ, κλειδωμένο μὲ ζῶνῃ πλατεῖα.

Τὴν ἄκρη τοῦ δρόμου νὰ πηγαίνω, τὴν ὄρα ποῦ περνοῦν ἐκείνες ποῦ μὲ κυττάζουν καὶ δὲν πρέπει νὰ τὴς κυττάζω—ἢ γυναῖκες.

Ἰλαφρές, μὲ τὰ μάτια ποῦ ὑπόσχονται νὰ σβύσουν.

Γοργές μὲ τὸ ζαρκάδινο πάτημα ποῦ μᾶς ὑπόσχεται τὴν τρελλὴ μουσικὴ τοῦ ἐρχομοῦ.

Πάντα πρόθυμες ν' ἀγαπηθοῦν καὶ νὰ λησιμονήσουν.

Ἵλες λυγμός καὶ προδοσία.

Ἵμως ἐγὼ μὲ τὴ ζῶνῃ σφιχτὴ γύρω στὸ κορμί τὸ λυγρὸ σὰν κολῶνα τῆς Sainte Chapelle νὰ σκύβω τὰ μάτια.

Καὶ νὰ μὴν τὸ ξέρω πῶς εἶμαι ὄραιο—γιατί, δὲν πρέπει νὰ τὸ ξέρω, ἂν θέλω νὰ λέω σωστὴ τὴν προσεσχὴ μου.

Καὶ τὸ λύγισμα τοῦ νέου κορμοῦ μου μὲσα στὸ ράσο νὰ μὴν τὸ νοιώθω—γιατί δὲν πρέπει ποτὲ νὰ τὸ μάθω πῶς εἶμαι σεμνόπρεπο καὶ λυγρὸ σὰν τὸ κοτσιφί.

Καὶ στοὺς διαβάτες ὅταν περγελοῦν τὸν Ἰαγιο Σεβαστιανὸ τῆς νειότης μου, κατάσαρκα χτυπημένον ἀπ' τὰ βέλη τῆς ἀρετῆς, νὰ μπορῶ νὰ πῶ—

«Τὴν καρδιά σας νὰ ἰδῆτε ποῦ γεινε θρῦψαλλα καὶ τὸ αἷμά της ποῦ σταλάζει στὴ λίσπη τοῦ δρόμου γι' αὐτὲς!»

Κι' ἀπὸ μαῦρο σεμινάριο σὲ τρισβαθὴ ἐκκλησία κι' ἀπὸ ἐκκλησία σὲ πεθαμένη βιβλιοθήκη νὰ πηγαίνω—

ταχύ, σκυφτὸ καὶ σεμνὸ.

Ave Maria.

ΔΕΗΣΙ

Εἶμαστε μεῖς ποῦ εἶχαμε τόσο ἀγαπηθεῖ, ὡς ἐχτές; Εἶσαι σὺ ποῦ μ' εἶχες προδώσει; Ἵἢ μὴν ἦταν τοῦτο παραμῦθι παλιό, ζεσταμένο σὲ χίλιες ἀγορὲς τικὲς φωτιές, νυδταγμένο ἀπὸ μύρια μάτια κοριτσιῶν, ποῦ μᾶς τὸ διηγῆθηκε κάποιος κ' ἄξαφνα—

ἀποκοιμήθη;

Ποιὸς θὰ πιστέψει ποῦ χτές χωρίσαμε γιὰ πάντα.

Ἵχτές χωρίσαμε γιὰ πάντα—ἂ! τί ὄραιο σήμερα. Σαλεύω στὸν ἄεθα σὰν τὸ φύλλο τῆς λεύκας, εἶμαι ἕνα ὄραιο τίποτε, μπορῶ κ' εἶμαι ἕνας δια-

βάτης... Είδα ένα ώραίο τοπίο! Μπήκα στο κοπάδι τῶν καλῶν ἀνθρώπων!
 Ἄχ! τί ἡσυχία! τί ἡσυχία!

— Καὶ ὁμως
 ... τὸ θάνατος!

Ἀλήθεια, θὰ ἦνε δυνατό νὰ ζήσω κι' αὐριο ἔτσι πεθαμένος;

Βελόνες τῆς ὑποφίας, μαχαίρια τῆς λύτης, φίδια τῆς ζήλειας—ἡ καρδιά μου, ποῦ εἶχε τὴν τρέλλα νὰ γιατρευτῆ, τώρα φωνάζει καὶ ζητεῖ τῆς πληγιῆς σας. ὦ, ξαναρθῆτε!

Ο ΜΟΙΡΑΙΟΣ

Τὸ πρῶτο φιλὶ τοῦ μοῦ χάρισε—τὸ πήρανε τὰ χεῖλη τοῦ ἀλλοινοῦ ποῦ θάρθει.

Στὸ πρῶτο τῆς ἀγκάλιασμα, ἔτριξε γλυκὰ τὸ κορμὶ τοῦ ἀλλοινοῦ ποῦ θάρθει.

Τὰ χεῖλη τῆς, ποῦ κρυφομίλησαν στὰ πρῶτα μου τριαντάφυλλα, εἶπαν «εὐχαριστῶ» σ' ἐκεῖνον ποῦ θάρθει.

Μοῦλεγε «σ' ἀγαπῶ» κι' ὁ λόγος τῆς ἔφευγε, μαζί μὲ τὰ χελιδόνια, τόπους καὶ καιρούς, σ' ἐκεῖνον ποῦ θάρθει.

Μὲ περιμένεν ὄρες—κι' εἶχεν ἀγωνία γιὰ κείνον ποῦ ἀργεῖ.

Οἱ δύο μας περπατούσαμε στὸ φεγγάρι—κι' οἱ ἡσχοὶ μας ἦταν τρεῖς...

ὦ μελλούμενε, ὦ μοιραῖε, ποῦ ξεκίνησες, ποῦ δὲ θὰ χάσεις ποτὲ τὸ δρόμο, ποῦ φτάνεις, σὲ βλέπω, σὲ γνωρίζω, εἶσαι κοντά, ἀκούω τὰ βήματά σου ἀπάνω στὰ πεθαμένα βήματά μου, εἶσαι στὴν πόρτα, καλῶς νάρθεις!

Φεύγω—κι' ἔναν καιρὸ ποῦ θὰ διηγηθῶμε μαζί παλιὰς καὶ μάταιες ἱστορίες, τοῦτο τὸ τραγοῦδι θὰ μοῦ τὸ ξαναπεις.

Σ Ε Μ Ν Ο Τ Υ Φ Ι Α

Θυμᾶσαι; Τὸ λεωφορεῖο μᾶς πήγαινε κλονίζοντάς μας βαρειά μὲ τοὺς μεγάλους τοῦ βαλλισμοῦς. Ἦταν συνεφιά, τὸ πλῆθος ἔτριχε χωρὶς νὰ σταματήσῃ πουθενά, καταδικασμένο σὲ κίνησι αἰώνια, σὲ ὠμιμορφία καὶ σὲ καταστροφή, ὅπως ἡ θάλασσα.

Κι' ἄξαφνα στὸ δρόμο πέρασαν τὰ κορίτσια τῶν δώδεκα χρόνων πηγαίνοντας ν' ἀνθίσουν μέσα στὸ λίθινο δάσος μιᾶς γοθτικῆς ἐκκλησίας.

Θὰ κοινοῦσαν.

Ἦταν ὀλάσπια, οἱ πέλλοι τῶν ἀκίνητοῦσαν στὸν ἀέρα. Κι' αὐτὸ τὸ ἄχραντο τῆς φορεσιᾶς τῶν ἦταν λιγότερο ἄσπρο ἀπ' τὴν ψυχὴ τῶν ποῦ δὲν πρόφτασε νὰ γευτῆ τὸ φαρμάκι ποῦ λέμε ὠραίο.

Τότε εἶπὸ ποῦ εἶχες στὰ χεῖλη σου τὴ νικωτίνη τῶσων ἀνδρῶν, τὴ γεῦσι τῶσων πιασμένων ποτηριῶν, τὸ φλοῖσφο τῶν φιλημάτων τῆς πόλης! Ἐσὺ ποῦ τὰ ἤξερες ὅλα καὶ τὸ κακὸ δὲν μπορούσε νᾶνε μπροστά σου παρὰ μιὰ παλιὰ ἱστορία ποῦ φέρνει νόστα.

Τότε—

καθὼς περνοῦσε τὸ χιόνι τῶν δώδεκα χρόνων κι' ἀκούγαμε, θαρροῦ, τὸ χτύπο τῶν φτερῶν τῶν ἀρχαγγέλων ποῦ τὰ ὄδηγοῦσαν στὸ ναὸ—

τὸ φτιασίδι σου ἄσπριος.

Καὶ τὴν ψυχὴ σου τὴν περῶνιασε τέτοιο κρῶ ποῦ τὴν ἄκουσα νὰ πέφτῃ

καὶ νὰ περιμένῃ ἓνα θάνατο μοιραῖο, βραδύ καὶ σιωπηλό, καθὼς πεθαίνουν μέσα στοὺς πάγους.

Α Δ Ε Ρ Φ Ε Σ

Ἄκουσε μιὰ ἱστορία ποῦ εἶνε μικρὴ, καὶ μοιάζει μὲ τῆς μεγάλης.

Στὸ Κένζικτον Πάρκ, φουντωμένο κι' ἀνθισμένο, καθὼς καθόμουν μο νάχος μιλώντας μ' ἓνα δέντρο γιὰ τὸ λάθος τῆς ὑπαρξῆς μου, πέρασαν δύο ἀδερφές.

Ἦταν κι' ἡ δύο γεροντοκόρες, μὰ πολὺ γρηῆς, γιαιτιάδες τῶν ἀνεκλήρωτων πόθων, ἀπὸ κείνες τῆς ἀδερφῆς ποῦ ἀτελιζονται μαζί, γερνᾶνε μαζί, καὶ φοβοῦνται μήπως ὁ χάρος ἀφήσῃ τὴ μιὰ—γι' αὐτὸ κρατιοῦνται ἀπ' τὸ χέρι.

Ὁ ἄνεμος ντρέπεται κάποτε νὰ φέρῃ στὸ δρόμο τέτοια κουρέλια, ὅσο αὐτὲς ἡ δύο ἄγιες Λύπες, μὰ ἡ ἀδιάντροπη ζωὴ ποῦ δὲν διστάζει ποτὲ, ἀφοῦ τῆς ἔκαμε τέτοιες ποῦ ἦσαν, μοῦ τῆς ἔφερε στὸ Πάρκο νὰ τῆς ἰδῶ καὶ νὰ λυπηθῶ.

Πίσω ἀπὸ πειὰ βουνά, Θέ μου! νᾶχουν κρυφτεῖ οἱ δύο νέοι ποῦ ὄνειρεύτηκαν ἡ δύο γρηῆς ἀδερφῆς στὸ πλευρό τῶν; Πίσω ἀπὸ πειὰ βουνά; Ἄλογο ποῦ δὲν κουράζεται καὶ δὲν διψᾷ ποτὲ θὰ τοὺς πηγαινεὶ μαζουρά. Πάντα θ' ἀλαργεύουν, δὲ θὰ πλησιάσουν ποτὲ, μηδὲ τὴ νύχτα—(πλέον)—τοῦ Ἄι-Γιάννη πάντα θ' ἀλαργεύουν πίσω σ' ἄλλα βουνά καὶ πάλι σ' ἄλλα βουνά...

Κρατημένες ἀπ' τὸ χέρι, οἱ δύο ἀδερφῆς πήγαιναν κάτω ἀπ' τὰ δέντρα.

Φοροῦσαν δύο καπέλλα φορτωμένα μὲ μιὰ φριχτὴν ἀνοιξὴ ἀπὸ πανὶ ποῦ ἔρριχνεν ἀνθη καὶ καρπούς στὰ γρησταῖά τῶν. Τὰ ἴδια καπέλλα, τὰ ἴδια ἀνθη οὔτε ἓνα λιγότερο τόσο ἦταν ἀγαπημένες. Ἡ ἴδιες ριτίδες, τόσον ἦταν ἀγαπημένες! Κι' ἄξαφνα ἡ μιὰ στάθηκεν, ἄπλωσε τὸ χέρι τῆς στὸ καπέλλο τῆς ἄλλης καὶ μὲ μεγάλη σοβαρότητα, μὲ μεγαλειότερη στοργή, τῆς διώρθωσε

—ἀλήθεια δὲ μπορῶ νὰ τὸ διηγηθῶ—

τῆς διώρθωσε τὴ θέσι κάποιου ἀνθους ποῦ εἶχε γύρει, σὴν νὰ τῆς διώρθωνε κάποιον μεγάλο λάθος στὴν ὑπαρξὴ τῆς, στὴν ὑπαρξὴ τῶν!

Ἡ ἄλλη εἶπεν «εὐχαριστῶ» ξαναπαίστηκαν ἀπ' τὸ χέρι καὶ ξακολούθησαν νὰ πηγαίνουν σιωπηλές, σβυμένες.

Αὐτὴ νὰ ἡ ἱστορία.

ΕΝΑ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟ

Στὴν πλάκα τοῦ τάφου τοῦ Verlaine, γυμνὴ καὶ μαύρη, ἀπ' τὴ δόξα, στὴν πλάκα τοῦ τάφου του, ἀφῆκα ἓνα μικρὸ τριαντάφυλλο.

Ἦταν ἡ πόλι σταχτιά, ἡ λεῦκες γυμνές, ἡ ψυχὴ μου βαρειά.

Ἄνεμοι τῆς νύχτας ποῦ θὰ χορέψετε ἀπόψε στὸ κοιμητήρι τῶν Baigniolles,

μὴ μοῦ σβύσετε—παρακαλῶ σας, αὐτὴ τὴν ἀπαλὴ φλόγα τῆς θυσίας, τὸ τριαντάφυλλο ποῦ τὸ ἀναψα

—στὴς ἀνησυχίες του!

ΜΙΚΡΑ ΕΙΔΥΛΛΙΑ

1

Γλυκά σὲ κάτι κλίνει ἡ καρδιά μου:
Ἦσουν νιογέννητο βρέφος γλυκό,
Καὶ δὲν μποροῦσες νὰ ξεχωρίζης
Τὸ χαμογέλιο τὸ μητρικό.

Κ' ἐγὼ μικροῦλα. Στὴν ἀγκαλιά μου
Σ' ἐπῆρα τότε, βρέφος ἄβρό.
Γάλα μοῦ ζήτησες νὰ σοῦ δώσω,
Μ' ἓνα παράπονο τρυφερό.

Ἦ Γιώργο, Γιώργο, τοῦτο θυμοῦμαι
Κ' ἓνα μου δάκρυ τρέχει γλυκό:
Ὅταν ζητοῦσες στὴν ἀγκαλιά μου
Νὰ βρῆς τὸ γάλα τὸ μητρικό.

2

Στὸ νερό, ποῦ πηγάζει ἀπ' τὸ βράχο
Καὶ κυλᾷ κρυσταλλένιο στὸ χῶμα,
Γιὰ κρουνὸν ἓνα φύλλο εἶχα βάλει
Καί, σκνυμένη, εἶχα σμιζεῖ τὸ στόμα.

Ἀντιάλησαν ξάφνου κουνδούνια
Μὲς τὸ πράσινο τότε λιβάδι.
Μὲ φωνὲς καὶ σφρυγίματα ὁ Θύρης,
Τὸ λευκὸ σαλαγῶντας κοπάδι.

Ἦ φωνὴ του, σὰ ρόδο μὲ ἀγκάθια,
Τὴν καρδιά μου γλυκά τὴν ἀγγίζει.
Ἦ ἀσημένια φωνὴ του, ὦ μητέρα,
Τρυφερὰ νὰ χοντραίνει ποῦ ἀρχίζει.

N. ΧΑΝΤΖΑΡΑΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ "ΚΑΛΠΗ ΤΗΣ ΟΔΥΝΗΣ"

ΣΠ. ΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ

Τὰ δάσπερα ἐτρανταξες φτερούγια Σου, στὴ Μοῖρα
ἐνάντια, πρὸς ἀπάτητης τὰ ὕψη
κορφῆς, βαθιά σου ὡς μέστωσεν ἡ θλίψη
τοῦ μυστηρίου, μὲ τὰ δροσόπνοα τὰ μῦρα
ἱεροῦ κλαδιοῦ, τῶν μηλιγγιῶν τὴν πύρα
νὰ λούσης, τὴν ὠριόηχη ν' ἀγροικίσης
θεία νευρή, καὶ νὰ χαρῆς πλατιά—ὡς σβύσης
τοῦ λογισμοῦ τὴν ποῦ αἰώνια σ' ἐμαρτύρα
δίψα ἱερή, στὴ ξιάστερη τὴ κρήνη—
σὲ ξιάστερη ματιά, μεστὰ μπροστά Σου

τὰ πλαστικά Σου ἀνάγλυφα ἀπ' τὴ λύρα . . .
Μὰ ὁ πισσοφόρος Ἄναξ ποῦ ἀπολύνει
τὴ δίκη ὀργή, καὶ τὰ πλατιά φτερά Σου
Στῶν ἡλυσίων συντρίφτηκαν τὴ θύρα . . .

Λ. ΜΑΒΙΛΗΣ

Ἦραϊε Νεκρέ, δακρύου ἄς μὴ σταλαῖξη
σπονδήν, ἀπὸ τὰ ξέχειλα κροντήρια
ματόκλαδων—στοῦ πόνου τὰ μυστήρια,
ἱεροφάντισσα τοῦ θοήνου, ἄς μὴ σπαράξῃ
τ' ἄγορα ἀκόμη στήθια. Ἐξίλαστήρια
τοῦ ἰσόθεου κορμιοῦ Σου, ἡ θεία Δίκη,
τὴν ἄγνα ἐδέχτη καὶ ξανθὴ παιδοῦλα ἡ Νίκη
ριζοβολήθη στὸ φίλι, ποῦ νικητήρια
πνοὴ χαμοῦ σοῦ ἐχάρισε, τὸ στόμα
ποῦ τὸ τραγοῦδι ἐκέρναιε νὰ σφαλίσῃ
μὲ δλόπικρη σφραγίδα . . . Ἐπιθαλάμια
ἄς σοῦ τὸ ψάλλονε, ἡ σκιά Σου πρὶν ἀκόμα
τοῦ λογισμοῦ, χουσόγραφτη, βυθίσῃ
τὴν πλάκα στὰ μελάνυδρα ποτάμια . . .

ΤΑΚΗΣ ΜΠΑΡΛΑΣ

LOUIS ALOIS HEYMANN

ΜΕΣΗΜΕΡΙ

Στὸ γλαρό τ' ἀπομεσίμερο
Ὅτι ἀπ' τὸ πλοῖσιο τὸ τραπέζι σηκωθοῦμε
—Ἄσε γιὰ μένα μιὰ φορὰ τὸν ὕπνο σου—
Ἔλα μαζί στὸν κῆπο μας νὰ κατεβοῦμε.

Κάτ' ἀπ' τὴ λάβα τοῦ ἡλίου—μὴν παραξενεύεσαι—
Μισόγυμνοι θὰ ξαπλωθοῦμε,
Θάμαστε μόνοι, ὄλοι τὸν ὕπνο τους θὰ πέρνουνε,
Μὰ μὴ ντραπῆς, οὔτε μιὰ λέξη θὰ μπορέσουμε νὰ ποῦμε . . .

Μιὰ ζάλη θὰ ναρκώσει ὅλες τὶς σκέψεις μας,
Κι' οὔτε θὰ βλέπουμε, οὔτε θ' ἀκοῦμε.
Θάμαστε σὰ νὰ γίναμε ἓνα μὲ τὴ γῆ . . .
Κι' οὔτε νὰ κουνηθοῦμε θὰ μποροῦμε.

Μὴν πῆς ὅμως πὼς θάμαστε νεκροί.
Τὴν ὄσφρησή μας βέβαια, θὰ τὴν κρατοῦμε,
Ἄφοῦ στὶς ἄχνες τῆς ψημένης γῆς
Θὰ ταξειδέψουμε καὶ θὰ δνειρευτοῦμε

Μὲς σὲ μιὰ νέκρα καὶ μιὰ σιωπή . . .
Μὰ στὸ ταξεῖδι αὐτὸ θὰ κουραστοῦμε,

Τότες—ἀπόδειξη ὅτι δὲν πεθάναμε—
Θὰ θέλουμε μὰ δὲ θὰ ξυπνοῦμε. . .

Ὡς πὸν ἕνας ἕπνος, σὰν ἕνα βουνό,
Θὰ μᾶς πλακῶσει καὶ θὲ νὰ ξεφανιστοῦμε. . .
Μὰ μὰ στιγμὴ, πὸν δὲ θὰ ξέρονμε πότε ἔφτασε,
Θὰ νοιώσουμε ἕνα κρού καὶ θὰ τιναχτοῦμε.

Καὶ σὰν ἀπὸ μολῦβι νὰ μεθίσαμε,
Βαρειοὶ στὰ χέρια θ' ἀνασηκωθοῦμε
—Ὁ ἥλιος θὰ πεθαίνει ἀντίκρου μας—
Καὶ μὲ τὰ μάτια κόκκινα θὰ κνιχτοῦμε.

ΜΕΤΑΦ. ΑΠΟ ΤΟ ΓΕΡΜΑΝΙΚΟ

Α. ΝΙΚΟΛΑΟΥ

E. DELIGEORGES

RYTHMES DU RÊVE ET DE LA MORT

Τὰ βαρεμένα, τὰ θλιμένα μάτια της τὰ γαλανά,
Πὸν λέγανε τῆς ἀρρωστιάρας της ψυχῆς,
Τ' ἄσματα τὰ παραπονιάρικα, τὰ θλιβερά,
Γιὰ ὅλους ὑπόφεροναν τοὺς δυστυχεῖς.

Καὶ μὲ τὶς θλίψεις της ἔξοῦσε τὶς βαριές,
Μονάχη, ὀλομόναχη μ' αὐτές·
Μὰ τὸ μεγάλο γνώριζε τὸ μυστικό,
Πῶχει γιὰ ὅλα τὸ κλάμα τὸ πικρό.

*

Μὲ τὸ τρεμάμενο της χέρι τ' ἀπαλὸν
Στὸ μέτωπο ἄγγιξε τὸν βασιλέα τῶν τρελλῶν,
Ὅπου στὰ μάτια του τριγύρου εἶχανε βάνει
Ὁ πυρετὸς κι' ὁ τρόμος μαῦρο στεφάνι.

Μὲ τὴ ψυχὴ της ἄγγιξε του τὴν ψυχὴ,
Καὶ περιμένανε κ' οἱ δύο τους μαζὺ
Τὰ παλαιὰ φαντάσματα τὰ κρύα
Νὰ πάφουνε τὴν ἀτιμὴ τους τυραννία.

*

Τότε σὰ νάχαν εὔρει τὴν ὑγεία τους,
Ὅμως ἀκόμη σακατεμένοι,
Χαϊδευτικά σταυρώσανε τὰ βλέμματα τους
Σὲ μίαν ἀγῆ γιὰ νὰ βρεθοῦνε ἀγκαλιασμένοι.

Μὰ ἡ ἀρρώστεια ἢ θανατερή,
Πὸν βούρκωσε μὲς στῆς καρδιάς τους τὴν πληγὴ,
Πεταίει ἀφοβα καὶ πάντοτε πῶς δυνατὰ
Ἄφρονς καὶ τοῦ θανάτου ξεφανητά.

ΜΕΤΑΦ. ΑΠΟ ΤΟ ΓΑΛΛΙΚΟ

Α. ΝΙΚΟΛΑΟΥ

HAN RYNER

Ο ΟΙΔΙΠΟΥΣ

-- Δὲν ἐπιτίθεμαι κανενός. Μ' ἂν ὁ ἐχθρὸς μου σηκῶσει χέρι
ἀπάνω μου θὰ κατεβάσω πάνω του κ' ἐγὼ τὸ δικό μου. Φτάνει μόνο
ἢ δυνάμη μου νάναί ἴση μὲ τὸ θάρρος μου, κ' ἐκεῖνος πὸν θὰ μ' ἄγ-
γιζε θάκλαιγε γιὰ τὸ λάθος του, γιατί νόμισε γι' ἀνάδρο σκλάβο
ἕναν ἐλεύτερο κι ἀντρεῖον ἄνθρωπο.

Ἔτσι μιλοῦσε ὁ Ἑξυκλος καὶ χτυποῦσε τὸ ἠχηρὸ στήθος του.
Ὡς τόσο ὁ καλὸς Εὔβουλος κουνοῦσε τὸ κεφάλι του σὰ νὰ μὴ
παραδεχότανε αὐτά.

Ὁ Ψυχόδωρος εἶπε :

— Ἀκούστε μιὰ παραβολή :

* *

Ἐνας βασιληᾶς πὸν ἡ γυναῖκα του ἦταν ἐτοιμόγεννη ἔστειλε νὰ
συμβουλευτεῖ τὸ χρησμό.

Ὁ Φοῖβος λοιπὸν ὁ Διαστρεμένος ἀπάντησε :

— Ἐκεῖνον πὸν φέρει στὰ σπλάγχνα της ἡ βασίλισσα τὸν ἔχουν
σημαδέψει οἱ Μοῖρες γιὰ νὰ σκοτώσει τὸν πατέρα του καὶ νὰ παν-
τρευτεῖ τὴ μητέρα του. Θὰ εἶνε ὁ ἀδελφὸς τῶν παιδιῶν του.

* *

— Μὰ αὐτὴ εἶνε ἡ ἱστορία τοῦ Οἰδίποδα πὸν θέλεις νὰ μᾶς
διηγηθεῖς, παρατήρησε μὲ περιφρόνηση ὁ Ἑξυκλος. Φαντάζεσαι πῶς
δὲ ξέρονμε αὐτὸν τὸν μῦθο τὸ γνωστὸ ἀκόμη καὶ στὰ παιδιὰ ;

— Τὸν ξέρεις πράγματι, σὰν παιδί, καὶ δὲν τὸν ἐκατάλαβες, κα-
νεῖς ἄλλωστε δὲν τὸν ἐκατάλαβε, οὔτε αὐτὸς ὁ ἄρμονικὸς Σοφοκλῆς.

— Ἄ ζηλιάρη ! ἄ ἔβριστή !

— Καὶ—ἐξακολούθησε ὁ Ψυχόδωρος σὰν νὰ μὴν ἀκουγε τί-
ποτα—ὑπάρχουν στίς ἔνδοξες αὐτές περιπέτειες μερικὰ πρόγματα
ἄγνωστα πὸν θέλω καὶ καλὰ νὰ σᾶς τὰ μάθω. Ἐκεῖνος λοιπὸν πὸν
ἰκανὸς εἶνε ν' ἀκούσει ἄς ἀκούσει.

* *

Καταγῆς ἐτοιμοθιάματος πάνω στὸν Κυθαιρόνα ὁ Λαῖος
ἔβλεπε τὶς δυνάμεις του νὰ φεύγουν, τὸ δολοφόνο ν' ἀπομακρύνεται
σὰν θρίαμβος. Τότε δύο γυναῖκες παρουσιάστηκαν ἐμπρὸς του. Καὶ
εἶπε ἡ μιὰ κατόπιν τῆς ἄλλης :

— Ἐκεῖνος πὸν θανατηφόρα σὲ χτύπησε εἶνε ὁ γιὸς σου.
Κύτταξε πῶς περπατᾷ περὶδοῦσα στὸ ξεφάντωμα τοῦ αἰμομίχτη γάμου
του καὶ πῶς τραβᾷ στὸν κατοπινὸ δρόμο τῆς μοίρας του.

Ὁ Λαῖος σηκώνοντας μ' ἀδυναμία τὸ σῶμα καὶ τοὺς πόνοους του
ρώτησε :

— Ἰοιὲς εἶστε σεῖς καὶ τί θέλετε ἀπὸ ἐμένα ;

Τῆς μᾶς τὸ πρόσωπο ἦτον ἀλύγιστο σὰν σίδηρο. Εἶχε σταυ-

ρωμένα τὰ χέρια σὺν τὴν ἀδυναμία. Καὶ τίποτα δὲν ἀπήντησε στὸ ρώτημα ἐκείνου πρὸς ψυχομαχοῦσε.

Ἡ ἄλλη ἦταν τόσον ὠμορφη καὶ τόσον σοβαρὴ ὅπως ἡ ἴδια Ἀθηνᾶ, πρὸ ἡρεμῆ ὅμως στὴν ἡγεμονικὴ τῆς παράσταση. Πῆρε τὸ λόγο :

— Ἐκείνη πρὸς βλέπεις κοντά μου, εἶπεν, ὀνομάζεται Βία. Σωπαίνει τὴν ὥρα αὐτὴ γιατί δὲν ἔχεις δυνάμεις πιά γιὰ τὶς τρέλλες πρὸς θὰ σ' ἐσυμβούλευε! Μὰ ἄλλοτε σοῦ μίλησε καὶ τὴν ἄκουσες. Γι' αὐτὸ ταπεινὰ πεθαίνεις. Κύτταξέ τὴν· θὰ τὴν ἀναγνωρίσεις.

— Τὴν ἀναγνωρίζω, εἶπε χαμηλόφωνα ὁ Λαίος. Ἄλλαξε ὅμως ὄνομα. Ἄλλοτε τὴν καλοῦσαν Φρόνηση καὶ κάποτε Δικαιοσύνη.

Ἡ ἐμφάνιση αὐτὴ ἢ ὁποία σὲ πρόσωπο ὅμοιο μὲ τῆς Ἀθηνᾶς εἶχε ὅμως μιὰ πρὸς εὐγενικὴ ἡρεμία ἐπρόσθεσε ἀκόμη :

— Σὲ μὲ τὴν ἴδια, δὲν ἀναγνωρίζεις οὔτε τὴ φωνή μου οὔτε τὰ χαρακτηριστικά μου. Ὡς τόσο δὲν ἀποχωρίζομαι ποτὲ ἀπὸ τὴν κακία αὐτὴ συμβουλευτριά. Κάθε φορὰ πρὸς ἦρθε κοντά σου, ἐγὼ τὴν συνόδευα. Αὐτιά καὶ μάτια ὅμως γι' αὐτὴ μόνον εἶχες καὶ, ὅταν προσπαθοῦσα νὰ μιλῆσω μ' ἔκανες νὰ σωπαίνω ταπεινωτικά.

Ἐκεῖνος ρώτησε :

— Πές μου τὸνομά σου, σὺ πρὸς τολμᾶς νὰ μὲ κατηγορεῖς.

— Ὄνομάζομαι Ἀποχή.

— Εἶναι ὄνομα σκλάβας κ' ἐγὼ ἤμουν βασιληᾶς.

— Οἱ ἀνόητοι πιστεύουν πράγματι, ὅταν μὲ φωνάζουν πρὸς πρόκειται γιὰ καμιά σκλάβαν πρὸς τρέμει. Μερικοὶ ὅμως φρόνιμοι δὲν ἀγνοοῦν πρὸς τ' ὄνομά μου στέκει πρὸς ψηλά ἀπὸ τὸν Ὀλυμπο' πρὸς εἶμαι δυνατώτερη ὄχι μόνον ἀπὸ τὸ Δία, μὰ ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὸ πεπρωμένο πρὸς λυγίζει Δία καὶ λοιποὺς θνητοῦς.

Λοιπὸν ἡ Ἀποχή ἐξηκολούθησε :

— Ἄν μ' ἄκουες, ὁ γυῖός σου δὲ θὰ σὲ χτυποῦσε διόλου. Δὲ θάτρηξε καθόλου τώρα στὸ μητρικὸ κρεββάτι αἰσχρὰ πηγή πρὸς τόσα κακὰ ἴσως ἀστείροεντα θὰ πηγάσουν γι' αὐτὸν καὶ γιὰ τοὺς ἄλλους. Ὡς ἄνθρωπε, κάθε πράξη ἔχει τὴν αἰτία τῆς καὶ παράγει τὸ σχετικὸν ἀποτέλεσμα. Κάθε πράξη εἶναι ἕνας κρίκος τοῦ κύκλου τῆς τρέλλας καὶ τοῦ σιδέρου πρὸς κατεργάζονται οἱ τυφλοὶ ἄνθρωποι καὶ οἱ σκληρὲς Μοῖρες. Τὸ κακὸ πρὸς φοβᾶσαι σὲ κάνει νὰ διαπραξῆς ἴσως ἐκεῖνο ἀκριβῶς τὸ κοκὸ πρὸς ζητᾶς ν' ἀποφύγεις. Κάθε βία εἶναι γόνιμη κ' οἱ κόρες πρὸς φέρνουν τὸ ἴδιο μ' ἐκείνης ὄνομα εἶναι στρίγγλες πρὸς στρέφονται ἐναντίον ἐκείνου πρὸς παντροεύτηκε τὴ μητέρα τους. Κάθε πονηριά εἶναι γόνιμη καὶ τὶς κόρες τῆς τὶς λένε ἀπάτες. Ὁ φρόνιμος ὅμως πρὸς δὲν παραδέχεται τὴ βία καὶ τὸ ψέμα αὐτὸς ξελευτερώνεται ἀπὸ τὸ σιδερένιο κύκλο καὶ, ἀνεβασμένος στὸ γαληνεμένο τέμενος, πρὸς πρὸς ψηλά εἶναι ἀπὸ τὸ πεπρωμένο καὶ πρὸς πρὸς πρὸς ἀπὸ τὸν Δία. Ἄν πολλοὶ ἦταν οἱ φρόνιμοι, πολλοὶ κρίκοι θάπεφταν κ' οἱ Μοῖρες θάκλαιγαν ἀνίκανες, νὰ ξαναφτιάσουν ἀλυσίδα. Τὸ πεπρωμένο ὅμως δὲν φοβάται νὰ χάσει μιὰ μέρα τὸ φορικαστικὸ σκαμνὶ πρὸς σχηματίζουν στὰ πόδια του τῶν ἀνθρώπων τὰ κεφάλια καὶ μὲ τὰ περιδέματα καὶ οἱ ζυγοὶ μὲ τοὺς ὁποίους φορτώνονται οἱ ἴδιοι. Γιατὶ πάντι σπάνιοι θᾶναι οἱ φρόνιμοι.

— Τί μ' ἐνδιαφέρουν αὐτὰ τὰ πράγματα, εἶπε ὁ Λαίος τὴν ὥρα αὐτὴ πρὸς πεθαίνω ;

— Ἄ ξηλασιάρη ἐμούγκρισε ἡ Ἀποχή, μιᾶς σὰ νάξερεις τί εἶναι ὁ θάνατος.

* *

* *

Ἐκεῖνος ἔκαμε τὴν ἀκόλουθη παρατήρηση :

— Ἡ Ἀποχή δὲν ἤμποροῦσε νὰ κάμει μιὰ τέτοια κουβέντα στὸν Οἰδίποδα, γιατί ὁ Οἰδίπους δοκίμασε μιὰ τύχη πρὸς διόλου ὁ ἴδιος δὲν ἐδημιούργησε.

Ἐκεῖνος ὅμως :

* *

* *

Ἡ Ἀποχή ψιθυρίζει σ' ὄλους τοὺς ἐτοιμοθάνατους ἀνάλογα λόγια. Λέγει στὸν Ἀγαμέμνονα κάτω ἀπὸ τὸ μοιραῖο πλέγμα :

« Ἄν δὲν ἐθυσιάζεις τὴν Ἰφιάνασσα. . . »

Λέγει στὴν Κληταιμνήστρα ὅταν ὁ γυῖός τῆς κρατᾶ ἀκόμη τὸ μαχαίρι : « Ἄν εἶχες σώσει τὸν Ἀγαμέμνονα. . . » Λέγει στὸν Ὀρέστη « Ὡς αἰσχος ! Χρειάστηκε νὰ ξεμπλεχτεῖ ὁ κύκλος γιὰ νὰ δειχτοῦνε οἱ θεοὶ λιγότερο κακοὶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. . . »

* *

* *

Ζητῶ νὰ μάθω ἀπὸ σένα τί ἤμποροῦσε αὐτὴ νὰ πεῖ στὸν Οἰδίποδα, ἐπέμενε ὁ ἐχθρικός μαθητῆς.

* *

* *

Ἐκείνη πρὸς οἱ θεοὶ ὀνομάζουν τρέμοντας Ἀποχή καὶ πρὸς τὸ τζιβδισμα τῶν θνητῶν ὀνομάζει κάποτε Φρόνηση εἶπε στὸν Οἰδίποδα ὅταν ἔμεινε μόνος στὸ δάσος τοῦ Κολοῦ :

— Ἄν δὲν εἶχες σκοτώσει, δὲν θὰ σκότωνες τὸν πατέρα σου!

Στὴν κάθε κόχη τοῦ στόματος τοῦ Οἰδίποδα φάνηκε ἕνας πικρὸς μορφασμός καὶ τότε ἀπήντησε μὲ ὀριμὴ ὅπως τὸν Τηρεσία, τρομερὰ κοροϊδεντικά ὅπως τὸν Κρέωνα :

— Ὡς λογοῦ ἀνωφέλευτων ἀφελειῶν. . .

Ἡ Ἀποχή ὅμως φώναξε :

— Ἐσὺ εἶσαι πρὸς ἔκαμες μιὰ μέρα μιὰ ἀπλοϊκὴ κ' ἀνωφέλευτη χειρονομία : τὴν ἡμέρα ἐκείνη ὅπου δράχτοντας τὶς χουσῆς καρφίτσες τοῦ φορέματος τῆς Ἰοκάστης ἐβγάλες τὰ μάτια σου. Πόσο ἀπλοϊκὴ καὶ ἀνωφέλευτη ἡ χειρονομία αὐτὴ ! Γιατὶ πάντα τυφλὸς στάθηκες, σὺ πρὸς δὲν ἤξερες νὰ ξεχωρίσεις τὸν συγγενὴ ἀπὸ τὸν κάθε ἄνθρωπο πρὸς συναντοῦσες, σὺ πρὸς δὲν ἀνεγνώριζες τὸν ἀδερφὸ σὲ κάθε Ἐφήμερο τῆς ἡλικίας σου, τὸ γυῖο σὲ κάθε παιδί καὶ σὲ κάθε γέρο τὸν πατέρα.

ΑΦΑΝΕΙΣ ΗΡΩΕΣ

Είχα στη δουλειά μου ένα κάποιον Ἀδάμ Γεωργίου, από τὸν ὁποῖον ὁμως δὲν ἔμενα διόλου εὐχαριστημένος. Μοῦ τὸν εἶχε συστήσει θερμοῦς—θάνα τώρα χρόνος ἐπάνω κάτω— ἓνας στενός μου φίλος καὶ γιατρός διακεκριμένος τῆς Ἀλεξανδρείας, εἰς τὸν ὁποῖον τόσον ἤμουν ὑποχρεωμένος, ὥστε δὲν ἤμποροῦσα νὰ τοῦ ἀρνηθῶ μίαν τέτοιαν χάριν, κ' ἐπῆρα λοιπὸν ὡς ὑπηρετήν τὸν Ἀδάμ Γεωργίου χωρὶς διόλου σχεδὸν νὰ τὸν χροιάζωμαι. Ἀλλὰ καὶ νὰ εἶχα ἀπόλυτην ἀνάγκην ὑπηρετοῦ, ἀσφαλῶς θὰ τὸν ἔδιωχνα, τὴν πρώτην ἡμέραν μάλιστα, ἀφ' οὗ, ὁ ἐυλογημένος, οὔτε νὰ σπουδίση κἀν δὲν εἶξερε! —καὶ πάλα, πρὸς χάριν τοῦ δόκτορός μου, θὰ ὑπέφερα καὶ δωρεάν ἐπὶ τέλους νὰ τὸν τρέφω. Ἄν δὲν μοῦ ἐγίνετο καὶ ἀδιάκοπη ἀφορμὴ συγγύσεων καὶ ζημιῶν στὴ δουλειά μου. Στοχασθῆτε, χριστιανοὶ μου, ὅτι ὁ κτηνάνθρωπος αὐτὸς δὲν ἐκαταλάβαινε οὔτε τοῦλάχιστον τὴν ἐπίσημην Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ποῦ με καταπληκτικὴν πλειονοψηφίαν πρόπερσι μᾶς ἐπέβαλε ἡ Ἑθνικὴ Συνέλευσις, μολονότι ἐγώ, ἀφ' οὗ, κατόπιν τούτου, ἐπέσιθνα πιά ὅτι ὁ Ἀδάμ Γεωργίου δὲν εἶναι διόλου γνήσιος Ἕλληνας, εἶχα τὴν ἀπίστευτην ὑπομονὴν νὰ τοῦ ὁμιλῶ—χωρὶς διόλου, ἐννοεῖται, νὰ ξεράσω— πότε Ψυχαριστι, πότε Μυστριωτιστι καὶ συνηθέστατα—μιμοῦμενος ἀπλῶς τοὺς νεωτέρους Ἕλληνας— γλῶσσαν κομποτεχνημένην καὶ ἀπὸ τὰ δύο αὐτὰ κλασικὰ ιδιώματα μαζύ. Ἀλλὰ ἡ ἀφεντιά του, μάτια μου, γιὰ νὰ με καταλάβῃ θὰ ἤθελε ἴσως νὰ τοῦ ὁμιλήσω κινέζικα καὶ ὄχι ἑλληνικά, ἂν καὶ ὁ φίλος μου γιατρός με διεβεβαίωσε, με ἀγανάκτηον μάλιστα πατριωτικὴν, ὅτι ὁ Ἀδάμ Γεωργίου εἶναι γνήσιος, γνησιώτατος ἀπόγονος τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου! Μαρὲ ἀπόγονος! Στοχασθῆτε ὅτι μιὰ μέρα ἐκεῖ ποῦ ἔτρωγα τὸν ἐπρόσταζα νὰ πᾶν νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὴν ὑπηρετρίαν μου τὸν «ἐκπωματιστήρα»,—τὸ «τιρ-μπουσό», μορὲ κτήνος!—καὶ αὐτὸς τρεχάτος καὶ λαχανιασμένος τῆς ἐφώναζε με ἀγρίαν χαρὰν: «Ἀφέντης σ' θέλ' τὸ τρουμπόνι! τὸ τρουμπόνι!» Καὶ καταταραγμένη ἡ φτωχὴ μου ὑπηρετρία — μὴ ξεροβήχετε, καλέ, κ' ἦταν γιὰ νὰ γινᾶκα!— μ' ἐρωτοῦσε πονετικά: «Κύριε, τί τρουμπόνι θέλετε; Τί κακὸ σὰς πέρασ' ἀπὸ τὸ μυαλό;» Ἄλλοτε πάλα τὸν ἔστειλα νὰ τῆς παραγγεῖλῃ νὰ μοῦ κάμῃ «ὡὰ στὸ τηγάνι», κ' ἐκεῖνος σάν δαιμονισμένος ἔσκουζε: «Τὸ γιαταγάνι! τὸ γιαταγάνι!» Μίαν τρίτην φορὰν μοῦ συνέβη κἀτι ἐπιανδυνότερον. Ἐδῶκα δηλαδὴ αὐτοῦ τοῦ δαιμονισμένου μίαν λίραν καὶ τὸν ἔστειλα νὰ μοῦ ἀγοράσῃ «λάδι τοῦ ὀνίσκου», μουρουνέλαιον δηλαδὴ, ὅπως τοῦ τὸ ἐξήγησα γιὰ νὰ τὸ καταλάβῃ καλύτερα, ἀπὸ τὸν γνωστὸν τῆς Ἀλεξανδρείας φαρμακοποιὸν καὶ φίλον μου κ. Φυσέκη—ὁδὸς Ροζέτης 23. Ἐπερίμενα λοιπὸν μίαν, δύο, τρεῖς ὥρας, καὶ ὁ Ἀδάμ δὲν ἐφαίνετο. Ἐπὶ τέλους ἐφάνη κ' ἓνας ἀξιωματικὸς τῆς μουσικῆς Ἀστυνομίας καὶ μ' ἐπροσκάλεσε στὸ καρακόλι, ὅπου ἐκρατεῖτο συλληφθεῖς ὁ θαυμάσιος ὑπηρετῆς μου. Τί εἶχε συμβῆ; Ὁ Ἀδάμ, ἀκούσας τὸ ὄνομα Φ υ σ ε κ η ς, ἐπῆγε ἄναπλα εἰς κάποιον ὀπλοπωλεῖο καὶ ἠγόρασε δεκάδας καὶ δεκάδας φ υ σ ε κ η ς. Ὅπως ὁμως ἦτον ἄγριος, κακοντυμένος, ἐνὸς γροσιοῦ πρῶμα, διήγειρε τὴν ὑποψίαν τοῦ ὀπλοπώλου ὅτι ἔχει νὰ κάμῃ δίχως ἄλλο μὲ κάποιον διάσημον κακοῦργον, καὶ εἰδοποίησε λοιπὸν τὴν ἀστυνομίαν, ἡ ὁποία καὶ τὸν εἶχε συλλάβῃ μέσα εἰς τὸ κατάστημα. Καὶ δὲν ἔφθαναν ὅλα αὐτὰ, ἀλλὰ μὲ ὅλα του τὰ πνευματικά καὶ ψυχικά χάγια μᾶς ἔκανε καὶ τὸν ἰδιότροπον, καὶ δὲν ἐννοοῦσε, ὁ καπετὰν Φασαριάς, σάν δοῦλος ποῦ ἦτο, τιποτένιος μάλιστα, νὰ συμφάγῃ ποτὲ

μὲ τοὺς ἄλλους ἄραβας ὑπηρετάς μου κ' ἐπροτιμοῦσε νὰ μένῃ θεονήσιτος παρὰ νὰ βουτήσῃ τὸ ξερὸ ψωμάκι του στὸ ἴδιο φαγητὸ μὲ τοὺς ἀλλοθρήσκους του, ἂν καὶ ἡ ὑπηρετρία μου, γνησίᾳ ἑλληνίδα αὐτῇ, συνέτρωγε καὶ συνέπιπε πάντα κ' ἐχοράτατε μάλιστα μαζύ τους καὶ τὰ λοιπὰ καὶ τὰ λοιπὰ. Καὶ δὲν φτάνει αὐτό, ἀλλὰ, ὅπως οἱ ὑπηρετὰ μου ἐβλεπαν τὸν Ἀδάμ ἀγριάνθρωπον, ἔκαναν τὰδύνατα-δυνατὰ, πρὸς χάριν μου κυρίως, νὰ τὸν ἐξημερώσουν καὶ νὰ τοῦ ἀποδείξουν ὅτι εἶναι καλοὶ ἄνθρωποι καὶ νὰ μὴ τοὺς φοβῆται. Ἐνας λοιπὸν ἀπ' αὐτούς, ὁ φρονιμώτερος καὶ γενναιώτερος, ὀνόματι Μοσχάμετ, τοῦ εἶπε μιὰ φορὰ μὲ τὰ ὀλίγα ἑλληνικά ποῦ εἶξερε: «Ἀντάμ, Ἀντάμ, ἐγὼ καλὸ ἄνθρωπο, ἀδελφοποιτὸ σου, μὴ φοβάσαι!» Ἀλλὰ τότε, πρὸς ἐκπλήξην ὅλων, ὁ Ἀδάμ Γεωργίου ὤρμησε σάν τίγρις κατὰ τοῦ δίστιχου Μοσχάμετ, τὸν ἔφτυσε ἄγρια, τὸν ἐκλότισσε κατάστηθα καὶ ἐμούγκριζε, ἐν ᾧ ἐξεροῦσε αἷμα ὁ ἄμοιρος ἀράλης μου: «Φτούς' γουρουνὸσταυλο ποῦ θὰ σ' φοβᾶμ' κ' ὄλ'!» Παρ' ὄλην ὁμως τὴν ἀηδίαν καὶ ἀγανάκτησίν μου γιὰ τοὺς βουλγαρισμοὺς αὐτοὺς τοῦ ὑπηρετοῦ μου καὶ παρ' ὄλην τὴν ἐντροπὴν μου διότι ἐλέγετο καὶ Ἕλληνας, δὲν ἐτολμοῦσα, τὸ ὁμολογῶ καὶ πάλα, νὰ τὸν διώξω γιὰ νὰ μὴ δυσαρεστήσω τὸν ἀγαπητὸ γιατρό μου, κ' εὐρισκόμουν εἰς μεγάλην ἀμνηστίαν περὶ τοῦ πρακτεῖου. Εὐτυχῶς ὁμως ὅτι δὲν εἶχα τὸ θάρρος νὰ κάμω ἐγώ, ὁ ἀφέντης, τὸ ἔκαμε ὁ ἴδιος ὁ δοῦλός μου Ἀδάμ. Δύο μῆνας δηλαδὴ ἀφ' ὅτου μοῦ τὸν εἶχε φορτώσει ὁ φίλος μου δόκτωρ—ἦτον ἀρχαῖς Ὀκτωβρίου 1912—ὁ Ἀδάμ εἶχε γίνῃ ἄφαντος, ἐν ᾧ δὲ ἐδόξαζα τὸν θεὸν γιὰ τὸν ἐξαφανισμὸν του, ἐτρόμαζα συγχρόνως μὴ μοῦ ξαναφανερῶθῃ καμμιά μέρα πάλα. Ἐφρόντισα ὁμως, γιὰ καλὸ κακὸ, νὰ εἰδοποιήσω καὶ τὸν φίλον μου γιατρόν ὅτι ἔχασα πιά τὰ ἴχνη τοῦ «γνησιωτάτου» Ἕλληνός του. Ὁ γιατρός μου ὁμως εἰς τὸ ἄκουσμα τοῦτο ἔστηριψε, ὅπως συνηθίξε ὅταν εἶχε τὰ νεῦρά του, γλήγωρα-γλήγωρα τὴν ἄκρην τοῦ μουστακιῦ του μὲ τὸ ἀριστερὸ χέρι καὶ μοῦ ἀπῆντησε ἡμερα-ἡμερα φαινομενικῶς, ἐν ᾧ ἀστραποβολοῦσαν ἀπὸ φωτιά ἐνθουσιασμὸν τὰ μάτια του: «Αὐτὸς τώρα εὔρηξε τὸ δρόμο του, καὶ θὰ σοῦ δεῖξῃ ἂν ἦναι γνήσιος Ἕλληνας ἢ νόθος σάν κ' ἐμᾶς!» Ἐγώ, τὸ ὁμολογῶ, ἐτειροῦχθηκα κομματί, ἀνεσῆκωσα τοὺς ὤμους κ' ἐμουρμούρισα ψυχρά στὸν φίλον μου: «Γειά σου, γιατρέ» κ' ἔκαμα ν' ἀπομακρυνθῶ. Ἀλλὰ ὁ δόκτωρ μοῦ εἶπε γελαστά: «Στάσου νὰ σ' ἀποχωρητήσω πρῶτα!» «Δηλαδὴ τί ἐννοεῖς νὰ μ' ἀποχωρητήσης;» Νά! μ' ἐπληροφόρησαν ὅτι σήμερα ἡ πατρίδα μας θὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας καὶ φεύγω ὡς ἓνας χειροῦργος κ' ἐγώ τοῦ Ἐρευθοῦ Σταυροῦ τῆς Ἀλεξανδρείας! Εἰς τὰ λόγια του αὐτὰ ἔμενα κόκκαλο ἀπὸ ἐντροπὴν καὶ συγκίνησιν μαζί κ' ἔλεσα στὴν ἀγκαλιά του, ἐν ᾧ αὐτὸς μὲ ἠπάλλετο τρυφερά-τρυφερά...

Ἐκτοτε εἶχαν περάσει ἑβδομάδες, ἐκόντειαν δύο μῆνες καὶ δὲν εἶχα λάβῃ οὔτ' ἓνα δελτίριον ἀπὸ τὸν γιατρό μου, μολονότι, ἀκόμη καὶ ὅταν ἐξεκινούσε τὸ πλοῖο ποῦ τὸν μετέφερε εἰς τὴν Ἑλλάδα, τοῦ ἐφώναζα: «Γιατρέ! θὰ μοῦ γράφῃς τακτικά καὶ τὰ παραμικρότερα πολεμικὰ ἐπεσόδια—ἀκοῦς; καὶ τὰ παραμικρότερα!» κ' ἐκεῖνος ὄλο «καὶ μεῖνε ἡσυχος» μὴ ἀπαντοῦσε. Κ' ἐγὼ ἐπὶ δύο μῆνας ὄλο καὶ ἀνίσυχος ἤμουν, διότι δὲν εἶχα εἰδήσεις του καθόλου. Ἐπὶ τέλους πρὸς τὰ μέσα τοῦ Δεκεμβρίου λαβαίνω ἓνα γράμμα ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκην. Ἐφίλησα πρῶτα συγγνητικὰ τὸ ἑλληνικὸ του γραμματόσημο καὶ, ἀφ' οὗ μὲ ἀτάξιαν βιαστικὴν ἔσπασα τὸν φάκελλον, ἔβριξα

ἀχόρταστες ματιές εἰς τὸ περιεχόμενον τῆς ἐπιστολῆς. Εἰς τὴν ἀρχὴν μοῦ ἐφάνηκ' ἐντελῶς ἄγνωστος ὁ γραμμικός τῆς χαρακτῆρ καί, παρ' ὄλην τὴν βουλὴν μου νὰ τὴν καταφάγω μᾶλλον παρὰ νὰ τὴν ἀναγνώσω, δὲν ἐχόρτανα νὰ θαυμάζω τὸ ἀλλόκοτο γράμμα τῆς τὸ ἀποτυπωμένο μὲ κἄτι χαρακτῆρας χονδρῶς μαζί καὶ τριγωνικοῦς σάν νὰ ἦσαν σκαλισμένοι μὲ λόγχας καὶ ξίφη καὶ μαχαίρια, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἄλλοι ἐτέλειοναν μὲ χτυπητὰς γραμμὰς καθέτους καὶ ἀπολεπτομένους πρὸς τὰ ἐπάνω, ὅλο πρὸς τὰ ἐπάνω, σάν νὰ ἤθελαν νὰ διαλαλοῦν κἄποιον θρίαμβον ὑψηλῆς ἰδέας τοῦ γράφοντος, καὶ ἄλλοι ἐφαίνοντο ὅτι ἐστρεφον πρὸς τὰ κάτω μὲ τὲς οὐρῆς των τὲς μακρῆς καὶ παχεῖς πού ἀπέληγαν ὅλο καὶ παχύτερες σάν ν' ἀπετύπωναν εὐγλωττα κἄποιαν ἔκφρασιν βαθειᾶς ἱκανοποίησεως πόθων καὶ παθῶν, κἄποιαν τελειωτικὴν ἐκτέλεσιν σκοποῦ ἱερωτάτου καὶ δυσκολωτάτου. Καὶ ὅπως δὲν κατόρθωνα νὰ ἐννοήσω τίνας ἦτον ὁ ἀειώδης χαρακτῆρ αὐτῆς τῆς ἐπιστολῆς, ἐκῆνταξα τέλος τὴν ὑπογραφὴν τῆς καὶ μὲ ἀρκετὴν δυσκολίαν εἶχα καταφέρει νὰ διακρίνω εἰς τὰ ναπολεόντεια γράμματά τῆς τὸνομα τοῦ φιλάτου γιατροῦ μου, τοῦ χειροῦρου τοῦ Ἐρυθροῦ Στανροῦ τῆς Ἀλεξανδρείας. «Διάολε, ἐμουρμούρισα, μωρὲ τί ἐπαθε ὁ ἐξοχώτατος κ' ἐγένηκε παραχαράκτης ὡς καὶ τῆς ὑπογραφῆς του ; Αὐτὸς καὶ εἰς τὰς συνταγὰς του ἀκόμη ἔβαζε τὸνομά του καθαρῶτατα, παπαδίστικα, δασκαλικά, ἐν ᾧ τώρα αὐτὴν τὴν ὑπογραφὴν θὰ ἐδυσκολεύετο, μάτια μου, καὶ ὁ Βοναπάρτης νὰ τὴν καταφέρει, ἀκόμη καὶ μετὰ τὴν νίκην τῆς Αὐστροεταίης ! Ἄς ἴδοῦμε ὁμῶς καὶ τί γράφει» — καὶ νά ! τί μοῦ ἔγραφε — καὶ ἄς μὴ συγκινηθῆ ὅποιος δὲν εἶναι γνήσιος Ἕλληνας καὶ ἄς μὴ δειλιάζῃ κανένας Ἕλληνας εἰς τὸ μέλλον γιὰ τὸ μεγαλεῖο τῆς πατρίδας μας !

« Ἀγαπητέ,

δὲν σοῦ ἔγραψα δύο μῆνας γιὰτί ὅλοι μας ἐκαταγινόμεθα νὰ γράφουμε μερονηχτῆς μὲ φλογισμένο τὸ αἷμα τῆς καρδιάς μας τὴν ἐνδοξότερην ἱστορίαν τοῦ νεωτέρου ἔθνους μας εἰς τὰ πεδία τῆς Μακεδονίας ! Καὶ ὅλη ἡ γῆ ἂν καταποντισθῆ, πάλαι ἡ δόξα τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος θὰ καθροφτίζεται ἀσπίλη καὶ ἀμύλωνη ἕως τὰ μακρυνότερα ἀστέρια καὶ τὸ τέλος τοῦ κόσμου ἂν ἐπέλθῃ, μέσα εἰς τὸ χάος τῆς νέκρας θλίμβουζῃ πάντα μία ἀκατάβλητη φωνή : « Οἱ νεώτεροι Ἕλληνες εἶναι ἀντάξιοι τῶν Μαραθονομάχων ! Ὅταν ξανάλθω αὐτοῦ—ἄχ ! γιὰτί νὰ μὴν κοιμηθῶ κ' ἐγὼ μ' ἕνα βόλι στὸ μέτωπο σὲ μίαν ἀπὸ τὰς τόσας γιγαντομαχίας τοῦ στρατοῦ μας ; — θὰ σοῦ ἐξιτορήσω τὰ κατορθώματα τῶν ἡρώων μας, ἀλλὰ μὲ μίαν συμφωνίαν : Θὰ ξαναγεννηθῆς κ' ἡ ἀφεντεῖά σου καὶ θ' ἀφήσῃς κατὰ μέρος τὰς θεωρίας σου περὶ ἀδελφοποιήσεως ὅλων των λαῶν, καὶ θὰ πετάξῃς ἀπὸ τὴν βιβλιοθήκην σου καὶ Καμπανέλλαν καὶ Σπινόζαν καὶ Θωμᾶν Μῶρον καὶ ὅλους τοὺς ἄλλους ἐκεῖνους μωροῦς φιλοσόφους πού, καλοῦζεστανενοὶ κολλητὰ στὸ κοιμῆτό τους γραφεῖο, ἔγραφαν χιλίων εἰδῶν τερατογενήματα καὶ μάλιστα ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἔχουμε τὸν ἴδιον προορισμόν καὶ τὰ ἴδια ἰδανικά ! Νὰ κρατήσῃς μονάχα τὰς βιογραφίας τοῦ Καίσαρος Βοργία καὶ τοῦ Τιβερίου, τὸν Πρίγκηπα τοῦ Μακιαβέλη καὶ ὅλα τὰ ἔργα τοῦ Νίτσε ! Καὶ ἰδιαίτερος γιὰ μᾶς τοὺς Ἕλληνας μὲ δύο λόγια τώρα σοῦ λέω ὅτι θὰ ξαναγίνουμε ὁ πρῶτος λαός, φθάνει νὰ καλλιεργήσῃμε μέχρι θηριωδίας—ἀκούς ; μέχρι θηριωδίας ναί ! — τὸν φυλετισμόν μας, καὶ τὸ φυλετικὸ μας μῖσος κατὰ παντός ξένου — καὶ δὲν ἐννοῶ μονάχα τοὺς Τούρκους ! — πού θέλει νὰ μπῆ στὸν ἀμπελῶνα τῶν προγόνων μας καὶ νὰ τρυγῆ τοὺς καρπούς τῆς προγονικῆς μας περιουσίας τοὺς ποτισμέ-

νοὺς μὲ ποταμοὺς ἀπὸ τὸ αἷμά μας πεντακόσια χρόνια ἕως σήμερα ! Καὶ δὲν σοῦ γράφω μὲ τέτοιον αἰμοχυρῆς ὕψος γιὰτί ἐπὶ δύο μῆνας σάν ἀληθινὸς μακελλάρης—ὅπως στὰ ψεύτικα μὲ παρωνόμαζες—ἐκοφτα χέρια καὶ πόδια κ' ἐσχίζα κρονία καὶ κοιλιές τῶν πληγωμένων ἡρώων μας, ἀλλὰ γιὰτί ἀπὸ τὸν ἀνώτερον ἀξιοματικόν ἕως τὸν κατώτερον στρατιώτην—κ' ἐπέρασαν ἀπὸ τὰ χέρια μου ἑκατοντάδες καὶ ἀπὸ τοὺς πρώτους καὶ ἀπὸ τοὺς δευτέρους — ἀπὸ τὴν φυσιογνωμίαν καὶ τὰ λόγια ὅλων ἐψυχολόγησα ὅτι, ἂν ἐδεῖξαν ἀνδρείαν πρωτοφανῆ καὶ ἂν κατόρθωσαν νὰ νικήσουν ἐπικίνδυνον ἐχθρὸν καὶ νὰ ἐκπορθίσουν φυσικά καὶ τεχνικά ἀπόρθητα μέρη καὶ ν' ἀπελευθερώσουν μέρος μονάχα ἀπὸ τοὺς σκλάβους ἀδελφούς μας, τοῦτο τὸ ἱερώτατον ἔργον ἔφεραν εἰς αἴσιον πέρας πρὸ πάντων ἀπὸ τὸ φλογερὸ καὶ ἀκοιμητὸ φυλετικὸ μῖσος τοῦ Ἕλληνος κατὰ τοῦ Τούρκου, τῆς προόδου δηλαδὴ κατὰ τῆς βαρβαρότητας ! Καὶ εἶμαι τελειωτικά τώρα πεπεισμένος ὅτι τόσο τελειότερα θὰ διαπλασθῆ ἡ φυλὴ μας εἰς τὸ μέλλον ὅσο περισσότερον ἀμείλικτοι καὶ θηριώδεις—ἔχω τὸ θάρρος καὶ τὴν ἀδυναμίαν νὰ τὸ ξαναφρονᾶζω ! — φερθοῦμε κατὰ παντός ἐχθροῦ μας καὶ μάλιστα κατὰ τῶν σεμιμάχων μας — ὦ ! ὦ ! — Βουλγάρων ! Πρὸ πάντων ὄχι ἔλεος, ὄχι οἶκτον, ἀλλὰ ἀλύγιστην σκληρότητα ! Καὶ, σοῦ ἐπαναλαμβάνω, γιὰ νὰ σοῦ γράφω μὲ τέτοιαν ἀπανθρωπίαν — πού δὲν εἶναι διόλου ἀπανθρωπία, νὰ ἦσαι βέβαιος ! — θὰ πῆ ὅτι ἔχω σοβαροὺς λόγους πού μὲ παρακινοῦν, ἀπ' οὗ εἶναι φῶς φανερόν ὅτι οἶκτος πρὸς ἐχθρούς ὅπως τοὺς Τούρκους σήμερα, ὅπως τοὺς Βουλγάρους ἀφρον, εἶναι καθαντὸ αὐτοκτονία τῆς φυλῆς μας ! Ἄχ ! νᾶξερεις πόσον ἔχω μετανοήσει διότι εἰς μίαν ἀπὸ τὰς ἐνδοξότερας μάχας τοῦ στρατοῦ μας, εἰς τὴν μάχην τῶν Γιαννιτσῶν, ἔγινα ἀφορμῆ, ἀκριβῶς ἀπὸ λόγους εὐσπλαχνίας, νὰ χαθῆ ἐν ἀπὸ τὰ ἐνδοξότερα παλληκάρια τοῦ στρατοῦ μας—ὁ Ἀδάμ Γεωργίου, καλέ, ἐκεῖνος, ντέ, πού δὲν ἦσαν εἰς θέσιν νὰ τὸν ἐκτιμήσῃς διόλου, ξυλόσοφε ! — δὲν ξέρω τί μὲ βαστᾶ νὰ μὴ σὲ σκυλλοβρίσω, πολὺ ἄσχημα μάλιστα, αὐτὴν τὴν στιγμήν ! Ἔδωκα ὁμῶς μιὰ γροθιά γερὴ στὴν λέξιν ξυλόσοφε μόλις τὴν ἔγραψα, καὶ γι' αὐτὸ νὰ μὴν πάρῃς, παρακαλῶ, τὸ μουντζουρωμένο ξ γιὰ φ ! Ζέρεις λοιπὸν ποῖος ἦτον αὐτὸς ὁ δὸ ὄλ δς σ.ν πού ὅλο μοῦ τραγῶσσανε πρὸς τρώε! καὶ δίνει χάρισμα στίτι σου χωρὶς νὰ ξέρῃ νὰ χωρίσῃ δυὸ γαϊδουριῶν ἄχρα ; Θὰ σοῦ γράφω σύντομα, πολεμικά, τὴν ἱστορίαν του μὲ τὴν ἐλπίδα, τὴν πεποιθήσιν καλύτερα—ἐκτὸς ἂν ἦσαι Τουρκοβούλγαρος—ὅτι θὰ ὑπερηφανεύεσαι εἰς ὄλην σου τὴν ζωὴν, διότι ἐφιλοξένισες—ἀρκετὰ πρόστυχα ὁμῶς— τὸ στίτι σου ἀσφαλῶς πολὺ γνησιώτερον Ἕλληνα ἀπὸ ὅλο τὸ γενεαλογικὸ σου δένδρον ἀπὸ τὲς ρίζες του ὡς τὴν κορυφὴν—τὴν ἀφεντεῖά σου δηλαδὴ—καὶ μὴ πρὸς σκοφανισμόν σου ! Ὁ Ἀδάμ λοιπὸν Γεωργίου δὲν ἦτο μόνος εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν. Εἶχε καὶ τὸν ἀδελφόν του, τὸν Διαμάντη Γεωργίου, ὁ ὁποῖος ἔμενε στίτι μ.ν χωρὶς νὰ τὸ ξέρῃς—δὲν ἤθελα νὰ τὸ μάθῃς γιὰ νὰ μὴν ἀπατήσῃς νὰ σοῦ φορτώσω καὶ αὐτὸν στὴν ὑπηρεσίαν σου ! . . Τὰ δύο αὐτὰ ἀδελφία εἴζε-
ραν κ' ἐπαράξεραν τὴν γλῶσσαν τοῦ Βλαχάβα καὶ τοῦ Νικοτσάρα, ἐσὺ ὁμῶς! μαλλιαροκαθαρενουσιάνε, ποτὲ δὲν ὠμίλησες καθαντὸ ἑλληνικά τοῦ Ἀδάμ, ἀλλὰ φραγκολεβαντίνικα κ' ἐξευρωπαϊσμένα βρωμῆκα. Καὶ ὅλο τὸν ἐπρόστα-
ζες λοιπὸν—μωρὲ ἑλληνοπρέπεια ! — νὰ σοῦ φέρῃ τὸ «τιρ μπουσόν» — cochon, cochon ! — γιὰ τὲς σαμπάνιες σου βέβαια, ὑποκριτῆ δάσκαλε, καὶ νὰ σοῦ διατάξῃ «ὡά» δυναμωτικά γιὰ τὴν ἀδυναμία, τὲς ἀδυναμίες καλύτερα, τῆς ἀμαρτωλῆς—ἐγὼ τὸ ξέρω ! — σάρκας σου, καὶ νὰ σοῦ ἀγοράσῃ λάδι «ὄνισκου»
ἔ ! γιὰ νὰ καθαρῆξῃς—τώρα στὰ γεράματα ; — τὸ σάπιον σου αἷμα ἀπὸ τὴν

καλοπέρασιν κ' ἔπειτα ἀγρίεσες, διότι δὲν ἐκαταλάβαινε τὴν γλῶσσάν σου κι ὄλο τρομπόνια καὶ γιαταγάνια καὶ φροσέκια εἶχε στὸ νοῦ του! Ἀλλὰ ποῦ νὰ γνωρίζῃς, κακόμοιρε, ὅτι ὁ Ἄδάμ Γεωργίου, προτοῦ νὰ καταφύγῃ στὴν Ἀλεξάνδρειαν, εἶδε μὲ τὰ μάτια του στὴν πατρίδα του, ἕνα χωριὸ σιμὰ στὰ Γιαννιτσὰ τῆς Μακεδονίας, δεμένος μὲ τὸν ἀδελφὸ του στὸ κατώφλι τοῦ σπιτιοῦ του, εἶδε, καὶ μὲ τὰ μάτια του, νὰ σφάζουν οἱ Τοῦρκοι τὸν γέροντα πατέρα του, τὸν παπᾶ Γιώργη, γιὰ τὴν ἀπερίγραπτην λατρείαν του εἰς τὴν Ἑλλάδα μας, καὶ νὰ χώνουν παλοῦκι σὲ μέρος ἀκατονόμαστο στὴν ἄμοιρη γριά μάνα του καὶ νὰ τιμάζον, τὰ τέρατα, τὴν μονάκριβην ἀδελφοῦλά του κ' ἔπειτα νὰ βάλουν φωτιὰ γύρω του γιὰ νὰ ψηθῆ ζωντανός, ἀφ' οὗ, ἐννοεῖται, εἶχαν κατακάψῃ τὰ δένδρα καὶ τὰ χωράρια του; Εὐτυχῶς μισοζαῦμένον μὲ τὸν ἀδελφόν του τοὺς ἔσωσαν ὡς ἐκ θαύματος τὰ παλληκάρια τοῦ Παύλου Μελά, ἐν ᾧ τυχαίως περνοῦσαν ἀπὸ τὸ χωριὸ του, κ' ἕνας ἀπὸ τοὺς συμπολεμιστὰς τοῦ ἥρωος ἐκεῖνου καὶ συγγενῆς μου—ὄνομα καὶ μὴ χωριὸ—μου ἔστειλε νὰ κρατήσω σιμὰ μου τὰ δύο ἀδελφια ὅσο νάλθῃ ὁ καιρὸς νὰ ἐκδικηθῶν μὲ τὰ χέρια τους τὴν ἀτιμίαν τοῦ σπιτιοῦ των. Ὁ Ἄδάμ καὶ ὁ Διαμαντῆς ἀπὸ τὴν συμφορὰν ποὺ τοὺς ἔτυχε εἶχαν χάσει καὶ τὴν ὄρεξιν καὶ νὰ μιλοῦν ἀκόμη, καί, ὅ,τι κι ἂν ἔβλεπαν, ὅ,τι κι ἂν ἄκουαν, γιαταγάνια καὶ τρομπόνια καὶ φροσέκια ἔβλεπαν ἐμπροσθέν των ἄκουαν γύρω τους, κ' ἕνα ὄνειρο εἶχαν· νὰ πολεμήσουν τὸν Τοῦρκο, τὸ ἄπιστο φρεῖδι ποὺ ἐφαρμάζονε, πεντακόσια χρόνια τώρα, τὴν τιμὴν, τὴν ζωὴν, τὴν ὑπαρξίν τῆς φυλῆς μας! Καὶ ὅταν ἦλθε ἡ ἀγία στιγμή, προτοῦ νὰ κηρύξῃ κἂν κατὰ τοῦ Τοῦρκο τὸν πόλεμον ἡ πατρίδα μας, ὁ Ἄδάμ, προειδοποιημένος, σοῦ ἄφησε ὑγείαν καὶ μέγα ἔλεος χωρὶς νὰ καταδεχθῆ καὶ νὰ σὲ χαιρετίσῃ βέβαια—δὲν ἔχονε νε, βρὲ παιδίμου, οὔτε τοὺς δεσποτικούς, τοὺς τοῦρκοιζους τρόπους σου, οὔτε νὰ βλέπῃ σὲ πᾶσι ἐλληνικό, σὲ Σχολεῖο μάλιστα, ἀρατάδες νὰ ὑπηρετοῦν! Κ' ἐν ᾧ ἐπὶ ἐδόξαζες τὸν θεόν διότι ἐλευθερώθηκες ἀπὸ ἕνα βάρος περιττό, ἐκεῖνος, ὁ φροιάρης, ἔτρεχε εὐτυχισμένος πιά, λεβέντης εὐζωνας μὲ τὸν στρατὸν τοῦ Διαδόχου πρὸς τὰ Μακεδονικὰ πεδία μαζί μὲ τὸν ἀδελφόν του, κ' ἕνα πόθον εἶχαν, ἕνα ὄνειρο, ἕνα ἰδανικό: νὰ φθάσουν νικηταὶ ἕως τὸν τάφον τοῦ παπᾶ Γιώργη καὶ νὰ τοῦ φωνάξουν μεγαλόσθητα: Πατέρα μας, σ' ἐκδικηθήκαμε! Πατέρα μας, ἐλευθερώσαμε τὸν τάφο σου ἀπὸ τοὺς σκύλους! Κοιμοῦ τώρα εὐτυχισμένος! Κ' ἐγὼ ποὺ παρακολουθοῦσα τὸν στρατὸν τοῦ Διαδόχου, ποὺ ἐφρόντιζα πάντοτε νὰ μαθαίνω τὴν διαγωγὴν τῶν δύο ἐκείνων ἀδελφῶν, ἐγὼ καλύτερα ἀπὸ κάθε ἄλλον εἶμαι εἰς θέσιν νὰ θαυμάζω τὸν ἠρωϊσμὸν ποὺ εἶδειξαν ὁ Ἄδάμ καὶ ὁ Διαμαντῆς εἰς ὅλας τὰς σοβαρωτέρας μάχας τοῦ στρατοῦ μας καὶ μάλιστα εἰς τὸ Σαραντάπορον, εἰς τὰ στενά τῆς Πόρτας, καὶ εἰς τὰ Γιαννιτσὰ. Ἦσαν λαοὶ στὰ πόδια, ἀλλὰ λεοντάρια στὴν καρδιά, καὶ κανένας ἀστὸς δὲν ὤρησε μὲ τόσην λύσσαν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ του μὲ ὅσην ὤρησαν τὰ δύο ἐκείνα ἀδελφια κατὰ τῶν Τοῦρκων. Κ' ἐνᾷ ἐξετιθέντο περισσότερον ἀ' τ' ὄλους τοὺς ἄλλους, ἐνᾷ πρῶτου ἔτρεχαν εἰς τὴν ἐφοδὸν καὶ τελευταῖοι ἔμεναν εἰς τὸν ἀγῶνα, αἱ σφαῖραι, αἱ ὀβίδες καὶ αἱ βόμβαι ἔπεφταν σάν κατακλυσμός ἀπὸ χαλάζι εἰς τὰ πόδια των καὶ καμμιὰ δὲν τοὺς ἄγγιξε σάν νὰ εὐλαβούντο τὸν ἱερὸν πόθον τους νὰ φθάσουν πρῶτα εἰς τὸ μνήμα τοῦ πατέρα των, καί, σάν νὰ τοὺς ἐγήτευε ὁ ἀπεγνωσμένος ἠρωϊσμὸς τῶν δύο ἐκείνων ἀδελφῶν, ἐχόρευαν δαιμονισμένα γύρω τους καὶ ἀπὸ λύσσα καταστροφῆς ἐσήκωναν βουναὶ τὸ χῶμα κατὰ τοὺς οὐρανοὺς. Κ' ἐνᾷ ὄλοι οἱ συμπολεμιστὰς των ἐτανοῦσαν, ἐθαύμαζαν τὰ δύο ἐκείνα παλληκάρια γιὰ τὴν ἀνήκουστην τόλμην των, αὐτοὶ ἐντρέποντο, ἔστενοχωροῦντο, ἐξάρωναν γιὰ τὰ

ἐγκώμια αὐτὰ, καί, σάν νὰ μὴν ἐγνώριζαν στάληθαι τὴν γλῶσσάν μας, μίαν μονάχα λέξιν ἐφανερώσαν ὅτι εἴτερον θαυμάσια καὶ τὴν ἔλεγον πάντα καὶ ὅταν ἔτρωγαν καὶ ὅταν ἐπιναν καὶ πρὸ πάντων ὅταν ἐπολεμοῦσαν. «Ἐκδίκησι! Ἐκδίκησι!» ἐφώναζαν. Ἀλλὰ ὅταν ἐφθάναμε εἰς τὰ Γιαννιτσὰ, ὅταν νικηφόροι ὁ Ἄδάμ καὶ ὁ Διαμαντῆς ἐμάτιασαν σάν δίδυμοι ἀστοὶ ἀπὸ τὰ ὑψη μῆς ραζούλας τὸ χωριὸ τους, ποτὲ ὁ ἥλιος, φίλε μου, δὲν ἔλαμψε ἀπριλιάτικην αὐγὴν τόσον ἀκτινοβόλος, ὅσον ἔλαμψαν τὰ βουρκομένα μάτια τῶν δύο ἐκείνων ἀθανάτων ἀδελφῶν! Σάν νὰ εἶχαν συνεννοηθῆ προτοῦ, ἐφίλησαν πρῶτα τρυφερὰ τὰ ντουφέκια τους, τὰ ἐσήκωσαν ἔπειτα ὀλόρθα σάν ὀλογάνα φλάμπουρα ἐλευθερίας κατὰ τὸ χωριὸ τους, τὰ ἐκυμάτισαν γλήγορα-γλήγορα σάν σημαία τοῦ ἱεροῦ σκοποῦ των κ' ἔπειτα, σάν νὰ ἐμάτιασαν σὲ κάποιον γωνιά τὸ φτωχὸ μνήμα τοῦ πατέρα των, ἔγυραν τὰ ντουφέκια πρὸς τὴν γῆν νὰ χαιρετίσουν σεβάσμα τὸν ἀδικωφαιμένον παπᾶ-Γιώργη τους. Καί, σάν νὰ ἐλύθηγε τώρα ἡ γλῶσσά των, φωνάζοντες «Πατέρα! εἰς' ἐλεύθερος! σοῦ φέρνομε τὴν ἀνάστασι!» ἔτρεξαν ἀκατάσχετοι κατὰ τὸν ζάμπον πρὸς τὸν τάφον του, ἐν ᾧ ὄλοι οἱ στρατιῶται τοὺς ἐφώναζαν ἐντρομοί: «Ὁχι ἀκόμη, παιδιά! μπορεῖ νάνα κανὲν ἄπιστο σκυλί κρυμμένο ἐκεῖ πέρα! Σταδίητε νὰ πάμε ὄλοι μαζί!» Ἀλλὰ ποῦ νὰ κρατηθοῦν τὰ ὄνειρα καὶ οἱ πόθοι τῶν ἀδελφῶν ἐκείνων ποὺ εἶχαν σωματοποιηθῆ ἐπάνω των! Καὶ σάν νὰ εἶχαν φτερά τὰ πόδια των, προτοῦ καὶ νὰ τοὺς φωνάξουν νὰ σταθοῦν οἱ ἄλλοι συστρατιῶται, ἐκεῖνοι εὐρέθησαν καὶ γοναπιστοὶ ἐμπρὸς εἰς τὸν τάφον τοῦ πατέρα των. Ἐγὼ, ποὺ εὐρισκόμουν σιμὰ εἰς τὸ στρατεύμα ἐκείνην τὴν ἱεροτάτην στιγμήν, ἔβγαλα τὸ τηλεσκόπιό μου καὶ παρακολουθοῦσα μὲ λαχτᾶρα τὰς πράξεις των. Τοὺς εἶδα πρῶτα νὰ καταφιλοῦν τὸ χῶμα τοῦ πατέρα των, νὰ βγάλουν ἔπειτα ἕνα κεράκι ὁ καθένας καὶ ἀναμμένα νὰ τὰ στήσουν κατακεφαλῆς καὶ κατὰ τὰ πόδια τοῦ μνήματος, καὶ κατόπιν νὰ ρίξουν καὶ οἱ δύο τρεῖς ντουφεκὲς εἰς τὸν ἄερα, καὶ ἀκολούθως νὰ σταυροκοπηθοῦν, κ' ὕστερα μὲ τὰ χέρια κατὰ τοὺς οὐρανοὺς ν' ἀρχίζουν νὰ προσεύχονται. Μὲ τὸ δάκρυ στὰ μάτια τότε παρακολουθοῦσα τὴν προσευχὴν των, ἀλλὰ ἐκεῖ ποὺ ἠλεκτρισμένος, ἀρχίζα κ' ἐγὼ, ὁ κομμάτι ἄθεος, νὰ ψιθυρίζω: «Δόξα ἐν Ὑψίστοις Θεῷ», ξάφηνον ἀκούσθηγε πρὸς τὸ μέρος των ἀπὸ τὰ ὀπίσω πυροβολισμός κ' εἶδα νὰ σωριάζεται κατὰ τὸ μνήμα ὁ ἕνας ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς, ἐνᾷ ὁ ἄλλος ξεφρενιασμένος ἐσηκώθηγε κ' ἔτρεχε μὲ τὸ ντουφέκι στὸ χέρι κατὰ τὸ μέρος τοῦ πυροβολισμοῦ. Ὠρμήσαμε τότε πολλοὶ μὲ ταραγμένην καρδιά νὰ ἰδοῦμε τί ἔτρεχε. Συναντήσαμε ἔπειτ' ἀπὸ λίγο τὸν Ἄδάμ ἄγχιον, μανιωμένον νὰ γυρῆ δεξιὰ καὶ ἀριστερά, νὰ διασκελιῆ φράκτες, νὰ παραμερῆξῃ χαμόδενδρα καὶ νὰ ἐρευνᾷ τὰ γύρω μέρη σάν ἐξωργισμένο λαγωνικό ποὺ ἔχασε τὸ θήραμά του. Μόλις τὸν εἶδα, τοῦ ἐφώναξα: «Τί τρέχει, παιδί μου Ἄδάμ;» «Ἄχ! ὁ σταύλος! ἄχ ὁ σταύλος! ἐφώναζε μοῦ τὸν σκότωσ'! μοῦ τὸν σκότωσ'! μοῦ τὸν σκότωσ'!» Ποιόν, καλέμου Ἄδάμ; «Τὸν Διαμαντῆμ!» «Χωρὶς τότε οὐδὲ λέξιν νὰ τοῦ εἶπω, ἔτρεξα πρὸς τὸ μνήμα τοῦ πατέρα του καὶ μὲ ἀνέκφραστον λύπην εὐρέξα νεκρὸν πλέον τὸν ἄμοιρον Διαμαντῆ μὲ μίαν σφαῖραν εἰς τὸν ἀγῶνα νὰ στέκεται προύμητα κατὰ τὸν τάφον μὲ τὸ ντουφέκι πλαῖ-πλαῖ. Τρεχᾶτος τότε σάν νὰ ἐφοβούμουν γιὰ τὴν ζωὴν τοῦ Ἄδάμ, ἔσπευσα νὰ εἶρω τὰ ἴχνη του, καὶ τέλος κατόρθωσα μὲ πολὺν κόπον νὰ τὸν συναντήσω—ποῦ νὰ μὴ τὸν συναντοῦσα ποτὲ πιά! Μόλις μὲ εἶδε, ἐκατάλαβε ὅτι ὁ ἀδελφός του εἶχε ξεψυχήσει καί, σάν νὰ ἐξέχασε καὶ πάλα τὴν γλῶσ-

σάν του, μίαν λέξιν ὅλο κ' ἐπανελάμβανε : « Ἐκδίχῃσι ! ἐκδίχῃσι ! » κ' ἀδιάκοπα ἔψαχνε δεξιά καὶ ἀριστερά μὲ ἀκλόνητην πεποίθησιν ὅτι κάπου ἐκεῖ θὰ εὐρίσκειται ὁ ἄπιστος σκύλος ποῦ τόσον ἄνδρα ἐσκότωσε τὸν ἀδελφόν του, ἐν ᾧ προσηέχτο. Καὶ ὅμως παρ' ὅλας τὰς προσπάθειάς του δὲν κατώρθωνε γιὰ πολλὴν ὥραν νὰ τὸν ἀνακαλύψῃ, καὶ ἄφριζε ἀπὸ λύσσαν ἀγανακτίσεως καὶ ἀπελπισίας, διότι δὲν θὰ ἐπιμωρούσε μὲ τὰ ἴδια του τὰ χέρια τὸν δολοφόνου τοῦ Διαμαντῆ του. Ἐν τούτοις ὁ ἥλιος ἤρχισε νὰ βασιλεύῃ, καὶ τότε μόνος του ἐπροδῶθηκε ὁ κακοῦργος ἐκεῖνος Τοῦρκος. Ἦτον ἓνας Χόντζας, ὁ ὁποῖος εἶχε καταρῦγει εἰς ἓνα εἶδος σάν κούφωμα ὑλόγειο σκεπασμένο εἰς τὴν εἰσοδὸν του μὲ χαμόδενδρα κατὰ τέτοιον τρόπον, ὥστε νὰ ἦτον ἀδύνατο ν' ἀνακαλυφθῇ, ἂν δὲν τὸν ἐπρόδωνε ὁ ἄγιος φανατισμὸς τοῦ καὶ τὸν Μωάμεθ. Πράγματι, μόλις ἐβασίλευε ὁ ἥλιος, ὁ Χόντζας, ὅπως ἦτο γιὰ τὸν ἡσυχος, φαίνεται, ὅτι θὰ εἶχε χάσει τὰ ἴχνη του ὁ Ἀδάμ, γυρισμένος πρὸς ἀνατολὰς ἤρχισε γονατιστὸς νὰ λέγῃ τὴν βραδυνὴν του προσευχὴν καὶ νὰ δοξολογῇ ἐνθουσιασμένος τὸν Ἀλλάχ γιὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ μαύρου Διαμαντῆ. Ὁ Ἀδάμ τότε, ποῦ ἦτον ὀλις αὐτιά, μόλις ἄκουσε τὴν φωνὴν του τὸν ἀνεκάλυψε τὴν ὥραν ἀκριβῶς ποῦ εἶχε τεντωμένα τὰ χέρια του κατὰ τὴν ἀνατολὴν καὶ, ἀκατάσχετος, τὸν ἐσημάδευσε, ἀλλὰ μόλις ἤτοιμάζετο νὰ τοῦ τὴν ἀνάγῃ, προφῆρων τὴν λέξιν : « Ἐκδίχῃσι ! », τὸν ἐκράτησα ἀπότομα καὶ — ἀνάθεμα τὴν ὥρα ποῦ ἐδιάβασα τὸν Ἀμλέτον σου, Σαίξπηρ ! — τοῦ εἶπα ἀσθηρὰ : « Ἀδάμ ! ἔσθ' ἔσθ' εἶσαι Χριστιανός ; Κακοῦργος μόνον ἄνθρωπος, μόνον Τοῦρκος σκοτώνει τὸν ἐχθρό του, ὅταν προσεύχεται ! Ἔτσι μπορεῖ νὰ πάῃ, ἂν καὶ ἀντίχριστος, καὶ στὸν παράδεισον ἀκόμη ! Στάσου λοιπὸν πρῶτα νὰ τελειώσῃ τὴν προσευχὴν του κ' ἔπειτα βλέπομε ! » Ὁ Ἀδάμ, ποῦ μ' ἐλάτρευε καλύτερα βέβαια ἀπὸ σένα, ἐπέστηθε στὰ λόγια μου καὶ μάλιστα εἰς τὴν καταπληκτικὴν ἰδέαν ὅτι μπορεῖ νὰ πάῃ καὶ στὸν παράδεισον ὁ δολοφόνος τοῦ ἀδελφοῦ του, καὶ κατέβασε τὸ ντουφέκι. Ἀλλὰ ὁ Χόντζας ἐν τῷ μεταξῷ μᾶς ἐμυρσίθηκε, φαίνεται, ἐν ᾧ ἡμεῖς εἴμεθα ὑπερβέβαια ὅτι μόνον μὲ τὸν Ἀλλάχ ὁμιλοῦσε ἐκείνην τὴν στιγμὴν καὶ, τὸ βρωμῶσκυλο, ἐκεῖ ποῦ ὁ Ἀδάμ ἐκρατοῦσε κατεβασμένο τὸ ντουφέκι, ἐτράβηξε κρυφὰ ἀπὸ τὴν ζώνην του ἓνα κομποῦρι καὶ τοῦ τὸ ἄδειασε κατακέφαλα. Ἐφριξα, ἐλόσσαξα, ἐδαμονισθηκα τότε κ' αἰσθάνθηκα τὸν παλιό, τὸν παμπάλαιον ἄνθρωπον, τὸν θηριώδη μέσα μου, καὶ ἄρπαξα τὸ ὄπλον τοῦ ἄμοιρου ἡρώα μου καὶ τὸ ἄδειασα κατὰ τοῦ Χόντζα, ἐγὼ, ὁ ψυχρὸς χειροῦργος, ὁ ζωόφιλος, ὁ ἔχων δηλητηριασμένο τὸ αἷμά μου ἀπὸ τὰς περὶ φιλανθρωπίας θεωρίας τοῦ δαίνα καὶ τοῦ τάδε μορφολοσοφου—ὄρα καὶ τὸν ἑαυτὸν σου ! — καὶ τὸν ἐσώριασα νεκρόν, κ' ἔπειτα ἔπεσα πρὸς τὸν Ἀδάμ νὰ τοῦ δώσω τὰς πρῶτας βοήθειάς. Ἀλλοῖμονον, φίλε μου ! Ἦτο πληγωμένος θανάσιμα, κατώρθωσε ὅμως νὰ μοῦ εἴπῃ πρῶτα : « Ἐπλήρωσε καὶ σὲ τὸ ἄπιστο στουλί ; » « Ὁχι, Ἀδάμ, τοῦ εἶπα, τὸν σκότωσα τὸν κακοῦργο ! » « Δόξα σοι ὁ Θεός, ἐπιθύρισε » φέρε με τώρα στὸν τάφο τοῦ πατέρα μου ! » Τὸν ἐπῆγα τότε ὅπως ὅπου ἐπεθύμησε. Γύρω ἐκεῖ εὐρίσκοντο πολλοὶ στρατιῶται καὶ μὲ διαρυσμένα μάτια ἐκύτταζαν ἄφρονι τὸν ἄμοιρον Διαμαντῆ προύμντα πάντα σωριασμένον κατὰ τὸ μνήμα τοῦ παπᾶ-Γιώργη σάν νὰ ἐξακολουθοῦσε νὰ προσεύχεται. Ὁ Ἀδάμ, μόλις τὸν ἔσπυρα σιμὰ εἰς τὸν Διαμαντῆ, ἄνοιξε τὴν ἀγκαλιά του κ' ἐσαορίσθη κατὰ πάνω του. Ἐπειτα τοῦ ἐγύρισε τὸ πρόσωπον κατὰ τὸ ἰδικό του, κατώρθωσε νὰ τὸν φιλήσῃ εἰς τὸ μέτωπον καὶ τοῦ ἐμυρσίρισε : « Ἀδέλφι μου ! ἀδέλφι μου ! ἦταν τῆς μοίρας μας ἀπὸ τὸ βόλι ἄπιστου

δολοφόνου νὰ μποῦμε στὸν τάφο τοῦ πατέρα μας μαζί ἀγκαλιασμένοι καὶ νὰ τοῦ γλυκομυρσίσομε νὰ ἡσυχάσῃ τώρα πιά γιατί μαζί μὲ τὰ παιδιά του θὰ κοιμᾶται ἀπὸ σήμερον εὐτυχημένος ἀπο γάτου ἀπὸ τὸν ἴσκιον τῆς ἐλευθερίας ποῦ ἄπλωσε στὴν πατρίδα μας ἢ ἐνδοξὴ μάνα μας, ἢ Ἑλλάδα μας ! » Καὶ μὲ τὰ λόγια αὐτὰ ἐξαναγκάσισε τὸν ἀδελφόν του, ἐγούρλωσε διάπλατα τὰ μάτια, μ' ἐκύτταζε μὲ ἀγωνίαν ἀνέκφραστην, ἄνοιξε τὸ στόμα του κ' ἔκαμε κάτι νὰ μοῦ ψιθυρίσῃ, ἀλλὰ μονάχα ἔσταζαν τώρα ἀπὸ τὰ χεῖλη του ἀφροὶ ἀνακατωμένοι μὲ αἷματα. Καὶ ὅπως τὸν ἐβλεπα νὰ στενοχωρῆται φοβερὰ εἰς τὸ ψυχομάχημά του γιατί δὲν κατώρθωνε νὰ μοῦ ψιθυρίσῃ τὸν τελευταῖον πόθον τῆν ζωῆς του, ἐσυγκέντρωσα ὅλην μου τὴν προσοχὴν εἰς τὸ διάπλατα πάντα μάτια του καί, σάν νὰ ἐδιάβασα ἀπὸ τηλεπάθειαν εἰς αὐτὰ ἀποτυπωμένην τὴν τελευταίαν ἐσχὴν τῆς ἀπερχομένης ἡρωϊκῆς ψυχῆς του, τοῦ εἶπα κατασυγκινημένος : « Ἐκδίχῃσι ! ναί ! θὰ σ' ἐκδικηθοῦμε, Ἀδάμ ! » Καὶ τότε ἔπαυσε τὸ στόμα του νὰ βγάξῃ ἀφροὺς, ἔκλεισαν καὶ τὰ μάτια του παρηγορημένα, ἐχύθηκε καὶ εἰς ὅλο το ἀγριεμένο του πρόσωπον ροδόχρωμος ὁ ἴσκιος τῆς χαρᾶς καὶ παρέδωκε τὸ πνεῦμα, ἐν ᾧ οἱ γύρω του στρατιῶται εἰς προσοχὴν τοῦ ἔφεραν τὸ σέβας στρατιωτικῶς καὶ γιὰ τελευταῖο « χαιρε » ἐφώναζαν τρεῖς φορές τρομεροὶ καὶ κατασυγκινημένοι : « Θα σ' ἐκδικηθοῦμε, Ἀδάμ ! θὰ σ' ἐκδικηθοῦμε, Διαμαντῆ ! » Κ' ἐνῶ οἱ γύρω λόγγοι εἰς τὴν νέκραν τῆς νυκτὸς ἀντηχοῦσαν καὶ αὐτοὶ βαθύφωνα, πολεμῶχα : « Θα σ' ἐκδικηθοῦμε ! θα σ' ἐκδικηθοῦμε ! » ἔθαρροῦσαμε, εἰς τὸν ὑπεράνθρωπον οἴστρον τῆς πατριωτικῆς μας συγκινήσεως, ὅτι ἀπὸ τὰ βάρη τοῦ τάφου τοῦ ἐβγήκε σαβανομένος κ' ὁ παπᾶ-Γιώργης καί, ἀγκαλιάζοντας τ' ἀδικοσκοτωμένα παιδιά του καὶ δείχνοντάς μας τὰς ἀμέτρητες μαρτυρικὰς πληγὰς ποῦ ἄνοιξαν εἰς τὸ γερωνικό του σῶμα οἱ ἄπιστοι ἐκεῖνοι σκύλοι, μᾶς ἐφώναζε μὲ ἰσχυρὴν ἀλλὰ σταθερὴν φωνὴν κυττάζοντας περιπόθητα κατὰ τὴν Ἀνατολὴν ποῦ ἀκόμη — ἄχ ! — ὁ Τοῦρκος τὴν κατεῖχε : « Ἐμπρός, παιδιά ! Ἐκδίχῃσι, παιδιά ! » Καὶ ὅλοι μας τότε μὲ μίαν φωνὴν σάν ἀπο μιά καρδιά βγαλμένην κυττάζοντας περιπόθητα τὴν Ἀνατολὴν καὶ σηκώνοντες πρὸς αὐτὴν διάθεμα τὰ χέρια ἐφώναζαμε ὡς τελευταίαν πατριωτικὴν ἐπρόδον αὐτῆς τῆς τραγωδίας : « Ἐμπρός, παιδιά ! ἐκδίχῃσι, παιδιά ! » Κ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν — δὲν θὰ τὸ πιστέψῃς, φίλε μου — ἔβγαυε καὶ τὸ φεγγάρι καταματωμένο, ἐν ᾧ τὰ κεράκια τοῦ τάφου τοῦ παπᾶ-Γιώργη, λυωμένα τώρα, ἔσβηναν πιά καυτὰ....

7-7-913-ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ

ΙΩ. Α. ΓΚΙΚΑΣ

ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ

Γέρνουνε τὰ χρυσάνθεμα ἀπ' τὴν εὐγενικότη,
 Στὸν χιονισμένο τῆς χλωμῆς μου Μαργαρίτας κήπο.
 Καὶ στὸ θαμπὸ παράθυρο, μὲ μίαν ἀσθενικότη,
 Ἀργοκινάει τὸ λεπτό, τὸ μυροδάτο χέρι,
 Καὶ μᾶς φαντάζει ἀνάρα τοῦ ριπιδιῦ τὸ κίτλο.
 Μαῦρο διαμάντι στὴν καρδιά τῆ μεθυσμένη φέρε
 Τῶν κουρασμένων τῆς ματιῶν τῆ πεθαμμένη θλίψη,
 — Ὡ τὰ γυρτὰ ἤλιοτρόπια ! — Καὶ μάταια θὰ μᾶς κρύφει
 Ἡ κίτρινη μαντίλια τῆς, οἱ πλοῦσοι φαλμαπαλάντες.
 Πῶς κνήμην ὑψωσε λεπτὴν σὲ πληκτικὰς μεταλλάντες.

ΗΡΑΚΛΕΙΟ

Μ. ΓΟΥΝΑΛΑΚΗΣ

Η ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΑ ΜΠΟΛΙΑ

Και μαγευμένη νά ήτανε, τή δύναμή της ἔτσι μὲ μιᾶς δὲ θάδειχνε. Καί τῆς Θεᾶς Ἀφροδίτης ἀκόμα νά ήταν ὁ κροτός, ἔτσι μὲ μιᾶς δὲ θάκανε τὸ θάμμα του.

Τὴ φόρεσε κι' αὐτὸ ἦτανε. Ἄρχισαν τὰ παλληκάρια τῆς κάτω γειτονιάς καὶ κάμποσοι ξενοχωριτές, περνώντας ἀφ' τὸ σπίτι τῆς νά κοινοσιτέκουν χασοσιμένοι· οἱ νηοὶ τῆς γειτονιάς νά τὴν κοινοκλουθοῦν, καὶ νά τῆς σπάζουν τὸ σταμνὶ στὴ βούση.

Κίτρινη ἦταν—ἀφ' τὶς κίτρινες φτηνὲς μπόλιες μ' ἀνθισμένες μηληές στὶς γωνιές—ἔτσι τὴν εἶχε ζητήσει ἀφ' τὰ πέρσι τὸ Μάη, π' ἀποτρυγοῦσαν τὰ κεράσια.

Σκαρφάλωνε στοὺς κλώνους σὰ μαϊμού, ἐλύγιζε τὰ κλώνια καὶ μάζευε τ' ἀπόκλινα κεράσια.

Ἔτσι τῶνοιθε ὁ πατέρας τῆς.

— Γιὰ νὰ μὴ μένουν ἀποκλώνια καὶ τὰ βάζουν στόχο τὰ παιδιά καὶ καταστρέφουν τὶς φυτιές.

Κ' ἔτσι τὴν καλόπιανε.

— Ἔννοια σου Κατερινιό μου, ἔννοια σου... Ἔννοια σου παιδοῦλα μου καὶ νὰ δεῖς ἐγώ... νὰ δεῖς τί θὰ σοῦ φέρω... μεταξωτὸ φουστάνι ἀφ' τὴ Μαροζιλια θὰ σοῦ φέρω, μὰ τὸν ἄη δὲ θὰ δεῖς, κι' ἀφ' τὴ Βενετιά γιορτάνι.

— Ἐγὼ μὰ μπόλια θέλω.

— Θὰ στὴ φέρω, βρε Κατερινιό, μὰ τὴν ἀγιά κορώνη.

Καὶ δός του! Ὅλο μὲ τέτοια τὴν καλόπιανε.

— Ἔννοια σου Κατερινιό μου, ἔννοια σου... Ἔννοια σου παιδοῦλα μου καὶ νὰ δεῖς ἐγώ... Μπόλια ἀφ' τὴν Ἀμβέρσα θὰ σοῦ φέρω ἀραχνόφανη καὶ μαργαριτοκέντητη πού νὰ μπαίνει σὲ φουντούκι μέσα.

— Ἐγὼ τὴ θέλω κίτρινη.

— Μάτια μου κίτρινη.

— Νᾶχει καὶ στὶς γωνιές ἀνθισμένες μηληές.

— Ψυχὴ μου σὰν τὸ λές.

Κι' ἀπὸ τότες, σὰ στὴ χώρα ἔφευγεν ὁ κύρ Νάσος, στὸ προβόδι τὴ μπόλια τοῦ παράγγελε καὶ στὸ «καλῶς ἦρθες» τὴ μπόλια τοῦ ζητοῦσε.

Τοῦ μικροῦ καὶ τοῦ λωλοῦ τάμα ἔκανε; ἦσυχια δὲ θὰ βρεῖς ἴσα μὲ νὰ τὸ ξεπλερώσεις.

— Θὰ στὴ φέρω, βρε Κατερινιό, πάρε!... πάρε βρε! Κάλλιο τ' ἄη Γιώργη κερὶ στὸ μπῶι σου νᾶταξα παρὰ σὲ σένα μπόλια.

*

Ἐνα βραδυνό, μὲ τὸ πρόσχαρο τοῦ σκυλλιοῦ γαῖγισμα πετάχτηκε τὸ Κατερινιό στὴν ἀγλή.

— Πατέρα... μούφερες πατέρα τὴ μπόλια;

— Τὴ μπόλια ἔ; ἄμ' δέ... καὶ τί ἄλλο! Ἔννοιας γιὰ γυναικωτὰ στολίδια θάβουμε τώρα... Στὴ χώρα ὁ κόσμος ἔγινε ἄνω κάτω. Ὁ Βενιζέλος σήμερ' αὔριο καλεῖ ἐπιστράτευση...

— Ἄχ πατέρα!

—... Ἐκανε, λέει, συμμαχία μὲ τὸ Βούργαρο, μὲ τὸ Σέρβο καὶ μὲ τὸ Μαυροβουνιώτη...

— Σὰ δὲν τῶθελος νὰ μοῦ τὴ φέρεις γιατί νὰ μοῦ τὴν τάξεις; Κάθε φορὰ πού θὰ στὴ ζητήσω θὰ μοῦ φέρεις τὸν κατακλυσμὸ καὶ τοῦ κόσμου τὴ συντέλια.

— Θάβουμε πόλεμο... Ἐκανε ὁ Βενιζέλος συμμαχία μὲ τὸ Βούργαρο!... ψάξε στὸ δισάκι... δεξιὰ μεριά... πάρτην καὶ σῶπα... σαλιάρια.

— Οὐ χαρῶ τὴν! Οὐ χαρῶ τὴν!

Τὴν ἔρριξε στὸ κεφάλι τῆς κ' ἔτριξε στὸν καθρέφτη.

— Μωρὴ χαντακωμένη! Τῆς κάνει ἡ μάνα τῆς... Μωρὴ νυχτιάτζια κутτάζεις στὸν καθρέφτη γιὰ νὰ μοῦ φέρεις τὴν ἁμαρτία στὸ σπίτι!

Ἄλθθεια. Τάκουσαν οἱ παλῆοι ἀφ' τοὺς παλιότερους καὶ τὸ λέν στοὺς τωρινούς γιὰ νὰ τὸ ποὺν στοὺς κατοπινούς. «Νύχτα στὸν καθρέφτη μὴ κутτάς γιατί βρουκολασιάζουν τ' ἀποθαμένα σου».

Γιὰ κάμποσην ὥρα, τὸ κοράσι ἐκείνη τὴ νύχτα ἔμεινε ἀκοιμισμένο στὸ παραθύρι, θωροώντας στὸ σκοτεινὸν ὄριζοντα τὸ εἶδωλο πρὸ τὸ ταχὺ ἀναμέριασμά τῆς ἀφ' τὸν καθρέφτη εἶδε σὲ διάρκεια καὶ θωροῖ ἀστραπῆς νὰ καθρεφτιστεῖ καὶ νὰ σβύσει. Καὶ τὸ εἶδωλο αὐτὸ ἦταν ἓνα κεφαλάκι πανέμορφο τυλιγμένο μὲ μινὰ κίτρινη μπόλια πού ἄνοιγε κύκλους, στεφάνια, στεφάνια χρυσᾶ, σὰ θ' ἄνοιγόντουσαν γύρω ἀφ' τὴ χρυσομάλλη νεράιδα πού ἔλελε προβάλλει μέσ' ἀφ' τὰ κοιμισμένα σκοτεινὰ νερά μιᾶς λίμνης.

— Γιὰ λούσα ἄπλωσες σαλιάρια... κούταζε νὰ μὴ μοῦ ζητήσεις μεθαύριο καὶ πομμάδες...

— Ὅχι πατέρα... ἡ μάνα θὰ μοῦ δώσει λίγο διαφνόλαδο.

Μὲ παρακάμια ἐξασφάλισε ἀπὸ τὴ μάνα τῆς λίγο διαφνόλαδο, καὶ κοιμήθηκε μὲ τὴ γλυκειὰν ἔγνοια, νὰ ξυπνήσει πρῶτ', νὰ πᾶ στὴν ἐκκλησιά.

*

Δὲν ἦτανε πιά τὸ Κατερινιό, πού σκαρφάλωνοντας στοὺς κλώνους ἐλύγιζε τὰ κλώνια καὶ μάζευε τ' ἀπόκλινα κεράσια.

— Φτοῦ τῆς! νὰ μὴν ἀβασκαθεῖ! γιὰ πότε ξεπέταξε καὶ φυλλομάνισε καὶ φούντωσε σὰ λεῖμονιά!

— Καλὲ προχτές ἀκόμα ἦταν σὰ βρεγμένο γιατί!

— Κούτα γιὰ προικιά κύρ Νάσο μου.

— Ψάξε γιὰ γαμπρὸ κυρὰ Νάσενά μου, ξάφνον θ' ἀνέβει στὰ κεραμίδια ἢ διαολότσουπρα νὰ φωνάζει κουρ-νιάου κουρ-νιάου σάγάτα!

Σὰν ἥλιος—πού ὀρμάζει τοὺς καρπούς—ἄμα ἡ καινούργια μπόλια ἔρριξε στὸ πρόσωπό τῆς τὴν κίτρινοχρῶση ἀποφεγγιά τῆς, τὰ μάγουλά τῆς πῆραν τὸ χιμοκοκκίνισμα τοῦ ὄρμου ροδάκινου καὶ δυὸ ἀνεπτόταχτες ντοῦφες καστανῶν μαλλιών πρὸ χαριτωμένες—στοὺς σερπετούς τῶν ἐλαγμοῦς—κι' ἀφ' τοῦ κλιμάτου τὰ νηοβλάσταρα, σπιθοβόλησαν καὶ τρέμουλες πέσαν γύρω στὸ μέτωπό τῆς. Καὶ σᾶμπως νᾶχε φτάσει καὶ μέσα τῆς καὶ νὰ χύθηκε σὰν ἀπαλόθεριμος ἥλιος, λαχτάρησε σὰ συνδενριά, κ' ἔσκασε σὰ μπουμπουκι τὸ κάτι πὺ πού κρυφοῦξε στὰ ἐσώτερα βᾶθη τοῦ γυναικείου εἶναι καὶ τῆς πρὸ ἄγουρης κοπελοῦδας, κι' ἄνοιξε σὲ ἀνθὸ λαμπρόχρωμο ἔτοιμο νὰ δέσει σὲ γλυκόχωμο καρπὸ.

Τὰ μάτια τῆς, γλαρά, μὲ κούταμα παράξενα ἐρευνητικὸ, κούταζαν νὰ ξεδιαλύνουν κάτι μυστήρια πού τώρα ἀπλώθηκαν τραγύρω τῆς. Ὑπομαζό-

τανε κάποιο νόημα στο κελάρισμα του τρεχούμενου νερού, στο μουρμουρητό της λαγκαδιάς και στο τραγούδι των πουλιών. Τί θέλει να πει το αναστέναγμα τ' αέρα μέσ' του λόγκου τὰ δέντρα;

Τάχα αυτά τὰ θάμματα να τ' άκανε ή κίτρινη μπόλια;

Ναί! άν θάμμα του ήλιου—πού έρχεται σύγκαρια να θερμάνει και να βάλει σέ κίνηση τους χυμούς—είνε τὸ φύλλισμα και τ' άνθισμα του δεντρίου.

Άπό τή μέρα που τή φόρεσε τή μπόλια, φαίνεται πως στο σπήτι θά ξεοδεύονταν πολύ νερό, γιατί κάθε λίγο και λιγάκι, άρπαζε τὸ σταμνί κ' έτρεχε στη βρύση. Μά και τής βρύσης τὸ νερό, φαίνεται πως από τότες θάγινε γλυκόπιτο, γιατί, παληκάρια και άφ' τήν άπάνω γειτονιά έρχόντουσαν να πιούν και να ποτίσουνε τὰ ζώα τους. 'Ο τόπος γιόμισεν από ξενοτολίτες βοσκούς. Άκουσε χαμογελοῦσα τὰ διαφορούμενα τὰ μισόλογα, μ' άν κάποτε κανείς ξανοίγονταν... ω! καλημέρα σας... έσουφρωσε τὰ φρύδια και κει που περίμενες ν' άνάψει ὁ θυμός, ξέσπαζε σ' ένα ήχερό γέλιο ὁμοιο μ' αυτό π' άφίνει ή στάμνα σά γιομίσει. Άρπαζε τὸ σταμνί της, κ' έφευγε με χειλιονίσια χάρη προβοδιαμένη από γλυχοματιές και πειράγματα.

Και άν για μερικούς ή κίτρινη μπόλια ήτανε στόχος για μετωρίσματα, για τρεις ψυχές ήταν ή λαμπαδόγλωσσα που τις τραβούσε και τις συνέπερνε.

'Ο Πανάγος—άφ' τήν άπάνω γειτονιά—κάθε κοντόβραδο ήθελε πιάσει τὸ δρόμο που θά περνούσε, και τήν άκολουθούσε ως τή βρύση. Έκει άκουμπούσε στο πεζούλι και τής μιλούσε σκυφτός από πάνω της «μ' όλα τὰ μάγια τής φωνής και του καϊμού τή θέρη» και μιλώντας της έσίμωνε κ' έσκυφε ὄλοένα, τόσο, που ή μπόλια της έτρεμε στην άναπνοή του... και τὰ λόγια του σιγοκαμπάνιζαν μέσ' τή ψυχή της.

Τόν άκουε τούτον, και στην ὄψη της φαινότανε τὸ ξάφνιασμα και ή γλυκειά στενοχώρια κ' έχάλυε ένα γέλιο σ' άκρόχειλό της και τὰ χέρια της παίζοντας με τήν άκρη τής μπόλιας άσκοπα δέσανε κόμπο... και σόλωνε.

«Κι' ὄντας σωπαίν' ή κόρη
κι' ὄντας δέ φεύγει δέν προγκά
θά πει πως δέν πεισμώνει».

Κ' ήτανε τόσο γλυχομίλιτος αυτός ὁ Πανάγος! κ' οί κουβέντες του είχανε μέσα λόγια από τραγούδια!

— Σόλα βρε Πανάγο!... Παναγία μου!... σαν τραγούδι μου τὰ λές... Σάν τραγούδι ταιριάζουν ή κουβέντες σου και άν τ' άκούσουν!... Παναγία μου!! θά μου τὸ ταιριάσουν.

Κι' ὁ Πανάγος, έλεγε, κ' έλεγε, κ' έλεγε.

—... Άχ! πληγωμένη είν' ή καρδιά μου... Άχ! ή μπόλια σου...

'Η Κατερίνα έδῶ ξέσπασε στα γέλια.

— 'Η μπόλια μου, τί; μπας και θές να στη φασκιώσω τήν καρδιά σου με δαύτη;

— Χωρατό δέν είνε Κατερίνα... εγώ πονῶ και συ τὸ ξέρεις... Γιατί να με σκανιάξεις!... Σου μιλῶ, γιατί δέ μου κρένεις;... Γιατί άποτραβίσει; Να δέ βλέπεις; μάκρυνες, κ' ή μπόλια σου πετάει κοντά μου... με στέργει αυτή!

Μάζευε τις άκρες τής μπόλιας της και έφευγε κουνάμενη κουνάμενη.

— 'Ο άφιλότιμος! τί γλυκά που κουβεντιάζει... και τί καλωσύνη στα λόγια του!

'Ο Μάρκος—παιδί... Ίσα με πέρσι σκολαροῦδι... π' ὄτ' ἴδρωσε στολή σ' άπανόχειλό του—τις πρωινές ώρες έπιανε τὸ πεζούλι τής βρύσης άγναντεύοντας κατά τὸ στρατί πουθελε ανεφάνει ή Κατερίνα. Τήν κύτταζε από μακριά σά θάμμα, και σαν πλησίαζε... έσκυβε τὸ κεφάλι και κεντούσε ένα νεροκολόκυθο, ριζνοντάς της τότε τότε κρυφοδειλες ματιές που τις ένοιωθε σαν άπαλόγγιχτο χάδι να τήν πασπατεύουν από πάνω Ίσα με κάτω... και τσιμουδιά!

— Τί κάνεις βρε Μάρκο!

— Πλουμίζω ένα φλασκί... Κατερίνα!

— Και τί ιστορῆς άπάνω βρε Μάρκο;

— Ένα καράβι και γύρω-γύρω γοργόνες... Κατερίνα!

— Για κέντα, μη χασομερῆς βρε Μάρκο.

— Δέν είνε και τόση βία... Κατερίνα!

'Υστερα τσιμουδιά!... τραβούσε ὁ καθέννας άπ' άλλο στρατί στη δουλειά του.

— 'Ο άφιλότιμος! τί ὄμορφος... τὰ μάτια του είνε σαν κοπέλλας και τί γλυκά που κρυφοκυτάζει!

'Ο Βαγγέλης—ξενοχωρίτης τούτος—συχνά τ' άπομεσήμερα έκανε ένα άλλόγυρο και παραμόνευε για να πεί σιγανά σιγανά να τήν ξαφνιάσει μ' ένα βροντερό ξεροβήξιμο ή πετώντας στη γούρνα τής βρύσης, ένα χαλίκι άνάμεσά της και του σταμνιού της.

— Παναγία μου, βρε Βαγγέλη! με ξάφνισες!

— Γιατί ξαφνίστης; γιατί; μήν είσαι άγριοπερίστερο;... Σήκωσ' τὸ σταμνί σου να πιῶ.

— Νά πιέ... μη σώσεις!

Τώρα δά μου έγινες ὄμορφη... Σου πεί πολὺ αυτή ή μπόλια... Μεγάλωσεσέ αυτό τὸ καλοκαίρι... 'Η φορεσιά σου κόντηνε και στένεψε... πρό πάντων στένεψε στα... έδῶ να, στα στήθια.

— Πάψε...! τραβήξου πέρα... Πάψε!

— Μέστωσαν οί κόρφου σου, και τὰ κνήμια σου θρέγανε.

— Πάψε... Άναμέρισε να περάσω... Άφησε!... Κάποιος έρχεται, άκου! κάποιος έρχεται...

— Άδὲ σέ φίλησα τώρα, μά θα σέ φιλήσω κατ'άστρατα μια μέρα για στη ρούγα για στο χοροστάσι.

Κι' ὄλ' αυτά μ' ένα έντονο κ' εκβιαστικόν τρόπο που τήν αλάφιαζε. 'Ηταν άξιος να τὸ κάνει! Τάχα μπορούσε να ξέρει άν τῶλεγε σ' άστεία! Τὰ μουστάκια του—χοντρά κρεμαστά—τήν μπόδιζαν να δει ένα ζαχαρόπηχτο χαμόγελο που δέ ξανοίγονταν πέρα άφ' τὸ άκρόχειλο του άγριάνθρωπου.

Μιά μέρα, φάνηκε πιῶ στοχαστικός. Άξαφνα εκεί που τήν κύτταζε σκεφτικός τής κάνει.

— Έννοια σου μορή... κ' εγώ άδὲ στο πιάσω!...

— Τί;

— Τὸ σταμνί.

— Άν κοτῆς.

— 'Εγώμαι νταής κι' ὅτι λέω τὸ κοτῶ καὶ γιὰ τὴν ἀποκοτιά μου ποτὲ δὲν μετανοῶνω.

— Ἄμ' δέ! κουράγιο πού θά τῶγες! Κι' ἂν εἶσαι παλληκαρί κρύψε τὴν παλληκαριά σου γιὰ αἰῶριο πού θά πᾶς στὸν πόλεμο... καὶ μὴ τὸ βάζεις μὲ τὸ σταρνί μου.

— Νὰ μὲ κρᾶζουνε Χασάνη ἀδὲ στὸ σπάσω.

— Ἄμ' δέ! Κουράγιο πού θά τῶγες!

Πέταξε ἓνα λιθάρι καὶ τὸ σταρνί της ἔγινε κομμάτια.

— Δὲν πειράζει, βρε Βαγγέλη... ἀφοῦ ξεστόμισες τέτοιον ὄρκο... νῆσαι καλά.

— Γιατί μοῦ κάνεις τὴν ὁμορφη; γιατί μοῦ κάνεις τὴ ναζοῦ;

—

— Ἄδὲ στη σκίσω...

— Τί;

— Τὴ μπόλια σου.

— Τὴ μπόλια μου; !!

— Τί, τάχα δὲν μπορῶ; Νὰ μὲ κρᾶζουνε Χασάνη ἀδὲ στὴν κομματιάσω.

— Σόπα βρε Βαγγέλη... Παναγία μου!... Φτύσε στὸν κόρφο σου... μπορεῖς, βέβαια καὶ μπορεῖς.

Μάζεψε τὶς ἄκρες τῆς μπόλιας της κ' ἔφυγε ἀλαλιασμένη.

— Τὸν ἀφιλότιμο!... ἀποκοτιά πού τὴν ἔχει καὶ σκληρότη!... κι' ὁσάτσο μὲς τὴν ἀγριότη του πῶς γλυκαίνουν ἢ ματιές του!

Ἔτσι αὐτοὶ οἱ τρεῖς διαφορετικοὶ ἄνθρωποι ριχνόντουσαν στ' ἀγνάρια της λές καὶ τοὺς εἶχε τὶς καρδιές δεμένες κόμπο στὶς γωνιές τῆς κίτρινης τῆς μπόλιας... σὰν ἀλογόμυγες. Κι' ὁ ἓνας μὲ τὰ γλυκόλογά του, ὁ ἄλλος μὲ τ' ἄφωνα μηνύματα τῶν ματιῶν του κι' ὁ τρίτος μὲ τὸ νταϊλίκα καὶ τὴν ἀποκοτιά του, βοηθοῦσαν στὸ ξύπνημα τῆς Γνώσης καὶ δρόμασε μέσα της, καὶ μάνιασεν ἢ μυστικὴ ὀρμηὶ πού κάνει τὸν κισσοὺ νὰ σκαλώνει καὶ νὰ σαριγ-ταγκαλιάζει τοὺς κορμούς τῶν δένδρων, καὶ τὸ ραγιασμένο μάρμαρο τῆς βρύσης.

Ἡ μάνα της ὅλο τῆς παράγγελε.

— Ἄνοιξε τὰ μάτια σου μορῆ!... ἢ τσοῦπρες μὲ τὴν ταπεινωσύνη παντρεύονται... καὶ μὲ τὴν προκοπή. Νάσαι χαμηλοβλεποῦσα, λιγόλογη καὶ στοχαστική... νὰ περνᾶς τὴ στράτα σου ὀλοῖσια καὶ χαμοθώρα. Τῶν καλῶ νοικοκυρῶ νὰ τηρᾶς τὸ φέροισι κι' ὄχι τῆς σουσουράδας νὰ ξομπλιά-ζεις τὰ κουνήματα... Σὲ σένα τὰ λέω μορῆ... Ἡ τσοῦπρες μὲ τὴν ταπεινωσύνη παντρεύονται... Καί... κουβέντες μὲ τοὺς ἄντρες νὰ μὴ πιάνεις... Οὔτε μὲ σερικὸ πουλὶ νὰ ἔχεις νταραβέρια... καὶ μὲ τὸ γητὸ λεύτερο... οὔτε μιά καλημέρα νὰ σταυρόνει... φυλάξου θυγατέρα!... μακρυνὰ ἀφ' τὸν ἄντρα κόρη μου... θέλοντάς του κι' ἄθελα σοῦ βγάξει τὸνομα, καὶ κάλλιο... τὸ μάτι σου.

Ἔτσι αὐτοὶ οἱ τρεῖς διαφορετικοὶ ἄνθρωποι ριχνόντουσαν στ' ἀγνάρια της λές καὶ τοὺς εἶχε τὶς καρδιές δεμένες κόμπο στὶς γωνιές τῆς κίτρινης τῆς μπόλιας... σὰν ἀλογόμυγες. Κι' ὁ ἓνας μὲ τὰ γλυκόλογά του, ὁ ἄλλος μὲ τ' ἄφωνα μηνύματα τῶν ματιῶν του κι' ὁ τρίτος μὲ τὸ νταϊλίκα καὶ τὴν ἀποκοτιά του, βοηθοῦσαν στὸ ξύπνημα τῆς Γνώσης καὶ δρόμασε μέσα της, καὶ μάνιασεν ἢ μυστικὴ ὀρμηὶ πού κάνει τὸν κισσοὺ νὰ σκαλώνει καὶ νὰ σαριγ-ταγκαλιάζει τοὺς κορμούς τῶν δένδρων, καὶ τὸ ραγιασμένο μάρμαρο τῆς βρύσης.

Ἡ μάνα της ὅλο τῆς παράγγελε.

— Ἄνοιξε τὰ μάτια σου μορῆ!... ἢ τσοῦπρες μὲ τὴν ταπεινωσύνη παντρεύονται... καὶ μὲ τὴν προκοπή. Νάσαι χαμηλοβλεποῦσα, λιγόλογη καὶ στοχαστική... νὰ περνᾶς τὴ στράτα σου ὀλοῖσια καὶ χαμοθώρα. Τῶν καλῶ νοικοκυρῶ νὰ τηρᾶς τὸ φέροισι κι' ὄχι τῆς σουσουράδας νὰ ξομπλιά-ζεις τὰ κουνήματα... Σὲ σένα τὰ λέω μορῆ... Ἡ τσοῦπρες μὲ τὴν ταπεινωσύνη παντρεύονται... Καί... κουβέντες μὲ τοὺς ἄντρες νὰ μὴ πιάνεις... Οὔτε μὲ σερικὸ πουλὶ νὰ ἔχεις νταραβέρια... καὶ μὲ τὸ γητὸ λεύτερο... οὔτε μιά καλημέρα νὰ σταυρόνει... φυλάξου θυγατέρα!... μακρυνὰ ἀφ' τὸν ἄντρα κόρη μου... θέλοντάς του κι' ἄθελα σοῦ βγάξει τὸνομα, καὶ κάλλιο... τὸ μάτι σου.

Ἡ μάνα της ὅλο τῆς παράγγελε.

— Ἄ! ἔπορε νὰ γίνῃ... ἄμ' τί; ἔχουμε νὰ ξεπλύνουμε τὴ ντροπὴ τοῦ 97. Ἄμ' τί;... τί τὰ θέλουμε τὰ καράβια; τὰ κανόνια; νὰ σκουριάξουν; ἔχουμε διοργάνωση ἔχουμε...

— Θὰ μᾶς κυνηγήσει ὁ Τούρκος ὥσαμε τὸν Κάβο-Μαλιά!

— Θὰ τοὺς πάρουμε ὥσαμε τὴ Σαλονίκη...

— Μεγάλα λόγια.

Ἀπὸ τοὺς πρώτους πού ψάρεψεν ἢ ἐπιστράτευη ἦταν κ' οἱ τρεῖς συναπαρμένοι τῆς κίτρινης μπόλιας.

Ἀποχαρέτισε τὴν Κατερίνα ὁ καθένας μὲ τὸν τρόπο του.

Ὁ Πανάγος, μὲ τὸ χέρι στὴν καρδιά καὶ μὲ γλυκόλογα... παρμένα ἀπὸ τραγούδια.

— Στὸ καλὸ... Πανάγο!... ὁ Χριστὸς μαζί σου καὶ νὰ γυρίσεις μὲ τὸ καλὸ.

Ὁ Βαγγέλης, μὲ τὸ χέρι στὸ μουστάκι, μὲ βροντερὴ φωνή, καὶ χαδιάρικες φοβέρες.

— Στὸ καλὸ... Βαγγέλη!... σιδερένιος νᾶσαι, καὶ νὰ γυρίσεις μὲ τὸ καλὸ.

Ὁ Μάρκος, μὲ τὸ νεροκολόκυθο στὸ χέρι, χαμοθώρας, ντροπαλός, ἀμίλητος.

— Στὸ καλὸ νὰ πάει τὸ παιδί! ὁ Θεὸς μαζί του, καὶ νὰ γυρίσει μὲ τὸ καλὸ.

Τὸ χωριό, μέρα μὲ τὴ μέρα ἄδειαζε ἀπὸ ἄντρες... κάθε τόσο καὶ καινούργια διαταγὴ γι' ἄλλες ἡλικίες.

— Ποιὸς ξέρει κι' ἂ θά γένει πόλεμος.

— Ἄ! θά γένει, τὸ εἶπεν ὁ Βενιζέλος, «καὶ ὁ πόλεμος θά εἶνε δεινός».

— Μ' ἂν ἐπέμβουν αἱ Δυνάμεις;

— Δὲν ἔχει πιά... ὁ Μαυροβουνιώτης πάτησε Τούρκικο χῶμα.

— Ὁ πόλεμος αἰῶριο θ' ἀνάψει κι' ἀφ' τὶς τέσσερης μεριές.

— Ἡ ὥρα ἢ καλή.

Ἡ Κατερίνα, ἔβγαλε τὴν καινούργια μπόλια της, τὴν ἀπαλοδίπλωσεν, ἔβαλε στὶς δίπλες μέσα κλωνιά ἀπὸ λεβάντα, καὶ τὴν ἔκρυψε στὸ παρασέντουκο. Στοχαστικὰ ἔσκυβε συχνὰ στὶς γαρουφαλιές της μ' ἓνα συννέφιασμα στὸ μέτωπο.

Ἄν ἀναρωτιῶνταν γιὰ ποῖον ἀπὸ τοὺς τρεῖς τὰ φρόντιζε τὰ ἄλικα τὰ γαρούφαλλα... ὦ! βέβαια δὲ θά μποροῦσε νὰ τὸ πεῖ.

*

Τρεῖς ὄρες κατηφόρι ἀφ' τὸ χωριό, κοντὰ στὸ σιδεροδρομικὸ σταθμὸ γινότανε παράξενο παναγύρι.

Εἶχαν στηθεὶ ἐκεῖ προσωρινὰ νοσοκομεῖα καὶ ἀπὸ στιγμὴ σὲ στιγμὴ θά φτάναν τὰ τραῖνα μὲ πληγωμένους. Ἀπὸ χωριά ὀχτῶ ὥρων περιφέρεια μαζεύνοντουσαν πλήθη κατσουφιασμένα, ἀμίλητα, κλαμένα. Πολλοὶ εἶχανε δικούς τους στὴ χθεσινὴ μάχη καὶ τοὺς ἔδεχνεν ἢ ἔγνωια, κι' ἄλλοι ἐρχόντουσαν νὰ βοηθήσουν ἂν εἶνε χρεῖα στὸ Νοσοκομεῖο, σ' ὅ,τι περνᾶ ἀφ' τὸ χέρι τους, ἢ νὰ ποῦν ἓνα καλὸ λόγο στὸ λαβωμένο.

Οἱ γιατροὶ καὶ ἡ νοσοκομεία, μὲ τραγικὴ γαλήνη, ἐτοιμάζανε τοὺς ἐπίδεσμούς καὶ τὰ λογιῶν ν.στέρια.

Ἐνα τοιχοκολλημένο χαρτί, παράστενε τὴ μάχη λισσώδικη κ' ἔκανε λόγο γιὰ πρωτόφαντους ἡρωϊσμούς.

Σπάνια μισανιγότανε κ'άνα στόμα, γιά νά στενάξει μιὰ φράση. . .

— Ποιὸς ξέρει πόσους πληγωμένους θά φέρει. . .

— Ποιὸς ξέρει πόσους ἄφησε στὸν τόπο τὸ βόλι. . .

— Κόσμος πού χάνεται. . . ζάβαλλε.

Κάτι γυναῖκες κλαίανε μοναχά.

Φάνηκεν ὁ σιδηρόδρομος μακρὰ. . . Σηκώθηκαν ὅλοι ὄρθοι. . . πολλοὶ ἔκαναν τὸ σταυρὸ τους. . . ἐπλησίαζεν ὁλοένα. Ἄξαφνα ἕνας θριαμβικὸς ἀλλελαγμὸς ἔνα μυριόφωνο «ζήτω» ξεχώθηκεν ἀπ' τὰ τραῖνα.

Μιά στιγμή. . . καὶ τὰ κατσουφιασμένα πλήθη, τ' ἀμίλητα, τὰ κλαμένα πού τὰ βάρεινεν ἡ θλιβερὴ ἀπαντοχὴ μεταμορφώθηκαν σὲ χαροκόπους πού καλοδέχονται εὐθυμὸς παναγυριῶτες.

— Ζήτω ! Ζήτω !

Γιατί ἀπ' τὰ τραῖνα πρόβαλαν γελαστὲς μορφές, παλληκαριῶν πού μέθυσαν σὲ Διονυσιακὴ γιορτή. Ὅλοι εἶχαν ἔτοιμο στὰ χεῖλη κ' ἀπ' ἕνα ἄστειο γι' ἀποδοσίδι στὰ πονετικά λόγια καὶ τὴν προθυμίᾳ τῶ νοσοκόμων καὶ τοῦ πλήθους. Πολλοὶ πού τοὺς ἐσφιγγεν ὁ σφάχτης κ' ἀδυνατοῦσαν νὰ συγκρατήσουν μιὰ κραυγὴ, ξέσπαζαν σ' ἕνα ξεφρενιασμένο «ζήτω» ! Πολλοὶ βρήκανε γνώριμους καὶ δικούς τους, καὶ κάποιες γυναῖκες ἄφησαν στριγγὰ ξεφωνητὰ πού πνιγόντουσαν στὰ γέλοια καὶ τὰ τραγοῦδια τῶν πληγωμένων.

Μέσα σὲ τοῦτο τὸ παράξενο παναγῆρι ἦταν κ' ἡ Κατερίνα μὲ τὴν κίτρινη μπόλια τῆς ἀνεμιστή.

— Ὅχον ! νά τους !. . .

Καὶ στάθηκεν, ἄβουλη, λαφιασμένη, μὴ ξέροντας τί νὰ κάνει σὲ ποιὸν ἀπὸ τοὺς τρεῖς νὰ τρέξει.

Μιά στιγμή. . . κ' οἱ τρεῖς συνελαρμένοι τῆς κίτρινης μπόλιας σύρθηκαν κοντὰ τῆς—κάτω ἀπ' τὴν μπόλια τῆς πού ἄπλωνε σὰ λαμπαδόγλωσσα πού τραβᾷ καὶ συνεπαίρνει τὶς χρυσαλλίδες—ὀλοαἵματοι, ὄχροί, τσακισμένοι κ' ὥστόσο μὲ χαμόγελα στὰ χεῖλη.

— Παναγία μου. . . Αἵματα ! αἵματα. . .

Ἐβγαλε τὴ μπόλια τῆς κ' ἔσχισε μιὰ φαρδύᾳ λουρίδα κ' ἔδωσε τὸ μέτωπο τοῦ Βαγγέλη πού τοῦ ἄνοιξεν ἡ ἀληγὴ καὶ στάλλαζε κάτω ἀπ' τὸ κεφαλόδεμά του.

Μὲ βροντερὴ φωνὴ καὶ μὲ χαμόγελο θριαμβικὸ τῆς λέει :

— Δὲ στῶπα πῶς μιὰ μέρα θά σοῦ τὴν ἐσκίσω ;

— Δὲν πειράζει. . . Βαγγέλη. . . εὐὸ νὰ γένεις καλά κ' ἀπὸ μπόλιες. . .

Κ' ἔσχισε μιὰ δευτέρη λουρίδα καὶ σέπασε τὸ λερὸν ἐπίδεσμο τοῦ Πανάγου.

Μὲ λυρικό παραμυλητὸ τὴν εὐχαρίστησε.

— Ἄχ ! ἡ μπόλια σου. . . !

— Δὲν πειράζει. . . Πανάγο. . . εὐὸ νὰ γένεις καλά, κ' ἀπὸ μπόλιες. . .

Κ' ἔδωσε τὸ ὑπόλοιπο στὸ Μάρκο.

Χαμοθώρης, ντροπαλός, τὴν κῦτταξε. Λόγος δὲν ἔσκασε στὰ χεῖλη του καὶ μόνο τὰ μάτια του ἀναμμέν' ἀπ' τὴ θέρμη τῆς εἶπαν «εὐχαριστῶ».

Τὰ μαλλιά τῆς Κατερίνας λυτὰ, κ' ἀνεμιστὰ, φάνταζαν σὰ σπῖθες ἀποθεωτικῆς κ' ἀγκαλιάστρες.

ΑΠΟ "ΤΑ ΤΕΤΡΑΣΤΙΧΑ ΤΟΥ ΜΙΣΟΥΣ,"

Ψυχὴ μου ἀκούω τὰ σιγανὰ τὰ ἀναφυλλητὰ σου !
Γιὰ νὰ γελάσεις μοναχὰ τὸ ξύπνο μου τ' αὐτὴ,
—μουγγρίζεις καὶ φωνῆς φωνάζεις δυνατὲς
λιγώτερο σπαρακτικῆς ἀπ' τοὺς κρυφοὺς σου θρήνους.

*

Ἄναίσθητος, καταστρεφόμενον ὁ τρελλὸς
ὅταν ἡ φύση φόραγε τὴ γιορτερὴ στολὴ τῆς. . .
Ποιὸ ἔγκλημα ἀσυγχώρητο, φοιχτό, μὲ κνηγὰ :
κ' ἀνησυχεῖ ἡ σκοτεινιά, τὸ φῶς μοῦ φέρνει φόβο.

*

Ὀλότρεμος ἀπὸ χαρὰ, εἶχα κρυφὴν ἐλπίδα
— στίς νύχτες τὶς ἀτέλειωτες, μετρώντας τὶς στιγμῆς—
πῶς θ' ἀκούγα τὸ χτύπημα τῆς Ὠρας καὶ τὸ θρήνο
τῆς Φωνῆς, πού θά μ' ἔσφραναν ἀπ' τὴ βαθειὰ μου νύκτι.

*

Χρόνε, Χρόνε ἀλύπητε πού δὲν γνωρίζεις ὕπνο,
ἐπίμονα μὲ τυραννεῖς, κ' ἄς εἶσαι περασμένος.
Οἱ πεθαμένες σου Στιγμῆς βοῦζονε στ' αὐτὰ μου
ὡσὰν νὰ προσπαθοῦσαν κηδεῖα ν' ἀναγγεῖλουν.

*

Τὸ μαῦρο του ποιὸς μας ποτὲ δὲν γνώρισε διώκτη ;
Καὶ εἴτε τιμωρήθηκε, εἴτε εἶνε νικημένος
ὁ Ἄτιμος, στὸν πόνο αὐτὸς ἔρριξε τὴν ψυχὴ μας—
— Δειλὲ ἀπόθανε λοιπόν, σὰν τρέμεις νὰ χτυπήσεις.

*

Ἀτέλειωτες ἦταν, τὸν καιρὸ πού ὑπόφερα βαθειά,
οἱ ὄρες οἱ σιωπηλές, ἡρεμῆς ἀγωνίας.
Τότες μοῦδινε δύναμη, ἀπαντοχὴ μονάχη
ματοβρεμμένης μιᾶς Αὐγῆς, κ' ἀπέραντης χαρᾶς.

*

Ὅταν ἐσκληρονόμουνα, σὰν τοῦ δεντροῦ τὸ φλοῦδι,
ἀπ' τὴν καρδιά μου ἔβγαιναν σκοταδερεῆς φωνῆς
μὰ μὲ κρυάδα μάρμαρου ἀκούγα πιά τὸ θρήνο. . .
γιατὶ ἡ ψυχὴ μου εἶχε γενεῖ ἀλίγιστη, σκληροῖ.

*

Εἶνε ἕνας ἦχος πού βαθειὰ μᾶς συγκινεῖ γιὰ πάντα :
Μεσάνυκτα σὰν κράζει τὸ Ρωλόγι. Ἡ νεκρὴ ὥρα
ὀλόγλυκα τὲς θύμησες ξυπνᾷ σὲ συνοδεία
. . . Καὶ ὁμως μετανοιώνουμε πῶς ἔχομε ἀγρυπνήσει.

“ΕΚΕΙΝΟΙ ΚΙ’ ΕΓΩ,,

(ΕΙΡΩΝΙΑ ΜΕΣΟΠΕΛΑΓΑ)

Είναι ένα είδος ειρωνίας—πολύ σπάνιο
που μοιάζει με τη θάλασσα.
Είναι βαθειά και άλυπη χωρίς νάναι πικρή.

Λένε ότι η φύση δεν κάνει πηδήματα:
προχωρεί με προφύλαξη.
Μόνο ο άνθρωπος κάνει πηδήματα και κατακλύδες
για να ξαναγυρίσει από όπου αναχώρησε.

Τα μεγάλα ναυάγια προορίζονται
για τα μεγάλα πλοία.

Φοβού τους φίλους
που νομίζουν ότι έχουν επιρροή στη σκέψη σου
και παρηγοριούνται έτσι για τη μετριότητά τους.

Περάσανε στην άλλη όχθη από το διάβα
γύρισαν μουσκεμένοι
και βγάζουν συμπεράσματα έναντιόν του ρεύματος.

“Αν είτανε μόνο κούφιοι
πάει καλά
μά είναι πρισμαμένοι.

Μην ήμπορῶντες να πέσουν χαμηλότερα
ἔρπον.

Ποτές δεν δείχνουν λιγώτερο πνεῦμα
παρά όταν προαποιοῦνται σεβασμό:
Δὲν ὑποπετεύονται τὴν ἔννοια τῆς λέξεως.

Καὶ ἡ ἐπιδοκιμασία τους
Εἶναι εἴτε ἡ χειρότερη βρισιὰ, εἴτε τὸ μεγαλύτερο δυστύχημα:
Κρύβει τὸ φθόνον ἢ τὴν παράδοση.

Εἶναι καλὸ νὰ τοὺς γνωρίζουμε:
γιὰ νὰ τοὺς ξεχνᾶμε.

Τὰ λόγια εἶναι ἀσῆμι,
ἢ σιωπὴ χρυσάφι
καὶ ἡ περιφρόνηση δ ι α μ α ν τ ἔ ν ι α.

Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴ μητέρα σου,
ἀγάπα τὸν πλησίον σου:
Γιὰ νὰ σὲ θιάψουν.

Τοὺς γλυτώνεις ἀπὸ τὴν ἀλυσίδα τους
καὶ κείνοι τὴν κάνουν ἄγιο λείψανο.

Ἦμπορεῖς νὰ τοὺς προσηλυτίσεις,
ὄχι νὰ τοὺς διορθώσεις.

Ἦ ἀρρωστιάρικα περιέργειά τους
τοὺς σκουντᾶ νὰ ζητοῦν τὸν ἑαυτό τους σ’ ἑσένα.

Πεθαίνουν χωρὶς νὰ ὠριμάσουν
σκοτωμένοι ἀπὸ τὰ γερατειά.

Μὴν τοὺς κρίνεις
γιατὶ θ’ ἀναιγκασθεῖς νὰ τοὺς συχωρέσεις.

ALEXANDRIE

GEORGES BRISSIMIZAKIS

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΑΠΟ ΤΟ ΓΑΛΛΙΚΟ ΑΝΕΚΔΟΤΟ Δ. Ζ.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΚΙΤΣΑ

Στεφανωμένοι με δάφνες, μέσα στις πάλλευκες χλαμίδες τους
που αφήνουν να φαίνονται ή ωραίες γραμμές των γυμνασμένων και
αθλητικών σωμάτων των, κάθονται άκομπισμένοι στις κολόννες.
Κάθ’ ένας άπ’ αυτούς είν’ ένα άγαλμα, ένα άριστούργημα τής καλ-
λιτεχνικώτερης κοινωνίας που έφύτρωσε ποτέ άπάνω στο γέρικο κόσμο.

Περιμένουν και για να ξεχάσουν τήν ώρα αλλάζουνε φιλοσοφι-
κές κουβέντες μέσα στη μουσική τής ωραίας γλώσσας των. “Άξαφνα
όλοι σιωποῦνε, μέσα άπ’ τὸ ναὸ βγαίνουν ή παρθένες τυλιγμένες
σ’ άσπρα πανιά κεντημένα με ίσιες χρυσές γραμμές. Καθεμανῆς τὸ
σῶμα δὲν εἶναι παρά μιὰ μαγευτικὴ καμπύλη με μιὰ ὑπέροχη κεφαλή
που μιὰ κόμη μαύρη ή ξανθὴ στολισμένη με τὴ μεγαλοπρεπέστερη
άπλότητα και χάρι κάνει κάθε μιὰ άπό δαῦτες μιὰ θεά. Περνοῦνε
μπροστά άπό τήν παρέα των νέων και με χαμηλωμένα τὰ μάτια αφή-
νουν τὰ χεῖλη τους νὰ παίζουν και τὰ μάγουλά τους νὰ κοκκινίσουν
άπ’ ὅσα τ’ αὐτιά τους δέχονται μουσικά ψηθιρίσματα. Εἶναι ἐκεῖνα
που τοὺς στέλνουν κρυφά οἱ νέοι.

Σὲ λίγο περνάνε ὅλες και πηγαίνουν με τὸ ἴδιο κανονικὸ κ’ εὔ-
κοσμο περπάτημα στὰ σπίτια τους. Ἐκεῖνοι φεύγουν ψάλλοντας έναν
ἕμνο στήν Ἄφροδίτη, πηγαίνουν στὰ γυμναστήρια για νὰ γλεντή-
σουν εὐγενικά και νὰ γυμνάσουν τὰ εὐάνδρα κορμιά τους.

Εἶναι οἱ πολίτες τής πιὸ πλούσιας σὲ σκέψη και σὲ καλλιτεχνία
δημοκρατίας, εἶναι οἱ ἔφηβοι τής πιὸ πολιτισμένης κοινωνικῆς διμά-
δας που εἶδε ὁ πλάστης άπάνω στὸν ἄθλιο κόσμο του.

ΑΛΕΞΑΝΤΡΕΙΑ

Κ. ΠΥΡΑΜΗΣ

A. F. HEROLD

Η ΟΝΕΙΡΟΠΟΛΗΣΗ ΤΟΥ ΟΔΥΣΣΕΑ

Ἄπαλή ναι ἡ αὔρα πού χαϊδεύει τοὺς κάμπους τῆς Ἰθάκης.
Στὴν πόλη, κεῖ-χάμου,
Ὁ πολύβουτος θόρυβος τοῦ λιμένα
Ποὺ γεμίζει κιβώτια καὶ σάκκους.
Πάντοτε ζωηροί, ἀκούραστοι πάντα,
Οἱ ναῦτες μὲ τὰ εὐλύγιστα καὶ δυνατὰ νεφρὰ
Φορτώνουν καὶ ξεφορτώνουν τὰ πλοῖα:
Καί, κάποτε, ὡσαυτ' ἐδῶ φθάνουν κραιγές καὶ γέλοια.

Ἐκεῖ, στὰ πόδια τοῦ λόφου,
Εἶναι τὸ σπίτι ποῦ μένει ὁ πατέρας μου.
Μακάριος στὴν εὐθυμῆ μοναξιά του,
Ζεῖ στὸ πράσινο ἄστυλο
Τοῦ μποστάνιου καὶ τοῦ κήπου του,
Ἄνάμεσα στ' ἄνθια καὶ τὰ δένδρα ποῦ ἀγαπᾷ.
Στὸ γόνιμο χῶμα σκάζουν οἱ σπόροι
Ποῦ σπέρνει
Ποτίζει τὰ λαχανικά καὶ τ' ἄνθια του.
Τὴν ἐποχὴ ποῦ θνήσκουν οἱ ζέστες,
Μαζεύει τοὺς μεστοὺς καὶ καλόχνημους καρπούς.
Καὶ ζεῖ ἤρεμος, εὐτυχημένος μὲ τὴ μοῖρα του.

Κ' ἐκεῖ, σιμά του,
Γλυκειά, καὶ ὠραία ἀκόμη μὲ τὰ μεγάλα σταχτιά μαλλιά της,
Ἡ μάνα μου
Γνέθει τὸ καθαῖο μαλλὶ τῶν προβάτων.
Ἀκολουθᾷ τοὺς γύρους τῆς ρόκας μὲ τὰ διάφανα μάτια της.
Καί, κάποτε, χαμογελᾷ
Ἐκεῖ συμπληρώνεται, ἀτάραχος,
Ὁ βίος τοῦ σοφοῦ Λαέρτη καὶ τῆς Ἀντικλείας.

Ἐπάρχουν γερόντοι στὴν πόλη,
Γερόντοι ποῦ κάθε μέρα κι ἀπὸ λίγο τοὺς καταβάλλουν οἱ χρόνοι
Γι' αὐτοὺς ἀκόμα ἡ ζωὴ ναι ἤρεμη.
Τὴν ἀγῆ μὲ βῆμα οἰγαλὸ καὶ μετρημένο,
Παίρνουν τὰ ἡσυχωμένα δρομάκια
Καὶ ψωνίζουν στὰ μικρομάγαζα
Φρέσκα γλυκίσματα καὶ ἀφράτους καρπούς,
Ὀλόχρυσες σταφίδες καὶ σῦκα ποῦ στάζουνε μέλι.
Ἔστερα, στὴν καρδιά τῆς μέρας, ὅταν ὁ ἥλιος ψηλώνει,
Καθισμένοι στὰ πεζούλια τῆς πλατείας,
Θερμαίνουν τὰ μουνδιασμένα γερόντικα κορμιά τους.
Κ' ὕστερότερα, ἀνεβαίνει τὸ βράδυ

Καὶ σιμών' ἡ ὥρα ποῦ τὸ φῶς ἀποσταίνει.
Τότε,
Σεριανίζουν στὸν λιμένα
Καί, παρακολουθώντας τὸ ξεφόρτωμα τῶν πλοίων,
Ἄφικράζονται τὰ τραγούδια τῶν ναυτῶν καὶ τὰ γέλοια τους,
Καί, ἴσως, συλλογίζοντ' ἐκείνους
Ποῦ ταξιδεύουν, κεῖ-χάμου, ἀνάμεσα στὸ τυχαῖον τῶν κυμάτων.

Ἐπάρχουν ἄνθρωποι
Ποῦ ποτὲ δὲν ταξίδεψαν στὰ ὀμιγλώδη ἄγνωστα
Τῶν κυμάτων ποῦ ὄνειρεύονται.
Αὐτοὺς ὁ πατέρας μου κ' οἱ γερόντοι αὐτοί,
Τοὺς λέγουνε φρόνιμους.

Ἐπάρχουν ἄνθρωποι
Ποῦ φεύγουν στὴν τρισκότεινη θάλασσα.
Τὰ κόκκινα πρωῖὰ καὶ τὰ κίτρινα βράδια,
Πηγαίνουν, ζητώντας μακρινές περιπέτειες,
Καὶ κάποτε, στὴν ἄγωνα νύχτα,
Ὁ σκληρόκαρδος Ποσειδῶνας τοὺς χτυπᾷ κατακέφαλα:
Αὐτοὺς, ὁ πατέρας μου, καὶ οἱ γερόντοι αὐτοί, τοὺς λέγουνε τρελλούς.

Εἶναι γλυκεῖα ἡ ζωὴ μέσα στὴν πόλη,
Μακρὰ πὸ τὶς θνέλλες.
Εἶνε ὠρατοὶ οἱ κάμποι, ποῦ γιορτάζουν τὸ καλοκαίρι!
Γιατὶ νὰ φεύγουν οἱ ναῦτες
Ζητώντας τὶς τραχεῖες τρικυμίες;

Εὐτυχημένος ἐκεῖνος, ποῦ ἐνῶ οἱ βροντὲς βόγγουν,
Κ' ἡ νεροποντὴ δέρνει κι ἀνλακώνει τοὺς δρόμους,
Μένει προφυλαγμένος στὰ καλόκλειστα σπίτια.
Κάθεται μὲ κάμποσους γαλήνιους φίλους
Σιμὰ στὸ ἀρχαῖο πατρογονικὸ τζάκι,
Κ' ἐκεῖ συζητᾷ
Καὶ λίγο-λίγο τὸ γέλοιο ὑψώνεται,
Ἐνῶ ἀπ' ἔξω οἱ κεραινοὶ ξεσαίζουν.

Κάποτε, στὶς λιόλουστες μέρες,
Χαίρεται κανεὶς νὰ καμαρώνει τὴν ἐξοχὴ:
Πλανιέται στὰ λειβάδια, τριγυρίζει στὰ δάση,
Σκαλώνει στὴν πρώτη πλαγιά τῶν βουνῶν,
Καὶ παντοῦ παραξενεύεται
Ν' ἀκούει κανούριες φωνές:
Φωνές τῶν πηγῶν,
Φωνές τῶν πουλιῶν,
Φωνές τῆς αὔρας, ποῦ μέσ' ἀπ' τοὺς κλώνους,
Τραγουδάει, ἀβέβαιη,

Ἄχ, αὐτὴ τὴ ζωὴ, οἱ γερόντοι τὴ λέγουν καλὴ.
 Γιατί νὰ φεύγουν οἱ ναῦτες
 Μὲ τὴ λαχτάρα νὰ γνωρίσουν τὸν φαρμακωμένο κίνδυνο
 Τῶν κυμάτων καὶ τῶν βράχων, ὅπου ἡ τρικυμία σημαίνει ;

Ἴσως, γι αὐτοὺς τοὺς ναῦτες
 Ποὺ τοὺς λέγουν τρελλοὺς καὶ τοὺς οἰκτείρουν
 Ἐπάρχουν ἐπίσης χαρὲς :
 Συχνὰ ἱστοροῦνε, πῶς τὶς ἀτέλειωτες νύχτες
 Ἄγαντεύουν λειβάδια παράξενα γόνιμα,
 Καὶ ὅτι, βλέπουν συχνὰ
 Ἀκρογιάλια, ὅπου τὸ χρυσάφι καὶ ἡ ἄμμος συγχίζονται,
 Καὶ δηγοῦνται, ὅτι κάποτε τὰ χαράματα
 Ἄγροίκησαν φωνὲς ὑπερουσίες
 Νὰ ψιθυρίζουν ἐπάνω στὴ γλυκειὰν ἀπαλότητα τῶν κυμάτων.

Τὴν ἀγῆ,
 Τυχαίνει ἢ θαμπὴ καὶ ἀόριστη κ' εὐθυμὴ
 Λάμψη, νὰ παίζει
 Μέσα στὰ κύματα ποὺ ἀναπνέονται,
 Καὶ οἱ ναῦτες χαρούμενα,
 Γυρίζουν τὶς πλώρες
 Στὸ φιλικὸ τυχαῖο τοῦ πόντου :
 Καί, τότε, κυττάζω συχνὰ
 Τὴν εὐνοϊκὴ γαλήνη τῶν κυμάτων :
 Κ' ἔχαμογέλασα στὰ καράβια ποὺ φεύγανε.

Ὁ πατέρας μου,
 Στὴ δροσάτη ἡρεμία τοῦ μποστανιοῦ του
 Ὅπου ἀνασταίνονται τὰ καλότυχα δέντρα
 Καὶ στὴν ἄδολη σιωπὴ τῶν λειβαδιῶν του
 Ποὺ σκορπίζουν ἀρώματα εὐγενικά,
 Ποτέ του δὲν κάνει τέτοια ὄνειρατα.

Στὰ κύματα
 Ζοῦνε οἱ σκληρὲς Σειρήνες,
 Καὶ τραγουδᾶν
 Κ' ἐπάρχουνε ναῦτες
 Ποὺ τοὺς πιάνουν
 Τὰ ψεύτικα μάγια τῶν μοχθηρῶν τραγουδιῶν τους,
 Καὶ ἀκολουθᾶνε τότε, ποιοὺς ξέρει τί δρόμους
 Τυχαίους.
 Δυστυχισμένος ἐκεῖνος ποὺ ἀκούει
 Τὶς Σειρήνες,
 Τὶς Σειρήνες ποὺ ξεγελᾶν.

Ἄλλοτε (μοῦ τό εἶπεν) ὁ πατέρας μου

(Στοὺς ἀνθισμένους χρόνους τῆς νιότης του)
 Ἐκύτταζε τὴν ταραγμένη θάλασσα.
 Τότε,
 Τὸν ἐβάραυνε ἡ θλίψη
 Καὶ θαρροῦσεν ὅτι κραυγὲς φαρμακωμένες
 Ἀνέβαιναν ἀπὸ τὰ σκληρὰ κ' ὀλόμανρα κύματα :
 Κραυγὲς τῶν ὑπερήφανων ποὺ περνοῦσαν ἀπὸ λιμένα σὲ λιμένα,
 Καὶ ἀπὸ ἀκρογιάλι σὲ ἀκρογιάλι,
 Ζητώντας θησαυροὺς ἀνωφέλειτους
 Καὶ τοὺς ἐχτύπησαν οἱ δίκαιοι Ἀθάνατοι.
 Πόσον ἦταν κοντὴ ἡ μάταιη χαρὰ τους !

Ὁ πατέρας μου
 Νὰ κύτταζε τάχα, τὰ ξημερώματα,
 Τὸ ἀφορισμένο γέλιο τῆς θάλασσας ;
 Καί, ὅταν τὸ βράδυ κατηφορίζει,
 Κατάρθωσε ποτέ του νὰ ἰδεῖ
 Πῶς ἡ θάλασσα ποὺ κυμᾶται μακροῦ,
 Κοιμᾶται, καὶ ὁ ὕπνος τῆς εἶναι γεμάτος ὄνειρατα ;
 Εἶνε γλυκεῖα ἡ ὕψη τῆς θάλασσας τότε,
 Τῆς θάλασσας ποὺ ὀνειρεύεται.

Κάποτε μάλιστα, βουβὸς ἀπὸ τρόμο εὐτυχισμένο
 Καμαρώνω τὰ κύματα
 Ὅταν ἡ μεγαλόχαρη θύελλα τὰ ὑψώνει
 Ὁ ἄνεμος βόγγει καὶ οὐρλιάζει ἀδιάκοπα :
 Καί, τότε ἀκόμα, ἐξήλεψα τοὺς ναῦτες
 Ποὺ γνωρίζουν τὴ μυστηριώδη θάλασσα.

Γιατί νὰ κυττάμε τὴ χαρᾶν γῆ,
 Τὸ μενεξεδένιο κύμα τοῦ πόντου ;
 Καὶ γιατί, στὴν πικραμένη ἐσπέρα,
 Ν' ἀκοῦμε τὴ μακρινὴ φωνὴ τῶν καλόηχων ἀνέμων ;

Ὁ πατέρας μου
 Μαζεύει στὸν κῆπο του
 Τὰ ξανθὰ ὀπωρικὰ τοῦ χυνόπωρου
 Τί ὄμορφα ν' ἀκούει τριγύρω του κανεῖς
 Τὰ μελίσσια ποὺ βουίζουν.
 Καὶ σιμὰ του, ἡ μάννα μου,
 Εἰρηκὴ καὶ γαλήνια,
 Γνέθει, γνέθει τὸ ἀπαλὸ μαλλί της.

Ὡ, δὲν συλλογίζονται
 Ὅτι ἐκεῖ χάμουν,
 Πέραν ἀπ' τὴ χαιδιάρα θάλασσα,
 Ἐπάρχουν ἔμμορφοι κῆποι

Ὅπου, κάτω ἀπὸ οὐρανοὺς μιᾶς λεπτῆς καὶ διάφανης γαλανότης,
Τραγουδᾶν τὰ λουλούδια :
Ὅλ' αὐτὰ, ἀφοῦ ἐμάζεξαν τὰ γλήγορα πανιά τους,
Οἱ ναῦτες στὸ γυρισμό, τ' ἀνιστοροῦνε,
Καὶ δὲ λέγουν καθόλου πῶς ἡ θάλασσα εἶνε μοχθηρή.

Λέγουν, κάποτε, ἀκόμη,
Ὅτι, ἐκεῖ χάμου, ὑπάρχουνε δάση
Ὅπου τὰ εὐθυμα πουλιά
Τονίζου νυχτόημερα ὠδὲς
Γλυκύτερες ἀπὸ ἐκεῖνες ποὺ γεννᾶν οἱ τρίχορδες λύρες·
Ἀναφέρου ὅτι στίς ἀμμουδιᾶς τὰ κύματ' ἀφίνου
Συχνὰ πετράδια ποὺ οἱ φωτιές τους
Ἀστράφτου σὲ μελωδικῆς ἀχτίνες,
Καὶ δὲ λέγουν καθόλου πῶς ἡ θάλασσα εἶνε κακὴ.

Λέγουν ἀκόμα, ὅτι ἀκούουν,
Ὅταν χαμογελᾷ ἡ σταχτιά καίτρονφερὴ αὐγοῦλα,
Ν' ἀνεβαίνει ἀπὸ τὰ κύματα ἡ καθάρια καὶ ὀλόχαρη φωνή
Τῶν Θεαινῶν τοῦ πόντου :
Φωνὴ ποὺ τὴ μαντεύου ἐπίσης,
Ὅπως μαντεύουμε σιμὰ μας τὴν πιστὴ φιλενάδα,
Ὅταν λαγιάζου τὰ κύματα, τὴν ἐσπέρα·
Λέγου πῶς ἡ φωνὴ τους ξυπνᾷ τὴν ἐλπίδα
Καὶ δὲ λέγουν καθόλου πῶς ἡ θάλασσα εἶνε σκληρή.

Τί ἐνδιαφέρει τὸ τραγοῦδι τῆς θάλασσας ὅπου πλανῶνται
Τὰ πλοῖα μὲ τ' ἀπλωμένα πανιά στὸ τυχαῖον ;
Τί ἐνδιαφέρου οἱ πέτρες στὰ ξανθὰ περιγιάλια ;
Τί ἐνδιαφέρου τὰ σπάνια καὶ ἁρμονικὰ πουλιά ;
Τί μ' ἐνδιαφέρου τὰ θαυμάσια λουλούδια,
Λουλούδια, ποὺ δὲν τολμοῦμε νὰ κόψουμε;

Ἴσως, νὰ ξεθάρρενα νὰ κόψω,
Κεῖ-χάμου, τὸ θαυμάσια λουλούδι.

Οἱ ναῦτες, στὸ γυρισμό τους,
Λέγου πῶς εἶδαν συχνὰ
Στὴν ἐρωτεμένη θάλασσα, ποὺ ἀνατριχιάζει ἀνάλαφρα,
Νὰ διαβαίνου, συρμένα ἀπὸ ἱπλόκαμπους, ἄρματα
Ὅπου θροναῖζουται θεὸς μὲ τὶς γλυκεῖες ματιές :
Τὰ μεγάλα μαλλιά τῶν Θεαινῶν ἔχου γιὰ στέφανα
Μαργαριτάρια ἀνακατωμένα μὲ φέκια·
Λέγου πῶς οἱ Θεὸς χαμογελᾶν μὲ τὰ ἤρεμα μάτια τους,
Καὶ λέγου πῶς ἡ θάλασσα εἶνε καλὴ.

Ἴσως νάνα οἱ πολυγατημένοι τῶν Θεῶν
Ἐκεῖνοι ποὺ πηγαίνου
Στὰ πλοῖα, τ' ἀκούραστα κ' ἐπιβλητικά·
Εἶνα οἱ πολυγατημένοι τῶν Θεῶν
Ἐκεῖνοι ποὺ βλέπου
Τὰ ζωντανὰ λουλούδια, γεννήματα τοῦ βαθειοῦ Ὠκεανοῦ,
Τὰ γελαστὰ λουλούδια·
Εἶνα οἱ πολυγατημένοι τῶν Θεῶν
Ἐκεῖνοι ποὺ ἀκουσαν
Τὰ τραγοῦδια ποὺ γεννᾶν τὴ χαρὰ,
Τὰ δοξασιμένα τραγοῦδια,
Τὰ τραγοῦδια ποὺ ἀνεβαίνου ἀπ' τὰ κύματα στίς λάμπεις.

Ὡ θάλασσα, θάλασσα γαλήνια, τρικυμισμένη θάλασσα,
Ἴσως, νάνα πολὺ πρὸ καλόμοιροι ἐκεῖνοι
Ποὺ πεθαίνου, μιὰ μεγάλη ὀμηχλώδικη νύχτα,
Πάνου στὸ φιλὶ τοῦ ἀφροῦ σου.

ΜΕΤΑΦΡ. ΑΠΟ ΤΟ ΓΑΛΛΙΚΟ

Κ. ΡΗΓΑ

GABRIELE D'ANNUNZIO

ΑΠΑΝΩ Σ' ΕΝΑ ΑΔΑΓΙΟ ΤΟΥ BRAHMS

Ὅλα εἶνα σιωπὴ, θανατερὴ σιωπὴ, ἀπέραντη, στὸ ἀπόμακρο
βασιλεῖο, ὅπου θὰ βασιλέψῃς. Κεῖ βρῖσκειται, ὅμοιος μὲ μαῦρο τάφο,
ἓνας ἄδειος θρόνος, ἔρημος ἀπὸ ἀμνημόνευτους καιροὺς, σημειωμέ-
νος ἀπὸ τὸ πετρωμένο, θρόνος ὅπου κάθισεν ἓνα καιρό, ἀπόμονος,
κάποιος παντοδύναμος βασιληᾶς.

Τὸ καρβούνι κ' ὁ χρυσόλιθος, στὸ βασιλικὸ κεφάλι του ἀπάνω,
ἐλαμπαν μυστικά, σὰν τ' ἄστρα, τὰ στεφάνια τῆς κορόνας του, περι-
ζώναν μιὰ μεγάλη σκέψη καὶ περισσότερο κ' ἀπὸ τὴ λάμψη τούτη
τὴν ἀστρική, ἡ σκέψη του αὐτὴ, φεγγοβολοῦσε στὸ βουβὸ του πρόσωπο,
ἀνείπωτα.

Στὴ χώρα του, ἡ κίνηση τοῦ ἱεροῦ χερσιῦ του, ἔφθανεν ὡσαυτε
τὸ πρὸ μακρυσμένο ἀκρογιάλι· ἓνα σούρωμα τῶ φρυδιῶν του αὐστηρό,
σὴκῶνε ἀνεμοστρόβιλους. Ἡ σπορὰ γιγάντωνε μέσα στὴν ἔρημο, τὰ
ρόδα ἀνθίζαν σὲ χέρσα γῆς, οἱ φλόγες σηκονόντανε ξανά, ἀπ' τὶς σβυ-
σιμένες στάχτες, στὸ χαμόγελό του.

Καὶ γάθηκε. Μιὰ θανατερὴ σιωπὴ, ἀπέραντη, ξαπλώνεται στὸ
ἀπόμακρο βασιλεῖο ὅπου θὰ βασιλέψῃς : κ' ἓνα βαθὺ μυστήριο, θὰ
βρῆς μέσα στὸ θρόνο, σὰν μὲς σὲ τάφον ἀνοιχτό, ὃ πνευματικὴ βα-
σιλίσσα, τοῦ νεκροῦ τούτου παραδείσου, ποὺ αἰώνια σωπαίνει,

Ὡ μάταιο φῶς, τοῦ παραδείσου τούτου, ποὺ πέθανε στὴ σκέψη μου!

ΤΟΥ ΘΕΟΥ Ο ΘΑΝΑΤΟΣ

ΑΠΟΛΕΤΟ ΚΑΛΟΣ ΑΔΩΝΙΣ

«Με τὸ γλυκότερο ἀρωματικὸ λάδι, καὶ με τὰ δάκρυά τους, ποτίζουν τὰ πλαγιασμένα μέλη τοῦ Θεοῦ. Ἄπ' τὴς λυτῆς κόμης ἀνάμεσα, ἀρμονικὰ ἀνεβαίνει ὁ πόνος.»

Ἦ, ἀρχαῖο ὄνειρο τοῦ ὀραίου θανάτου, ἄμποτες πραγματικὸ ἐπὶ τέλους νὰ γείνης, ἀν ἱκανὸς εἶναι ὁ θάνατος, θεῖα νὰ κἀνῃ τὰ μέλη μου, στὸ νεκρικὸ κρεβάτι δῶνάω!

•Πρὸς τὸν ἄλικον οὐρανό, ὅπου σκορπιέται ὁ ἀλόμερος πόνος τους, τεντώνουνε τὰ χέρια, καὶ μες τὸ θλιβερὸ μεθίσι τους, τὴν Ἄσ-τάρτη μεγαλόφωνα κρᾶζουν.»

Ἔτσι πῆθαινε ὁ Ἐφηβος, μέσα σ' ἓνα μεγάλο μυστήριο ὁμορφιάς καὶ πόνου, τέτοιος ποῦ ἤδη τὸν φαντάζονταν τ' ὄνειρο κ' ἡ τέχνη μου.

ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ Θ. ΝΙΚΟΛΟΥΔΑ

ΑΣΜΑ ΑΣΜΑΤΩΝ (*)

Ἀπὸ τὰ βιβλία ποῦ ἀποτελοῦν τὸν Κανόνα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ξεχωρίζει ὀλότελα μετὴν ἰδιότυπῆ του μορφῆ, τὸ ποιητικὸ τοῦ ὕψος, τὴν εἰδυλ-λαϊκὴ του ὁμορφιά καὶ τὸν ἔξωμο ρεαλισμὸ του ἓνα ποῦ ἔχει γιὰ ἐπιγραφὴ του «Ἄσμα Ἀσμάτων». Στὴ μετάφρασι τῶν Ἑβδομήκοντα εἶνε τοποθετη-μένο ἀνάμεσα στὸν Ἐκκλησιαστή καὶ στὴ Σοφία Σολομώντος. Ἐξω ἀπὸ τὰ τόσα προβλήματα, ποῦ γεννᾷ ἡ παρουσία τέτοιου ἔργου μέσα στὰ ἱερὰ βιβλία τῆς Ἁγίας Γραφῆς, καὶ γιὰ τὰ ὁποῖα θὰ γείνη λόγος παρακάτω, καὶ μόνη ἡ ποιήσι, ποῦ ἀνέει ἀπὸ τὸ τραγοῦδι αὐτὸ μᾶς φλογερῆς ἀγάτης, ἀναγκά-ζει τὸ λογοτέχνη νὰ τὸ διαβάσῃ καὶ μὴ καὶ πολλὰς φορῆς, νὰ χορτάσῃ ὅλο τὸ ἄρωμα τῆς εἰδυλτικῆς του σκηνοθεσίας καὶ νὰ ξομπλιάσῃ ὅλα τὰ ἔμορφα στάδια ποῦ παρουσιάζει.

Αὐτονοῦ τοῦ βιβλίου τὴ μετάφρασι ἐπιχειρεῖ νὰ μᾶς παρουσιάσῃ στὸ ὁμορφο βιβλιάρικι του ὁ κ. Φριλιγγος. Ἐπειδὴ ὁμως μετὴν τὴ μετάφρασι ὁ ἀναγνώστης δὲν μπορεῖ νὰ μπῆ στὸ νόημα τοῦ περιεργου αὐτοῦ βιβλίου, ὁ μεταφραστὴς πρὶν ἂπ' αὐτὴ μᾶς παραθέτῃ καὶ μὴ εἰσαγωγικὴ μελέτη στὸ Ἄσμα Ἀσμάτων γιὰ νὰ μᾶς δεῖξῃ τί εἶνε αὐτὸ τὸ ἔργο καὶ τί θέλει νὰ μᾶς πῆ ὁ συγγραφέας του.

Ἡ ἐπιγραφὴ τοῦ βιβλίου στὴν Παλαιὰ Διαθήκη τῶν Ἑβδομήκοντα εἶνε «Ἄσμα Ἀσμάτων, ὃ ἐστὶ Σολομών», δηλαδὴ ποιήμα τοῦ Σολομώντα. Ὁ συγ-γραφέας πρῶτα—πρῶτα δὲν παραδέχεται πὼς εἶνε ἔργο τοῦ Σολομώντα. Ἔχει τὴ γνώμη, πὼς τὸ βάλανε «κ' αὐτὸ» στὸν Κανόνα τῆς Παλ. Διαθήκης «μόνο καὶ μόνο γιὰτὶ ν ὀμῖσ α ν τὸ Σολομώντα ποιητὴ του» ἀπὸ τὴν ἐπιγραφὴ ποῦ ἔπυχε νὰ ἔχῃ. «Εἶνε—λέγει—δουλειὰ τοῦ ἀντιγραφέα ποῦ εἶδε πολλὰς

φορῆς στὸ ἄσμα τὸ ὄνομα τοῦ Σολομώντα» (σελ. 9-10). Καὶ φρονεῖ πὼς συγγραφέας τοῦ ἔργου εἶνε κάποιος ἄγνωστος ποῦ ἔζησε κάμποσα χρόνια ὕστερ' ἂπ' τὸ Σολομώντα (σελ. 14). Ἡ πρώτη ἐντύπωσι ποῦ τοῦ ἔκανε σὰν τὸ πρωτοδιάβασε μικρὸς ἦταν, πὼς θάτανε ἀπὸ τὰ βιβλία ποῦ δὲν πρέπει νὰ καταλαβαίνονται (σελ. 10), ἐπῆρε τὸ συγγραφέα του γιὰ πολὺ ἀρχεῖο κ' ἀποροῦσε πὼς ἀπλοχώρεσαν τέτοια ἄσχημα λόγια σ' ἓνα βιβλίον τῆς θρη-σκευσίας μας (σελ. 11). Γι' αὐτὸν ἴσα-ἴσα τὸ λόγον ἀποφάσισε νὰ τὸ ἔρευνῃ βαθύτερα, κ' ἀπὸ ὅ,τι ὀλοένα μάθαινε γι' αὐτὸ, κατάντησε νὰ σχηματίσῃ δική του γνώμη, διάφορη τάχα ἀπὸ τῆς γνώμης ποῦ ἴσαμε τώρα λεχθήκανε γιὰ τὴν κατανόησι τοῦ μυστηριώδους αὐτοῦ βιβλίου. Καὶ ἡ γνώμη του—ποῦ δὲν εἶνε ἄλλη, παρὰ ἐπανάληψι τῆς γνώμης τοῦ Ἐβαλδ—εἶνε αὕτη :

«Ὁ βασιλεὺς Σολομών, γνωστὸς γυναικάς, τριγυρισμένος ἀπὸ ἓνα σωρὸ παλλακίδες, πέθανε, καὶ τὸ βασίλειο τοῦ Ἰουδα ἔπεσε μαζὺ του, γιὰτὶ οἱ γυναῖκες κυβερνοῦσαν ὅσο ζοῦσε. Οἱ πλιότερες ἄδικα παρμένες ἀπὸ τὰ κακορ-ρίζικα σάτια τους. Παντρεμένες. Ἀρρεβωνιασμένες. Σὲ τέτοια ὁμως κορμὰ κοκοῦται ἀληθινῆς ἀγάτης δὲ βρῆκε. Ὁ ἄγνωστος ποιητὴς ποῦ εἶχε ἀκούσει καὶ παραγεμισμένη ἴσως τὴν ἱστορία αὐτὴ τοῦ μυριόπλουτου βασιλεῦ, τοῦ Κροίσου, τοῦ Σουλτάνου αὐτονοῦ τῶν Ἰουδαίων, πᾶνου σὲ μὴν ιδέα ποῦ ἔαστερα ἔαστερα τὴ λείε στὸ τέλος, ἔφτιασε τὸ ποιήμα. Νὰ ἡ ιδέα αὕτη ξετυ-λιγμένη, ἡ θέσι, ὅπως θὰ λέγαμε, τοῦ ἔργου:

Χίλια νὰ πασκίσης καὶ νὰ ξοδέψῃς δὲ θὰ μπορέσης νὰ γυρίσης μὴ π' ἀγατῆ ἀληθινὰ ἔστω κ' ἓνα ζητιάνο, παρὰ θὰ γίνης κοροῖδο καὶ μπαίγινο στὸ τέλος.

Σ' αὕτη τὴν ἀλήθεια στέρωσε τὸ ποιήμα. Καὶ τὴ δουλεῖει καὶ τὴ σερ-βίρει τὴν ἀλήθεια αὕτη γύρω σὲ δύο ἀντίθετα πρόσωπα : στὸν ἀρχοντοβασι-λεῦ Σολομών καὶ σὲ μὴ ταπεινὴ βοσκοπούλα—ἄχι ὀρισμένο πρόσωπο... Ἡ ὑπόθεσι εἶνε φανταστικὰ πλασμένη ἀπὸ τὸν ποιητὴ γιὰ τὴν ἀπόδειξι τῆς θέσις ποῦ ἀνεγέραμε» (σελ. 15-16).

Σ' αὕτη τὴ γνώμη κατάντησεν ὁ σ. ἀφῶς προτιότερα προσπάθησε νὰ μᾶς δώσῃ νὰ καταλάβουμε πὼς δὲν ἔχει στάσι ἡ ἀλληγορικὴ ἐρμηνεία ποῦ δώκανε στὸ ἔργο οἱ ἀρχαῖοι Ἑβραῖοι καὶ ἡ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία καὶ ν' ἀναγρέσῃ καὶ τὸν Renan γιὰ ὅσα εἶπε γιὰ τὴν ἐξήγησι καὶ τὴν οἰκονο-μία του.

Δὲ μπορῶ νὰ κρῆψω τὴν ἐκκληζὶ μου γιὰ τὴν εὐκολία ποῦ «ἀποφαί-νεται» ὁ κ. Φριλιγγος γιὰ ἓνα ἔργο, ποῦ ἄξιζε περισσότερη σοβαρότητα. Ὁ Ἰουδαῖος ἐρμηνευτὴς τοῦ ἰ' αἰῶνα Σααδίας λέγει : «Μάθε, ἀδελφέ μου, πὼς διάφορες ἐρμηνείες αὐτονοῦ τοῦ βιβλίου ὑπάρχουν» καὶ δὲ μποροῦσε νὰ γείνη κ' ἄλλοιως, γιὰτὶ τὸ Ἄσμα Ἀσμάτων μοῖ α ἴ ζ εἰ με πα λ α τ ἰ π ο ῦ χ ἄ θ η κ ε τ ὸ κ λ ε ἰ δ ἰ τ ο υ». Γι' αὐτὸ οἱ Ἑβραῖοι ἀπαγόρεψαν τὴν ἀνα-γνωσί του σ' ὅσους δὲν εἶχαν ἀκόμα κλείσει τὰ τριάντα.

Δὲν ξέρω ἂν ὁ κ. Φριλιγγος, τὴν ὥρα ποῦ κάθησε νὰ γράψῃ τὴ μελέτη του στὸ Ἄσμα Ἀσμάτων εἶχε κλείσει τὰ τριάντα—ἂν καὶ εἶνε χριστιανός—, ἂπ' ὅσα ὁμως λέγει, φαίνεται πὼς ἡ ἡλικία τῆς θεολογικῆς του γνώσεως δὲν ἦταν ἐκείνη ποῦ χρειάζονταν γιὰ τὴν εὐσυνείδητη ἐπιστημονικὴ ἔρευνα ποῦ ἀνασχομητώθηκε, καὶ γι' αὐτὸ δὲν κατόρθωσε κ' αὐτὸς νὰ βρῇ τὸ κ λ ε ἰ δ ἰ αὐτονοῦ τοῦ παλατιοῦ. Ἄς τοῦ χρησιμῆσω λοιπὸν ἀντὶς γιὰ Ἄριάνη στὸ λαβύρινθο τοῦ Ἄσματος Ἀσμάτων.

Νὰ ἦνε ἄρᾳ γε ἀλήθεια πὼς ἔτσι, στὰ κούτουροῦ, βρέθηκε τέτοιο βι-

(*) Ἀφορμὴ ἀπὸ τὴν εἰσαγωγὴ στὴ μετάφρασι τοῦ κ. Φριλιγγου.

βλίο μέσα στον Κανόνα των Ἱερῶν βιβλίων τῆς Ἀγ. Γραφῆς, καί πὼς τὸ ἀφῆκαν ἐκεῖ μόνο καὶ μόνο γιατί ἔτυχε νὰ βρεθῆ ἀπανωγραμμένο τὸ ὄνομα τοῦ σοφοῦ Σολομῶντα; Μ' ἂν ἦτανε ἔτσι ν' ἀποφασίζουμε γιὰ κάθε φιλολογικὸ ἔργο πού ἔχει στὴν ἐπιγραφή ἕνα ὁποιοδήποτε ὄνομα, τότες ἀντίο ἔρρενες γιὰ γνησιότητα τοῦ κειμένου καὶ σπασοκεφαλίες γιὰ ἐσωτερικά καὶ ἐξωτερικά γνωρίσματα καὶ μαρτυρίες καὶ κάθε σκοπιστικὴ κριτικὴ τῶν κειμένων. Καὶ τότες δὲ θὰ εἴχαμεν αὐτὴ τὴν κυρὰ σοφολογώτατη καὶ ἀσπρομάλλα Κριτικὴ νὰ μᾶς λέγῃ πὼς γι' αὐτὸν καὶ γιὰ κείνον τὸ λόγο τοῦτο δὲν εἶνε γνήσιο, τὸ ἄλλο εἶνε ψευδεπίγραφον, τὸ τρίτο ὑποβολιμαῖο καὶ ἕνα σωρὸ φιλοσοφίες. Σήμερα δὲν ἐπιτρέπεται στὴν ἐπιστῆμη τέτοια ἐπιπολαιότητα καὶ μάλιστα σὲ προϊόντα, πού γιὰ τὴ σημασία τους τὴν ἱστορικὴ καὶ τὴν ἐσωτερικὴ ἔχουν τέτοια θέσι στὴν παγκόσμια φιλολογία, πού ἐπιβάλλεται μὲ κάθε τρόπο νὰ ἐξιχνιασθῆ ἢ ἀλήθεια. Σὰ σκεπτόμε δὲ σ' αὐτὴν ἐδῶ τὴν περίστασι πὼς πρόκειται ὄχι ἀπλῶς γιὰ κανένα τυχαῖο ἔργο, ἔργο τοῦ σοφοῦ, ἢ ἔστω καὶ σπουδαῖο μὲν, ἀλλ' ἀπὸ τὰ «θόραθεν», ἀλλὰ γιὰ ἕνα βιβλίον ἐκτάκτως σημαντικόν, πού τὸ εἴχανε καὶ τὸ ἔχουνε ἱερὸ καὶ ἅγιο ὄχι μόνον ὁ Ἰουδαϊσμός ἀλλὰ καὶ ὁ Χριστιανισμός, τὸ πρᾶμα καταντῶ σοβερῶτα ο. Ἐπομένως, κάθε ἰσχυρισμὸς πού δὲ βασίζεται σὲ ἐπιστημονικὰ δεδομένα, σὲ σοβαρὴ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα, πρέπει νὰ χαρακτηρισθῆ τουλάχιστον ὡς ἐπιπόλαιος. Γίνεται μιὰ ἀνακάλυψι ἀποσπάσματος κανενὸς ἀρχαίου ρήτορα ἢ κομφοδοποιῦ καὶ χαλῆ ὁ κόσμος, ἐπιστρατεύονται ὅλα τὰ ματογάβλα καὶ οἱ φακοὶ τῆς φιλολογικῆς κριτικῆς καὶ ὅλα τὰ φιλολογικὰ νυστέρια γιὰ νὰ ἀνατάμουνε καὶ νὰ πειθοῦνε ἂν πράγματι αὐτὸ τὸ κομμάτι εἶνε ἐκεῖνο πού φέρνει τὸ ὄνομα. Γιατί; Γιατί πρόκειται γιὰ ἕναν ἀρχαῖο ρήτορα ἢ κομφοδοποιῦ, πού ἡ φιλολογία θὰ θεωροῦσε πολύτιμο ὄχι θὰ βρῖσκονταν ἀπὸ τὰ χαμένα του. Καὶ ἐδῶ μὲ μιὰ μονοκοנדυλιὰ καὶ χωρὶς κανένα λογικὸ καὶ ἐπιστημονικὸ ἐπιχείρημα—γιατί ἀλήθεια οὔτε ἕνα μᾶς παρουσιάζει ὁ συγγραφέας—«ἀποφανόμεθα» γιὰ ἕνα ἔργο πού ἐκτός πού ὄχι μόνον δὲν ὑπάρχει παρόμοιο σ' ὅλη τὴν παγκόσμια φιλολογία, ἀλλὰ καὶ θεωρεῖται ἅγιο καὶ ἱερὸ ἀπόδυν ἰθρησκείας, τίς σπουδαιότερες, παρ' ὅλη τὴν ἐξωτερικὴ καὶ φαινομενικὴ «ἀγριότητά» του, ὑπάρχει δὲ κοντὰ σ' αὐτὰ καὶ μιὰ σεβασμία παράδοσι γλιετηριδίων καὶ—γιὰ νὰ μὴ πολυλογώμε—σπασοκεφαλιάσανε γιὰ νὰ βροῦν τὸ «κλειδί» αὐτοῦ τοῦ παλατιοῦ τὰ καλλίτερα ἐπιστημονικὰ ἀνέματα καὶ δημοιργήσανε μιὰ φιλολογία στὸ Ἄσμα Ἀσμάτων πού δὲ φαίνεται νὰ τὴν καλοῦρη ὁ συγγραφέας.

Στὸ ζήτημα αὐτὸ μεγάλο ρόλο παίζει ἡ παράδοσι, παράδοσι παρὰ πολὺ ἠλικιωμένη καὶ γι' αὐτὸ μὲ πολλὴ πείρα καὶ πολλὴ γνώσι. Κείνος δὲ πού ζετᾶει πράγματα πού ἀνήκουν στὸ θεολογικὸ κύκλω, πρέπει νὰ ἦνε ὅλος διόλου ἀθεολόγητος καὶ ἀνευχολόγητος γιὰ νὰ μὴ καταλαβαῖν τι ἀξία καὶ τί δύναμι ἔχει ἡ παράδοσι, πρὸ πάντων γιὰ τὴ θρησκεία. Τὸ Ἄσμα Ἀσμάτων ἀνεξαρτήτως ἀποτελοῦσε μέρος τοῦ Ἑβραϊκοῦ Κανόνα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ ἀπ' αὐτὸν πᾶρθηκε καὶ στὴ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία. Δὲν εἶνε ἐδῶ τὸ κατάλληλο μέρος γιὰ νὰ λεχθῆ πὼς σχηματίσθηκε αὐτὸς ὁ Κανόνας, γιατί θὰ χρειαζοῦντανε ἕνα ὁλόκληρο τεῦχος τῶν «Γραμμάτων». Μόνον ὅμως μὲ τὸ νὰ περιληφθῆ στὸν Κανόνα τῆς Ἀγ. Γραφῆς, ἀρκεῖ νὰ φανερώσῃ πόσο μεγάλο σεβασμὸ ἔδειχαν σ' αὐτὸ τὸ βιβλίον καὶ ὁ Ἰουδαϊσμός καὶ ὁ Χριστιανισμός. Ὁ περιήρημος ραββίνος Ἀκίμπας λέγει: «κανεὶς στὸν Ἰσραὴλ ποτὲ δὲν ἀμφέβυλλε γιὰ τὴν κανονικότητα τοῦ Ἄσματος Ἀσμάτων, γιατί τὸ ῥέμ-

μα τῶν αἰώνων δὲ μπορεῖ νὰ συναγωνισθῆ μὲ τὴν ἀρχαιότητα πού αὐτὸ τὸ ἄσμα δόθηκε στὸν Ἰσραὴλ: ὅλα τὰ Κε τ ο υ β ἰ μ (δηλαδὴ τὰ διδασκὰ βιβλία τῆς Ἀγ. Γραφῆς) εἶνε ἱερά, τὸ Ἄσμα Ἀσμάτων ὅμως εἶνε τὸ ἅγιον τῶν ἁγίων» (Μισνά, Jodaim, III, 5). Τὸ Ταγούμ, ἀφοῦ τὸ συγκρίνῃ μὲ ὅλα τὰ ἄλλα ἄσματα τῆς Παλ. Διαθήκης (τοῦ Μωϋσῆ, τῆς Λεββόρας, τῆς Ἄννας κτλ.), τὸ ἀναγνωρίζει ὡς ἀνώτερο ἀπὸ ὅλα. Τὰ ἴδια λένε καὶ οἱ ἀρχαιότατοι χριστιανοὶ ἐρμηνευταὶ γιὰ τὴν ἀναγνωρισμένη κανονικότητα τοῦ βιβλίου. Ὁ Ὁριγένης, ἐκεῖ πού κάνει λόγο γιὰ τὰ ἄσματα καὶ τοὺς ὕμνους τῆς Π. Α. στὸ τέλος λέγει: «Ἀμα διαβάσης ὅλα αὐτὰ τὰ ἄσματα, πρέπει νὰ ὑψωθῆς ἀκόμα περισσότερο, γιὰ νὰ ψάλῃς μὲ τὸ νυμφίον τὸ Ἄσμα Ἀσμάτων.» Ὁ ἴδιος ἔγραψε γι' αὐτὸ 10 βιβλία ἐρμηνευτικά, πού,—κατὰ τὸ λέγειν τοῦ Ἱερωνύμου—τὸ καθένα εἶχε 20,000 στίχους μὲ τέτοιο βάθος καὶ ὕψος, πού ξεπέρασε καὶ τὸν ἑαυτὸ του (φράσι τοῦ ἴδιου Ἱερωνύμου.) Ἀπὸ ὅσα μᾶς ἔσωσεν ὁ Ἱερωνύμος ὠριγενικά βρῖσκουμε τὴν ἀκόλουθη ἔκφρασι τοῦ Ὁριγένους γιὰ τὸ Ἄσμα Ἀσμάτων: «Ὅπως μὲ τὸ μέσο τοῦ Μωϋσῆ ἐμάθαμεν ὄχι μόνον τί εἶνε ἅγιο, ἀλλὰ καὶ ἅγιον ἅγιον, καὶ ὄχι μόνον Σάββατο, ἀλλὰ καὶ Σάββατον Σαββάτων, ἔτσι καὶ τώρα μαθαίνουμε μὲ τὸ μέσο τοῦ Σολομῶντα ὅτι ὑπάρχουν ὄχι μόνον ἄσματα, ἀλλὰ καὶ Ἄσμα Ἀσμάτων. Μακάριος εἶνε βέβαια ἐκεῖνος πού μπαίνει στὰ ἅγια, ἀλλὰ ποῦ μακάριος εἶνε ἐκεῖνος πού μπαίνει στὰ ἅγια τῶν ἁγίων. Μακάριος εἶνε πού γιορτάζει τὸ Σάββατο, μὰ μακαριώτερος πού γιορτάζει τὸ Σάββατο τῶν Σαββάτων.» Ἔτσι καὶ μακάριος εἶνε ὁποῖος καταλαβαίνει καὶ ψάλλει τὰ ἄσματα, μακαριώτερος ὅμως εἶνε ὁποῖος ψάλλει τὸ Ἄσμα Ἀσμάτων. Καὶ ὅπως ἐκεῖνος πού μπαίνει στὰ ἅγια χρειάζεται ἀκόμα πολλὰ γιὰ νὰ μπῆ στὰ ἅγια τῶν ἁγίων, καὶ ὅπως κείνος πού γιορτάζει τὸ Σάββατο, πού διορίσθηκε ἀπ' τὸν Κύριο γιὰ τὸ λαὸ, χρειάζεται ἀκόμα πλεיותרὰ γιὰ νὰ γιορτάσῃ τὸ Σάββατο τῶν Σαββάτων, ἔτσι μὲ πλεיותרὸ κόπο βρῖσκεται ἐκεῖνος πού, ἀφοῦ διάβασεν ὅλα τὰ ἄσματα πού εἶνε στὴν Ἀγ. Γραφή, θὰ ἦτανε σὲ κατάστασι νὰ ἐξυψωθῆ ἴσα μὲ τὸ Ἄσμα Ἀσμάτων». Καὶ ὁ Ἱερωνύμος λέγει: «Στὸ βιβλίον τῶν Παροιμιῶν οἱ νέοι μαθαίνουν τὰ καθήκοντα τῆς ζωῆς: στὸν Ἐκκλησιαστή οἱ μεστομένοι ἄνθρωποι καταλαβαίνουν τὴν ματαιότητα κάθε γήινου: στὸ Ἄσμα Ἀσμάτων ὅμως οἱ τέλειοι πού ἔχουν τὸν κόσμον κάτω ἀπὸ τὰ πόδια τους, γίνονται δεχτοὶ στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ οὐράνιου νυμφίου» (Comment. in Eccles. I, 1).

Αὐτὴ τὴ σημασία ἀκριβῶς φανερώνει ἡ ἴδια ἡ ὀνομασία τοῦ βιβλίου «Ἄσμα Ἀσμάτων» (στὴ λατινικὴ: Canticum Canticorum). Ἡ ὀνομασία αὐτὴ δὲ σημαίνει σειρά ἢ συλλογὴ ῥομάτων τοῦ Σολομῶντα (ὅπως θέλησαν νὰ παραδεχτοῦν στὰ τελευταῖα χρόνια ὁ Κλέικερ, ὁ Πάβλιους καὶ πρὸ πάντων ὁ Δέπκε καὶ ὁ Μάγνους), οὔτε πρέπει νὰ ἐρμηνευθῆ: ἕνα ἀπὸ τὰ ἄσματα τοῦ Σολομῶντα (ὅπως τὸ θέλησαν οἱ Ἰουδαῖοι ραββίνοι Ἄμπεν-Ἐσσα καὶ Κίμχη). Τί θὰ πῆ «Ἄσμα Ἀσμάτων» φανερόνεται ἀπὸ τὸν ἰδιωτισμὸ τῆς ἑβραϊκῆς φρασεολογίας. Ὡς ἐβραϊκὴ ὁ συνδυασμὸς τοῦ ἐνικοῦ μὲ τὸν πληθυντικὸν τοῦ ἴδιου ὀνόματος ἐκφράζει τὸν ὑπερθετικὸν τὸν βαθμὸ. Παραδείγματα: ἅ γιο ν ἁ γί ω ν (Ἐξὸδ. κστ', 33-34) = τὸ πειὸ ἅγιον μέρος: ματαιὸ τ η ς μ α τ α ι ο τ ἡ τ ω ν (Ἐκκλῆσ. α', 2) = ἡ πειὸ μεγάλη ματαιότης. Ἔτσι κάποτε καὶ ὁ συνδυασμὸς δύο ἐνικῶν: ὁ οὐ ρ α ν ὄ ς τ οῦ οὐ ρ α ν ο ὕ (Γ' Βασιλ. η', 27), μολονότι βρῖσκεται καὶ: οἱ οὐ ρ α ν οἱ τ ὶ ω ν οὐ ρ α ν ὶ ω ν. Ἄσμα Ἀσμάτων λοιπὸν θὰ πῆ: τὸ καλλίτερον καὶ ἀνώτερον καὶ

ήψηλότερο από όλα τα ἄσματα τοῦ Σολομῶντα¹, τὸ «κατ' ἔσοχην» ἄσμα του (στὸ γερμανικὸ μεταφράσθηκε ἀπὸ τὸ Λούθηρο: Hōhelied.)

Γιατί αὐτό;

Γιὰ τὴν ὥραια καὶ κομψή του ποιητικὴ καλλονὴ καὶ γιὰ τὸν μυστηριακὸ, ἡψηλὸ καὶ βαθὴν ἰδεολογισμὸ του.

Ἄς ποῦμε πρῶτα γιὰ τὴν ἐξωτερικὴ του ὄψη καὶ ὕστερα προχωροῦμε στὴν ἔννοια τοῦ περιεχομένου του.

Συγγραφέας τοῦ βιβλίου εἶνε ὁ Σολομῶν. Πρὶν ἀπὸ τὸν Φριλίγγο αὐτὴ τὴν ἀλήθεια τὴν ἀρνηθήκανε ἄλλοι σοβαροὶ ἐπιστήμονες, π. χ. ὁ Eduard König στὸ βιβλίον του Einleitung in das Alte Testament mit Einschluss der Apocryphen und der Pseudepigraphen Alten Testaments (Bonn 1893, σελ. 432 ἔξ.) καὶ ὁ Κάρπελες (Ἱστορία τῆς Ἑβραϊκῆς φιλολογίας, ρωσικὴ μετάφρ. Α. Γαρκαβῆ, τόμος 1, Πετρούπ. 1896, σελ. 78 ἔξ.), ποὺ φιλοτιμοῦνται νὰ βασίσουν τὴ γνώμη τους σὲ κάποιον ἐπιστημονικὸ θεμέλιον, ἄς μὴν ἦνε καὶ στερεό. Καὶ δὲν εἶνε στερεό, γιατί τὰ ἐπιχειρήματά τους ὅτι μαθὲς γράφτηκε ἢ ὕστερα ἀπ' τὴν αἰχμαλωσίαν, ἢ ἀμέσως ὕστερ' ἀπ' τὸ θάνατον τοῦ Σολομῶντα, δὲν πείθουν. Ἡ παράδοσι ὅλων τῶν αἰώνων μαρτυρεῖ χωρὶς καμμιὰ παραφωνίαν πὸς τὸ Ἄσμα Ἀσμάτων εἶνε ἔργο τοῦ Σολομῶντα. Αὐτὸ δὲ ὄχι γιατί ἀπλῶς βρ ἔ θ η κε νὰ ἔχη ἀπανωγραμμένο τὸ ὄνομά του. Εἶπαμε πὸς ἡ ἐπιστήμη δὲν εἶνε μωροπιστενὴ στὸ τί λέν ἢ ἐπιγραφές, ἀλλὰ ξεσκαλίζει μὲ ὅ, τι ἔχει καὶ δὲν ἔχει γιὰ νὰ πεισθῇ ἂν ἢ ἐπιγραφές αὐτὲς λέν ἀλήθεια ἢ ὄχι, καὶ ποιά εἶνε ἡ ἀλήθεια. Γιὰ νὰ ποῦμε δὲ τὸ σωστό, στὸ ζήτημα αὐτὸ—ὅπως δὰ συμφωνοῦν καὶ ὅλοι οἱ καλλίτεροι θεολόγοι—τὸ ἀπὸ ποῶν καὶ πότε γράφτηκε τὸ Ἄσμα Ἀσμάτων εἶνε καὶ δευτεροβάθμιον, γιατί, τὸ κάτω-κάτω τῆς γραφῆς, δὲν ἐνδιαφέρει τὴν πίστι, ποὺ ἔχει τόση μεγάλη σχέση μὲ τὸ βιβλίον αὐτὸ τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Γιὰ τὴν ἀκριβολογίαν ὅμως, ποὺ χρειάζεται σὲ κάθε ἐπιστημονικὴ ἔρευνα, πρέπει νὰ τονισθῇ ἰδιαίτερα ἡ σημασία τῆς παράδοσις, αὐτὴν δὲ ὑποστηρίζει καὶ τὸ Ταλμουθ, ποὺ παραδέχεται ὅτι γράφτηκε ἀπὸ τὸν Σολομῶντα καὶ ἐξεδόθηκε ὕστερα ἀπὸ τὸν βασιλεῦα τὸν Ἐζεκία, καὶ ὅλες ἢ ἑβραϊκὲς Συναγωγές ποὺ τὸ διαβάζανε ταχτικά κάθε ὄγδοη ἡμέρα ὕστερα ἀπ' τὴν ἑορτὴ τοῦ Πάσχα. Σ' ἓνα μόνον διαφωνεῖ ἡ ἑβραϊκὴ παράδοσι: σὲ ποιά ἡλικίαν τὸ ἔγραψεν ὁ Σολομῶντας. Καὶ ἀπόμεινεν ἡ γνώμη γενικῶς, ὅτι αὐτὸ μὲν τὸ γράψεν νέος, ἐνῶ τῆς Παροιμίας τῆς ἔγραψε στὴν ἀνδρική του ἡλικίαν καὶ στὰ γεράματα του τὸν Ἐκκλησιαστή. Αὐτὴ τὴ γνώμη παραδέχθηκε καὶ ἡ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία.

Ὅσο γιὰ τὸ φιλολογικὸν τοῦ τύπου, δύσκολον εἶνε πραγματικῶς νὰ πῇ κανένας σὲ ποῖο εἶδος τῆς φιλολογίας ἀνήκει, καὶ δικηο ἔχει ὁ σ. νὰ τὸ χαρακτηρίξῃ «ποίημα, γραμμένο ὅμως οὔτε σὲ στίχον, οὔτε σὲ προσοδία, ὅπως ἔμελλεν νοιῶσθε τῆς λέξεως, παρὰ σάν πεζογράφημα, μὲ κάποιον ῥίθμον μονάχα ποὺ καὶ τὰ νοήματά του κλειοῦνε, στρογγυλά καὶ κνυματιστά ἐκφρασμένα. Οἱ κακοβαλμένοι τελεῖες καὶ ὁ χωρισμὸς του σὲ κεφάλαια χωρὶς καμμιάν ἐσωτερικὴν αἰτίαν, ἢ μεγάλην ἐλευθερίαν τοῦ συγγραφέα στὴ τέχνη του, τὸ ξαφνικὸν καὶ ἀνειδοποίητον στὰ πηδήματα τῆς σκέψεως του, δὲ δίνουν στὸ ἔργο μὴ στερεομένη μορφή, παρὰ σκοτιζοῦν κείνον ποὺ θέλει σήμερον νὰ τὸ ξεψα-

¹ Στὸ Σολ. ἀποδίδονται χίλια πέντε ἄσματα, μαζὺ μ' αὐτὰ καὶ μερικοὶ ψαλμοὶ ποὺ μίτηζαν στὸ Ψαλτήρι.

χνιάση καὶ νὰ δῇ ἂν ἦνε ἓνα τὸ ποίημα, ἢ πολλὰ κολλημένα, ἢ λυρικὸ κομμάτι» (σελ. 10). Καὶ ὅτι μὲν τὸ ποίημα εἶνε ἓνα καὶ δὲν ἀποτελεῖται ἀπὸ συγκολλημένα κομμάτια (ὅπως ἰσχυρίζονται ὁ Budde καὶ ὁ Siegfried), φαίνεται καὶ ἀπὸ τὴ γλωσσικὴ ἐνότητα καὶ ὁμοιομορφία, καὶ ἀπὸ τὴν ἐνότητα τῶν προσώπων του, καὶ ἀπὸ τὴ φιλολογικὴ ὁμοιότητα τῶν ἐκφράσεων ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ὡς τὸ τέλος—μερικὲς μάλιστα ἀπ' αὐτὲς ἐπαναλαμβάνονται πολλὰς φορές σχεδὸν κατὰ λέξιν—καὶ ἀπὸ τὴ βαθμιαία ἐξέλιξι τοῦ κυρίου περιεχομένου του καὶ τῶν λεπτομερειῶν. Σὲ ποῖο ὅμως φιλολογικὸν εἶδος πρέπει νὰ καταταχθῇ; Εἶπαν μερικοὶ—στὸ δρᾶμα. Γιατί ἔχει δρῶντα πρόσωπα ποὺ μιλοῦν διαλογικά. Ὁ Ὁριγένης τὸ χαρακτήρισε μὲν ὡς «ἐπιθαλάμιον» ἄσμα, ὑμναῖον ὕμνον, τὸ κατέταξεν ὅμως στὸ δρᾶμα. Πρόσωπα τοῦ δράματος διέκρινε τέσσερα: τὸ Σολομῶντα, τὴ Σουναμίτιδα, τὸ χορὸν τῶν φιλενάδων καὶ τὸ χορὸν τῶν νέων. Σ' αὐτὸ τὸ καλοῦσι καὶ τὸ ἐρμήνευσε. Καὶ ἀφοῦ παραδέχτηκε πὸς γράφτηκε in modum dramatis, τὸ διαίρεσε καὶ σὲ τέσσερες πράξεις. Τὴ θεωρία αὐτὴ παραδεχτήκανε καὶ οἱ διδάσκαλοι τῆς Ἀλεξανδρινῆς Σχολῆς, δὲν εἶνε δὲ ἀπίθανον νὰ βγῆκε ἀπ' αὐτοὺς ἢ διαίρεσι τοῦ βιβλίου σὲ τέσσερες πράξεις μὲ ξεχωριστὰς ἐπιγραφὰς στὸ Συναίτικόν κώδικα τῶν Ἐβδομήκοντα. Μολοντοὶ δὲ εἶνε φανερότατον πὸς, καὶ ἂν μπορῇ νὰ καταταχθῇ στὸ δρᾶμα, τὰ δρῶντα πρόσωπά του μιλοῦν καὶ δροῦν ὄχι σύμφωνα μὲ τοὺς δραματικούς κανόνας, καὶ, ὅπως βρῖσκειται στὸ Συναίτικόν κώδικα διηρημένο, δὲν ἔγινε γιὰ νὰ παιχθῇ βέβαια στὴ σκηνῇ, μοιαιαυτὰ βρεθῆκαν ἐπιστήμονες ποὺ εἶπαν αὐτὴ ἀκριβῶς τὴ γνώμη (Δέλτις, Ἐβαλδ, Φύρστ, Νέλδεκε, Μπέττιγκερ, Ρενάν, Κέμπερ, Χάρπερ καὶ ἄλλοι), ἐνῶ εἶνε πασίγνωστο ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Ἑβραῖοι καὶ ἐν γένει οἱ Σημίται ὄχι μόνον δὲν εἶχαν θέατρο, ἀλλὰ καὶ αἰσθάνονταν μεγάλη ἀποστροφή στὴ σκηνῇ. Δὲ μπορεῖ λοιπὸν νὰ στηριχθῇ ἡ γνώμη ὅτι τὸ Ἄσμα Ἀσμάτων εἶνε δυνατόν νὰ ὑπαχθῇ στὸ δραματικὸν εἶδος τῆς φιλολογίας. Ἀλλὰ γιὰ ἀνάλογον αἰτίαν δὲ μπορεῖ νὰ καταταχθῇ καὶ σὲ κανένα ἄλλο εἶδος χωριστά. Μπορεῖ κανεὶς νὰ τὸ πῇ λυρικοδραματικὸν ποίημα, ὅπως διόλου ἰδιότροπον καὶ ἰδιότυπον τεχνουργημα πολὺ παθητικῆς καρδιάς ποὺ ἤθελε νὰ τονίσῃ ἐλεύθερα, χωρὶς κανόνες καὶ περιορισμούς, ἓναν ὕμνον στὸ γλυκύτερον, ἀγνότερον, εὐγενέστερον καὶ ἀληθινά θεῖον αἶσθημα τῆς ἀγάπης.

Σ' αὐτὸ τὸ αἶσθημα τονισθῆκανε ἓνα σωρὸν ὕμνοι σὲ ὅλες τῆς φιλολογίας τοῦ κόσμου. Ἀπ' ὅλους ὅμως αὐτοὺς ξεχωρίζει ἀληθινά στὴ δύναμιν, στὸ χρῶμα, στὴν ἐκφραστικότητα καὶ πρὸ πάντων στίς πῶς ἐλεύθερες καὶ ζωντανὲς παθητικὲς ἀνατολίτικες παρομοίωσις, παριένες ἀπὸ τὸν γυμνὸν καὶ πλοῦσιον κόρφο τῆς φύσεως, ἀπ' ὅλες τῆς φανερῆς καὶ μυστικῆς καλλονῆς τῆς, τὸ Ἄσμα Ἀσμάτων.

Παίρνω ἀπ' τὸ ἑλληνικὸν πρωτότυπον (τῆς μεταφράσεως τῶν Ὁ) μερικὰ δείγματα:

Φιλησάτω με ἀπὸ φιλημάτων στόματος αὐτοῦ
ὅτι ἀγαθοὶ μαστοὶ σου ὑπέρ οἶνον.
Μῦρον ἐκκενωθὲν ὄνομά σου.
Μέλαινά εἰμι ἐγὼ καὶ καλή,
ὡς σκηνώματα Κηδάρ, ὡς δέρρεις Σαλωμών.
Τί ὠραιώθησαν σιαγόνες σου ὡς τρυγόνος,
τράχηλός σου ὡς ὄρμιστοι;
Ὄφθαλμοὶ σου περιστεραί.

Ὡς κρίνον ἐν μέσῳ ἀκανθῶν,
οὕτως ἡ πλησίον μου ἀναμέσον τῶν θυγατέρων.
Τρίχῳμά σου ὡς ἀγέλαι τῶν αἰγῶν,
αἱ ἀπεκαλύφθησαν ἀπὸ τοῦ Γαλαάδ.
Ὅδόντες σου ὡς ἀγέλαι τῶν κεκαρμένων,
αἱ ἀνέβησαν ἀπὸ τοῦ λουτροῦ.
Ὡς σπαρτίον τὸ κόκκινον χεῖλῃ σου,
Ὡς λέπτρον ροιᾶς μῆλόν σου.
Ὡς πύργος Δαβὶδ τράχηλός σου.
Δύο μαστοὶ σου ὡς νεβροὶ δίδυμοι δορκάδος,
οἱ νεμόμενοι ἐν κρίνοισι. . .
Κηρίον ἀποστάζουσι χεῖλῃ σου, νύμφη.
Μέλι καὶ γάλα ὑπὸ τὴν γλῶσσάν σου.
. . . βόστρυχοι αὐτοῦ ἐλαταί, μέλανες ὡς κόραξ·
ὄφθαλμοὶ αὐτοῦ ὡς περιστεραί,
ἐπὶ πληρώματα ὕδατων λελουσμένα ἐν γάλακτι·
σιαγόνες αὐτοῦ ὡς φιάλαι τοῦ ἀρώματος
φύουσαι μυρεφικά. . .
κοιλία αὐτοῦ πυξίον ἐλεφάντινον
ἐπὶ λίθου σαπφείρου·
κνήμαι αὐτοῦ στύλοι μαρμάρينوι
τεθεμελιωμένοι ἐπὶ βάσεως χρυσοῦς·
φάρυγξ αὐτοῦ γλυκασμοὶ καὶ ὄλος ἐπιθυμία. . .
Ὁμοιώθης τῷ φοίνικι,
καὶ οἱ μαστοὶ σου τοῖς βότρυσι. . .
Κραταῖα ὡς θάνατος ἀγάπη·
σκληρὸς ὡς ἄδης ὁ ζῆλος.

Ὁ ἀνείδεος καὶ «ἀμύητος» ἀναγνώστης ἀπ' τὰ δείγματα αὐτὰ ἐνὸς τόσο γυμνοῦ ρεαλισμοῦ ἂν κρίνῃ ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸ μόνον τοῦ Ἄσματος Ἄσμάτων, θὰ τὸ πάρῃ γιὰ πολὺν κοσμικὸν ἕμνο στὸν «ἔρωτα», καὶ τὸν συγγραφέα του γιὰ πολὺν «ἀχρεῖο» καὶ θ' ἀπορήσῃ, ὅπως καὶ ὁ κ. Φριλίγγος στὰ μικράτα του, πῶς βρέθηκεν ἕνα τέτοιο παράξενο «βέβηλο» βιβλίον μέσα στὰ ἱερὰ κείμενα τῶν Ἀγ. Γραφῶν. Καὶ ἐδῶ ἀκριβῶς εἶνε στιγμή νὰ μποῦμε στὴν ἰδεολογία, στὴ μυστικὴ ἔννοια τοῦ Ἄσματος Ἄσμάτων.

Ὅτι τὸ Ἄσμα Ἄσμάτων κἄτι κρύβει πίσω ἀπ' τὸν τόσο ρεαλισμὸ ἐνὸς σαρκικοῦ ἔρωτα, εἶνε αὐτονόητο σὰν ἀξίωμα. Γιατί γεννᾶται ἡ φυσικώτατη ἀπορία: τί γυρεύει αὐτὸ τὸ τόσο παθητικὰ ἐρωτικὸ ἔργο μέσα στὴν Ἁγία Γραφή ὕστερα ἀπὸ τὸν γνωστὸ προσφυλαχτικὸ καὶ προσεχτικὸ φανατισμὸ τῶν Ἑβραίων, καί, ἀκόμα περισσότερο, ὕστερ' ἀπ' τὴν αὐστηρότατη ἠθικὴ κριτικὴ τοῦ Χριστιανισμοῦ; Μποροῦσεν ἔτσι, ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε, νὰ πολιτογραφηθῇ ὡς ἱερὸ καὶ ἅγιον βιβλίον, πού παρουσιάζει μπροστά σας ὄλος διόλου γυμνοὺς δυὸ ἐρωμένους μὲ τῆς ὥρατες καὶ ἀγαλίνωτες φυσικὰς ὁρμὰς τους, μὲ τὴν ἡδονικὴ ἀνατριχίλα ξεδιάντροπον ἐρωτικῶν διαλόγων;

Τὸ βιβλίον λοιπὸν δὲ μπορεῖ νὰ θεωρηθῇ βέβηλο, ἀλλοιωτικὰ θὰ ἦταν ἀδύνατον νὰ φορέσῃ τὴ μάσκα τοῦ ἱεροῦ ὄχι μόνον χωρὶς κανένα λόγον, ἀλλὰ μάλιστα καὶ μὲ κίνδυνον μεγάλου σκανδάλου καὶ βλάβης στὴ συνείδησι τῶν ὀπαδῶν τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ καὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ. Τὸ βιβλίον, ἀφοῦ μελετῆ-

θηκε κ' ἐξιχνιάστηκε καλὰ καὶ ἀφοῦ ληφθῆκαν ὑπ' ὄψιν ὅλα τὰ κατὰ καὶ τὰ ὑπὲρ καὶ ἀναγνωρίσθηκε γιὰ θεόπνευστο, μόνον τότε τὸ παραδεχτήκανε στὸν Κανόνα. Οἱ Ἑβραῖοι σὲ καμμιά ἐποχὴ τῆς ἱστορίας τους δὲν ἀπατηθήκανε ὅσο γιὰ τὴ γενικὴ ἔννοια τοῦ Ἄσματος Ἄσμάτων, καὶ πρὸ πάντων στὸν καιρὸ τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ Κανόνος τῶν ἡτὸ ἀδύνατον νὰ ὑποπέσουν σὲ ἕνα τέτοιο χονδροειδέστατο λάθος. Ὅποιος ἰσχυρίζεται τὸ ἐναντίον, παραγνωρίζει τὸ ἑβραϊκὸ πνεῦμα. Καὶ ἀκριβῶς ἡ γνώσι καὶ ἡ σπουδὴ τοῦ ἑβραϊκοῦ πνεύματος μᾶς φέρνει στὸ ἐξαγόμενον, πῶς, ἀφοῦ τὸ παρέλαβαν στὸν Κανόνα τους, θὰ πῆ πῶς ἐπείσθησαν ὀριστικὰ καὶ τελειωτικὰ ὅτι ἔχει ἀληθινὰ θρησκευτικὴ σημασία. Τὸ βιβλίον εἶνε θεόπνευστο, ἄρα δὲ μπορεῖ νὰ περιεχῇ ἀνηθικότητες καὶ πλάνες. Συμβολίζει λοιπὸν κἄτι ἄλλο, τὸ περιεχόμενον του δηλαδὴ εἶνε ἀλ λ η γ ο ρ ι κ ὸ. Αὐτὸ λένε ὅλας ἡ ἰουδαϊκὴς πηγὴς πού ἀντιπροσωπεύονται κυρίως ἀπὸ τὸ Ταργούμ καὶ τὸ Μιδράς, αὐτὸ ἐπαναλαμβάνουν καὶ ὅλοι οἱ χριστιανοὶ ἐρημηνεύται. Ὁ μόνος πού ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους δὲ συμφώνησε μὲ τὴν κοινὴ παράδοσι εἶνε ὁ Ἄβραάμ-ἱμπν-Ἐζρα (ιβ' αἰ.) καὶ ἀπὸ τοὺς Χριστιανούς ὁ ἐπίσκοπος Μομφουεστίας Θεόδωρος († 428). Ὁ τελευταῖος ἰσχυρίσθηκε πῶς τάχα τὸ Ἄσμα Ἄσμάτων παριστάνει τὸ γάμον τοῦ Σολομῶντα μὲ μιάν αἰγύπτια. Ἀπ' τὸ ὅτι ὅμως γι' αὐτὴ του τὴ γνώμη καταδικάστηκεν ἐπισήμως ἀπ' τὴν Ἐ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδο, βγαίνει πῶς στὴ συνείδησι τῆς Ἐκκλησίας τὸ ποῦμα εἶχε καὶ ἔχει ἱερὸ χαρακτῆρα καὶ παριστάνει συμβολικὰ κἄτι ἄλλο ἀπὸ κείνον πού φαίνεται.

Πρῶτα-πρῶτα αὐτὴ ἡ ἐπιγραφή του: «Ἄσμα Ἄσμάτων», εἰσήμεινε πῶς τὸ βιβλίον αὐτὸ ὑπερβαίνει στὴν ἱερότητα καὶ ἀξία ὅλα τὰ ἄλλα ἱερὰ ἄσματα καὶ τοὺς ἕμνους, ὅτι, ἐπομένως, τὸ περιεχόμενον του κρύβει μὴν ἀνώτερη καὶ ὑψηλότερη ἔννοια, καὶ δὲν εἶνε ἀπλῆ περιγραφή συνειθισμένου σαρκικοῦ ἔρωτα. Ἐπειτα, γιὰ νὰ παρθῇ στὸν Κανόνα ἕνα βιβλίον, ἔπρεπε ἀπὸ τὴ μιὰ νὰ ἔχη θρησκευτικὸ περιεχόμενον, κ' ἀπὸ τὴν ἄλλη νὰ ἦνε θεόπνευστο. Αὐτοὶ οἱ ὅροι βρέθησαν πῶς ἐφαρμόζονται τέλεια στὸ Ἄσμα Ἄσμάτων, ὅπως τὸ βλέπουμε ἀπ' τὰ ἐξῆς λόγια τῆς Μισνά: «Εἶπεν ὁ ραββίνος Ἀζίμας: Θεὸς νὰ φυλάξῃ! κανένας ποτὲ στὸν Ἰσραὴλ δὲν ἀμφέβαλε γιὰ τὴν κανονικότητα τοῦ Ἄσματος Ἄσμάτων, γιατί ὄλος ὁ κόσμος δὲν ἀξίζει τὴ μέρα κείνη πού δόθηκε στὸν Ἰσραὴλ· ὅλα τὰ βιβλία εἶνε ἅγια, μὰ τὸ Ἄ. Ἄ. εἶνε τὸ ἅγιον τῶν ἁγίων.» Καὶ ὁ Ὁριγένης ὅταν ἐρμήνευε τὸ πρῶτον χωρίον του «φιλησάτω με ἀπὸ φιλημάτων στόματος αὐτοῦ», ἔγραψεν «ἂν αὐτὸ δὲν εἶχε πνευματικὴ ἔννοια, δὲν θὰ ἦταν κενὸ διήγημα; Ἐὰν δὲν εἶχε μέσα του μυστηριώδη ἔννοια, δὲν θὰ ἦταν ἀνάξιο τοῦ Θεοῦ;» Ἄν ἐξακολουθοῦμε δὲ νὰ ἐπιμένουμε μόνον στὴ γραμματικὴ του ἐρμηνεία, ὅπως τῶκαμεν ὁ Μομφουεστίας Θεόδωρος—γιατί ἦταν ἀπ' τὴν Ἀντιοχικὴ Σχολὴ πού ἐπέμεινε πολὺν στο γράμμα τῆς Ἀγ. Γραφῆς—καὶ ὅπως τῶκαμεν καὶ ἄλλοι νεώτεροι (πρὸ πάντων ὁ Ἐβαλδ) καὶ μαζί τους ἕνας πού πρωτομετάφρασε τὸ Ἄσμα Ἄσμάτων στὰ «Γράμματα» (τεῦχος Στ' Ἰούλιος 1911 σελ. 182-188) καὶ ὁ κ. Φριλίγγος, πού ἀκολοῦθῃ—ὅπως εἶπα παρὰ πάνω—σὲ ὅλα τὸν Ἐβαλδ, θὰ εἶχαμε ἕνα σωρὸ ἀντιφάσεις στὴ θέσι καὶ τὶς σχέσεις τῶν κυριωτέρων προσώπων τοῦ ἔργου. Ὁ ἐρωμένος π. γ. εἶνε τσομπάνης (ἀ, 7) καὶ περιβολάρης (ἐ, 1) καὶ βασιλῆς (ἀ, 4, γ', 9); ἡ ἐρωμένη εἶνε περιβολάρισσα (ἀ, 6) καὶ τσομπάνα (ἀ, 8) καὶ βασιλοπούλα καὶ βασιλίσσα (ζ'). Ἐπειτα οἱ δυὸ τους παρουσιάζονται σὰν ἀδέρφια καὶ νεόνυφοι καὶ ἀντρόγινο (δ', 9-12, ἀ, 14-17, β'). Ἄλλοῦ ἢ Σουναμίτις φαίνεται ἀπίρθενη καὶ ἄλλοῦ παρθένα·

ἄλλοῦ βρίσκειται κοντά στον ἀγαπημένο της κι' ἄλλοῦ τὸν ἔχει χαμένο καὶ τὸν γρῦνει τὴ νύχτα μέσα σὲ σκοτεινὰ σοκόκια· ἄλλοῦ τὴ συντηχαίνει ἢ περίπολος, τὴ σταματᾷ, τὴ λαβώνει καὶ τὴν γδύνει,— κοντολογίης ἕνα σωρὸ ἀντιφάσεις, πού ὅλες ξεδουαλίνονται μὲ τὴν ἀλληγορικὴ ἔρμηνεία.

Καὶ ποιὰ εἶνε λοιπὸν ἡ ἀλληγορικὴ αὐτὴ ἔρμηνεία τοῦ Ἄσματος Ἄσμάτων; Δὲν εἶνε μιὰ, εἶνε πολλές. Κάθε ἱερό, μυστηριώδες, συμβολικὸ βιβλίον γίνεται ἀντιζέμενο ἰδιαίτερης προσπάθειας ἀπὸ τοὺς ἔρμηνευτές, τὸ δὲ Ἄσμα Ἄσμάτων κατέχει στὴν Π. Δ. ὅτι θεοὶ κατέχει στὴν Κ. Δ. ἢ Ἄποκάλυψη· ἴσως μποροῦμε νὰ πούμε, — ἀκόμα πειὸ μυστηριώδη καὶ δύσκολη. Δοθῆκανε λοιπὸν πολλὰς ἔρμηνειες ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους καὶ ἀπὸ τοὺς χριστιανούς ἔρμηνευτές. Στὴ ποιικιλία τῶν Ἰουδαϊκῶν ἔρμηνειῶν ἡ ἑβραϊκὴ παράδοσι ἔμεινε σύμφωνος σὸ ὅτι: σὸ Ἄσμα Ἄσμάτων παριστάνεται ἀλληγορικὰ ἢ ἁ γὰ π η τ οὗ Ἰε ρ ω β ἁ σ τ ὀ ν Ἰ σ ρ α ἦ λ. Πρὶν δὲ νὰ προχωρήσωμε παρακάτω, ἀπὸ τώρα πρέπει νὰ πούμε πὼς ἡ κυρία ἰδέα πού κυριαρχεῖ σὸ Ἄ. Ἄ. εἶνε τὸ α ἰ σ θ η μ α τ ἦ ς ἀ γ ἁ π η ς. Καὶ τὸ ἄρωμα αὐτῆς τῆς ἀγάπης τὸ αἰσθάνεται κανεὶς ἀπ' τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος, ἀλλὰ μὲ ποιὸ δυνατὴ ἐκφρασιτικότητα τὸ βρίσκουν στοὺς ἐξῆς στίχους:

Θές με ὡς σφραγίδα ἐπὶ τὴν καρδίαν σου,
ὡς σφραγίδα ἐπὶ τὸν βραχίονά σου·
ὅτι κ ρ α τ α ἰ ἁ ὡς θ ἄ ν α τ ο ς ἀ γ ἁ π η ς
σκληρός ὡς ἄδης ὁ ζήλος.
Περίπτερα αὐτῆς περίπτερα πρὸς φλόγες αὐτῆς·
ῥόδω πολὺ οὐ δυνήσεται σβέσαι τὴν ἀγάπην·
καὶ ποταμοὶ οὐ συγκλύσουσιν αὐτήν.
Ἐάν δῶ ἀνὴρ πάντα τὸν βίον αὐτοῦ ἐν τῇ ἀγάπῃ,
ἔξουθενώσει ἔξουθενώσουσιν αὐτόν.

Γιὰ νὰ συμβολισθῇ ἡ δύναμις μιᾶς ἀνώτερης ἀγάπης, ἀρθηκε ἡ ζωντανότερη καὶ δυνατώτερη παρομοίωσι τῆς πρὸς τὸ ἔρωτικό αἶσθημα τῆς σαρκικῆς ἐνώσεως ἀπ' αὐτὴ τὴ φύσι μὲ ὅλο τῆς τὸ γυνεὸ καὶ σπαρταριστὸ ρεαλισμό. Καὶ ὄχι χωρὶς δίκην ὁ Γουσταῖος Κάρτελες στὴν Ἱστορία τῆς Ἑβραϊκῆς φιλολογίας ἔγραψε σχετικὰ πρὸς αὐτό: «οὔτε ἡ Ἑλλάδα, οὔτε ὅλη ἡ Ἀνατολὴ μποροῦσάν ποτε νὰ παραγάγουν τέτοιο ἄσμα ἀγάπης. Ἄν ἡ ἀγάπη αὐτὴ ἐξυψώνεται ἀπάνω ἀπὸ κάθε ἄλλο παρόμοιο αἶσθημα, αὐτὸ γίνεται ἐξ αἰτίας τοῦ θανμασίου ἀρμονικοῦ συνδυασμοῦ τῆς παθητικῆς αἰσθητικότητος καὶ τῆς υπέρτατης ἠθικῆς πού ἀποτελεῖ τὸν ἀόρατο παλμὸ τοῦ σφυγμοῦ ὅλου τοῦ ἄσματος...» (τόμ. I, σελ. 78-79). Ὅλη δὲ αὐτὴ ἡ ἀγάπη ἡ ἔρωτικὴ καὶ τὸ αἶσθημα τῆς ωραιότητος καὶ ἡ ἡδονὴ πού πηγάζουν ἀπὸ τὴ χαρὰ τῆς ζωῆς τελειοποιήθηκαν καὶ ἐξαγιασθήκανε μέσα σὸ θρησκευτικὸ αἶσθημα καὶ τὴν εὐλάβεια πρὸς τὸν Ἰερωβᾶ. Αὐτὴ ἡ ἱερὴ φλόγα τῆς θεϊκῆς ἀγάπης πού ἐξαγιάζει μὲ τὸ οὐράνιο φτερούγισμά της γάθε γηϊνὴ ἀγάπη, ἐξυψώνει τὸ «γαμήλιο ἄσμα» τοῦ Ἄσματος Ἄσμάτων σὲ βαθμὸ ὑψηλοῦ θρησκευτικοῦ ἔργου, καὶ κάνει τὸ βιβλίον ἔργο ἀνώτερης ἐμπνευσης. Ὅτι παρουσιάζεται ὡς ἄσμενο καὶ «ἀπρεπές» μέσα σὸ ἄσμα, αὐτὸ ὑπάρχει μέσα στὴν ἔρμηνεία πού θὰ δώσωμ κανένας σὸ κείμενο, καὶ ὄχι μέσα σ' αὐτὸ τὸ κείμενο. Κανένας δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ καταλογίσῃ σὸ συγγραφέα ὅτι προέχεται ἀποκλειστικὰ ἀπὸ τὴ φαντασία ὁποιοῦδήποτε ἐξηγητοῦ.

Σ τὴ χριστιανικὴ φιλολογία οἱ Πατέρες δὲν πολεμήσανε τὴν Ἰουδαϊκὴ ἔρμηνεία τοῦ Ἄ. Ἄ. Πολλοὶ μάλιστα τὴν παραδέχτηκαν. Πολλοὶ παραδέχτηκαν

καὶ μὲν ἄλλη Ἰουδαϊκὴ ἔρμηνεία ὅτι τὸ Ἄ. Ἄ. παριστάνει ἀλληγορικὰ στίς μεγαλειότητες τῆς γραμμῆς τῆς κυριώτερας καταστάσεως τῆς θρησκευτικῆς ἱστορίας τοῦ Ἰσραὴλ, ἀπὸ τὴν πρώτη τοῦ Ἰερωβᾶ συμφωνία μὲ τὸν ἑβραϊκὸ λαὸ στὸν καιρὸ τῆς Ἐξόδου ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο, ὡς τὴν μεσσιανικὴ ἐποχὴ (Αὐγουστίνος). Ἄλλοι Πατέρες παραδέχτηκανε πὼς ἡ νύμφη συμβολίζει τὴν «εὐσεβῆ ψυχὴν» (Ὁριγένης, Μ. Βασίλειος, Γρηγόριος Νύσσης), ἄλλοι τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἄλλοι τὴν Παναγία (Ἀμβρόσιος Μεδιολάνων). Τὴν τελευταία ἔρμηνεία πολλὰς φορὲς ἐκφράζει ἡ Λατινικὴ Ἐκκλησία σὲ λειτουργικὰ τυπικὰ τῆς, στίς θεομητορικῆς δ' ἐφορτῆς ἔχει καθορίσει καὶ ἀναγνώσματα ἀπὸ τὸ Ἄ. Ἄσμάτων. Στὴν Κοίμησι π. χ. τῆς Θεοτόκου ἀναγινώσκεται τὸ ἁ κεφάλαιό του. Στὴν Ὁρθόδοξῃ λειτουργίᾳ δὲ διαβάζεται τὸ Ἄ. Ἄ., γιὰ τὸ χαρακτηρισμὸ ὁμοῦ τῆς Παναγίας πολλὰς φράσεις εἶνε παρμένες σὲ λειτουργικὰ καὶ ἀσματολογικὰ τῆς βιβλίου ἀπ' τὸ Ἄ. Ἄσμάτων. Ἀπὸ τοὺς νεωτέρους ὁ Bossuet παραδέχτηκε δύο ἔννοιες μαζί, δηλαδὴ τὴ νατουραλιστικὴ (γραμματικὴ), καὶ τὴ πνευματικὴ· τὴν πρώτη ἀναφέρει σὸ γάμο τοῦ Σολομώντα, τὴ δεύτερη στὴν εἰκονικὴ παράστασι τῆς ἐνωσεως τοῦ Χριστοῦ μὲ τὴν Ἐκκλησίαν. Αὐτὴ ἡ ἔρμηνεία παρουσιάστηκε ὡς «τυπικὴ» καὶ «μέση» γιὰ νὰ συμβιβασθῇ τὰ δύο ἄκρα τοῦ ἀπολύτου πραγματισμοῦ καὶ τοῦ ἄκρατον ἀλληγορισμοῦ, τὴν ἀσπασθήκανε δὲ ὁ Οὐγὼ Γρότιος καὶ πρὸ πάντων ὁ Χόφμαν, ὁ Δέλτις καὶ ἀπὸ τοὺς Ρώσους ὁ Κοσσόβιτς. Ὅλοι αὐτοὶ φρονοῦν, πὼς σὸ Ἄ. Ἄ. ὁ παριστανόμενος ἔρωτας ἔχει πραγματικὴ βάσι σὲ ὠρισμένο γεγονός ἀπ' τὴν ἱστορία τοῦ Σολομώντα, ἢ παραστάσεως ὁμοῦ τῆς ἀγάπης αὐτῆς μοναχῆ τῆς κανένα σκοπὸ δὲν ἔχει, ἀλλὰ χρησιμεύει ὡς τύπος τῆς ἀνώτερης πνευματικῆς ἀγάπης πού ὑπάρχει στίς σχέσεις μεταξὺ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀνθρώπων. Αὐτὴ ὁμοῦ ἡ μικτὴ ἔρμηνευτικὴ μέθοδος θεωρήθηκε πλανημένη, γιατί, ὅπως ἀπέδειξε ὁ Giemann, μήτε ἡ παράδοσι, μήτε ἡ Ἄγ. Γραφὴ μᾶς δίνουν κανένα ἐνδόσμο γιὰ νὰ θεωρηθῇ ὁ γάμος τοῦ Σολομώντα τύπος τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν, ἀπὸ ἀπὸ ποθενά δὲν εἶνε γνωστὰ τὰ πραγματικὰ αἰσθηματα τοῦ Σολομώντα κατὰ τὴ στιγμὴ τοῦ γάμου του.

Σ τὴν Ὁρθόδοξῃ Ἐκκλησίᾳ ἡ παραδεχμένη ἔρμηνεία εἶνε, ὅτι ἡ σχέση τοῦ νημφίου καὶ τῆς νύμφης μέσα σὸ Ἄ. Ἄ. συμβολίζει τὸν μυστηριώδη σύνδεσμο τῆς χάριτος πού ὑπάρχει μεταξὺ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς ἀνθρωπότητος, δηλαδὴ τῆς Ἐκκλησίας. Κατὰ τὴν ἀντίληψιν τῆς Ὁρθοδ. Ἐκκλησίας τὸ Ἄσμα Ἄσμάτων εἶνε ἡ μεγαλιότερη καὶ ὑψηλότερη ἀπὸ ὅλες τῆς ἄλλες προφητείας γιὰ τὸν Μεσσία· εἶνε μάλιστα καὶ ἀνώτερο ἀπὸ προφητεία, γιατί χαρακτηρίζεται ὡς ἱστορικὴ ἀπεικόνισι τοῦ ἐνσαρκωθέντος Χριστοῦ, πού τελείωσε τὸ ἔργο τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ Μ. Ἀθανάσιος λέγει: «Τὸ πᾶν σὸ Ἄσμα Ἄσμάτων ἀπ' τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος γράφτηκε μὲ μυστηριώδη ἀλληγορία, ἡ ἔννοια δὲ τῶν δογμάτων πού περιλαμβάνει, περιέχεται ὄχι σὸ γράμμα, ἀλλὰ κάτω ἀπὸ τὸ γράμμα. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ βιβλίον αὐτὸ μποροῦν νὰ τὸ διαβάξουν μόνο οἱ φρόνιμοι. Κι' αὐτοὶ ὁμοῦ ὅταν τὸ διαβάξουν πρέπει νάχουν πάντα σὸ νοῦ τους τὴ μεταφορὰ καὶ ἀλληγορία, γιὰ νὰ μὴ καταλήθῃ τὸ περιεχόμενο νὰ χοροιδεῖται ἀπὸ τὴν ἀμάθεια καὶ ἀνεπιστημοσύνη... Ὅλες ἡ προφητείες τῆς Π. Διαθήκης προφητεύουν τὴν ἐμφάνισι τοῦ Λόγου μὲ σώζα μεταξὺ μας, καὶ εἶνε ἄσματα· τὸ Ἄσμα Ἄσμάτων ὁμοῦ σὴν νὰ μὴ προφητεύῃ πλέον καὶ νὰ μὴ προλέγῃ, μόνο δ ε ἰ γ ν ε ἰ ἐκέεινον, γιὰ τὸν ὄπριον προείπαν οἱ ἄλλοι, σὴν νὰ ἦλθε πλέον καὶ ἔλαβεν ἀνθρώπινη σάρκα... Καὶ ἐνὶ στίς ἄλλες γραφῆς περιέχονται καὶ ἄλλα κοντὰ στὴ διδασκαλία γιὰ τὸ

Λόγο τοῦ Θεοῦ, καὶ βρίσκονται μέσα καὶ ἐκφράσεις θυμοῦ καὶ φοβέρες καὶ ἄλλα τέτοια, τὸ "Α. "Α., ἐπειδὴ ψάλλει μόνον τὸν ἐρχομὸ τοῦ Λόγου, λέγει μόνον τὰ εὐχάριστα, ἐκφράζει τὴ χαρὰ καὶ τὴ φαιδρότητα, γιατί ὅταν ὁ νυμφίος εἶνε παρών, ὅλοι πρέπει νὰ χαίρουνται καὶ κανεὶς δὲν πρέπει νὰ κλαίη...»

Ἐστὸ "Α. "Α. λοιπὸν παριστάνεται ὁ δεσμός ὁ στενὸς καὶ δυνατὸς τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν. Ἡ ἀγάπη αὐτὴ εἶνε δυνατὴ σάν τὸ θάνατο·

κραταὰ ὡς θάνατος ἀγάπη.

Τέτοια ἐκφραστικὴ παρομοίωσι σὲ καμμιά φιλολογία δὲν βρίσκεται.

Ποιὰ εἶνε ἡ ποιὸ σωστὴ ἐρμηνεία ἀπὸ ὅλες αὐτέσ; "Ε, αὐτὸ σ' ὄλο τὸ ζήτημα τοῦ Ἄσματος Ἄσμάτων δὲν εἶνε τὸ σπουδαιότερο σημεῖο. Τὸ σπουδαῖο εἶνε τοῦτο: ὅτι τὸ "Α. "Α. δὲ βρέθηκε ἔτσι στὰ κολουροῦ μέσα στὸν Κανόνα

¹ Ἐνα ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα βιβλία ποὺ γράφθηκε γιὰ τὸ Ἄσμα Ἄσμάτων, εἶνε τοῦ ὀρθοδόξου Ρώσου Θεολόγου καθηγητοῦ Α. Α. Ὁ λ ε σ ν ἰ τ σ κ η μὲ τὴν ἐπιγραφή «Τὸ βιβλίον τοῦ Ἄσματος Ἄσμάτων καὶ οἱ νεώτεροί του κριτικοί» (Κίεβο 1882, σελίδες 387). Ἡ μονογραφία αὐτὴ ἔκανε κρότο τὸν καιρὸ ποὺ δημοσιεύτηκε ὄχι μόνον στὴ Ρωσία, ἀλλὰ καὶ στοὺς διεθνέσ θεολογικοὺς κύκλους, καὶ σήμερα δ' ἀκόμη θεωρεῖται ἕνα ἀπ' τὰ σπουδαιότερα ποὺ γραφτήκανε γι' αὐτὸ τὸ ζήτημα, ἂν ὄχι τὸ σοβαρότερο καὶ εὐσυνειδητότερο ἀπ' ὅλα. Ἐστὸ βιβλίον τοῦ αὐτοῦ ὁ σ. μὲ μεγάλη λεπτομέρεια ἐξετάσε τὸν κανονικὸ χαρακτήρα καὶ τὶς διαφορὲς ἐρμηνείεσ τοῦ Ἄσματος Ἄσμάτων στὸν ἰουδαϊσμὸ καὶ τὸν χριστιανισμὸ, παρέβαλε τὰ σπουδαιότερα ἀρχαῖα κείμενα ἐβραϊκά καὶ ἑλληνικά, ἐρεῦνησε καὶ ἀνέκρινε μὲ μεγάλη κριτικὴ ὀξύνοια καὶ πολυμάθεια ὅλεσ τὶς θεωρίεσ τὶς ἐρμηνευτικέσ, καὶ στὸ τέλος ἔδωκε μιὰ δικὴ του ἐρμηνεία ποὺ θεωρήθηκε ἡ ποιὸ πρωτότυπη καὶ ποιὸ ἐξυπνη ἀπὸ ὅλεσ. Ὁ Ὁλεσνίτσκη ὕστερα ἀπὸ πολὺ προσεκτικὴ ἐργασία σταμάτησε σ' ἐκεῖνα τὰ μέρη τοῦ "Α. "Α., ὅπου περιγράφεται ἡ νύμφη (δ', 1—5. ε', 4—7. ζ' 2—6) καὶ παρατήρησε τὶς ἐξῆσ ιδιότητεσ τοῦ κειμένου:

α) τὴ μεγάλη ἀνατομικὴ λεπτομέρεια στὴν ἀπαρίθμησι τοῦ καθενὸς μέλους τοῦ σώματος (στόμα, οὐρανίσκος, γλώσσα, πόδια, πλευρέσ, ἀφαλὸς κτλ.)
β) τὴν ἄφθογη καὶ ἀποκλειστικὴ χρῆσι, στὴν περιγραφὴ τῶν μελῶν τοῦ σώματος τῆσ, διαφόρων γραμμῶν καὶ χαρακτήρων ἀπὸ τὶς εἰκόνεσ τῆσ φύσῆσ π. χ.:

Ὁφθαλμοὶ σου περιστεραὶ.

Ὁδόντεσ σου ὡσ ἀγέλαὶ τῶν κεκαρμένων,

αἱ ἀνέβησαν ἀπὸ τοῦ λουτροῦ,

αἱ πᾶσαι διδυμεύουσαι,

καὶ ἀτεκνοῦσα οὐκ ἔστιν ἐν αὐταῖσ.

Ὡσ πύργωσ Δαυὶδ τράχηλόσ σου

κτλ. κτλ.

Ἐπειδὴ λέγει ὁ σ. — στὸ "Α. Α. σάν νὰ φιλονεικοῦν μεταξὺ τουσ ἡ καθαρὰ ἀνθρώπινη εἰκόνα τῆσ νύμφῆσ καὶ ἡ εἰκόνησ τῆσ φύσῆσ, καὶ ἐπειδὴ σ' αὐτὴ τὴ φιλονεικία νικοῦν ἡ τελευταῖεσ στὴ δύναμη καὶ στὴν ἀριότητα, γιατί, τὸ πρῶτο βῆμα γιὰ νὰ λυθῇ τὸ πρόβλημα τοῦ βιβλίου αὐτοῦ εἶνε νὰ μεταφερθῇ τὸ κ ε ν τ ρ ο τοῦ β ἰ ἄ ρ ο υ σ, ἡ προσοχὴ μασ δηλαδὴ, ἀπ' τὴν εἰκόνα καὶ περιγραφὴ τῆσ νύμφῆσ — ὅπωσ γίνονταν ὡσ τώρα — στὴ π ε ρ ι γ ρ α φ ἡ τ ῆ σ φύσῆσ. Αὐτὴ ἡ σύγκρισι τῶν εἰκόνων τῆσ φύσῆσ μὲ τὴν ἀνθρώπινη μορφή

τῆσ Ἄγ. Γραφῆσ· ἔχει κάποιο λόγο, καὶ ὁ λόγωσ αὐτὸς εἶνε ὅτι τὸ παραδέχτηκαν ὡσ ἱερὸ βιβλίον, καὶ μάλιστα ὡσ ἱερότερο ἀπὸ πολλὰ ἄλλα. Γιὰ νὰ τὸ παραδεχτοῦνε δὲ ὡσ τέτοιο, θὰ πῆ πῶσ τὸ περιεχόμενό του ὄχι μόνον δὲν εἶνε ἀχρεῖο, ἀλλὰ καὶ σημαίνει κάτι ὑψηλό καὶ ἅγιο καὶ δὲν ἐξηγεῖται κατὰ γράμμα καὶ ρεαλιστικά. Εἶνε λοιπὸν ἀλληγορικὸ. Αὐτὴ εἶνε ἡ βῆσι, αὐτὸ εἶνε τὸ π ρ ο τ ε ὕ ο ν ζήτημα. Ὅσο δὲ γιὰ τὴν ἐρμηνεία, ἡ Ἐκκλησία δὲν ἔδωκε καμμιά γιὰ ὑ πο χ ρ ο τ ι κ ῆ. Ὁ καθένας ἂς ὀδηγηθῇ ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆσ παράδοσι καὶ ἀπὸ τὸν χαρακτήρα τοῦ βιβλίου.

Αὐτὸ ἴσα-ἴσα δὲν ἔκανε καὶ ὁ κ. Φουλίγγωσ καὶ γι' αὐτὸ ἔπεσεν ἔξω.

Ὅσο γιὰ τὴν μετάφρασί του, — γι' ἄλλη φορὰ.

ΛΕΞΕΝΑΡΕΙΑ, 1913

ΓΩΓΩΣ ΑΓΙΑΣΣΟΣ

στὸ στόμα τοῦ βιβλικοῦ ποιητῆ εἶνε εὐκολονόγη. Σύμφωνα μὲ μιὰ ἰδιαίτερη ποιητικὴ θεωρία τῶν ἀρχαίων Ἑβραίων, ἡ γῆ, σάν μητέρα καὶ τροφὸσ τοῦ καθενὸσ ποὺ ἀπάνω τῆσ ἔχει ζωὴ, παρουσιάζεται ὡσ ἀρχὴ θηλική· ἡ διαφορὲσ δὲ χώρεσ καὶ τὰ κράτη ὀνομάζονται σὲ διάφορα μέρη τῆσ Ἄγ. Γραφῆσ θυγατέρεσ τῆσ, πρὸ πάντων ὅταν γίνεται λόγωσ γιὰ τὴ «Γῆ τῆσ ἐπαγγελίασ». Ἐτσι λοιπὸν, ἂν τὸ "Α. "Α. εἶνε ἀφιερωμένο στὴν περιγραφὴ τῆσ φύσῆσ, πειὸ εὐνόητο εἶνε νὰ φέρῃ στὴν περιγραφὴ αὐτὴ ἡ ἀνθρώπινη εἰκόνα μιᾶσ παρθένασ ἑβραιοπούλασ, παρὰ τὸ ἀντίθετο. Ὑστερ' ἀπὸ λεπτομερῆ καὶ ἐξυπνη ἀνάλυσι τῆσ θέσῆσ αὐτῆσ ὁ σ. καταντᾷ στὸ ἐξῆσ συμπέρασμα: ὅτι ὁ συγγραφέασ τοῦ Ἄσματος ἔχει σκοπὸ κυρίωσ νὰ παραστήσῃ, νὰ ζωγραφίσῃ, τὴ ν Π α λ α ι σ τ ἰ ν η (κατὰ παρόμοιο τρόπο ἡ Παλ. περιγράφεται καὶ στὸ Δευτερονόμιό ε', 10—11. η'. 7—10. ιά, 9—12 καὶ στοὺσ προφητέσ). Ὁ γαμπρὸσ δὲ («νυμφίωσ») — ὅπωσ περιγράφεται στὸ ε', 10—16 — ἀνήκει στὴν ὀρατὴ φύσῃ, ἡ παρουσιάζεται μέσα στὰ φαινόμενά τῆσ. Ἐνῶ δὲ ἡ εἰκόνησ καὶ ἡ γραμμὲσ ποὺ παριστάνουν τὴ νύμφη βαραίνουν στὴν κατοίτερα γῆνη φύσῃ, ὅσα χαρακτηριστικὰ ζωγραφίζουσι τὸ νυμφίον, μολονότι ἀγγίζουσι τὴ γῆ, ἀνῆκουσι ὅπωσ στὸν ἀνώτερο κόσμω τοῦ φωτόσ. Καὶ ὅσο περισσότερο ἐμβαθύνουμε σὲ τὶς γεμάτεσ ἀπὸ φῶσ εἰκόνεσ αὐτέσ, ὅσο περισσότερο ἡ ἀνθρώπινη εἰκόνα τοῦ νυμφίου θαμιπώνει καὶ στὸ τέλος μεταβάλλεται σὲ κατάφονη εἰκόνα τοῦ ἡ λ ι ο υ. Ὅπωσ δὲ ἡ φύσισ τῆσ Παλαιστίνῆσ, ἔτσι καὶ ἡ νύμφη τοῦ "Α. "Α. τείνει στὸν παλαιστίνω τῆσ ἡλιο. Ἐπειδὴ δὲ ἡ νύμφη δὲν εἶνε μόνον ἡ γῆ τῆσ Παλαιστίνῆσ, ἀλλὰ καὶ ὁ ἑβραϊκὸσ λαὸσ ποὺ τὴν κατοικεῖ, ἔτσι καὶ ὁ νυμφίωσ δὲν εἶνε μόνον ἡ εδεργεντικὴ γιὰ τὴ γῆ φυσικὴ δύναμη τοῦ ἡλιο, ἀλλὰ καὶ ἡ δύναμη ἡ πολιτικὴ, ὁ βασιληᾶσ, ποὺ στὸν προφήτη Ἰερεμία (ιέ. 9) ὀνομάζεται ποιητικὰ ἡλιοσ, καὶ, μερικώτερο, ὁ βασιληᾶσ Σολομώντασ, Ἄλλ' ἡ ἀνώτερη εδεργεντικὴ γιὰ τὴν Παλαιστίνη καὶ γιὰ τὸν Ἰσραὴλ δύνάμη ἦταν ἡ δύναμη ἡ θεία, ποὺ τῆσ χροστοῦσαν τὸ εἶναι τουσ καὶ τοῦ ἡλιο ἡ δύναμη καὶ ἡ πολιτικὴ, τοῦ βασιληᾶ. Ὁ ὑψωμένοσ ἀπάνω ἀπ' τὴ γῆ στὸν ἡλιο καὶ στὴν οὐράνια γαλανάδα βασιληᾶσ Σολομώντασ, σάν εδεργεντικὴ δύναμη τῆσ χώρασ, προκαλοῦσε στὴν ἰδέα τοῦ ποιητῆ τὸν δοξασμένο Μεσσία, ποὺ ἦταν γιὰ ν' ἄρθῃ στὰ σύννεφα τῆσ δόξασ καὶ νὰ συμπληρῶσῃ τὶς ὑπερκόσμιεσ εδεργενσιέσ στὸ λαὸ.

Ἡ θεωρία αὐτὴ, ὅλωσ διόλου πρωτότυπη, βέβαια δὲ μπορεῖ νὰ μὴ ἔχη τὶς ἀτελείεσ τῆσ, ἐκτιμήθηκε ὅπωσ παρὰ πολὺ ἀπ' τουσ ἐπιστήμονασ γιὰ τὴν βασιζέται σὲ μιὰ βαθεῖα γνώση τῆσ ἀνατολίτικῆσ ἑβραϊκῆσ κοσμοθεωρίασ καὶ τῆσ Ἄγ. Γραφῆσ, καὶ μπορεῖ νὰ σημειώσῃ τὴ διεύθυνσι ποὺ πρέπει ν' ἀκαλουθήσῃ ἡ ἐρμηνεία τοῦ Ἄσματος Ἄσμάτων.

LORENZO VIANI

Ὅταν σκέπτομαι τὴν ἀνήσυχη φυσιογνωμία τοῦ Viani — τοῦ τέκνου αὐτοῦ τῆς φαρμάκης πόλεως Viareggio — νοιώω δυὸ αἰσθήματα νὰ ἀλληλομάχωνται μέσα μου : θαυμασμό καὶ οἶκτο.

Καὶ τοῦτο, διότι μοῦ εἶναι ἀδύνατο νὰ ἀναπολήσω τὸν Viani μόνο, εἴτε τὸ ἔργο του χωριστά. Μὲ ἐμβάλουν σὲ τόση ταραχὴ, τόσο ἡ τέχνη, ὅσο καὶ τὸ ἄτομο τὸ ἴδιο τοῦ καλλιτέχνη, ὥστε κάθε φορὰ εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ διορθώνω τὴν καταθλιπτικὴν ἐντύπωσι ποῦ μοῦ δίνει ἡ ἀνάμνησις τοῦ ἐνός διὰ τῆς ἀναμνήσεως τοῦ ἄλλου.

Βεβαίως ὁ Viani, ποῦ εἶναι πῶς πολὺ ἀπὸ κάθε ἄλλον ἄνθρωπο ὑπερήφανος θὰ ἀπεδέχτο μὲ τὴν μεγαλειότερη περιφρόνησι τόσο τὰς ἐκφράσεις τοῦ οἴκτου — ὅσο καὶ τοῦ θαυμασμοῦ — εἰς τὰς ὁποίας θὰ διέκρινε ἔστω καὶ τὸ παραμικρὸ ἴχνος ὑποβολῆς, εἴτε ἀδυναμίας. Ἀλλὰ ὑπάρχει ἕνας οἶκτος ἀνώτερης ἰσχύος, ποῦ προέρχεται ἀπὸ τὴν παρατήρησι τῆς πραγματικότητος, εἴτε ἀμέσως, εἴτε διὰ μέσου μιᾶς τέχνης ἐντελῶς διασθητικῆς, ὅπως εἶναι ἡ τέχνη τοῦ Viani.

Ἐὰν εἶναι θλιβερόν δι' ἕνα καλλιτέχνην ν' ἀποδίδῃ τὸ λυπηρὸ μέρος τῆς ζωῆς, τρομερόν εἶναι ὅταν ἀποδίδῃ τὸ τραγικὸ μέρος αὐτῆς καὶ κατὰ τὸ μαρτυρικὸ τέλος ὅταν σκόβῃ μὲ τὰ μάτια ἑξαίτια ἐπάνω ἀπὸ τὴν ζωὴν ποῦ περνᾷ, καὶ δὲν σταματᾷ μὲ τὸ πινέλλο του, ἀπὸ τὴν ζωὴν αὐτὴν ποῦ φεύγει, παρὰ μόνον τὸ φρικαλέον τῆς μέριμνας. Μία προσπάθεια ἡ ὁποία φαίνεται δύσκολη ὅσον καὶ ἂν σκεφθῆ κανεὶς ἀδύνατος, καὶ γὰρ τὴν ὁποία ἐχρειάζετο μόνον ἕνας Viani.

Καὶ ὁ θαυμασμός καθὼς καὶ ὁ οἶκτος γεννιέται διὰ τὸν ἀρτίστ, διότι ὄχι μόνον κατόρθωσε νὰ δῇ πῶς βαθύ ἀπὸ ἄλλους καὶ ν' ἀποδόσῃ πιστότερα τὴν ζωὴν, ἀλλὰ καὶ διότι, μιὰ καὶ κατόρθωσε νὰ τὴν δῇ, δὲν ἔπεσε. Ὑπάρχουν ὄψεις ποῦ θανατώνουν. Ὁ Viani εἶναι νικητὴς τῆς ζωῆς, διότι — αὐτὸς ὁ πτωχός, αὐτὸ τὸ ἀφελές γέννημα τῆς φύσεως — ἠθέλησε νὰ δῇ, καὶ ἀφοῦ εἶδε ἐστάθηκε στὰ πόδια του.

Ἄλλ' ἔμεινε ἕνας πληγωμένος τῆς ζωῆς, καὶ συνεπῶς τὸ ἔργον του εἶναι τὸ ἔργον ἐνός πληγωμένου — ὄχι ἐνός παθολογικοῦ ὁμοῦ (ὁ Viani εἶναι αὐτὴ ἡ ὑγεία, ἡ ἀνώτερη ὑγεία μάλιστα). Πιθανόν, γὰρ ὅσοι δὲν θελήσουν νὰ δοῦν στὸ ζωογράφο παρὰ τὸν πληγωμένο τῆς ζωῆς, νὰ τοὺς φανῇ ὅτι ὁ Viani δὲν ἔκαμε τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ καταδικάσῃ τὸν ἑαυτό του μὲ τὸ ἔργον του, παρὰ νὰ ὑπογράψῃ μὲ τὸ πινέλλο του τὴν ἴδια καταδίκη του. Ἀλλ' ἂς ὁμολογήσῃ τότε, ὅτι τὸ ἔργον αὐτὸ εἶναι καὶ ἡ καταδίκη μιᾶς ὁλόκλη-

ρης ἐποχῆς καὶ ἴσως τῆς ἀηδοῦς αὐτῆς ἀνθρωπότητος μὲ ὁλόκληρο τὸ οἰκοδόμημα ποῦ ἔκτισε.

Ὁ Viani ἔρχεται ὡς καταστροφεὺς, τὸ πνεῦμα του εἶναι τὸ πνεῦμα τῆς καταστροφῆς.

Ἄλλ' εἶναι καὶ ὁ διαπιστωτὴς τῆς ζωῆς. Καὶ πῶς θὰ ἦτο δυνατόν νὰ μὴ εἶναι αὐτὸς ποῦ περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον ἔδειξε τὴν κίνησι τῆς ζωῆς ; Ὅποιος ἰδεὶ τὴν κίνησι δὲν ἔμπορεῖ νὰ τὴν ἀρνηθῆ, ὅποιος ἔζησε δὲν ἀρνεῖται τὴν ζωὴν, ἀλλὰ τὴν διαπιστώνει, ἀδιάφορον δὲ εἰάν ὁ τρόπος τῆς διαπιστώσεώς του εἴναι ἡρεμὸς ἢ ταραχώδης. Καὶ ὁ Viani δὲν μισεῖ παρὰ ἐκεῖνο ποῦ δὲν κινεῖται. Οἱ ἀληταί, οἱ vagabonti εἶναι αἱ φυσιογνωμίαι εἰς τὰς ὁποίας ἐπανερχεται ἀεννάως ὁ Viani. Εἶναι γὰρ αὐτὸν τὰ ὄντα τὰ ὁποία ἐξελιώνουν, ἐπαναφέρουν τὴν ἰσορροπία σὰν νὰ ποῦμε, σ' ἕνα κόσμον ὅπου ὁ νοητὸς ἀσπὸς — ὁ ἄνθρωπος ποῦ ἀγαπᾷ νὰ κἀθεται ἢ νὰ δρᾷ ἐξωτερικῶς — βασιλεύει. Καὶ βεβαίως κάθε ἄλλο εἶναι οἱ vagaronti τοῦ Viani ἀπὸ ἄνθρώπους οἱ ὁποῖοι ἀρνήθηκαν τὴν ζωὴν μέσα των, ἢ ἀπὸ ἀρρώστους. Εἶναι ἴσως ἀκρωτηριασμένοι δὲν εἶναι ὁμοῦ ἀσθενεῖς ! Ἔχουν ψυχὴν. Εἶναι ἀπὸ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι διὰ νὰ ὁμολογήσῃ με τὸν ποιητὴ :

Ferment le poing plutôt que de tendre la main.

L'arte è un' armonia di errori. Ἡ τέχνη εἶναι μία ἀρμονία ἀπὸ λάθη. Τέτοια κατεῦθνοι δίνει στὴν τέχνην τοῦ Viani καὶ ἔτσι τὴν ὀρίζει. Εὐνόητον δέ. Διότι τί ἄλλο εἶναι ἡ τέχνη τοῦ Viani παρὰ μία ἄποψις τῆς ζωῆς ; Καὶ τί ἄλλο εἶναι ἡ ζωὴ, παρὰ μιὰ τέτοια ἀρμονία ;

« Δὲν σοῦ φαίνεται πῶς εἶμαστε ἐμεῖς ποῦ κάνουμε τὴν ζωὴν νὰ εἶναι τραγική », μοῦ εἶπε κάποτε ὁ Viani μὲ μιὰν ἡρεμὴ γλυκιά φωνὴ ποῦ μοῦ ἔκανε μεγάλη ἐντύπωσι. Καὶ ὡς μιὰ ἠχὸ εἰς τοὺς λόγους του μοῦ ἤλθαν στὴ μνήμη μου τὰ παραγγέλματα δυὸ ἐπικουρεῖων. Τοῦ ΟΡΑΤΙΟΥ :

Quid aeternis minorem
Consiliis animam fatigas ?
Cur non sub alta vel platano vel hac
Pinu jacentes sic temere
Potamus ?

Καὶ τοῦ LORENZO IL MAGNIFICO :

Quanto è bella giovinezza,
Cha si fugge tuttavia ;
Chi vuol esser lieto, sia :
Di doman non c'è certezza.

Ὁχι Viani ! Ἐχρειάσθηκε δὲ γὰρ νὰ ἐκφέρῃς αὐτὴ τὴ βλασφημία νὰ εὐφρεθῆς ὑπὸ τὴν σιγμαιῖαν ἐπίρροιαν μιᾶς ὥραιας ἡλιακῆς δόσεως, τὴν ὁποῖαν, νεοφερμένος στὸ Παρίσι, ἔβλεπε διὰ μέσου τῶν δεινροστομιῶν τοῦ Λουξεμβούργου, ἐνῶ συγχρόνως ἔβλεπε τὸν ὄχλον ἀμέριμνο νὰ χύνεται στὰ boulevards καὶ τοὺς δρόμους τοῦ Καρτιέ Λατέν, πρὸς ἀναξίτησιν τῆς ἡδονῆς.

Τὴ στιγμὴ ὅπου ἔλεγες τοὺς λόγους αὐτοὺς, ἔβλεπε τὸν κόσμον ὄχι ὡς ἀρτίστιας μὲ τὴν διαίσθησί σου, ἀλλὰ διὰ μέσου τοῦ πρίσματος τῆς φαντασίας σου καὶ τῶν illusions σου. Ἡ ζωὴ εἶναι πράγματι τραγική, ὁ Viani καὶ εἶναι ὁ Shopenhauer ποῦ ἔχει δίκιο. « Κάθε ζωὴ εἶναι πόνος ». « Ἡ ὄψις τῶν πραγμάτων εἶναι ὥραία, ἡ οὐσία αὐτῶν εἶναι τρομερή. »

Ἀδιάφορον, εἰάν αὐτὸ τὸ τραγικὸν τῆς ζωῆς δὲν τὸ βλέπουν ἐξ ἴσου ὅλοι.

Ἀπατείται πρὸς τοῦτο τὸ μάτι τῆς ψυχῆς ἐνὸς ἀρτίστ, τὸ μάτι ἐνὸς Viani. Εἶσαι ἕνας ἀπὸ τοὺς προνομιούχους τῆς ζωῆς: Ἄλλα καὶ γρήγορα ἐτιμωρήθη-
κες γιὰ τὴν τόλμη σου αὐτήν. Νά, γιατί πονεῖς περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄλ-
λους ἀνθρώπους. Εἶναι ἡ μεγαλύτερη ἡδονὴ νὰ δῆ κανεὶς βαθυὰ τὴ ζωὴ, ἀλλ'
αὐτὸ εἶναι συγχρόνως ὁ μεγαλύτερος πόνος πού ἔμπορεῖ νὰ αἰσθανθῇ ἡ ψυχὴ.

e non mettete inciampi per la via
ove sapete che ci passa il cieco.

ΕΡΓΟ VIANI ΕΜΠΝΕΥΣΜΕΝΟ ΑΠΟ ΤΗ ΣΙΩΝ ΤΟΥ ENRICO PEA

Καὶ ὁ πόνος σου εἶναι τόσο μεγάλος, ὥστε ἀναγκαστικῶς γεννιέται
μέσα σου—ὅταν λησμονεῖς τὸν ἑαυτό σου— ἡ τάσις πρὸς μίαν εὐτυχίαν, τὴν
ὁποίαν θὰ περιφρονήσῃς καὶ θὰ ἔφτιες ἐάν τὴν εἶχες.

Ὁ Viani εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς μεγάλους ἐργάτας τῆς τέχνης ὅλων τῶν
ἐποχῶν—ἕνας ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς κ ο λ ο σ σ ο ὺ ς ὅπως τοὺς ὀνομάζει—καὶ
τοὺς ὁλοῖους βλέπει μὲ μεγάλο σέβας κατ' ἀντίθεσιν μὲ πολλοὺς ἐπιπολαίους
χρτικoὺς εἶτε φιλοδόξους καλλιτέχνας τῆς ἐποχῆς μας. «Δὲν καταστρέφουν-
ται, λέγει, τέτοιοι κολοσσοί.»

Καὶ ἡ δόξα τοῦ Viani θὰ μείνῃ ἀθάνατη.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΡΙΣΙΜΙΖΑΚΗΣ

ΜΟΥΣΙΚΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ

ΠΑΛΑΜΑ-ΚΑΛΟΜΟΙΡΗ : ΙΑΜΒΟΙ ΚΑΙ ΑΝΑΠΑΙΣΤΟΙ

Ἡ πολεμικὴ αὐτὴ χρονιά δὲν ἐπῆγε ὀλότελα χαμένη γιὰ τὴν τέχνη. Λίγη
μὰ ὄχι καὶ ἀσήμαντη ἢ φιλολογικὴ παραγωγή τῆ στιγμῆ πού βγήκε βιβλίο
σάν τὴν «Πολιτεία καὶ Μοναξιά» τοῦ Παλαμῆ. Στὴ μουσικὴ πλουσιότερη
ἴσως ἀπὸ πολλὰς ἄλλες χρονιῆς πού πέρασαν βουβὲς καὶ ἀτραγοῦδιστες. Ἐνας
κύκλος τραγουδιῶν ἀπὸ τοὺς «Ἰάμβους καὶ Ἀναπαιστούς» τοῦ Παλαμῆ, τὰ
«Μαγιοβότανα», γραμμένα σὲ μουσικὴ ἀπὸ τὸν Καλομοίρη εἶνε γάτι πολὺ
σημαντικὸ ὄχι μόνον γιὰ τὸ φτωχότατο σὲ μουσικὴ παραγωγή τόπο μας,
μὰ καὶ πολὺ πιὸ ἔξω ἀπὸ τὰ ὄρια τοῦ τόπου μας, γιὰ τὴ μουσικὴ ἐν γένει.
Γιὰ τὸν τόπο μας, ἐπειδὴ παρουσιάζει πιὸ ἀποκρυσταλλωμένη ἀπὸ ὅλα τὰ
προηγούμενα ἔργα τοῦ Καλομοίρη τὴ μορφή πού μπορεῖ νὰ ἔχη μιὰ ἐθνικὴ
μας μουσικὴ πού βασίζεται ἀπάνω στὰ στοιχεῖα τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ
καὶ ἀπλώνεται ὡς τὰ τελευταῖα ὄρια τῆς μουσικῆς ἐπιστήμης. Γιὰ τὴ μουσικὴ
ἐν γένει, ἐπειδὴ τὴν πλουτίζει μὲ νέα στοιχεῖα μελωδικὰ καὶ ἁρμονικά, παρ-
μένα ἀπὸ κλίμακες καινούργιες γιὰ τὸ εὐρωπαϊκὸ αὐτὶ, στοιχεῖα πού κρύ-
βοντε μέσα τους ἄπειρο πλοῦτο ἀποχρώσεων καὶ νέες πηγὲς παρθένης αἰσθη-
τικῶν συγγινήσεων.

Αἰσθάνομαι τὴν ὑποχρέωση νὰ μιλήσω γι' αὐτὸ τὸ σημαντικό ἔργο καὶ
νὰ τὸ γνωρίσω στὸ κοινό, ἄς εἶνε καὶ μὲ μιὰν ἀνάλυση μονάχα. Θὰ εἶνε χαρὰ
μου μεγάλῃ ἂν μὲ τὴν ἀνάλυσή μου αὐτὴ, κατορθώσω νὰ ξυπνήσω στὴν ψυχὴ
αὐτοῦ τοῦ κοινοῦ τὸν πόθο γιὰ ν' ἀκούσῃ τὸ θαυμάσιο αὐτὸ ἔργο, καὶ νὰ
τ' ἀκούσῃ ὅπως τοῦ πρέπει, ὀλόκληρη δηλαδὴ τὴ σειρά τῶν τραγουδιῶν, μὲ
συνοδία ὀρχήστρας, ὅπως ἐγράφηκε. Εἶμαι βέβαιον πὸς μιὰ τέτοια ἐκτέ-
λεση θὰ ἔκανε βαθειὰν ἐντύπωση καὶ στὰ μεγαλύτερα μουσικὰ κέντρα.

Ὁ κύκλος αὐτὸς τῶν τραγουδιῶν εἶνε—ὅπως εἶπαμε παραπάνω—τὰ «Μα-
γιοβότανα» ἀπὸ τοὺς «Ἰάμβους καὶ Ἀναπαιστούς» τοῦ Παλαμῆ. «Μιὰ νεράι-
δα μὲ γέννησε», «Ἡ γριὰ Ζοή», «Στέκει τὸ βασιλόπουλο μὲ τὸ σπαθί στὴ
βίγλα», «Ἡ μαύρη Λάμια», «Γυρνᾷ καὶ ὄρμᾳ ὁ Μενέλαος», «Ἀπὸ ξένα βα-
σιλεία», «Σπέρμα τῆς Χάριτος» καὶ «Καβάλλα πάει ὁ Χάροντας».

Εἶνε γραμμένα καὶ τὰ ὄχτῳ γιὰ γυναῖκεια φωνὴ πού νὰ ἔχη πολὺ μεγάλῃ
ἔκταση καὶ ἔνταση. Μερικὰ θὰ ταίριαζαν ἴσως πιὸ πολὺ σὲ ἀντρικία φωνή,
ὅπως ἡ «Μαύρη Λάμια» καὶ τὸ τελευταῖο «Καβάλλα πάει ὁ Χάροντας».

Ὅσο γιὰ τὸ μέρος τῆς ὀρχήστρας δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ πῇ πὼς εἶνε μιὰ
ἀπλὴ συνοδία. Τέλεια ἀνεξάρτητη ἀπὸ τὸ τραγοῦδι, σχηματίζει ἡ ὀρχήστρα
τὶς πιὸ πολλὰς φορὲς τὴν ψυχικὴν ἀτμοσφαῖρα πού περιτριγυρίζει τὰ πρό-
σωπα καὶ μῆς τὰ παρουσιάζει ὀλοζώντανα μπροστά μας, μὲ τὴ δύναμη καὶ
τὴν ὑποβλητικότητα τοῦ μοτίβου καὶ τὴν ποιικιλία τῆς ἀπόχρωσης τῶν δια-
φόρων ὀργάνων. Ὁ λόγος, τὸ τραγοῦδι, δὲν εἶνε πολλὰς φορὲς παρὰ ἕνα
ἀπλὸ recitativo, μιὰ ἀφήγησις, ἢ ἕνα ὄργανο παραπάνω στὴν ὀρχήστρα. Καὶ
εἶνε αὐτὸ ἕνα ἰδιαίτερο χαρακτηριστικὸ τῆς τέχνης τοῦ Καλομοίρη. Ποιητῆς-
μουσικός, καὶ πιὸ πολὺ δραματικός ποιητῆς, ἐμπνέεται ἀπὸ τὸ ἀντικειμενικὸ
στοιχεῖο στὴν ποίηση, θέλει νὰ δραματίζεται πρόσωπα καὶ πράγματα μὲ
δράση καὶ κίνηση. Τοῦ χρειάζεται πάντα ὁ λόγος γιὰ νὰ ξυπνήσῃ τὴ μουσικὴ
του φαντασία. Μόλις ὁμως ἡ φαντασία του αὐτὴ δημιουργήσῃ τὴ χαρακτη-
ριστικὴ μουσικὴ φράση πού θὰ παρουσιάσῃ ζωντανεμένη τὴν ψυχικὴν ἀπό-

σταση του προσώπου που ζητεί να ζωγραφίση, ο λόγος μπαίνει πιά σε δεύτερη γραμμή. Και ή μουσική του γίνεται α υ τ ή ή ι δ ι α ποίηση, παρά που συνοδεύει την ποίηση. Ένεργεί α π' ε υ θ ε ι α ς στην ψυχή του ακροατή, και ή ποίηση, ο λόγος, επεξηγεί και καθορίζει τα άόριστα συναισθήματα που γεννᾷ ή μουσική.

Δὲν ξέρω τί μπορεί τὸ μέλλον ν' ἀναγνωρίσῃ τοῦ Καλομοίρη, ἐκείνο ὅμως πού χωρίς καμμιά ἀμφιβολία δὲ θά μπορέσῃ νά τοῦ ἀρνηθῆ εἶνε τὸ ὑποβλητικό, τὸ πρωτότυπο, τὸ ζωντανὸ καὶ πλαστικὸ τοῦ μοτίβου του. Τόσο ζωντανὸ καὶ πλαστικὸ πού λές καὶ θ' ἀπλόσῃς τὸ χέρι ν' ἀγγίξῃς μιὰν ὀλοζώντανη μορφή πού στέζει ὀμπρός σου. Γι' αὐτὸ μιὰ φορὰ νά τ' ἀκούσῃς σοῦ σφηνόναται μέσα στό νοῦ, καί εἶνε ἀδύνατο πιά νά θυμηθῆς ἕνα ἀπό τὰ «Μαγιοβότανα», χωρίς ν' ἀκούσῃς μαζί καὶ τὸ μοτίβο τοῦ Καλομοίρη νά τραγουδῆ ἀνάμεσα ἀπό τοὺς στίχους.

Ἡ ἰδιοσυγκρασία ἢ καλλιτεχνική τοῦ Καλομοίρη εἶνε δεκτική καὶ δημιουργική, παθητική μαζί κ' ἐνεργητική. Ἔχει μιὰν αὐτόματη βαθύτατη ψυχολογία, πού μπαίνει μέσα στήν ἐσώτατη οὐσία τῶν πραγμάτων, καὶ μιὰ λεπτότατη αἴσθησις ἐντύπωσης (nuance). Λέγεται πολὺ βαθειά καὶ δυνατά τὴν ποιητικὴν ἐντύπωση, καὶ τὴν ἀποδίδει, τὴν ἀ ν τ α κ λ ᾶ—γιὰ νά τὸ πῶ ἔτσι—σὲ μουσική. Ἔχονε κάτι τόσο αὐθόρμητο, τόσο δροσερό, τόσο φυσικὸ τὰ μοτίβα του πού λές κ' ἀναβρῶζον ἀπὸ τὴν ἴδια πηγὴ ποίηση καὶ μουσική, σχεδὸν τὰ βλέπει κανεὶς νά ξεπετιοῦνται τὴ στιγμὴ τῆς δημιουργίας τῶν ἀξήρια, ἄρτια, ὅπως μιὰ ἰδέα ὠραία καὶ φωτεινὴ πού γεννιέται ξαφνικά μέσα στό νοῦ, ἀπὸ πού καὶ πῶς κανεὶς δὲν ξέρει.

Εἶπα παραπάνω πῶς τὸν Καλομοίρη τὸν ἐμπνέει πῶς πολὺ τὸ ἀντικειμενικὸ στοιχεῖο στήν ποίηση. Στούς «Ἰάμβους» τοῦ Παλαμὶ βρῆκε ἐκείνο πού τὸν χρειαζότανε, ἐκείνο πού σὲ πολλοὺς θά φαινότανε ἀκατάλληλο γιὰ νά ταιριαστῆ μὲ μουσική, μικρὲς εἰκόνας ζωγραφισμένες σὰ μὲ μονοκοντυλιά, σύντομες ἰστορίες, ἄλλες σὰν παραμῦθια, πού κρύβουν ὅμως ἕνα βάθος ψυχολογικὸ, ἄλλες ἀπαλές, ἡρεμες διηγήσεις χωρίς δυνατὰ πάθη, σὰν πολεμικὲς σκηνὲς ἀπάνω σὲ ξεθωριασμένα ἀπὸ τὴν πολυκαιρία gobelins, ἄλλες δραματικὲς, ὁμηρικὲς, γεμάτες κραυγὲς καὶ θρήνοις. Ἀπὸ ὅλα αὐτὰ βλέπει κανεὶς τί ποικιλία χρωμάτων καὶ ἀντιθέσεων κλείνει μέσα στὸν κόβλο τῆς αὐτῆς ἡ σειρά τῶν τραγουδιῶν καὶ γι' αὐτὸ ἐπιμένο πῶς ἡ ἐντύπωση δὲν μπορεί παρά νὰνε μισή, ὅτανδὲν ἀκουστοῦνε ὅλα καὶ μ ε τ ἡ σ ε ι ρ ᾶ π ο υ ε ἰ ν ε γ ρ α μ μ ε ν α.

Εἶπαμε παραπάνω πῶς τὸ ἔργο αὐτὸ τὸ τελευταῖο τοῦ Καλομοίρη μὲς παρουνιάζει τὴ μορφή, πού μπορεί νά ἔχη μιὰ ἐθνικὴ μας μουσικὴ πού βασίζεται ἀπάνω στὰ στοιχεῖα τοῦ δημοτικοῦ μας τραγουδιοῦ. Τὸ ζήτημα αὐτὸ τῆς ἐθνικῆς μουσικῆς ἔδωσε πολλὰς φορὰς ἀφορμὴ σὲ παρεξηγήσεις. Στὴ Γαλλία, ὅπου ἀκούστηκαν μερικὰ ἀπὸ τὰ τραγούδια αὐτά, οἱ κριτικοὶ δὲν μπόρεσαν νά τοὺς βροῦν ἐθνικὸ χρώμα. Ἐδῶ πάλι, ξένοι μουσικοὶ πού τ' ἄκουσαν εἶπαν πῶς εἶνε κορυφαία ἢ συχνὴ ἐπανάληψη μερικῶν διαστημάτων χαρακτηριστικῶν τῆς Ἑλληνικῆς μουσικῆς. Τί θά πῆ αὐτὸ; βέβαια κάτι τρέχει ἐδῶ, κάποια παρεξήγησις ἀπὸ μέρος ἐποῦτων ἢ ἐκείνων, ἀφοῦ μουσικοὶ ἀναγνωρισμένης ἀξίας φτάνουνε σὲ ἀντίθετα συμπέρασματα. Στὴ Γαλλία ἡ ἐθνικὴ μας μουσικὴ εἶνε γνωστὴ ἀπὸ τὴ συλλογὴ τοῦ Bourgaull-Ducoudray, ἀξιόλογη βέβαια στὸ εἶδος τῆς, μὰ πολὺ περιορισμένη. Οἱ Γάλλοι, γιὰ νὰναγνωρίσουνε τὸ ἐθνικὸ στοιχεῖο στὰ τραγούδια τοῦ Καλομοίρη, περιμένανε

νακούσουν ἕνα μοτίβο γνωστὸ τους. Κι' αὐτὸ βέβαια δὲν θᾶκουσαν. Ὁ Καλομοίρης δὲν ἐργάζεται ὅπως οἱ ξένοι. Πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς χρησιμοποίησανε τὰ τραγούδια μας χωρίς ὅμως καὶ νά δημιουργήσουν ἐ λ λ η ν ι κ ῆ μουσική. (Glazounow, Choisy, καὶ ἄλλοι.) Ἄδικα κοπιᾶζον ὅσο προσπαθοῦνε νά βροῦν ἕνα ἀτόφιο δημοτικὸ τραγούδι στὴ μουσικὴ τοῦ Καλομοίρη. Ἴσως σ' ὅλο του τὸ ἔργο νά τ' ἀνταμώσουνε δυὸ τρεῖς φορὰς. Ὁ Καλομοίρης σὰ Ρωμιὸς πού εἶνε ἀληθινός, μπῆκε στήν ψ υ χ ῆ τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ, στήν κλίμακα καὶ στό ρυθμὸ του, πού ἔχονε τόση ποικιλία ἀνεκμετάλλετη ὡς τώρα, στὴ μορφή του τὴν ἀπλή, στήν ἀπλοῦστερη ἁρμονία του. Καί τότε μεταχειρίζεται ἕνα ἀπὸ τὰ στοιχεῖα αὐτά, τότε ἄλλο, σύμφωνα μὲ τὴν αἰσθητικὴ του ἀνάγκη, μὲ τὸ χρῶμα καὶ τὴν ἔκφραση πού θέλει νά δόσῃ. Βέβαια μιὰ σύγχρονη Ἑλληνικὴ ψυχή, πλούσια σὲ μόρφωση κ' ἐπιστήμη, δὲν μπορεί νά ἔχη τίς ἴδιες πνευματικὰς καὶ ψυχικὰς ἀνάγκες μὲ τὴν ἀπλοϊκὴ ψυχὴ τοῦ χωριάτη ἢ τοῦ βοσκοῦ πού ξεχνεῖ τὸν πόνο ἢ τὴ χαρὰ του στὴ φλογέρα του. Πολύπλοκη καὶ πολυσύνθετη, χρειάζεται πολὺ περισσότερα μέσα γιὰ νά φανερώσῃ ὅλες τίς ἀποχρώσεις τῶν αἰσθημάτων κ' ἐντυπώσεών τῆς. Ὅμως τὸ βάθος εἶνε ὅμοιο. Ἡ μιὰ εἶνε ἡ ἐξέλιξις τῆς ἄλλης. Γι' αὐτὸ πρέπει νά δεχτοῦμε γι' ἀληθινὴν ἐκδήλωσις τῆς μορφωμένης σύγχρονης Ἑλληνικῆς ψυχῆς, τὸ συνταίριασμα τῆς τελευταίας λέξης τῆς μουσικῆς ἐπιστήμης μαζί μὲ ὅλα τὰ οὐσιώδη καὶ χαρακτηριστικὰ στοιχεῖα τοῦ πρωτόγονου δημοτικοῦ τραγουδιοῦ.

Αὐτὰ τὰ στοιχεῖα πού ὑπάρχουν ἄφθονα μέσα στὴ μουσικὴ τοῦ Καλομοίρη, ἤξευραν νά τὰ διακρίνουν οἱ ἐδῶ ξένοι μουσικοὶ πού τοὺς ἐδόθηκε ἡ εὐκαιρία νά μελετήσουνε τὸ δημοτικὸ μας τραγούδι. Ὅμως ξένα γι' αὐτοὺς καὶ ἀταίριαστα μὲ τὴ μουσικὴ τους τὴν ἀντίληψη πού ἐμορφώθηκε ἀπάνω σὲ διαφορετικὲς ὅλους διόλου βάσεις, φυσικὸ εἶτανε νά τοὺς ξαφνιασοῦνε καὶ νά τοὺς κορυάσουνε κ' ὅλας. Μὰ σ' αὐτὸ δὲ φταίει οὔτε τὸ δημοτικὸ τραγούδι οὔτε ἡ μουσικὴ τοῦ Καλομοίρη.

Ἡ ἐργασία τοῦ Καλομοίρη γιὰ τὴ μόρφωση μιᾶς ἐθνικῆς μουσικῆς εἶνε ἀνάλογη μὲ τὴν ἐργασία τοῦ Σολωμοῦ γιὰ τὴ γλώσσα μας. Ὁ Παλαμὶς στὸν πρόλογό του στὴν ἐκδοσις τοῦ ἔργου τοῦ Σολωμοῦ ἀπὸ τὴ Βιβλιοθήκη Μακρῶλη γράφει τὰ ἀκόλουθα: . . . πλάθει (ὁ Σολωμὸς) τὴ μορφή τοῦ στίχου ἀπὸ τὴ χάρη τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ καὶ μαζί ἀπὸ τὴν τέχνη πού ὁ στιχουργημένος λόγος κρύβει καὶ δείχνει στὰ πλοῖσια ἀπὸ ποίησην ἔθνη. . . Καὶ τὴ δημοτικὴ γλώσσα πού ἀκούει γύρω του ν' ἀντιπαλῆ ὀλοζώντανη, τὴ μεταχειρίζεται, χωρίς ντροπὴ καὶ χωρίς κανένα συμβιβασμό. . . Ἀπὸ τὴ φύση, κ' ἀπὸ τὸν ἄερα ὅλον τῆς ὅλης Ἑλληνικῆς κοινωνίας γραμματισμένον κ' ἀγραμμάτων παίρνει τὰ ζωντανά, τὰ πῶ σημαντικὰ στοιχεῖα τῆς ἐθνικῆς γλώσσας, καὶ καλλιτεχνικὰ σφουροκοπεῖ τὴ δική του.

Ἄς τὰ ξετάσουμε τώρα ἕνα πρὸς ἕνα τὰ «Μαγιοβότανα».

Ἐνας σύντομος πρόλογος ὀδηγεῖ τὸν ἀκροατὴ στό μουσικὸ κόσμο πού σὲ λίγο θά ξανοιχθῆ μπροστά του, καὶ τὸν ἴδιον καιρὸ χρησιμεύει γιὰ νά ἐνώσῃ ὀλόκληρη τὴ σειρά σὰν μέσα σ' ἕνα χρυσὸ κρίκο πλεγμένον ἀπὸ τὰ πῶ χαρακτηριστικὰ μοτίβα.

Ἀρχίζει μὲ τὸ μοτίβο τοῦ Ἄκριτα, ὅμως μὲ ρυθμὸ πῶ πλατὴ καὶ ἤσυχο, σὰν ὄνειρο προφητικὸ, σὰν προαίσθημα.

Θ' άκουσθῆ άργότερα τὸ ἴδιο, προκλητικῶς αὐτῆ τῆ φορᾶ, ἠρωϊκῶ, γεμάτο δύνάμη καὶ ζωῆ, μετὸ ρυθμὸ πῶ γοργῶ καὶ ἀκόμα πῶ γοργῶ πρὸς τὸ τέλος.

Ἐπειτα ἔρχεται τὸ μοτίβο τοῦ ἀνάερου χοροῦ τῶν ξοτιζῶν στὸ «Μιά νεράιδα με γέννησε».

Βρισκόμαστε τώρα μέσα στὴν ἀπόκοσμη ἀτμόσφαιρα τοῦ ἰδανικοῦ, στὸν κόσμο πού εἶνε ἔξω καὶ ἀπάνω ἀπὸ τὸν αἰσθητὸ, στὴν ὄνειρική πατρίδα πού νοσταλγεῖ κάθε ποιητικὴ ψυχὴ.

Καὶ μέσα στ' ἀψηλά αὐτὰ στρώματα ἀκούεται τὸ θρυλικὸ καὶ θρηνητικὸ μοτίβο τῆς γριῆς Ζωῆς «πού λέει τὸ παραμῦθι τῆς, τὸ αἰώνιο παραμῦθι.»

Εἶνε ἡ θλίψη τοῦ πραγματικοῦ κόσμου, πού δὲν μπορεῖ ἀπ' αὐτὸν νὰ ξεφύγῃ κανένας, οὔτε μετὴς φαντασίας τὰ αἰθερόλαμνα φτερά. Σὲ κάθε ξεπέταγμα τῆς ἀπότομο ἔρχεται ἡ ἀσπλάγη πραγματικότητας καὶ τὴν τραβᾷ κάτω καὶ τῆς τὰ κόβει τὰ φτερά τῆς αὐτά. Πῶς ἀδερφώνει καὶ ἐδῶ τὸ πνεῦμα τοῦ μουσικοῦ μετὸ τοῦ ποιητῆ!

Πόσες φορές δὲν ἀπαντοῦμε στὴν ποίηση τοῦ Παλαμῆ αὐτὸν τὸν πόνο πού φέρνει ἡ πάλῃ δυὸ ἀντίθετων τάσεων μέσα σὲ μιὰ ψυχὴ! Ὁ πόνος τοῦ ἰδανικοῦ ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη τὸ σφιχταγκάλισμα τοῦ ὄλιγοῦ κόσμου. Ἀπὸ τὰ πρῶτα τὸν ποιήματα ἄρχισε νὰ ψάλλῃ ὁ Παλαμῆς αὐτὸν τὸν ἀγῶνα πού γίνεται μέσα σὲ κάθε εὐγενεϊκὰ ὑπαρξὴ πού ζητεῖ, ὅπως λέγει ὁ Νίτσε «νὰ ξεπεράσῃ τὸν ἑαυτὸ τῆς». Αὐτὸν τὸν ἀγῶνα τραγουδεῖ στὴ «Διπλὴ ψυχὴ», αὐτὸν συμβολίζει καὶ ἡ νοσταλγία τῆς «Νεραϊδοπαρμένης» γιὰ τὴν ἀνθρώπινη ζωὴ, γιατί, ὅσο καὶ ἂν εἶνε ὁμορφὴ ἢ καινούργια τῆς ἰδανικῆς πατρίδα, «τρέμει στοῦ ἀγερόκοσμου τῆς φοῦρια μιὰ σπιθούλα, μιὰ ψυχούλα ἀνθρώπινη».

Ὁ μουσικός, εἴτε ἀπὸ διαίσθηση ἀνθρώπινη, εἴτε ἀπὸ ἀπόφαση συνειδητὴν ἤξερε καὶ διαίλεξε τὰ μοτίβα του. Καὶ μπορεῖ κανεὶς νὰ πῆ πὼς αὐτὸς ὁ σύντομος πρόλογος τῆς ὀρχήστρας κλείνει μέσα του ὅλη τὴν ψυχολογικὴ βάση τοῦ κύκλου. Τὸ ἠρωϊκῶ στοιχεῖο, τὸν ἰδεαλισμὸ καὶ τὸν πραγματισμὸ. Τὴ θέληση τῆς δυνατῆ πού ἀγωνίζεται, τὴν ποιητικὴν ἔξαρση, τὴν τραγικότητα τῆς μοίρας πού ὅλα τὰ ὑποτάσσει στὸ δικὸ τῆς τὸ νόμο, πού κάθε

ἀνώτερη ψυχὴ τὸν ἀποδέχεται ὄχι δουλικά, ἀλλὰ ἠρωϊκά. Παλεύει καὶ ἀγωνίζεται ξέροντας καλὰ πὼς εἶνε μάταιη ἡ πάλῃ, μετὴν ἀπώτερη ἐλπίδα πὼς θάνε προσωρινὰ μόνο μάταιη, καὶ πὼς, νηκημένος ἀκόμα, ὁ ἠρωϊσμός πάλι νικητῆς εἶνε, μετὴν ὑπέρτατη περιφρόνηση πού δείχνει σὲ κάθε τῆς μοίρας τροπῆ, μετὴν ἀδιαφορία του γιὰ τὸ καλὸ καὶ γιὰ τὸ κακὸ, γιὰ τὰ χαρίσματα καὶ γιὰ τὰ χτυπήματά τῆς. Ἔτσι, ἤρεμα, ἀποφασιστικὰ τελειώνει τὸ πρελούτιο μετὴν μειζονες συγχορδίες πού δὲ φανερόνουνε κανέναν πόνο καὶ καμμιὰν ἀδυναμία.

Τὸ πρῶτο τραγοῦδι τῆς σειρᾶς, «Μιά νεράιδα με γέννησε» ἀρχίζει μετὴν μερικὲς συγχορδίες μονότονες πού ἀποτελοῦν ἕνα μπάσσο χαρακτηριστικὸ καὶ συνηθισμένον στὴ μουσικὴ τοῦ Καλομοίρη.

Αὐτὴ ἡ μονότονη ἐπανάληψη δυὸ συγχορδιῶν γιὰ κάμποσα μέτρα εἶνε μιὰ πολὺ ἐπιτυχημένη ἐξέλιξη τοῦ ἴσον (pedale) πού εἶνε ἡ μόνη ἁρμονικὴ συνοδία τῶν δημοτικῶν μας τραγουδιῶν. Εἶνε ὡς ἕνα μονότονον καὶ ἐξακολουθητικὸ παράτονον πού συνοδεύει τὸ τραγοῦδι. Παρακάτω, σ' αὐτὸ τὸ τραγοῦδι ἔχουμε ἕνα ἴσον τονικῆς καὶ πέμπτης, ἀπαράλλαχτο ὅπως τῶν δημοτικῶν μας τραγουδιῶν. Τὸ ἴσον αὐτὸ κρατᾷ ὅχι μὲτρα καὶ συνοδεύει τὸν ξοτικὸ χορὸ πού ἀναφέραμε παραπάνω. Σ' αὐτὸ τὸ τραγοῦδι τοῦ Καλομοίρη βίρσκουμε πολλὰ στοιχεῖα τοῦ δημοτικοῦ τραγοῦδιου, τὴ μονότονη συνοδία στὴ ἀρχὴ, τὸ ἴσον πῶς πέρα, καὶ στὸ τέλος κατὶ παραπονοιαρικὲς ἠρῆξιμένες δευτέρες.

Πολλὲς ἄλλες λεπτομέρειες, μικρότερες καὶ λιγότερο σημαντικὲς τονίζουν ἀκόμα πῶς πολὺ τὸν ἔθνικὸ χαρακτήρα τῆς μουσικῆς αὐτοῦ τοῦ τραγοῦδιου.

Ἐδῶ πρέπει ν' ἀναφέρω ἕνα ἰδιαίτερον χαρακτηριστικὸ αὐτοῦ τοῦ κύκλου τῶν τραγοῦδιῶν τοῦ Καλομοίρη. Τὴν εὐγένεια. Ὁ θρηῆνος, ὁ πόνος εἶνε παντοῦ συγκρατημένος, ἢ ἔκφρασή του λιτὴ, μετρημένη. Κάπου κάπου ξεσπᾷ τὸ πάθος ἀλήθεια σὲ μιὰ κραυγὴ ἀπελπισίας, ὅπως στὸ «Στέκει τὸ βασιλόπουλο» ἐκεῖνο τὸ παρατεταμένον «Ὠὶμὲ» γεμάτο σπαραγμὸ καὶ πόνο. Μά εἶνε αὐτὸ ἕνα σπάνιον, μοναδικὸ ἴσως, παράδειγμα σ' ὅλο τὸν κύκλο, καὶ πού ἐπιβάλλεται ἀπὸ τὴν ποίηση.

Κ' ἔτσι ἔπρεπε νὰ εἶνε. Ἡ ἀντικειμενικὴ τέχνη θέλει λιτότητα καὶ μέτρον. Ὅταν ψάλλῃ κανεὶς τὸ δικὸ του πόνο δύσκολα μπορεῖ νὰ κρατηθῆ στὰ ὄρια τῆς τέχνης. Μά ἐδῶ βλέπει κανεὶς, ὅπως γράφει ὁ Πολυλάς γιὰ τὸ Σολωμό, στὰ περίφημα «Προλεγόμενά» του, μιὰν ἀνθρώπινη ἀδιάκοπη προσπάθεια νὰ οὐβῆ τὴν προσωπικότητά του μέσα στὴν ἀπόλυτη ἀλήθεια. Ἐσβήνεται τὸ ἀτομικὸ αἰσθημα μέσα στὸ γενικὸ, τὸ ἔξω ἀπὸ τὸ ἐγὼ τοῦ

ποιητή. Γι' αυτό όλα είχε σημαία, συγχροτημένα, εὐγενικά. Ξαναθυμούμαι τοῦ μεγάλου μας Σολομοῦ τὰ λόγια.

«Ἡ δυσκολία δὲ στέκει εἰς τὸ νὰ δεῖξῃ (ὁ συγγραφέας) φαντασία καὶ πάθος, ἀλλὰ εἰς τὸ νὰ ὑποτάξῃ αὐτὰ τὰ δύο πράγματα, μὲ καιρὸ καὶ μὲ κόπο εἰς τὸ νόημα τῆς Τέχνης.»

Δεύτερο στίχ σειρὰ εἶνε τό·

«Ἡ γριὰ Ζωὴ ἀκουμπώντας με
χαϊδευτικά στὰ στήθη
μοῦ λέει τὸ παραμῦθι της,
τὸ αἰώνιο παραμῦθι.»

Ἀρχίζει μὲ μερικὲς μονότονες συγχορδίες μ' ἓνα ἥρεμο παράπονο. Ἐπειτα τὸ ὄθος τραγουδοῦν ἓνα γλυκὸ καὶ θρηνητικὸ μοτίβο, σὰ μυρολόγι.

Ἡ αἰσθητικὴ ἀνάγκη νὰ ἐκφρασθῇ ἢ μονοτονία τῆς ζωῆς, τὸ «Αἰώνιο παραμῦθι» δὲν μποροῦσε νὰ βρῇ καταλληλότερο μέσον γιὰ νὰ ἐκφρασθῇ ἀπὸ τὸ μονότονο ἰ σ ο ν τῆς τονικῆς καὶ πέμπτης τῆς φά ἐλάσσονος ποὺ συνοδεύει γιὰ 32 μέτρα τὸ τραγούδι καὶ τὴ μελωδία τῆς ὀρχήστρας ποὺ πλέκται μαζί μὲ τὸ τραγούδι ἀρμονικά, ὁμῶς ἀνεξάρτητα. Ἐπειτα γιὰ ὄκτω μέτρα ἀκολουθοῦν μερικὲς μετατροπές· χρωματιστές, ὡς ποὺ ξαναρχεται πάλι ὁ ἀρχικός τόνος, ξαναρχίζει τὸ ἴσον στὸ μιὰσσο, συνοδεύοντας γιὰ 7 μέτρα τὴ μελωδία τῆς ὀρχήστρας, ὅσο νὰ σβήσουν ὅλα μαζί στὴ θλιμμένη ἐλάσσονα συγχορδία τῆς τονικῆς.

Σ' αὐτὸ τὸ τραγούδι ποὺ ὡς τώρα ἀκούστηκε ἀρκετὲς φορὲς μὲ τὴ μεγαλύτερη πάντα ἐπιτυχία—εἶνε γραμμμένο ἀπὸ καιρὸ καὶ πολὺ πρὶν ἀπὸ τὰλλα τραγούδια αὐτῆς τῆς σειρᾶς—ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ἴσον ποὺ εἶνε ἓνα κυριώτατο στοιχεῖο τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ ἔχουμε καὶ τὴν κλίμακα τὴν ἐλάσσονα χωρὶς προσαγωγή, ἄλλο χαρακτηριστικὸ στοιχεῖο ποὺ δίνει μιὰν ἰδιαίτερη γοητεία στὴ μελωδικὴ γραμμή.

Ἐκφραστικώτατη εἶνε αὐτὴ ἢ σκία ἢ ἐλάσσον χωρὶς προσαγωγή καὶ στὸ ἀκόλουθο τραγούδι·

Στέκει τὸ βασιλόπουλο
μὲ τὸ σταθὶ στὴ βίγλα.

Τὸ τραγούδι αὐτὸ εἶνε ὁλόκληρο δρῆμα. Ἴσως εἶνε τὸ τελειότερο ἀπ' ὅλα στὴ μορφή καὶ στὴν ἐκφραση. Αὐτὴ ἢ πρώτη φράση ἢ εὐγενικά, ἢ ἡγεμονικὴ μᾶς παρουσιάζει τὸ βασιλόπουλο μὲ τὴ σταθερὴ καὶ ἀλόγιστη θέληση. Ἡ ἀρχὴ τῆς φράσης—σιβ-ρεβ-μιβ—ξαναρχεται διαρκῶς στὴ

συνοδία, μὲ γοργότερο ρυθμὸ ὄλοενα. Ψυχολογημένη, μᾶς δείχνει τὸ ἀγρυπνο καὶ ἀνήσυχο καρτέρι. Ὁ προσαγωγέας ἔχει χαρακτῆρα τελειωτικό, ποὺ ἠσυχάζει καὶ ἀναπαύει, σὲ κάνει νὰ περιμένη ἓνα τέλος ποὺ δὲ μπορεῖ παρὰ νάρθη. Ἐδῶ ὁμῶς ἀντὶ ρε φουσικό ποὺ θὰ ἦταν ὁ προσαγωγέας, ἔχουμε ρε b, μιὰ νότα ποὺ ξαφνιάζει διαρκῶς. Ἡ δεύτερη στροφή ξεσπᾷ σὲ μιὰ σπαραχτικὴ κραυγὴ πόνου καὶ πάθους ἀπάνω στὸ παρατεταμένο «Ὀμίε» ποὺ χρειάζεται μιὰ φωνὴ ὑπέροχη σὲ δύναμη καὶ ἀντοχὴ γιὰ νὰ μὴ σκεπασθῇ ἀπὸ τὴν τρικυμία τῆς ὀρχήστρας, τὴν τρικυμία ποὺ δέρνει τὴν ψυχὴ τοῦ παληγαριοῦ στὸ ἀντίζρουσμα τῆς «φόνισσας στρίγλας» ποὺ εἶταν ἡ «σαστικιά του». Ξανακούεται πάλι τὸ εὐγενικὸ πρῶτο θέμα, καὶ ἔπειτα ἀπὸ ἓνα σύντομο σπαρακτικὸ finale τελειώνει ἡ ὀρχήστρα μ' ἓνα glissando τῆς ἄρπας ποὺ εἶνε σὰν ἓνα ξέσπασμα τῆς καρδιάς.

Εἶνε τὴση ἢ δύναμη τῆς ἐκφρασης σ' αὐτὸ τὸ τραγούδι, τόσο μεγάλη ὑποβλητικὴ ἔχουν τὰ μοτίβα του ποὺ καὶ πρὶν ἀκόμα τὸ καταλάβῃ κανεὶς μὲ τὸ νοῦ, πρὶν ἀναλύσῃ τὴ λογικὴ του, πρὶν τὸ σ κ ε φ θ ἦ κανεὶς, τὸ αἰσθάνεται βαθεῖα καὶ στὸ πρῶτο ἀκουσμά ἀκόμα. Εἶνε τόσο τέλειο μ ο σ ι κ ὠ ς, ὥστε νὰ καταντᾷ περιττὸς ὁ λόγος, καὶ πάλι εἶνε τόσο συνταιριασμένο μὲ τὸ λόγο ποὺ ἀντὶ ν' ἀδυνατίζει ἢ ἐντύπωση μὲ τὴν ἀνάλυση, τόσο καὶ δυναμῶνει.

Στὴ «Μαύρη Λάμια» ἀρχίζει ἡ ὀρχήστρα μ' ἓνα χαρακτηριστικὸ μοτίβο.

Ἄρχια καὶ τυραννικὴ παρουσιάζεται σ' αὐτὸ μέσα ἢ μορφή τοῦ θηρίου, ποὺ ξέρει νὰ πλανεύῃ τις ψυχές μὲ δολερὰ χάρδια, ὅπως τὸ ἐκφράζει θαυμάσια ἢ σαγηνευτικὴ μελωδία τῆς δεύτερης στροφῆς μὲ τὴν ἀπλή καὶ ἀταλή συνοδία. Μιὰ σειρὰ ἀπὸ ὄδοες στὸ basso ποὺ ὅλο κατεβαίνουν, μερικὲς κομμένες φράσεις, ἀνήσυγες, ἀλαφιασμένες, χαρακτηρίζουνε τὴ μάταιη ἐρευνα μέσα στ' ἀνήλια βάρη γιὰ τὸ θησαυρὸ ποὺ ἔταξε ἢ πλανεύτρα. Ἐπειτα ὑψώνεται ἢ σκληρὴ μορφή τῆς Λάμιας μὲ τὸ μοτίβο της ποὺ κυριαρχεῖ στὴν ὀρχήστρα, ὅσο ποὺ σβήνουν ὅλα σὲ μερικὲς θλιβερὲς ἐλάσσονες συγχορδίες, σὰν ἓναν τόνο ποὺ δὲν ἔχει γατριεῖα.

Τὸ θέμα τοῦ τραγουδιοῦ ποὺ ἀκολουθεῖ μᾶς βγάζει γιὰ μιὰς ἀπὸ τὸ σκοτεινὸ τὸν κόσμον τῆς ἀπαισιοδοξίας ὅπου μᾶς ἔρριξε ἢ «Μαύρη Λάμια».

Ἀρχίζει στὴ μι b μεξίονα, τὴ σχετικὴ τοῦ ἐλάσσονος τόνου τοῦ προηγούμενου τραγουδιοῦ. Σὰν ν' ἀνοίχτηκε ἀπότομα ἓνα παράθυρο καὶ πλημμύρισε φῶς καὶ ὁ ἥλιος ἐσκόρπισε τὸ βαρὺ καὶ πικρὸ σκοτάδι.

Τὸ πρῶτο τετράστιχο, ρυθμικὸ, γοργό, ἐκφράζει χωρὶς τραγικότητα τοὺς φρονικούς σκοπούς τοῦ Μενελάου. Μὲ λεπτότατη διαίσθηση ἐννοίωσε ὁ μουσικὸς καὶ ἐτόνισε αὐτὴ τὴ nuance ποὺ κρύβει τὸ ποίημα τοῦ Παλαμῆ. Δὲν

μπορεί να νάνε πολύ άγριος ο θυμός που σε μιιά στιγμή σβήνει μπροστά στη χάρη της όμορφιάς. Η όρμη του είναι πιο πολύ φοβέρα παρά θυμός. Το δεύτερο τετράστιχο αρχίζει με το συνηθισμένο *accompanimento* του Καλομοίρη που γι' αυτό μιλήσαμε παραπάνω.

Μιά ήρεμη καϊδευτική μελωδία, φέρνει μπροστά μας τη γόησσα όμορφα της 'Ελένης, που είν' αξία να γλυκάνη κάθε μικρόχολη όργη. Η τρίτη στροφή δείχνει όλη την έκσταση του Μενελάου που ερρούφηξε ήδονικά το βοτάκι της αγάπης. Μακροί τραβηγμένοι τόνοι άκκουμπισμένοι άπαλά άπάνω σε ήσυχες άρμονίες της άρπας. Είναι τόσο γλυκειά ή αγάπη! Τι χρειάζεται ο θυμός:

«Και του πέφτει από το χέρι
τό σπαθί, κ' ένα φίλημα
στην 'Ελένη προσφέρει.»

Ξαναζούεται στην όρχήστρα ήρεμη τώρα και ήσυχασμένη, ή πρώτη φράση της όρμης, σαν να μ'ις λέγει: «Ζήσαν κείνοι καλά, κ' έμεις καλύτερα.»

* *

«Υστερ' άπ' την άπολλώνια γαλήνη του άρχαίου κόσμου, μπαίνουμε στη στεγνή μιά και κομψή σχολαστικότητα του μεσαιώνα.

«Από ξένα βασίλεια
κι από το μεσαιώνα
ήρθεν έδω ο 'Ιμτέριος
κ' ήρθεν ή Μαργαρίνα.»

Το τραγούδι και ή όρχήστρα πλέκουνε μαζί μιιά φούγκα με σοφία και τέχνη.

Μαζί με τη σχολαστικότητα και ο ίπποτισμός, ή λατρεία της όμορφιάς, ή έπίδειξη και ή μεγαλοπρέπεια. Τέτοιο το πνεύμα του μεσαιώνα.

«Ο ίππότης ο άνυπόταχτος κ' ή ώραία ή πριγκηπέσσα», μ'ις φανερόνεται με μιάν όμορφη πλατειά μουσική φράση που τελειώνει με ένα λόγισμα κομψό σά μιιά χαριτωμένη υπόζωση.

Η όρχήστρα ξαναπιάνει το θέμα της φούγκας μεγαλοπρεπέστερα, με διπλές τρίτες.

Άνοίγουν οι πόρτες διάπλατες και μπαίνει μέσα ή πριγκηκή συνοδία. Μά το αίσθημα το άληθινό, το φυσικό λογίζει και μαλακώνει κάθε στεγνή σχολαστικότητα. Όμως γι' αυτό ανάγκη είναι να σκίψη ή σοφία και ν' άκούση το άπαλό και παθητικό τραγούδι της λαϊκής Μούσας. Ξανακοιτάει το θέμα, όμως αυτή τη φορά σε άλλον τόνο, στην κλίμακα τη δημοτική με όλη τη γλύκα και το πάθος της. Τελειώνει ή όρχήστρα με ένα σάλπισμα μεγαλόπρεπο και θριαμβευτικό.

Το τραγούδι αυτό είναι το σοφώτερο και τεχνικώτερο άπ' όλα. Δουλειά που να ικανοποιήση και τον πιο άπαιτητικό δάσκαλο. Όμως μαζί και

μουσική έκφραση που σε κάνει να ξεχνάς τη σοφία. Η άλλαγή στη δημοτική κλίμακα είναι μιιά έμπνευση πολύ εύτυχισμένη. «Της αγάπης τά βάσανα» δέν μπορούσαν να τραγουδηθούν καλύτερα παρά

«Στη δική μας τη γλώσσα»,

στη γλώσσα και στον ήχο του δημοτικού τραγουδιού.

* *

Το «Σπέρμα της Χάμκος» αρχίζει με ένα άρκετά μακρύ προλούντιο της όρχήστρας, που μ'ις φέρνει μέσα στη λάγνα άτμοσφαιρα του χαρμελιού. Σύντομες κωμιαστές φράσεις, που τις φέρνει τότε ή μιιά φωνή τότε ή άλλη, μοιάζουνε μάλθακές καμπύλες ξαπλωμένον ώραιών κορμιών. Μέσ' άπ' αυτό το φόντο το ήδονικό προβάλλει το *recitativo* της πρώτης στροφής, μιιά φράση όμορφη, με φειδήσιους έλιγμούς, όμοια με τη φειδίσια ψυχή του γιου της Χάμκος. Η δεύτερη στροφή αρχίζει με το γνωστό μας μονότονο μάσσο. Η όρχήστρα εκτελεί ένα κανόνα.

Είναι το μίσος, ο έρωτας, όλα τα πάθη του αιματόχαρου πασι «που δέρνεται μεσ' στο λάγνο χαρέμι». «Όμως σε λίγο, άργά, άπαλά, μεσ' από μιιά πλατειά, γλυκειά φράση, ύψόνεται ή πανόρια μορφή της αγαπημένης του 'Αλή. Μά μπροτά σε τέτοιο θεριό, όσο και ήμερομένο και δαμασμένο από τά κάλλη της, τρέμει και λαχταρά ή ψυχή της Πεντάμορφης. Σε μιιά τρίλλια στις άψηλές φωνές άκούμε το χτυποκάρδι της «σαν πουλι που θά σάλευε στην άγρη μ'ις άβύσσου».

* *

Ο κύκλος τελειώνει με το τραγούδι του 'Ακρίτα:

«Καβάλλα πάει ο Χάροντας
τό Διγενή στον 'Αδη,
Κι' άλλους μαζί κλαίει, δέρνεται
τάνθρώπινο κοπάδι.»

Το τραγούδι αυτό είναι ένα ολόκληρο συμφωνικό ποίημα. Είναι το μόνο άπ' όλη τη σειρά που δέν μπορεί ν' άκουσθη με συνοδία πιάνου, στη θέση της όρχήστρας, χωρίς να ζημιωθώ σημαντικά. Το θέμα του 'Ακρίτα:

περνά από το ένα όργανο στο άλλο, τότε κομματιάζεται κι' άκούεται στο μάσο γοργό, όρμητικό, σαν άλόγου καλπασμός, τότε το βροντοφωνούν σά νικητήριο σάλπισμα οι τρομπέτες. Χρειάζεται ολόκληρη ή πλούσια παλέττα της όρχήστρας, χρειάζονται όλα τα χρώματα των ήχων των διαφόρων οργάνων για ν' άποδοθώ αυτό το ήρωικό ποίημα. Είναι ένας μεγαλοφάνταστος ύμνος της 'Ελληνικής ψυχής, που αρχίζει με το χαροπάλαμα και τελειώνει με τη νίκη

καὶ τὸ θρίαμβο. Ὑμνος μεγαλοφάντατος καὶ προφητικῶς μαζί. Σὲ μιὰ θριαμβευτικὴ φράση βλέπουμε περήφανη, μεγαλόπρεπη τὴν Ἑλληνικὴ ψυχὴ, «τὴν ἀκατάλυτη ψυχὴ τῶν Σαλαμίνων», βλέπουμε καὶ ἀστράφτει τὸ «σπαθὶ τῶν Ἑλλήνων», τὸ νικηφόρο, τὸ πολιτισμένο, ποὺ δὲν κυριεύει γιὰ νὰ σκλαβώσῃ, ποὺ περνᾷ σὰν ἀρχαγγέλου ρομφαία καὶ

«Λαοὺς ἀνασταίνει».

Μὴ δὲν ἀλήθευεν ἡ προφητεία ;

• •

Ἄς μὴν κατηγορηθῶ πὼς ἡ μελέτη μου αὐτὴ εἶνε γραμμικὴ ἀπάνω στὸν τόνο τοῦ θαυμασμοῦ ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη. Πὼς δὲν γίνεται παρὰ νύχτη καὶ ψεγάδια τὸ ἔργο. Μπορεῖ. Ὅμως αὐτὸ δὲ μ' ἐνδιαφέρει. Χρέος ἔχουμε ὅσοι γνωρίσαμε ἓνα ἔργο καὶ χαρήκαμε τίς ὁμορφιές του, ν' ἀνοίξουμε γι' αὐτὲς τὰ μάτια τῶν ἄλλων καὶ αὐτοὶ νὰ μπορέσουν νὰ τίς χαροῦνε. Ὁ θαυμασμός εἶνε σὰν τὴν ἀγάπη, εἶνε καὶ αὐτὸς ἓνας ἔρωτας, ὄχι τυφλὸς ὅπως τότε θέλει ἡ πρόληψη, μὰ πῶς ἀνοιχτομάτης ἀπὸ γάθε κοινὰ καὶ ἀδιαφορία, γιὰτὴν μετὴς ἀγάπης τὸ χρυσὸ κλειδί ἀνοίγουν οἱ πῶς ἀπόκρυφες καὶ διπλομανταλωμένες θύρες, καὶ ξεσσεπάζονται θησαυροὶ ποὺ θάμεναν αἰώνια κρυμμένοι στὴν ψυχρὴ λογικὴ, ποὺ μονάχα ἀπὸ χτυπητὰ ἐξωτερικὰ σημάδια γυρφεῖ νὰ βγάλῃ συμπεράσματα γιὰ ἓνα ἔργο, καὶ μένει κοιμῆ στῆς συγκίνησής τοὺς πάλμους καὶ στῆς διαίσθησής τίς ἐσώτερες ἀποκαλύψεις.

Ἐνα ἔργο εἶνε μεγάλο ἀπὸ τίς ὁμορφιές καὶ τίς χάρες του ποὺ ρίχνουνε στὴν σιὰ τὰ ψεγάδια. Καὶ στὰ πῶς κοσμοξάκουστα ἀριστουργήματα θὰ βρεθῇ γάλοιος ν' ἀνακαλύψῃ ἐλαττώματα. Ὅμως μ' αὐτὸ τίποτα δὲν καταφέρνει. Ἡ ὁμορφιὰ μένει πάντα «μὴ ἄχαρὰ εἰς τὸν αἰῶνα» ὅπως τὸ ἐκίρηξεν ὁ Ἄγγλος ποιητὴς¹. Χαρὰ σ' ἐκείνον ποὺ ἔχει μάτια νὰ τὴν ἰδῇ.

ΑΥΡΑ ΘΕΡΟΥ

ΡΑΜΠΙΝΤΡΑΝΑΘ ΤΑΓΚΟΡ²

Ἀπὸ τὰ Ἰαμαλάια στὸ Νεπάλ καὶ ἀπὸ τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανὸ, κατὰ μῆκος τοῦ Γάγγη τοῦ ἑπτὰ φορές ἱεροῦ καὶ τοῦ μεγαλόπρεπου Βραμαπούτρα, στὶς πεδιάδες τῆς Βεγγάλης, ἓνας ἄνθρωπος ἔδωκε τὸ μελωδικὸν του ὄνομα στὸν αἰῶνα ποὺ ζοῦμε. Τραγουδοὶ καὶ πενήντα ἑκατομμύρια ἀπὸ τοὺς σύγχρονους του ἐπιαναλαμβάνουν τὰ ποιήματά του μ' ἀγάπη καὶ θαυμασμό· μιὰ δόλοκληρη φυλὴ ποὺ ἡ φρόνησή της εἶνε βαθειὰ καὶ ἀρχαία, ὅπου τὸ κάθε τι εἶνε ἐπιστῆμη καὶ σοβαρότητα, ὅπου τὰ τρισπανάρχια δόγματα περνοῦν ἀπὸ πατέρα σὲ παιδί ὅπως τὸ φῶς τῶν ἱερῶν λυχναριῶν, μιὰ μυστηριώδικη φυλὴ γιὰτὴν κράτησε τὸ σέβας τῶν προγόνων καὶ τῶν παραδόσεων, ὅταν σὲ μᾶς ὅλα εἶνε ἀκαταστασία, ἀνηγόρευσε ἓναν ἄνθρωπο Θεοῦ. Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς εἶνε ὁ Ραμπιντρανάθ Ταγκόρ.

Υπάρχει κάτι τὸ θαυμάσιο καὶ ζωηρὰ ἐκκλησιαστικὸ στὸ λαὸ αὐτόν, ποὺ τὸν 20^ο αἰῶνα τὸν βαφτίζει μὲ τὸ ὄνομα τοῦ μεγαλύτερου του ποιητῆ. Καὶ δὲν εἶνε παράδοξο, τὴν ὥρα ποὺ ἀρχίζει σὲ μᾶς νὰ μουχρώνει, νὰ βλέπει

¹ KEATS : A thing of beauties is a joy for ever.

² PRIX NOBEL 1913.

κανεῖς τίς Ἰνδίες, κοιτῶν τῶν ἀνθρώπων καὶ τῆς σκέψης, νὰ δίνει στὴ λύση μαθήματα νεότητος καὶ ἐνθουσιασμοῦ ; Γῆ αἰώνια ἔρρηξη, ἀστήρευτος χιμὸς, ἄσπιτη καλωσύνη, πηγὴ καλοκάγαθης διαφάνειας— «τὸ φῶς ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴ ἔρχεται» ὅπως εἶπε ὁ Λευκάδιος Χέρον.

Ἄλλ' ὅτι γιὰ τίς Ἰνδίες εἶνε ἥλιος, γιὰ μᾶς δὲν εἶνε παρὰ τὸ γλυκοχάραμα μιᾶς αὐγῆς. Ἡ αὐγὴ, τὸ μήνυμα τῆς ἡμέρας, ὑπόσχεση εἶνε καὶ προπάντων ἐλπίδα. Ἡ ἡμέρα πλούσια εἶνε σὲ εὐεργεσίες, γιὰτὴν μητέρα εἶνε τῆς δράσης· τί θὰ μᾶς φέρει ἡ ἡμέρα ποὺ γλυκοχαράζει ;

Θάναι τέλος πάντων ὁ τι περιμένομε ; Δύσπιστοι τώρα εἴμαστε γιὰτὴν ἓνας βαθὺς πόθος ἀνεκπλήρωτος πάντα μᾶς γεννᾷ τὸ φόβο καὶ τὴν δυσπιστία στὸ διπλὸν μᾶς : οἱ μπλαζέδες μένουν ἀνίκανοι νὰ ἱκανοποιήσουν τίς ἀνάγκες ποὺ ἔχουν μέσα τους καὶ ποῦς λίγο ποῦς πολλὸ ὅλοι μᾶς εἴμαστε μπλαζέδες.

Πίσω κυττάζομε γιὰτὴν δὲν ἔχομε ἐμπρὸς μᾶς φῶς, γιὰ νὰ συγκρατήσομε τίς ἀχτίνες ποὺ πεθαίνουν, καὶ ὅσο αὐτὲς ἀποτραβιόονται, τόσο ἡ δῖρα μᾶς γίνεται πῶς διήπυρη καὶ οἱ ἐπιθυμίες μᾶς σφοδρότερες. Παλεύομε ; ἡ πάλῃ εἶνε ἀναγκαῖα στὴν ὑπαρξὴ μᾶς καὶ περιμένομε. Τόσοι ἀγῶνες καὶ τόσες πίκρες ἔκαμαν νὰ φανερωθεῖ σὲ μᾶς μιὰ ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη ἀνταμοιβῆς· μὰ ἡ ἀναμονὴ ἦταν τόσο μεγάλη ὥστε ἐγεννήθηκε ἡ ἀνησυχία, ἀδερφεῖ τῆς ἐλπίδας.

Μὲ τὸν Ραμπιντρανάθ Ταγκόρ, λένε πὼς μιὰ νέα περίοδος ἀνοίγεται στὴ φιλολογία. Μὰ πόσες φορές δὲν μᾶς ὑποσχέθηκαν νέες ἐποχές : Χρειάζεται θάρρος γιὰ νὰ τὸ ἐπιβεβαιώσῃ κανεῖς, ὅταν δὲν πραγματοποιηθήκανε τόσες προβλέψεις. Ἐν τούτοις, ἓνα σκοτεινὸ ἐνστικτὸ δυνατότερο ἀπὸ τὸν ἐπίπλαστο σκεπτικισμό μᾶς, θάθελε νὰ ξεπεταχθεῖ καὶ νὰ δώσει ἐλεύθερο δρόμο στὸν ἐνθουσιασμό. Κάτι τὸ ἀπέραντο ποὺ ἐνυπάρχει σ' αὐτὸ τὸ ἴδιο καὶ στὶς συνέπειές του, θὰ φανερωθεῖ σὲ μᾶς. . . Ἀλοῖμονο, δὲν πιστεύομε πᾶς στὶς ἀποκαλύψεις, ὄχι γιὰτὴν μᾶς ἀπάτησαν ἢ γιὰτὴν γελαστήκαμε, μὰ γιὰτὴν μᾶς στεργήσανε ὀλότελα αὐτῶν. Κι' αὐτὸ καρπὸς ἀναμονῆς. Γιὰ ὅτι : ἡ ἀναμονὴ μᾶς ἔφρασε ὅπως εἴμαστε, ἀδύνατους, δύσπιστους καὶ ἐγωιστὰς· ἡ ἀναμονὴ ἦταν τόσο μεγάλη ὥστε ἔγινε ὅλη μᾶς ἡ ζωὴ— ἓνα ἄς περιμένομε.

Κι' ἐν τούτοις, ὁ τι καὶ ἂν λένε, μ' ὅλη τὴν ἀμφιβολία καὶ τίς ἐπιφυλάξεις ποὺ ἡ συνήθεια ἐπαρασκευάσε, ὑπάρχουν πράγματα ἀνεπίδεκτα συζήτησης : μιὰ ἀγνωστὴ πνοὴ νεότητος καὶ δρασερότητος ἀνεβαίνει ἀπὸ τὰ περιβόλια ὅπου τραγουδοὶ ὁ Ραμπιντρανάθ· τόνοι ἀσυνήθιστου βάθους μᾶς ἐγγίζουν καὶ αἰφνίδια μᾶς καταλαμβάνουν· ἓνας νέος ρυθμὸς ἄρμονίζει τίς σκέψεις· ἓνα ἄμυδρο φῶς ἀχὰν διαγράφεται : εἶνε ἡ αὐγὴ.

Δὲν ἠμποροῦμε ἐμεῖς οἱ Εὐρωπαῖοι νὰ ἐννοήσομε ποῦ ἠμπορεῖ νὰ εἶνε ἡ δημοτικότητα τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ, τοῦ ἀκόμη νέου, συγγραφέα τεσσάρων τόμων ποιημάτων. Δεκαεπταετηρον ἦταν σπουδαῖος. Ἡ κατεύθυνση τῆς ζωῆς του ἄρμονικὴ διαγράφηκε σὰ μιὰ ἀνοῖσσα καμπύλη. Νέος ἔμεινε τὴ φύση τὰ ἄνηθ καὶ τίς εὐωδιές : 25 χρονῶ γράφει τὰ φαιότερα τραγούδια τῆς ἀγάπης, ἕστερα ἀπὸ τὸν Καταχαρισσαγὰρα : Ἡ σκέψη του μεσοτώνεται καὶ ἡ φωνὴ του γίνεται πῶς βαθειὰ. Ξελευθερωμένος ἀπὸ τίς ἀνθρώπινες ἐξαρτήσεις ἐξυψώνεται ὡς τὸ θεῖο ἀγνάνημα· εἶνε ὁ ἅγιος ποὺ ζεῖ ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους· ἡ φωνὴ του ἀντηχεῖ πάνω ἀπὸ τὴ ζωὴ· νὰ γιὰτὴν ἓνας ὀλόκληρος λαὸς τοῦ ἔδωκε τὴν ἀγάπην του.

Τὸ ἔργο τοῦ Ραμπιντρανάθ Ταγκόρ εἶνε παγκόσμιο. Ὅλος ὁ ἀχανὴς

πανθεισμός τῶν Ἰνδιάνων ψέλλεται ἁρμονικά στοὺς θαυμάσιους στίχους του. Ἀκόμα καὶ στὰ πιὸ λεπτοδουλεμένα καὶ λεπτόλογα μέρη, στὰ πιὸ ξελαγαρισμένα αἰσθάνεται κανεὶς νὰ ρέουν ἄορατα καὶ βαθειὰ τ' ἀσυγκράτητα νάματα τῆς ἐσωτερικῆς πηγῆς. Μὰ δὲν εἶναι μονάχα ἡ Ἰνδιάνικη ψυχὴ τοῦ ἐκδηλώνεται σ' αὐτά, εἶναι κάτι ἄλλο : ὁ Ραμπιντρανάθ Ταγκὸρ εἶναι ἕνας ἄλλος Ἅγιος Φραγκίσκος Ἀσσίζης, ὁ πανθεισμός του ὁμοῦ δὲν μοιάζει μὲ τὸν πανθεισμό τοῦ Μπαγκαβάτα Πουράνα ἢ τῶν ἀναρίθμητων Βέντας· εἶναι ὁ διάπυρος πανθεισμός τῶν Fioretti καὶ τῆς ἀπέραντης ἐκείνης καλωσύνης τοῦ ἀναδεύει ἀπὸ τὸ μυστικὸ ἄρωμά τους. Ὁ μοναδικὸς θεὸς του εἶναι σάρκα, τὸν περιμένει καὶ τοῦ μιλεῖ.

— Κύριε, τοῦ λέγει, ἀφοῦ ἀγαπῶ αὐτὴ τὴ ζωὴ ξέρω πὼς θ' ἀγαπήσω καὶ τὸ θάνατο.

Δὲν εἶναι ὁ ἠρωϊκὸς πεσιμισμός τῶν προγόνων του. Εἶναι ἡ ἐλπίδα ἢ ὀλότελα χριστιανικῆ ἐνός Ἀι-Γιάννη Ντε-λα-κρουά. Μία μεγαλόπρεπη εἰρήνη πλανεῖται στὰ τραγούδια του : ἔχει τὴ βαθειὰ καὶ ἀνθρώπινη πίστη ὅπου δὲν ὑπάρχει ἀφηρημένη ἔννοια καὶ κούφια ρητορικὴ. Οἱ στίχοι του κυλοῦν σὰν ζωντανὴ καὶ δροσερὴ πηγὴ. Τὸν ἀκούει κανεὶς μὲ ἔκπληξη γιατί εἶναι ἕνας ἄγιος ἄνθρωπος. Ἡ ψυχὴ τοῦ Ραμπιντρανάθ εἶναι καθαρὴ σὰν τὸ κρύσταλλο καὶ τίποτε δὲν ἤμπορεῖ νὰ ἐξισωθῇ μ' αὐτή. Τί θὰ ἐχρησίμευε ἐὰν περιέγραφε κανεὶς τίς ἰδιότητές του καὶ ἀνέλυε τὸ εὐρὸ πνεῦμά του : Τὰ πράγματα αὐτὰ δὲν περιγράφονται οὔτε ἀναλύονται, καθὼς κάθε τι τοῦ ἀγαπᾶ κανεὶς. Ὁ Ραμπιντρανάθ εἶναι ὅλος ἀγάπη γιατί εἶναι αὐτὴ ἡ ζωὴ. Ἡ καρδιά του ξεχειλὰ νειάτα, στρέφεται σὲ ὅλους ἐκείνους τοῦ τὸν ἐννοοῦν καὶ ἀδερφώνει τὴν ψυχὴν του μὲ τὴ δικήν τους. Τίποτα δὲν εἶναι ταπεινὸ, τίποτε δὲν εἶναι ἄσκημο, καταφρονητό, μιὰ ἀπέραντη καλωσύνη ἀπλώνεται στὸν κόσμον καὶ ἡ ἀνθρώπινη καρδιά πρέπει νὰ εἶναι ἀρκετὰ μεγάλη γιὰ νὰ τὸν χωρέσει. Ὁ προσκυνητὴς ὁ ντυμένος μὲ τὸ τριχένιο ροῦχο, τὸ κοριτσάκι ποῦ ζητεῖ τὰ ροδοπέταλα τοῦ στεφανιοῦ τοῦ πολυαγαπημένου τῆς βασιληᾶ, ἢ δοῦλα ποῦ περιμένει τὸν ἐρχομὸ τοῦ κυρίου τῆς, ὁ ζητιάνος ποῦ περνᾶ, καὶ τὸ ἡλιοβασιλεμα ποῦ ἀνθίζει, τὸ καθετὶ ἄλλο δὲν εἶναι παρὰ ἡ μορφὴ μιᾶς θείας ἀγάπης. Ἡ σκέψη τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁ ρυθμὸς τοῦ κόσμου, μὰ ὁ Θεὸς δὲν εἶναι ἐπὶ σκέψη : ὁ Θεὸς εἶναι παρών, ὁ Θεὸς ἔκρυσσε τὴ πόρτα, τὴν τρομερὴν κλεινὴν νύχτα, ὁ Θεὸς θὰ ξαναεπιστρέφει πάλι κοντὰ μας.

Ἡ ἀθωότητά του καὶ ἡ ἀπλότητά του τὸν πλησιάζουν στὴ φύση ὅπως τὰ μικρὰ παιδιὰ ὁ Ραμπιντρανάθ ἔχει τὴν εὐκρινεία τοῦ παιδιοῦ, τὸ βάθος τοῦ σοφοῦ καὶ τὴν ταπεινοφροσύνη τοῦ ἁγίου.

«Θὰ σὲ σκεπάσω μὲ γκιρλάντες καὶ μὲ τρόπαια τῶν ἡττῶν μου... Θὰ σὲ περιμένω στὴ σκιά καὶ ὅταν θὰ σ' ἀρέσει, Κύριε, ἔλα σιγανὰ καὶ κάθησε κοντὰ μου».

Εἶναι ἄραγε ξένος αὐτὸς ποῦ μιλῶ, γιὸς ἐνός ἄλλου πολιτισμοῦ, μιᾶς ἄλλης φυλῆς; Δὲν θὰ τόλεγε κανεὶς. Κοντὰ μας βρίσκεται μὲ τὴ γλῶσσά του, τίς ἰδέες του καὶ τὴν καρδιά του. Ζεῖ ἀνάμεσά μας, τραγουδᾷ γιὰ μᾶς, ἡ ψυχὴ ἀνεβαίνει τόσο ὑψηλὰ ὥστε δὲν ἔχει πιὰ συνείδηση τῶν στενῶν ὁρίων, καὶ ὀλόκληρη ἢ γῆ γίνεται ἐνα μεγάλο περιβόλι ὅπου ἐκεῖ γελά καὶ κλαίγει μὲ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ πουλιὰ—τοὺς ἀδελφούς του.

JEAN H. DE ROSEN

ΤΖΙΤΑΝΤΖΑΛΙ

ΙΝΔΙΚΕΣ ΠΡΟΣΦΟΡΕΣ

Μ' ἔπλασες ἀπέραντο, γιατί τέτοια ἡ βουλή σου στάθηκε.

Εἶμαι τὸ εὐθραυστο κύπελλο, ποῦ ἀκατάπαντα ἀδειάζεις, κι' ἀδιάκοπα ξαναγινομίσεις μὲ μιὰ διάφανη ζωὴ.

Ἐφερες πάνω ἀπὸ βουνὰ κι' ἀπὸ λαγκαθία, τὸ μικρὸ καλαμένιον αὐλό, αἰώνια μέσα του φυσώντας, νέες μελωδίες.

Κάτω ἀπ' τὸ ἀθάνατο χᾶιδι τοῦ χειριοῦ σου, ἡ ἀδύναμη καρδιά μου πλημμυρίζει ἀπὸ χαρὰ, καὶ ξεχύνεται σὲ ἀνείπωτα λόγια.

Τὰ δῶρα τῆς ἀπέραντης σου καλωσύνης, στὰ ταπεινά μου χέρια τοῦτα, πέφτουν, ἀπάνω.

Οἱ μέρες κυλοῦνε καὶ πάντα μὲ φροντίζεις, μὰ πάντα μένει κάτι ν' ἀποθυμῶ.

Σὰν μὲ προστάξεις νὰ τραγουδήσω, θαρρῶ πὼς ἡ καρδιά μου πάει νὰ σπάσει ἀπὸ περηφάνεια κι' ἀντικρῶζω τὴ μορφὴν σου, καὶ τὰ μάτια μου γιμίζουν ἀπὸ δάκρυα.

Ὁ τι εἶναι, μέσα μου τραχὺ καὶ δυσαρμονικὸ, λυώνει σὲ γλυκειὰν ἁρμονία, κι' ὁ θαυμασμός μου ἀπλώνει τὰ φτερά του, σὰν πουλὶ χαρούμενο, ποῦ πετᾷ πάνω ἀπ' τὴ θάλασσα.

Ξέρω πὼς τὰ τραγούδια μου σ' ἀρέσουν, καὶ ξέρω πὼς μόνο τὰ τραγούδια μου, σὲ κάνουν νὰ μὲ παραδέξῃσαι μπροστά σου.

Τὰ φτερά τῶν τραγουδιῶν μου διάπλατ' ἀνοιγμένα, χαϊδεύουνε τὰ πόδια σου, ποῦ ποτὲς νὰ φτάσω τα, δὲ θ' ἀποκοιτήσω.

Μεθυσμένος ἀπ' τὴν ἀγαλλίαση τοῦ τραγουδιοῦ, ἀποξεχνιέμαι, καὶ φίλο μου σὲ κράζω, σένα, τὸ διδάσκαλό μου.

Φῶς, φῶς μου, ὁδηγὲ τῶν κόσμων, τῶ ματιῶν φίλι, γλύκα τῆς καρδιάς, φῶς!

Πολυαγαπημένε, τὸ φῶς παιγνιδίζει στὸν ἀθήρα τοῦ εἶναι μου, τὸ φῶς, νὰ πάλλων κάνει, τίς χορδὲς τοῦ ἔρωτά μου· ἀνοικοκλείνει ὁ οὐρανός, μαρναίει ὁ ἀγέρας ὁ ἄγιος, τὸ γέλιο περνᾶ πάνω ἀπ' τὴ γῆ.

Πάνω στὸν ὠκεανὸ τοῦ φωτός, οἱ πεταλοῦδες ἀπλώνουν τὰ φτερά τους, κι' ἀπάνω στῶν κυμάτων τὸ διάφανον ἄφρο, κριν' ἀνθίζουνε καὶ γιασεμιά. Πολύτιμα πετράδια, σπάταλα σκορπώντας σὲ χρυσαφένια σίγνεφα, πλασιώνεται τὸ φῶς, πολυαγαπημένε μου.

Ἀπὸ φύλλο σὲ φύλλο ἡ ἀγαλλίαση σκυρτᾷ, πολυαγαπημένε μου, κι' ἀμέτρητη εἶναι ἡ χαρὰ. Τὸ οὐράνιο ρυάκι ἔσπασε τοὺς φράχτες του, κι' ὅλα πλημμυρίσανε ἀπὸ εὐτυχία.

Δὲ καλαγοικῶ τοὺς τόνους τῆς φωνῆς σου, ὦ Κύριέ μου!

Σὲ ἀκούω στὴν ἔκσταση μέσα τῆς σιωπῆς.

Ἡ λαγαράδα τῆς μουσικῆς σου φωτίζει τὸν κόσμον ἢ πνοὴ τῆς ἁρμονίας

σου ἀντιχτυπᾶ στοὺς οὐρανοὺς· ὁ ἱερός χειμᾶρρος τῆς μουσικῆς σου σπάνει τὰ ἐμπόδια καὶ ξεγίνεται ὀλοένα μπρός.

Ἡ καρδιά μου θάθελε νὰ σμίξει σε, μέσα στοὺς τόνους σου, ἀλλὰ μάταια προσπαθεῖ νὰ ἐκφραστῇ. Νὰ μιλοῦσα θάθελα, μὰ ὁ λόγος νὰ μεταπλαστῇ, σὲ μελωδία δὲ μπορεῖ, καὶ σαστισμένος, ἄλλο δὲ μπορεῖ, παρὰ νὰ κρᾶξῃ :

Ἄχ! Κύριε, ἡ καρδιά μου σκλάβα εἶναι, στὰ ὑπέροχα δίχτυα τῶν ἀρμονιῶν σου!

* *

Ἀκόμα δὲν ἄρχισα νὰ ψέλνω τὸ γιατί βρίσκουμαι ἐδῶ.

Πέρασα τίς μέρες τῆς ζωῆς μου, κουρδίζοντας καὶ ξεκουρδίζοντας τὴ λύρα μου.

Ἡ ὥρα δὲ σήμανε, κ' οἱ λέξεις δὲ δεθῆκαν ἀκόμα· μόνη ἡ ἀγωνία τῆς ἀποθυμίας, δέρνει τὴν καρδιά μου.

Τὰ λουλούδια δὲν ἀνοίξαν ἀκόμα· μονάχα ὁ ἀγέρας, ἀναστενάζει γύρω τους.

Δὲν εἶδα καθόλου τὴ μορφή Του, καὶ τὴ φωνή του διόλου δὲν τὴν ἄκουσα. Μόνο τ' ἀνάλαφρά του βήματα στὸ δρόμο γροίχησα, στὸ σπιτί μου μπροστά.

Τῆς ζωῆς ἡ μέρα πέρασε, τὸ θρόνι τοιμάζοντας του, πὰ στὸ δάπεδο· τὰ λυχνάκια δὲν ἀνάμνε ἀκόμα, καὶ δὲ μπορῶ νὰ τὸν καλέσω μὲς στὸ σπιτί μου.

Ζῶ μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ τὸν ἀνταμώσω μὰ τὸ συναπάντημα αὐτό, εἶν' ἀκόμα ἀλαργινό.

* *

Ἄ δὲ μιλάς, θὰ γιομίσω τὴν καρδιά μου ἀπ' αὐτὴ τὴ σιωπή, καὶ θὰ τὴ βαστάξω.

Ἀκίνητος, σὲ ἀστροφωτισμένην ἀγρυπνία, θ' ἀπαντέχω σάν τὴ νύχτα, ποὺ ὑπομονετικὰ τὴν κεφαλή της γέρνει στὸν κόσμον ἀπάνω.

Σίγουρα θάρτη ἡ αὐγή, θὰ σκορπίση ἡ σκιά, κ' ἡ φωνή σου, σὰ χρυσᾶφένιος χειμᾶρρος, θὰ κυλίση στὸν οὐρανό.

Τότες τὰ λόγια σου τραγοῦδια θὰ γενοῦν, καὶ τὰ φτερά τους, ἀπ' τῶν πουλιῶν μου τίς φωλιές θὰ πάρουν, κ' οἱ μελωδίες σου σὲ ἄνθη θὰ φουντώσουν, μὲς τὰ χαμόκλαδα τοῦ δάσους.

* *

Στὴ θυελλώδικη τούτη νύχτα μέσα, ὦ φίλε μου, πήρες τὸ μονοπάτι τῆς ἀγάπης :

Σάν ἀπελπισμένος βογγᾶ ὁ οὐρανό. Ὑπνο δὲν ἔχω, τὴ νύχτα τούτη, φίλε μου. Ἀδιάκοπα τὴν πόρτα μου ἀνοίγω, καὶ μὲς στὸ βαθυσκόταδο, γροικῶ. Τίποτα δὲ ξανοίγω, οὔτε κ' ἂν τὸ μονοπάτι! Σὲ ποιὰν ὄχθη σκοτεινῆ, τοῦ μαύρου ποταμοῦ σὲ ποιὰν ἄκρη μακρονῆ δάσους θλιβεροῦ, σὲ ποιὸς δαιδάλους ἀξεδιάλυτους ἀπελπισίας, ξακολουθᾷς τὸ δρόμο σου γιὰ νάρτης πρὸς τὰ μένα, φίλε μου;

Ἦρτε καὶ κάθισε κοντά μου, καὶ δὲ ξύπνησα, ἀπ' τὸν καταραμένον ὕπνο μου, φτωχό μου ἐγώ!

Ἦρτε, ὅταν ἡ νύχτα ἦταν γαλήνια· τὴν ἄρπα του στὰ χέρια του κρατοῦσε, κ' οἱ μελωδίες του, στὰ ὄνειρα μου μέσα, ἀντιχούσανε.

Ὡμίενα! Γιατί ἔτσι νὰ χαθοῦν οἱ νύχτες μου, καὶ γιατί μόνο νὰ νοσταλγῶ τὴν πνοὴ τῆς παρουσίας σου, ποὺ πάνω στὸν ὕπνο μου γλιστρᾷ;

* *

Ἡ νύχτα ἐσκοτινεύαζε· εἴχαμε τελειώσει τὴ καθημερινὴ δουλειά. Νομίζαμε πὼς κ' ὁ τελευταῖος ξένος εἶχε φτάσει, κ' οἱ πύλες τοῦ χωριοῦ εἶχανε κλειστῇ.

Ἄλλὰ κάποιος εἶπε πὼς ἦταν νάρτη ὁ βασιλιάς. Τότες ἐγελάσαμε: «Ὁχι, αὐτὸ δὲν εἶναι δυνατό!»

Μᾶς φάνηκε πὼς χτύπησαν στὴν πόρτα, κ' εἶπαμε πὼς θάταν ὁ ἀγέρας. Σβύσαμε τὰ φῶτα γιὰ νὰ κοιμηθοῦμε, μὰ κάποιος εἶπε: «Νά, ὁ ἀγγελιαφόρος!» Πάλι γελάσαμε: «Ὁχι, δὲν εἶναι παρὰ ὁ ἀγέρας!» Ἐνας θόρυβος τάρραξε τὸ νυχτερινὸν μηδέν· νομίσαμε ν' ἀκοῦμε μὲς τὸν ὕπνο μας, ἐν' ἀπόμακρο ἀστροελέχι.

Τράνταξε ἡ γίς, κλονίστηκαν οἱ τοῖχοι καὶ ταράχτηκε ἡ ἡσυχία μας. Μὰ κάποιος τότες εἶπε πὼς εἶτανε τὸ κυλιτὸ μᾶς ἄμαζας. Τότες σ' ἕνα νυσταγμένο μουρμουρητὸ ἀποκριθῆκαμε: «Ὁχι, θάταν τὸ μουγγιτὸ τῶν σπυρμένων!»

Ἡ νύχτα ἦταν πάντα σκοτεινὴ ὅταν τὰ τύμπανα κροτήσανε· μὰ δυνατὴ φωνὴ ὑψώθηκε: «Ξυπνάτε! Μὴν ἀργεῖτε πειά!»

Σφίξαμε τίς καρδὲς μας μὲ τὰ χέρια μας, τρέμοντας ἀπ' τὸ φόβο. Κάποιος φώναξε: «Νά, τὸ βασιλικὸ λάβαρο!» Τότε σηκωθῆκαμε: «Δὲν ὑπάρχει πειά καιρὸς γιὰ χάσιμο.»

Ἦρτε ὁ Βασιλιάς. Μὰ ποὺ εἶναι τὰ φῶτα, κ' οἱ ἄνθινες γιορλάντες; Ποῦν' ὁ θρόνος, γιὰ νὰ τὸν καθίσουμε; Ντροπὴ, ἀπεργραφτὴ ντροπὴ! Ποῦν' ἡ αἴθουσα, ποῦν τὰ στολιδία;

Κάποιος εἶπε: «Μάταιο εἶναι τὸ κάλεσμα. Δεχτήτε τον μὲ χέρια ἀδειανά, κ' ὀδηγήστε τον μὲς τὰ γυμνά δωμάτια σας!»

Τὶς πόρτες ἀνοίχτε· πολύβουες θὰ γείνουν οἱ καμάρες! Στὸ σκοτεινὸ κ' ὀλόθλιβο σας σπιτικό, ἦρτε ὁ Βασιλιάς, μέσα στὸ νύχτιο σκοτάδι.

Κυλοῦνε οἱ βροντὲς στὸν οὐρανό. Ἡ σκιά ἀνατριχιάζει ἀπ' τίς λάμπες. Φέρτε τὴν κουρελιασμένη ψάθα, κ' ἀπλώστε τὴν, στὸ κατώφλι μπρός· μὲ τὴ κακοκαιριά, ἦρτε τῆς νύχτας, τῆς τρομερῆς, ὁ Βασιλιάς.

* *

Ἡ ἀπάρνηση δὲ φέρνει μου, τὸ ξελεντέρωμα.

Τὸ σφιχταγκάλισμα τῆς λευτεριάς, τὸ νοιόθω, ἀπὸ χίλιους ἡδονικὸς δεσμούς.

Μὲ κερνάς ἀκατάπαντα μὲ τὸ ἀρωματισμένο καὶ πολύχρωμο κρασί σου ὡς τὰ χεῖλια γιομίζοντας, τὸ πῆλινο κύπελλο τοῦτο.

Τὸ σύμπαν μου, στὴ φλόγα σου θ' ἀνάβῃ τίς ἑκατὸ διάφορες λαμπάδες του, καὶ θὰν τίς ἀπιδώσω στὸ βωμὸ τοῦ τεμένους μπροστά.

Ὁχι, ποτές μου, δὲ θὰ κλείσω τίς πόρτες τῶν συναισθημάτων μου· οἱ χάρες τῆς ὄρασης, τῆς ἀκοῆς καὶ τῆς ἀφῆς, θὰ γεννήσουν τὴ χαρὰ σου.

Ναί! όλες μου οί χίμαιρες, θά καούνε σέ μιὰ λάμψη ἀγαλλίασης, κι' ὅλοι μου οί πόθοι θά ὀρμάσουν, σέ καρπούς ἀγάπης.

* * *

— Κεῖ, ποῦ τὸ πνεῦμα εἶναι ἄτρεμο, καὶ τὸ κεφάλι στέκει ἀψηλά.

— Κεῖ, ποῦ ἡ ἐπιστήμη εἶν' ἐλεύθερη.

— Κεῖ, ποῦ ὁ κόσμος κοιματισμένος δὲν εἶναι ἀπὸ στενοὺς μεσο-
τοιχούς.

— Κεῖ, ποῦ τὰ λόγια ἀνεβαίνουν ἀπ' τὰ βάθη τῆς ἀλήθειας.

— Κεῖ, ποῦ δίχως κούραση, τὰ μπράτσα τεντώνονται πρὸς τὴν τε-
λειότητα.

— Κεῖ ποῦ τὸ καθαρὸ ρυάκι τοῦ λογισμοῦ, δὲν πίνεται ἀπ' τοὺς ἄμ-
μους τῆς συνήθειας.

— Κεῖ ποῦ σπρώχνεις τὸ πνεῦμα τῆ σκέψη καὶ τῆ δράση.

— Στὸν παράδεισο τοῦτο, Πατέρα μου, ἄφησε τὸ λαὸ μου νὰ ξυ-
πνήσῃ.

* * *

Ὁ Θάνατος, ὁ δοῦλος σου, εἶναι στὴν πόρτα μου.

Πέρασε ἄγνωρες θάλασσες, στὸ σπιτί μου, νὰ φέρῃ τὸ κάλεσμά σου.

Ἡ νύχτα εἶναι σκοτεινὴ, κ' ἡ καρδιά μου τρεμάμενη εἶναι. Ὡστόσο τὸ
φῶς θά πάρω, τίς πόρτες θά τοῦ ἀνοίξω, καὶ θά τοῦ πῶ τὸ καλωσόρισες. Θά
τὸν λατρέψω μὲ χέρια ἐνωμένα, καὶ μὲ δάκρυα στὰ μάτια· θά τὸν λατρέψω
χίνοντας στὰ πόδια του, τὸ θησαυρὸ τῆς καρδιάς μου.

Θά φύγῃ, μιὰ καὶ τελειώσῃ τὴν ἀποστολὴ του, ἀφίροντας, στὴν αἰγὴ
μου ἀπάνω μιὰ σκοτεινὴ σιὰ· καὶ στὸ δευτέρό μου σπιτί, δὲ θά μείνῃ πειὰ,
παρὰ τὸ ἐγκαταλειμμένο εἶναι μου, ἡ στερνὴ μου προσφορά σέ σένα.

* * *

Ξέρω πῶς θάρτη μιὰ μέρα, ποῦ θά χάσω τ' ὄραμα τούτου τοῦ κόσμου,
κ' ἡ ζωὴ, τὸ δρόμο τῆς τραβώντας σιγανά, πάνω στὰ μάτια μου θά κατεβῆσῃ
τὸ στερνὸ πέπλο.

Ὡστόσο, τὴ νύχτα, τᾶστρα, πάντα θ' ἀγρυπνῶν, κ' ἡ αἰγὴ θά σηκωθῇ
σάν πρῶτα, κ' οἱ ὄρες θά φουσκώνουνε σάν κύματα θαλασινά, τὴ χαρὰ ραν-
τίζοντας, ὅπως καὶ τὴ θλίψη.

Ὅταν σκέπτονμαι τὸ τέλος τοῦτο τῶν στιγμῶν μου, τοῦ χρόνου ὁ φρά-
χτης κατακυλᾷ, καὶ στοῦ θάνατου τὴ λάμψη βλέπω τὸν κόσμο σου, καὶ τοὺς
περιφρονημένους θησαυρούς του.

Τὰ πράγματα ποῦ μάταια ἐπόθησα, καὶ κείνα ποῦ ἀπόχτησα, ἄς διαβοῦν
Μ' ἀφήσέ με νὰ κρατήσω, ὅσα πάντα καταρρόνεσα, καὶ κλωστοεπάτησα.

* * *

Τὴν ὥρα τοῦ μισομοῦ, εὐχρηθῆτε μου τὸ κατευόδιο, φίλοι μου. Ἡ Λύγῃ
ρῶδισε τὸν οὐρανὸ, κ' ἡμέρα κάλλη κραίνει.

Τί, μαζί μου πέρουν, μὴ μὲ ἀρωτᾶτε γιὰ μακρινὸ ταξίδι φεύγω. μὲ χέ-
ρια ἀδειανά, καὶ μὲ καρδιά γιομάτῃ ἐλπίδα.

Τοῦ ἡμεναίου τὸ στεφάνι, θά φορέσω. Ντιμένος δὲν εἶμαι, μὲ τὸ βαθύ-
χρωμο μαντιά τοῦ προσκυνητῆ, κι' ὁ δρόμος, ἂν σαρημένος εἶναι μὲ παγίδες,
τὸ πνεῦμα μου τὸ φόβον ἀγνοεῖ.

Τὸ ἐσπεριτὸ ἀστέρι θά φανῇ, ἅμα τελειώσῃ τὸ ταξίδι μου, κ' οἱ παρα-
πονετικοὶ σκοποὶ τοῦ σούρουπου, θά πάνε νὰ χτυπήσουνε τὸ πρόσωπο τοῦ
Βασιλιά.

* * *

Ὅλη μου τὴ ζωὴ, μὲ τὰ τραγούδια μου σὲ ζήτηγα. Ἀπὸ πόρτα σὲ αὐ-
λή, αὐτὰ μὲ ὀδηγήσανε, μ' αὐτὰ γύρω μου πασπάλεψα, ζητώντας ν' ἀγγίξω
τὴ ζωὴ καὶ τὸν κόσμο.

Ὁ τι ξέρω τὰ τραγούδια, μοῦ τὸ μάθανε· μοῦδειξαν τὰ κρυμμένα μονο-
πάτια, καὶ μοῦ σιμώσανε τ' ἀστέρια, γιὰ νὰ λάμπουν στῆς καρδιάς μου τὸν
ὀρίζοντα.

Στῆς χαρᾶς καὶ τοῦ πόνου τὰ μυστήρια, ὀλημερίς μὲ ὀδήγησαν καὶ τέλος
πάντων τῶρα, ποῦ ἔρχεται τὸ μούχρωμα στὴν εἴσοδο τοῦ παλατιοῦ μὲ φέ-
ρανε, στοῦ ταξιδιοῦ μου τὸ ἠλιόγερα;

ΡΑΜΠΙΝΤΡΑΝΟΣ ΤΑΓΚΟΡ

ΜΕΤΑΦΡ. ΜΕΝΑΛΑΚΑ

Ο ΣΚΕΠΤΙΚΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Η ΦΥΛΗ ΜΑΣ

Ἀπὸ ἓνα γράμμα ποῦ μᾶς ἔστειλε ὁ φίλος μας Γ. Σκληρός (ὁ συγγρα-
φέας τοῦ Κοινωνικοῦ ζητήματος) δημοσιεύουμε τὸ παρακάτω μέρος ποῦ νο-
μίζουμε ὅτι θά προκαλέσει κάποια συζήτηση, ἀρχίζοντας ἀπὸ μιὰν ἀπάντηση
ποῦ εἰτοιμάζει ὁ κ. Ζαχαριάδης.

Μ' εὐχαρίστηση θά δεχόμασταν κι' ἄλλων συνεργατῶν μας τὴ γνώμη.

ΑΓΑΠΗΤΟΙ ΜΟΥ ΦΙΛΟΙ.

Σᾶς εἶμαι εὐγνώμων διὰ τὸν τόμον τῶν «Γραμμῶν» ποῦ εἶχατε τὴν
εὐγενῆ καλωσίην νὰ μοῦ στείλετε. Τὸν διάβασα μὲ προσοχὴ καὶ σᾶς εὐχα-
ριστῶ εὐκρινᾶ γιὰ τὴν αἰσθητικὴ ἀπόλαυσι ποῦ μοῦ ἐπροξένησαν μερικὰ
ἀπὸ τὰ περιεχόμενά του. Ἐκεῖνο ὅμως ποῦ μοῦ ἔκανε κακὴ ἐντύπωση (δὲ σᾶς
τὸ κρύβω) εἶνε τὸ πρόγραμμά σας μὲ τὴν ἀρνητικὴ, σκεπτικιστικὴ, καὶ αἰ-
σθητικὴ ἀποκλειστικὰ τάσι του. Θάθελα περισσότερὴ ζωντάνεια καὶ εὐρύ-
τητα ἀπὸ σᾶς ποῦ ἔχετε τὴν εὐγενῆ φιλοδοξία νὰ γίνετε οἱ ἀναγεννητές τῆς
φυλῆς μας. Μὲ λύπη μου βλέπω ὅτι καὶ σεῖς δὲν μπορεῖσατε νὰ ξεφύγετε
τὴν ἀμείλικτη Μοῖρα τῆς φυλῆς μας, ποῦ ὅλους τοὺς ὀσιατώρα πνευματικούς
ἐργάτας τοῦ τόπου μας τοὺς κατεδίκασε σὲ πλήρη ἀκίνησία, σὲ δράση ὀλο-
τελα ἀρνητικὴ, μακρὰ ἀπὸ τὸν βίον καὶ τὴν πραγματικότητα, μακρὰ ἀπὸ
κάθε πραγματικὴ πρόοδο καὶ ἐξέλιξι. Ἄν καὶ μοῦ εἶνε ἀπολύτως ἀδύνατο
νὰ κατέβω σήμερα σὲ πολλὰς κουβέντες, ὀστόσο τὸ ἐπαναστατημένο μου αἰ-
σθημα δὲν μ' ἀφίνει ἀπὸ τοῦ νὰ μὴν σᾶς πῶ μερικὰ λόγια. Καὶ Σεῖς λοιπόν,
φίλοι μου, προτιμᾶτε τὸν ἄγονο καὶ παγερὸ σκεπτικισμό, τὴν αἰσθητικὴ
συγκίνησι μονάχα ἀπὸ τὸ θερμὸ ἀγκάλιασμα τῆς ζωῆς, ἀπὸ ἓνα ἐνθουσιῶδες
ἐνδιαφέρον γιὰ ὅλα τὰ μεγάλα ζητήματα τῆς γύρω μας πραγματικότητος; Καὶ
ὅλα αὐτὰ γιατί; Διότι κατὰ τὴ γνώμη σας τὰ διάφορα κοινωνικὰ συστήματα,
πολιτικὰ προγράμματα καὶ ἐν γένει ἰδεολογίαι δὲν ἀντιπροσωπεύουν τὴν
ἀ π ὄ λ υ τ ῆ φ ι λ ο σ ο φ ι κ ῆ ἀ λ ῆ θ ε ι α, δὲν εἶνε τέλεια, ἀλλὰ μόνον

σχετικά, μόνον προσωρινά, υπηρετούντα πρόσκαιρες κοινωνικές ανάγκες. Ζητάτε λοιπόν το τέλειον, το απόλυτα αληθινό και επειδή δέν τό βρίσκειτε—γιατί ένα τέτοιο πράμα δέν μπορεί βέβαια νά ύπάρξη—τό ρίχνετε στό σκεπτικισμό, στόν αίσθητισμό, στόν όνειρώδη αντίληψη τής ζωής γιά νά έξασφαλίσετε τουλάχιστον κάποια συναισθηματική συγκίνησι γιά τόν έαυτό σας διασκεδιάζοντας έτσι τήν τρομερή έσωτερική πλήξη και άπαισιόδοξία πού κατατρώγει τά σωθικά σας. Θάθελα νά ξερω άν συναισθάνεσθε τήν αίτία πού σας αναγκάζει νά είσθε τέτοιοι, νά έχετε δηλαδή τέτοια άπαισιόδοξη ψυχική ύπόστασι και διάθεση. Νά σάς τό πώ έγώ, φίλοι μου, άν δέν τό μαντεύετε μοναχοί σας. Ρίξτε ένα βλέμμα στην Εύρώπη, τή μεγάλη αυτή οδηγήτρια μας σόλα—γιατί μάς ξεπέρασε πολύ στη κοινωνική εξέλιξι—και θά καταλάβετε μόνοι σας τό λόγο. Τί βλέπουμε εκεί; Χιλιάδες μορφωμένοι όθρῶποι, άν και γνωρίζουν πολύ καλά τόν σκεπτικισμό και τά λοιπά άπαισιόδοξα φιλοσοφικά συστήματα, χώνονται όστόσο χωρίς νά πολυσκεφθούν στό ύφαιστιο τής καθημερινής ζωής, ένθουσιάζονται, συγκινούνται, παθαίνουν από τά διάφορα ζητήματα τής ημέρας, ζητήματα πρακτικά, οικονομικά, κοινωνικά, έπιστημονικά κ.τ.λ. Γιατί αυτό; Διότι αυτοί έχουνε έμφυτο στό αίμα τους τόν ένθουσιασμό, πού διηά έξωτερεύεσσι και δράση και πού καμιά φιλοσοφία και λογική δέν μπορεί νά τόν πνίξη ή νά τόν συγκρατήση. Από μικρά παιδιά οί άνθρωποι εκεί βλέπουν γύρω τους κίνησι, ζωή, πάλη, ένθουσιασμό, ένδιαφέρο από όλους σέ όλα, στη ζωή, στη φύσι, στην κοινωνία, στην έπιστήμη κ.τ.λ. πρὸ πάντων δέν στόν «άνθρωπο», πού τόν θεωρούν τό μεγαλύτερο «τίμημα» τής ζωής, αξιο τής μεγαλύτερης προσοχής και τού μεγαλύτερου σεβασμού. Τήν μεταφυσική φιλοσοφία τήν αγαπούν και εκεί, τήν αφήνουν όμως γιά τήν ώρα τής αναπαύσεως των μέσα στό γραφείο και ποτέ δέν τήν λαβαίνουν ὡς βάση τής δράσεως των, γιατί απλούστατα δέν συμφωνεί μέ τήν ζωντανή ιδιοσυγκρασία τους. Και τώρα εύκολα θά καταλάβετε γιατί σέ μάς συμβαίνει τό αντίθετο. Γιατί—άλλοίμονον!—είμασθε παιδιά τής άνατολής ποτισμένοι ὡς τό κόκκαλο μέ τόν πολιτισμό και τήν mentalité τής 'Ασίας. Και τό τί θά πη 'Ασία είνε δά γνωστό μέ τό παραπάνω. Ένα άπέραντο νεζοταφείο, μέ μιá άτελεύτητη νέκρα και ήσυχία σέ όλες τίς εκφάνσεις τής ζωής, μέ ένα πολιτισμό πού μόνη του βάση έχει τήν 'Υλη και μόνον τήν ύλη, τήν θεοποίηση δηλαδή τής ύλικής επιτυχίας στόν βίο μέ όλα τά θεμιτά και άθέμιτα μέσα, και συνάμα τήν βαθειά περιφρόνησι σέ κάθε πνευματική και ήθική έκφανσι, πού έμποδιζει τήν ύλιστική καριέρα τού άτόμου και τήν έμφυτη παγερή άδιαφορία και σκληρή άνευλάβεια στόν άνθρωπον, στό άτομον πού θεωρείται κυριολεκτικῶς σκουπίδι άμα δέν κατέχει τόν ύλικό πλοῦτο και πού άσβεστάτα τσαλαπατείται από τόν πρῶτον δυνατόν και πλοῦσο μπακάλη ή άγά. 'Η άτομιστική μικροσυμπεροντολογία σατανικῶς όργιάζει έδῶ, ξένη και έχθρική σέ κάθε ήθική, εύγενική ιδέα, σέ κάθε γεννιότερη κοινωνική, ήθική και άνθρωπιστική ιδεολογία. Πῶς μπορούν, σās έρωτώ, μέσα σέ τέτοια τρομακτικά νεκρή και ήσυχη, τρομακτικά ύλιστική και τρομακτικά άνατι-άναθρωπιστική άτμόσφαιρα νά γεννηθούν παιδιά μέ ζωντανή ψυχή, μέ έμφυτο ένθουσιασμό στην γύρω ζωή και φύση, και πρὸ πάντων μέ έμφυτο ένδιαφέρο και άγάπη στόν «άναθρωπο» και τήν κοινωνική του τύχη; 'Αναγκαστικά λοιπόν μεγαλώνομεν ὄλοιμας μέ νεκρή και κούφια τήν ψυχή, χωρίς κανένα ειλικρινές ένδιαφέρο στη γύρω ζωή και στη φύση και μέ μιá έμφυτη παγερή άδιαφορία στόν

άνθρωπο, στόν πλησίον, στό άτομον, έπομένως και στα κοινωνικά ζητήματα πού καταγίνονται μέ τή καλύτερη τής τύχης τού ανθρώπου. Τήν έμφυτη δέ αυτή άδιαφορία στόν άνθρωπο καμιά δύναμις, καμιά λογική δέν μπορεί νά μάς τήν αλλάξη δυστυχῶς, διότι είνε βαθειά ριζωμένη, στό αίμά μας, μάς είνε φυσιολογική ανάγκη. 'Εμείς λοιπόν δέν κάνουμε γιά άμμοσι θετικοί εργάτες τής φυλής μας, διότι είνε φυσιολογικῶς άδύνατο νά αλλάξομε τό αίμα μας και μόνον ὁ τάφος θά μάς διορθώση, ὁ μεγάλος αυτός ύπηρέτης τής εξέλιξεως και προόδου. 'Αν έχομε όμως μέσα μας μιá σταλιά ειλικρινεία, λίγη δύναμη αυτομαστιγώσεως και πραγματική άγάπη στη φυλή μας, ἄς προσπαθήσομε τουλάχιστον νά σώσομε τά παιδιά μας, τή νέα γενεά, πού ὄλοια γεννιέται και έπομένως τώ ρα σχηματίζει τόν ψυχικό της κόσμο και από τήν τροφή πού θά τής δώσομε εμείς, οί άνεπτυγμένοι άντιπρόσωποι τής φυλής μας, θά εξακτηθῆ πολύ τό έμπεριεχόμενον, ὁ τόνος και ή διεύθυνσι πού θά πάρη ή ψυχή της. Μην ξεχνάτε ὅτι ὁ άνθρωπος ρυθμίζεται στην παιδική του ήλικία, από τήν ὁποίαν και εξαρθάται ὄλος ὁ κατοπινός του βίος. 'Εχομε λοιπόν μεγάλη ευθύνη άπέναντι τών παιδιών μας. Θά ήταν μεγάλο κρίμα και άνασθησία άπέναντι τής φυλής μας, εάν έντυτάξαμε μόνον τήν συναισθηματική μας ευχαρίστησι, κυλιόμενοι ήδονικῶτα μέσα στό άνατολίτικο νεββάνα μας, ὀλοτέλα άδιαφοροῦντες γιά τήν έξω κίνησι και ζωή.

Εὐτυχῶς βλέπω ὅτι είσθε ειλικρινεῖς νέοι μέ τή χαρά τής ζωής και ὅτι ή πράξις τού περιοδικού σας είνε πολύ άνώτερη τού προγράμματός σας. Δέ μοιάζετε καθόλου τά αὐτάρεσκα και φουσκωμένα εκείνα παιδιά, πού τώρα τελευταία δυστυχῶς βγήκαν αρκετά και τά ὁποία τήν άνατολίτικη έλαττωματικότητα τους, τά άσιατικά των στίγματα και τήν άνικανότητά τους στη βιοπάλη προσπαθούν νά τά αναγούν εις φιλοσοφικόν επαναστικόν δήθεν σύστημα, ύποχρεωτικόν και στους άλλους και πολύ άνώτερον από όλα πού ὄστατώρα έδημιούργησε ή «μπακάλικη» Εύρώπη! Τέτοιες καρικατούρες μόνον οί μικροί τόποι, και πρὸ πάντων ή άνατολή, βέβαια βγάξει.

'Ελπίζω άγαπητοί μου φίλοι νά μὴν μέ παρεξηγήσετε εὐν σās ὀμίλησα μέ σκληρή ειλικρινεία. Φρονῶ ὅτι ὅταν πρόκειται γιά τό καλό τής φυλής μας και έν γενεί γιά γενικά ζητήματα πρέπει νά είνε κανείς απόλυτα ειλικρινής. 'Άλλως τε έγώ δέν εξαίρω τόν έαυτό μου και άλλον κανένα από τήν παλιά γενεά. Σκοπός μου είνε νά σώσω τους νέους. Αυτά τά ὀλίγα βιαστικά και βέβαια έντελῶς άσυνάρτητα. Πιστεύω όμως τήν έννοιά τους νά τήν καταλάβετε. 'Αλλοῦ και άλλοτε θά τά ποιήμε έκτενέστερα και τότες βέβαια θά σās πῶ περισσότερές λεπτομέρειες. Τό θέμα γιά μένα είνε σπουδαιότατο, γιατί πρόκειται γιά τήν αναγέννησι τής ψυχῆς τής φυλής μας. Πρὸ πάντων δέ τώρα ὕστερα από τέτοιον τιτάνειον άγῶνα, ὁ ὁποῖος ὀπωσδήποτε έλυσε ίκανοποιητικά τά ἔθνηκά μας ζητήματα—τουλάχιστον στό μεγαλύτερό του μέρος—μάς μένει νά κάνομε τήν κοινωνική και ψυχική ή επανάστασή μας καθαρίζοντας τή φυλή μας από όλα τά άπαίσια άσιατικά στίγματα, πού ὄστατώρα τήν έμόλυναν και τήν έμάραναν, καταδικάζοντας τήν στην άφάνεια και βαρβαρότητα.

Γιαντά ελπίζω άλλοτε νά πῶ περισσότερα. Ζητώ άκόμα μιá φορά συγκνώμη γιά τό θάρρος μου και σās χαίρετώ ὄλους φιλικά.

ή ή λογική που εφαρμόζει είναι σωστή, και τότε όχι μόνο είναι υ π ο χ ρ ε ω μ έ ν ο ς να παραδεχτεί απόλυτα την άδολη φωνητική γραφή (υπάρχει άραγε στον κόσμο ολό τέτοιο γράψιμο ; και ακόμα και το τυπικό και το συντακτικό της γλώσσας να τό φέρει σε όμοιομορφία Εσπεραντο, ή ή λογική δέν έχει περάση σε τέτοια θέματα. και τότε καλύτερα είναι ν' αφήνει στις λέξεις τη φυσιογνωμία τους τη γνωστή, την καλλισθητική, εκείνη που ξαναβρίσκουμε σ' όλα τα γραπτά της παράδοσης. Η όφελιμότητα είναι όρος λαοσιχένιος, και ή χρήση του πάντα ύποπτη.

Μου φαίνεται πως άδίκησα με τις σημειώσεις αυτές και τη σκέψη μου και την άνυπόκριτη εύχαρίστηση που αισθάνομαι διαβάζοντας τον κ. Π. Βλαστό. Προθύμα άναγνωρίζω πως ή διαλεκτική—έστω και πρόχειρη—και ή φυσική αντίπαλεια που αισθάνομαι έναντίον σε κάθε δογματισμό, έστω και στον πιο έλκυστικό, με έχουν παρασύρει σε κρίσεις που μοιάζουν πολύ με κατακρίσεις. Και όμως τόσα προτερήματα στολίζουν την πλούσια ψυχή του κ. Βλαστό, τόσο άφθονες, πολύμορφες, όρμητικές αναβρύζουν από τό μυαλό του οι ιδέες, σε τόσο γραφική, πρωτότυπη και άβίαστη γλώσσα, μαγικιάς ποιικιλιάς, έξωτερικεύονται οι σκέψεις και οι έντυπώσεις του που αλήθεια βιβλίο σαν τά «Κριτικά ταξίδια» όχι μόνο λογαριάζει στην χλωμή μας φιλολογία, αλλά και σε κάθε άλλη θά είχε αξιοζήλευτη θέση. Τό ταξείδι «Στό Κασιόρι» και τά «Γράμματα από την Αθήνα» κλείουνε σελίδες απόλυτης όμορφιάς, όπου ή ζωντανή αφήγηση, και ή συγκινημένη περιγραφή ζυγνούν στα μάτια μας άτόφια την φύση και τη ζωή. Πραγματικά κλασικές σελίδες, που θά έπρεπε να βρίσκονται στις άνθολογίες των παιδιών στα σχολεία, και για ύποδείγματα γλώσσας, αλλά πιο πολύ ακόμα για άπάδειξη λογοτεχνίας που ρέει από την πηγή της ειλικρίνειας και της άγνης αισθαντικότητας. Κι' αύριο μεθαύριο όταν θά ξαναδιαβάσω τά «Κριτικά ταξίδια», θά σκέπτομαι πως καμιά σημασία δέν έχει άν ό κ. Βλαστός είναι ή όχι κριτικό μυαλό, κι' άν δογματίζει πολύ ή λίγο, θά συλλογίζομαι μονάχα με άκλόνητη πεποίθηση, πως θάναί γραφό του να μ'ς χαρίσει μία μέρα—όταν θά κοιραστεί από όρισμένες συστηματοποιήσεις τόσο στη σκέψη όσο και στη γλώσσα—τό άριστούργημα που πάντα λείπει από την νεοελληνική πεζογραφία.

Δ. ΖΑΧΑΡΙΑΔΗΣ

ΝΙΚΟΥ ΣΑΝΤΟΡΙΝΑΙΟΥ: Ο ΑΓΓΕΛΟΚΡΟΥΣΤΗΣ ΤΩΝ ΚΑΡΑΒΙΩΝ

Για τη λογοτεχνία μας που μόλις τώρα μπορούμε να κάμουμε λόγο για νεοελληνικό διήγημα—με τη στενή έννοια της τοπικής μορφής που άπαραίτητα πρέπει να παρουσιάζει κάθε έθνος—ό κ. Σαντοριναίος—ύστερα άφ' τόν Καρκαβίτσα,— άποδειχεται μία ειδική ιδιοσυγκρασία για τά θαλασσνά θέματα.

Εμείς που ζήσαμε άλλοτε κοντά στη θάλασσα και ρουφήξαμε μαϊστράλι και ιώδιο, τώρα, διαβάζοντας τις «ιστορίες του πελάου και της άκρογιαλιάς» (1911) τις «Θαλασιές» (μιά σειρά ποιημάτων στην ποιητική του συλλογή «Άγχιολούλουδα» 1909) και τώρα τόν «Άγγελοκρούστη των καραβιών» (έκ-

δοση «Νειότης») αισθανόμαστε την ίδια ύγεια και τό ίδιο ξαλάφρωμα που είχαμε και τότες τριγυρισμένοι άφ' την πρωτόγονη ζωή του θαλασσινού. Γνωρίζουμε τά νιτερέσσα του καραβιού κι' όλη την τέχνη του θαλασσινού, από τις μικροδουλειές της κουβέρτας «έσα με τις έξωτικές μανούβρες στις τραβερσάδες της άνοιχτής θάλασσας κι' όλα τά φιλολόγια της ναυτοσύνης.» Αισθανόμαστε ακόμα όλη τη ζωή του θαλασσινού τη γλυκόπικρη. Τη λαχτάρα της αναχώρησης για τά μακρυνά ξένα λιμάνια, ταξιδεύοντας σε τρικυμιά και μπονάτσα, και την άγια συγκίνηση της επιστροφής στο αγαπημένο μικρό λιμάνι. Και μαθαίνουμε της θάλασσας—του άπιστου στοιχείου—όλες τις μαργιοιές και τά τερτίτια, τους θνμούς και τά νάζια, γιατί μέσα στη στενή περιοχή των διηγημάτων και των τραγουδιών του άπλώνει όλη ή άπεραντοσύνη του πελάου και της άκρογιαλιάς.

Ο «Άγγελοκρούστης των καραβιών» είναι διήγημα νατουραλιστικό—όσο κι' άν ό τίτλος του ρίχνει έναν ίσχιο μυστικοπάθειας και ένα χυτό συμβολισμό, όσο κι' άν ό συγγραφέας σε μία τελευταία σελίδα, ένα είδος έπίλογου, μάς τό συστήνει για φιλοσοφικήν άλληγορία. Γιατί τό καράβι του είναι τόσο αληθινό, και τά πρόσωπα που ζούνε μέσα σ' αυτό τόσο ζωντανά—γνωριμές άξέχαστες—που κανείς, διαβάζοντάς το δε θ' αφήσει την πραγματικότητα για να δράσει πίσω άφ' τό κάποιο βαθυστόχαστο και ιδιαίτερο νόημα της ζωής του καραβιού.

Ο κ. Σαντοριναίος έχει μέσα του βαθειά, την έντύπωση των όρισμένων πραγμάτων που περιγράφει, παρμένην άπ' εθθείας από την πραγματικότητα, και αυτή την έντύπωση άβίαστα μάς μεταδίδει. Έν φ' τό καράβι ως σύμβολο βρίσκεται μόνο άχνογραμμένο στη σκέψη του.

Η τελευταία σελίδα του είναι—για τη δική μου άντίληψη—μιά γάφα.

Άφού τό ξετυλίγει τόσο ύπεροχα άβίαστα, χωρίς την παραμικρή προσπάθεια να στριμώξει σύμβολα ή και να στρώξει τόν άναγνώστη χωριάτικα. «Ε! βάλ' τά γυαλιά σου άλληγορώ» σαν που κάνουν μερικοί..., όταν φτάσει στην τελευταία αυτή σελίδα του φωνάζει : «Ε! έκατάλαβες ;»

Δίχα της, ό άναγνώστης, κλείοντας τό βιβλίο κι αναλογιζόμενος τά πρόσωπα, τά πράγματα και τη ζωή που του γνώρισε, και βρίσκοντας τά έτσι συνθετικά καθώς είναι, μό ν ο ς του άβίαστα θά τά άνάπτυσσε στη γενικότητα που μπορούν να άπλωθουν έξω χρόνου και τόπου, έξω των όρισμένων πραγμάτων και γεγονότων.

Ο «Άρχάγγελος»—Σπεσιώτικο καράβι που μονάχο του τόλεγε τό πόσο μερακλής ήταν ό καπετάνιος νοικοκύρης του—έχει τά σινιάλια ίσαρισμένα «Γυρεώ γιατρό έχω άρρωστο βαρεία...» Στην κοκέτα ό άξιος νοικοκύρης ψυχομαχώντας έχει την έγγοια του άνήλικου άγοριού του, του καραβιού του και της γυναίκας του που ταξιδεύει πάντα μαζί του. Ποιός θά πλύσει τό Θωμά του καπετάνιο κληρονόμο άντάξιο του; Ποιός θά νοιάζεται τό καράβι για να μη μένει άπραγο, ταξιδεύοντας στις μικροθάλασσες ντροπιασμένο ή να κάθεται σε λερό λιμάνι ; Ποιός θά φυλάγει τη Μαριώ του άφ' τόν πειρασμό που άνάβει τη σάρκα ;

Σε μιάν ύπεροχη, αληθινό δραματική σκηνή ό μελλοθάνατος δίνει τη διατα του στη γυναίκα του : ό άδερφός του νάνε καπετάνιος, στα χαρτιά κι' αυτή σε όλα. Να φροντίσει τό παιδί να γίνει τέτοιος καπετάνιος, που όλοι να βλέπουν σ' αυτόν τη ψυχή του πατέρα του, κι' αυτή να σβύσει τη δίψα του κορμιού της—ά μ ο ι ρ η Μ α ρ ι ώ !—για να μη λερώσει τά σεν-

τόνια και τόνομά του. "Έτσι ο Ίσκιος του θα οδηγᾷ πάντα τὸ καρᾶβι μ' ἂν ξαστοχίσει! . . . ὁ «Ἀρχάγγελος» θὰ στοιχειώσῃ και θ' ἀγγελοκρούει τὰ καρᾶβια.

Τὰ λόγια τοῦ μελλοθάνατου μᾶς δεινὸν ὄλη τὴν προϋπόθεση, τὸ ξετύλιγμα, τὴν οὐσία, και τὸν δραματικὸ πυρήνα τοῦ διηγήματος γι' αὐτὸ και θάθελα νὰ ἐπανερχόντουσαν συχνότερα εἰς τὸ ξετύλιγμα σὰν leitmotiv.

Πεθαίνει ὁ καπετάνιος. Ἡ καπετάνισσα μένει ἀκλόνητη στὴ θέση της. Πέρασαν δεκατέσσερα χρόνια, τὸ καρᾶβι ἄρχισε νὰ ξεπέφτει μὰ μὲ ἓνα δυνατὸ τάννυμα τῆς θέλησῆς της κατορθώνει νὰ τι ὀ δώσει τὴν πρωτινὴ του δύναμη. Διηγήρησε τὴν κληρονομιά μὰ δὲ μπόρεσε νὰ κάνει τὸ Θωμᾶ ἄξιο κληρονόμο. Αὐτὸ ἦτανε πάνω ἀφ' τὴ δύναμη τῆς γυναίκας και γιὰ τοῦτο ἡ ψυχὴ τοῦ καπετάνιου μ' ὄλο ποῦ ὄλιβονταν δὲ βαρυνώθηκε.

Αὐτὸ δὲ μᾶς τὸ λέει ὅσο πρέπει καλά, καθὼς και δὲ μᾶς δίνει οὔτε ἰδέα τῶν ἐσωτερικῶν και ἐξωτερικῶν πειρασμῶν τῆς γυναίκας μὲ τὴν ἀγρυπνη ἀκόμα σάρκα. Γιατὶ βέβαια ὁ ψευτο-Καπτὰ-Πέτρος, ὅπως εἶνε τέλεια ζωγραφισμένος εἶνε ἓνα γελοῖο ὑποκείμενο ἀνίκανο νὰ πειράξῃ μὴ μὴ γυναίκα σὰν τὴ καπετάνισσα. Αὐτὸ εἶνε ἓνα μεγάλο χάσμα. Ἀπαραίτητα ἔπρεπε νὰ μᾶς δώσει τὴν τραγικὴ προσπάθεια τῆς γυναίκας ποῦ ἀγωνίζεται νὰ νεκρώσῃ τὴ σάρκα. Καὶ ὁ καπετάνιος ἀκόμα ὅταν τῆς τὸ ζήτησεν εἶπε : «ἄμοιρη Μαριώ». (Motive) Ἐπρεπε νὰ βάλῃ ἀντιμέτωπο αὐτοῦ τοῦ ὄραϊου και δυνατοῦ τύπου τῆς γυναίκας ἓναν ὄραϊο και δυνατὸ τύπο ἄντρα. Ἐνάντια τοῦ καθήκοντος τὸν ἔρωτα τὸ πνεῦμα ἐνάντια τῆς σάρκας. Νὰ συγκρουστοῦν και νὰ νικήσῃ. . . τὸ καθήκον, τὸ πνεῦμα.

Μὴ μὲρα στὸ πέλαγο, κοντὰ στὸ καρᾶβι σηκώθηκε φοβερός σίφουνας. Κάμνον τὸ ξόρκι ποῦ θὰ τὸν διαλύσῃ μὰ στὸ καρᾶβι δὲν ἦταν κανένας παρθένος—μῆτε ὁ Θωμᾶς—γιὰ νὰ σχηματίσῃ τὴν πεντάρφα μὲ τὸ μαυρομάνικο μαχαίρι. Τὸ Δαιμόνιο νογώντας πὼς δὲν ἔχει μέσα στὸ καρᾶβι ἐχθρὸ, μανιασμένο χυμείται νὰ τὸ ρουφήξῃ. Ἡ καπετάνισσα ἐπικαλεῖται τὸ Ίσκιο τοῦ καπετάνιου της και ἀφ' τὴν πλώρη χυμᾷ ἓνας ἄγνωστος γέρος, ἀρπάζει τὸ μαυρομάνικο μαχαίρι ἀπὸ τὸ Θωμᾶ λέγοντάς του : πὼς ἡ παρθενιά δὲν εἶνε στὸ σῶμα μὰ εἶνε στὴ ψυχὴ. Κάνει τὴν πεντάρφα και τὸ Δαιμόνιο διαλύεται. Ὁ "Ἄη Νικόλας ! ψιθυρίζουν οἱ ναῦτες. Ὁ Ίσκιος σου καπετάνιο μου μᾶς ἔσωσε ! κάνει ἡ καπετάνισσα.

Ὁ «Ἀγγελοκρούστης τῶν καρᾶβιῶν» ἔχει και ἀνεξάρτητη συνέχεια «Τὸ λιμάνι τῆς δόξας» ποῦ ἀναγγέλλεται στὸ ξώφυλλο. Ὅσο κιᾶν εἶνε ἀνεξάρτητο τὸ καρτερῶ σὰν τὸ κάρπισμα ἕστερα ἀπὸ τὸ ἄνθισμα γιὰ νὰ βεβαιωθῶ καλλίτερα γιὰ τὴν εἰδὴ τοῦ δέντρου.

Ὁ τίτλος «ΤΟ ΛΙΜΑΝΙ ΤΗΣ ΔΟΞΑΣ» γραμμένο στὸ ξώφυλλο μοῦ κάνει τὴν ἐντύπωση τῆς τελευταίας λέξης «ΕΣΘΗ» ποῦ ἀκούεται εἰς τὸν Φάουστ ἔσω τῆς σκηνῆς.

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Η ΕΡΕΥΝΑ ΜΑΣ

Τὰ «Γράμματα» τόσο ἀπὸ σεβασμὸ πρὸς τὸ πρόγραμμά τους, ποῦ τείνει νὰ ἐξυπηρετῇ τὴν ἐλευθερωμένη σκέψη σὲ κάθε τῆς ἐκδήλωση, ὅσο και ἀπὸ τὴν πεποίθηση πὼς, στὴν πραγματικὴ ἰδεολογικὴ ἀναρχία ποῦ δέρεται τὴ ρωμησοσύνη σήμερα, μὰ προσπάθεια γιὰ νὰ ξεκαθαρισθοῦν ὀλίγες κεντρικὲς ἰδέες θὰ ἦτανε γενικὰ ἐπιθυμητὴ, διατύπωσαν μερικὰ ἐρωτήματα, σ' ὅσους ἀνεξαρτέτως θὰ ἠμποροῦσαν μὲ κάποιο κῆρος νὰ ρίξουν λίγο φῶς στὴ σημερινὴ συνείδηση. Εἶναι λυπηρὸ ὅμως ὅτι κάποια ἀπροθυμία κρατεῖ τοὺς σκεπτομένους και ἔτσι ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀπαντήσεων ἔως σήμερα δὲν ἀνταποκρίνεται καθόλου στὶς προσδοκίαις μας. Καὶ ἐνῶ οἱ πολλὰ ὀλίγοι ξένοι στοὺς ὁποίους ἐστάλλθηκε μὴ γαλλικὴ μετάφραση τῆς ἐρευνας, μὲ εὐγενικὰ βιάση ἀπάντησαν κατὰ μέγα μέρος, οἱ πὼ ἀδόκητες ἀφορμὲς χρησιμεύουν ὡς δικαιολογία τῆς πνευματικῆς ὀκνηρίας τῶν περισσοτέρων ἀπὸ τοὺς ἰδικούς μας. Ὅχι, ἡ ἔρευνα τῶν «Γραμμάτων» δὲν εἶναι οὔτε πρόωση οὔτε παράκαρη : Δὲν ὑπάρχει ἀκατάλληλη ὄρα γιὰ μὴν ἐξέταση συνείδησης μὲ τὰ μάτια τῆς εἰλικρίνειας, και καμμιά ὑποχρέωση κανένα συμφέρον δὲν πρέπει νὰ ἐμποδίζει τὴν ἀπερίφραστη διατύπωση ἰδεῶν ποῦ ἐνδιαφέρουν περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη ἐκδήλωση.

Ἀναδημοσιεύουμε ἐδῶ τὸ κείμενο τῆς ἐρευνας ἔτσι ποῦ και ἂν ἔγινε τυχὸν καμμιά παράληψη στὴν ἀποστολὴ της, ἡ ἐπανόρθωση τῆς παράλειψης νὰ εἶναι πρόχειρη και κατορθωτὴ ἀπὸ κείνους ποῦ ἔχουν κᾶτι ν' ἀπαντήσουν στὰ ἐρωτήματα.

ΕΡΕΥΝΑ

ΓΙΑ ΤΙΣ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΦΥΛΕΤΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ

Ἡ φυλὴ ἔτεράτισε δύο πολέμους—ὄχι στρατιωτικούς ἀλλὰ ἀποκλειστικὰ φυλετικούς, λαϊκούς πολέμους—ποῦ πραγματοποιοῦν, στὸ μεγαλειότερο μέρος τους, ἐκεῖνα τὰ ἰδανικά ποῦ τῆς χρησίμευαν ὡς βασικὸς ὀδηγὸς δράσης ἔως σήμερα.—Τὰ κεντρικὰ ἀποτελέσματα τῶν πολέμων αὐτῶν εἶνε :

α'. Καθαρὰ ὕλικό : Ἡ Συγκρότηση ἐνὸς φυλετικοῦ πυρήνα ἐπιβλητικῶ, ποῦ δικαιωματικὰ θὰ διοικεῖ ὄλον τὸν ἑλληνισμό, κ' ἐκείνον ἀκόμη ποῦ βροίσκειται σὲ διασπορά.

β'. Καθαρὰ ἠθικό. Ἀνάπλαση τοῦ Ἐθνικοῦ χαρακτῆρα μὲ νέα σποστικὰ τὴν αἰσιοδοξία, τὴν αὐτοπεποίθηση και τὴν αἰσθησι τῆς πραγματικῆς ἐλευθερίας—ποῦ δὲν ὑπάρχει παρὰ ὅταν συνταντίζεται μὲ τὴ δύναμη.

Ἔτσι ἡ φυλὴ σήμερα ὄχι μόνο νοιώθει πὼς κυριαρχεῖ τὴ μοῖρα της, ἀλλὰ ἀκόμα αἰσθάνεται πὼς ἔχει και τὸ δικαίωμα και τὴ δύναμη νὰ διαλέξῃ τις μελλοντικὲς της κατευθύνσεις και νὰ ἀρμονίσει τὰ ἰδανικά της μὲ τὴ νέα κατάσταση.

Τὴν ὄρα ὅμως τοῦ στιγμιαίου σταθμοῦ ποῦ ἰδεατὰ κάνει ἡ φυλὴ, πρὸ τοῦ νὰ ὀρμίσει σὲ νέα δράση, ἄφθονα προβάλλουν τὰ προβλήματα. Καὶ οἱ εἰλικρινεῖς συνειδήσεις μὲ θάρρος πρέπει

ν' αντικρύσουν, *κατάματα*:—τὴν ἔλξη τοῦ εὐρωπαϊκοῦ ἐπιστημονισμοῦ μὲ τὰ παρεπόμενά του τὶς ἠθικὰς μεταλλαγὰς καὶ τὶς ἀντιμυστικιστικὰς καὶ ἀντιθρησκευτικὰς του τάσεις—τὶς κοινωνικὰς περιπλοκὰς μὲ τοὺς ἀναπόδραστους ἀγῶνες τῶν τάξεων—τὶς καλλιτεχνικὰς ἀτομικὰς ἐκδηλώσεις, ποὺ γεννᾷ τὸ πνεῦμα τῆς ἀνάλυσης, μὲ τὴν ἀνεξαρτησία τους καὶ τὴν ἀφιλοκέρδιά τους τὴν ἀπόλυτη—κι' αὐτὴ τέλος τὴν ἰδέα ἐνὸς εὐρύτερου πατριωτισμοῦ ποὺ νὰ ξεπερνᾷ τὰ φυλετικὰ ὄρια, καὶ νὰ τείνει πρὸς ἓνα πατριωτικὸ πολιτισμοῦ.

Εἶνε τὰ αὐριανὰ βιαστικὰ προβλήματα ποὺ καμμιά ἀνάγκη ὅπως καὶ καμμιά δύναμις δὲν θὰ μπορέσει νὰ πνίξει, καὶ στὰ ὁποῖα ἀδιάκοπα καὶ ἐπιτακτικὰ θὰ καλούμεθα νὰ δίνουμε λύση πρόχειρη ἢ δριστηκῆ.

Ὁ! ὄχι πὼς μιὰ ἔρευνα στὰ θέματα αὐτὰ θὰ μᾶς χάριζε ἓναν ἐξασφαλισμένο ὑπολογισμὸ τοῦ μέλλοντος. Ἡ ὑπαρξὴ εἶνε ἀνυπολογίσιμη στὸ μέλλον ὅπως ἀκόμη καὶ στὸ παρελθόν.—Ἀπλὰ καὶ μόνον ἢμπορεῖ νὰ μᾶς γνωρίσει τὴ σημερινὴ κατάστασι τῆς ἐνευνεϊδῆτις σκέψης, καὶ νὰ μᾶς χορηγήσει μιὰν ὑπόδειξη, γὰ τὴ μέλλοντικὴ κατεύθυνση. Καὶ τὸ ὅτι σὲ μιὰ δωσμένη στιγμή θὰ καθρεφτιστοῦμε στὴ συνείδησή μας, εἶνε περιπέτεια ποὺ ἀξίζει νὰ τὴν περάσουμε, καὶ ἂν ἀκόμα δὲν ἐλπίζουμε πρακτικὸ ἀποτέλεσμα.

Γι' αὐτὸ θὰ ἦταν ἐπιθυμητό, οἱ ἀπαντήσεις στὰ παρακάτω ἐρωτήματα νὰ μὴν ἀκολουθήσουν τὴν ἀνθαίρετην διατύπωση τοῦ κείμενου, ἀλλὰ ν' ἀγκαλιάσουν, γενικώτερα ἀκόμη, τὴν ἰδεολογία ποὺ γὰ κάθε ἄτομο ὅπως καὶ γὰ ὅλη τὴ φυλή, ἀποτελεῖ σύστημα ζωῆς ἐν συνείδητι.

* *

1ον. Φρονεῖτε ὅτι μὲ τὴν ἀποκατάστασι τῆς φυλῆς κατὰ μέγα μέρος σὲ ὄγκο συνοχῆς, ἢ μελλοντικὴ κατεύθυνσι, θὰ μείνει ἐνιαία πρὸς ἐθνικιστικὴ δράσι; Ἡ ἐθνικιστικὴ ἰδέα, ὅπως οἱ περιστάσεις καὶ ἡ φυλετικὴ κατάστασι στὰ περασμένα τὴν εἶχαν μορφώσει ὑποχρεωτικά, θὰ μείνει ἀναλλοίωτη καὶ θὰ κεντρίζει τὶς ὁρμὰς πρὸς ἓναν ἱμπεριαλισμὸν ἀποκλειστικοῦ πατριωτισμοῦ; Πρέπει ἄραγε νὰ τείνουμε πρὸς κάποιον εὐρωπαϊκὸ πατριωτισμὸ, πρὸς ἓναν πατριωτικὸν πολιτισμὸν—ποὺ τὸ πρῶτο του βῆμα εἶνε ὁ βαλκανικὸς πατριωτισμὸς;

2ον. Φρονεῖτε ὅτι ἡ ἐθνικιστικὴ ἰδέα φυλετικοῦ πατριωτισμοῦ ἢμπορεῖ καὶ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ κυριαρχήσει σὲ κάθε ἄλλῃ ἀτομικῇ ἢ ὁμαδικῇ ἐκδήλωσι, εἴτε κοινωνικῇ εἴτε καλλιτεχνικῇ εἴτε φιλοσοφικῇ μορφῇ; Ὑπάρχει πιθανότητα δηλαδὴ νὰ συνταχθῆ ἡ ἰδέα τοῦ φυλετικοῦ πατριωτισμοῦ—ποὺ πηγάζει ἀπὸ τὴν ὑποσυνείδητη ζωὴ τῶν αἰσθημάτων—μὲ τὰ πορίσματα τῆς ἐνσυνείδητης ἀνάλυσης, ἢ θὰ προκύψουν ρήξεις καὶ πρὸς ποῖαν κατεύθυνση;

3ον. Ὁ Εὐρωπαϊκὸς πολιτισμὸς τὸν ὁποῖον θεληματικὰ ἢ ἄθελα συνείδητὰ ἢ ἀσυνείδητα παραδεχτήκαμε, θὰ κομίσει καὶ τὰ τελευταῖα του ἀποτελέσματα προκαλῶντας τὴν ἀντίθεσι τῆς ἐπιστημονικῆς σκέψης μὲ τὴν θρησκευτικὴν ἰδεολογία; Πρὸς ποῖαν

κατεύθυνση θὰ τείνουν τὰ πνεύματα; Θὰ τροποποιηθῆ ἀνάλογα ὅλο τὸ οἰκοδόμημα τῆς χριστιανικῆς ἠθικῆς;

“ΓΡΑΜΜΑΤΑ”

Υ.Γ. — Οἱ ἀπαντήσεις μποροῦν νὰ γραφτοῦν σ' ὁποιοδήποτε γλωσσικὸ ἰδίωμα.

“ΓΡ.”

ΟΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΜΑΣ

Μιὰ σειρά ἐκδόσεων λογοτεχνικῶν ἔργων ποὺ ἐτοιμάζουν τὰ «Γράμματα» θὰ ἀφίσει ὀρισμένως ἐποχὴν στὰ φιλολογικὰ χρονικά. Ἐκτός ἀπὸ τὸ Ἔργο τοῦ Μαβίλη, ποὺ σὲ λίγο θὰ εἶνε ἔτοιμο θὰ ἐκδοθῶν συντομώτατα σὲ κομψότατους τόμους τὰ ποιήματα τοῦ Σικελιανοῦ, διηγήματα τοῦ Δημοσθένη Βουτυρά, τὰ τραγούδια τοῦ Βόρναλη, τὰ εἰδύλλια τοῦ Χαντζάρα, πεζογραφήματα τοῦ Καρβούνη, ἔργα τοῦ Λυμπεράκη, ποιήματα τοῦ Καμπάνη, τὰ τραγούδια τοῦ Πορφυρογέννητου, ἔργα τοῦ Θεοτόκη καὶ τῶν Αἰγυπτιωτῶν Γνευτοῦ, Ζαχαριάδη, Γ.Σκληροῦ (τοῦ Κοινωνικοῦ ζητήματος), Νικολοῦδη, Νικολαΐδη καὶ τῆς Δος Jeanne Marqués.

Καὶ θὰ εἶνε, νομίζουμε, πρώτη φορὰ ποὺ ἐκδίδονται ἔτσι συστηματικὰ ἔργα ἐκλεκτὰ ἀπὸ λόγους ξένους πρὸς κάθε συμφεροντολογικὸ σκοτό.

ΕΝΑ ΕΤΟΣ ΤΗΣ “ΝΕΑΣ ΖΩΗΣ.”

Ἀπὸ τὸν ὀγκώδη τόμον τοῦ ἐνάτου ἔτους τῆς «Νέας Ζωῆς» ἀρκετὰ εἶνε τὰ ἔργα ποὺ μπορεῖ νὰ ξεχωρίσει κανεὶς—ἀφίνοντας δὲ κατὰ μέρος κάθε προκατάληψη ἀναφερόμεν ἐδῶ τὶς «Πετριὰς στὸν Ἥλιο» τοῦ Ξενοπούλου ὡς τὸ ὀραιότερον ἀπὸ τὰ περιεχόμενα τοῦ τόμου αὐτοῦ. Εἴπαμε ἀφίνοντας κατὰ μέρος κάθε προκατάληψη, γιατί ἐναντίον τοῦ Ξενοπούλου ἔχει γεννηθῆ κάτι ὡσάν ἀντιπάθεια—ἀντιπάθεια ποὺ τὴν δικαιολογεῖ κάπως ὁ ὑπερβολικὰ ἐμπορικὸς τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον παζορεῖ—εἶνε ἡ λέξις—τὰ ἔργα του ὁ συγγραφεὺς τῆς «Ἀναθραφτῆς».

Κάποτε στὴ «Μικρὴ ἀπολογία» του ποὺ ἐδημοσιεύθη σὲ παλαιὰ φυλάδια τοῦ «Νουμᾶ» ἀπολογηθῆκε ἀρκετὰ εἰλικρινὰ ἀλλὰ πάντοτε μὲ τρόπον ἐμπορικὸν καὶ εἶνε πανθομολογούμενο πῶς, συγγραφεὺς ποὺ βρίσκονται, ἂν ὄχι σὲ ἀνώτερη, στὴν ἴδια ὁμως μ' αὐτὸν γραμμὴ λ. χ. σάν τὸν Καρζαβίτσα καὶ τὸ Δημοσθένη Βουτυρά, ἀκατάδεκτοι ἀλλὰ καὶ ἀνίκανοι νὰ ρεκλαμαρισθοῦν καὶ νάβθουν σὲ συνεννοήσεις ἐμπορικὰς, καὶ γι' αὐτὸ ἀντίθετες σὲ ἰδιοσυγκρασίαν καλλιτεχνικῇ, μὲ ἐκδότες καὶ μὲ κοινόν, κατορθώνουν νὰ μένουν ἄγνωστοι στοὺς πολλοὺς—σωστότερα, γνωστοὶ μόνον σ' ἐλαχίστους—, ἐνῶ ὁ Ξενοπούλος εἰσέδουσε στὴ Βιβλιοθήκην κάθε ὁποσδήποτε βιβλιοφίλου. Ἄλλ' ἀνεξαρτήτως ὅλων αὐτῶν ὁ Ξενοπούλος εἶνε πάντοτε ὁ συγγραφεὺς τῆς «Ἀναθραφτῆς», τεχνίτης τοῦ λόγου ξεχωριστὸς ποὺ θὰ μείνει γὰρ πολὺ στὸ φιλολογικὸν ὄριζοντα ὡς ταλέντο διηγηματογραφικὸ ἀπὸ τὰ πρῶτα μιὰς ἐποχῆς, ποὺ, εἶνε ἀνάγκη νὰ τὸ ὁμολογήσουμε, δὲν παρουσίασεν ἀκόμα τίποτε τὸ ἐκτακτό, τὸ μεγάλο—ὄχι μεγαλοφυές. Οἱ «Πετριὰς στὸν Ἥλιο» εἶνε ἀπὸ τὰ περὶ ὁμορφῆς διηγήματα τοῦ Ξενοπούλου οὔτε αὐτὸς ὁ «Κακὸς Δρόμος» γὰρ τὸν ὁποῖο τόσα ἐγράφηκαν μπορεῖ νὰ συγκριθῆ μὲ τὴ γοητευτικὴν ἀπλότητα, τὸ φυσικώτατο ξετύλιγμα τῶν ἐπεισοδίων, καὶ τὴ λιτὴ κομψότητα τοῦ

ἕφους. Παρ' ὅλα πού ἡ δράση γίνεται μέσα σ' ἓνα στενὸ ἐπαρχιακὸ περιβάλλον δὲν ἔχει τίποτε ἀπὸ τῆ στενότητος τῶν ἠθογραφημάτων. Ἀλλὰ καὶ ἡ ψυχολογικὴ δύναμις τοῦ συγγραφέως πού ζωντανεύει ὅλα τὰ πρόσωπα τοῦ διηγήματος δὲν χαλαρώνεται πούθενά. Καὶ μόνον ἴσως κάπου, ἀραιότατα ὅμως, μπορεῖ νὰ βροῦμε κάποιαν ὑπερβολὴ αἰσθημοτικότητος, τὸ μόνο, ἂν θέλει νὰ τὸ ὀνομάσει κανεὶς ἐλάττωμα.

Ἄλλο ἓνα ἀπὸ τὰ περιεχόμενα τοῦ τόμου αὐτοῦ πού ξεχωρίζει εἶνε ἡ «Φωτεινὴ τοῦ Ἀνεγνώστη» τῆς κ. Ψηλορείτη. Μὲ ὅλη τὴ φλυαρία στὴν ὁποία σὲ πολλὰ μέρη ἀφίνεται, ἔχει ἀρκετὴ δύναμις ἀκόμη καὶ ἡ ἀρετὴ πού μὲ τόση φροντίδα τὴν ἐκζητᾷ ἡ κ. Ψηλορείτη, ψυχολογικὴ δύναμις ὑπάρχει θαυμαστὴ σὲ πολλὰ μέρη, συχνά ὅμως ξεπέφτει σὲ σκέψεις καὶ σὲ κινήματα περιέργου καὶ παραξένα.

Ἀδύνατο πολὺ σ' ὅλα γενικῶς τὰ φυλλάδια τοῦ τόμου εἶνε τὸ ποιητικὸ μέρος. Ἄν ἐξαίρεσει κανεὶς τὶς στροφές τοῦ Καβάφη ὅλη ἡ ἄλλη ποιητικὴ παραγωγή πού εὗρηκεν ἄσπλο στοργικὸ στὴ «Νέα Ζωὴ» εἶνε πολὺ χαμηλῆς ποιότητος· γιὰ μόνον στὸν «Παρνασσό» καὶ στὴν «Ἑλλάδα» θάξαν θέσει στίχοι ὡσάν αὐτοὺς :

Φεύγεις· καὶ τρέχω καὶ πηδῶ καὶ χάνομαι καὶ χάνομαι
Χρόνο καὶ τόπο νὰ σταθῶ δὲν ἔχω
Στὴ φαντασίᾳ βαθεῖα πάντα κρατῶ
τοῦ ἀρρώστου τὸ κνηγῆτό
Καὶ φεύγεις, φεύγω, τρέχεις, τρέχω καὶ ὅλο τρέχω

(Σελὶς 297. Λέαντρος Παλαμᾶς)

Ἐκεῖνο ὅμως πού ὠργίασε κυριολεκτικῶς ἦταν ἡ κριτικὴ ἐγγράφηκαν ἐξωφρενισμοὶ τέτοιας τραγελαφικότητος, πού θὰ μπορούσαν νὰ ἐξουδετερώσουν ὅλη τὴν εὐγενεϊκὰ προσπάθεια πού ἀνέβηκε τὴ «Νέα Ζωὴ» στὸ ξεχωριστὸ ἐπίπεδο ἐκλεκτοῦ περιοδικοῦ, ἂν δὲν ἐσταματοῦσε γρήγορα ὁπωσδήποτε ὁ κατήφορος αὐτός. Γιὰ ἐγγράφηκαν τέτοιες σελίδες κριτικῆς μέσα στὶς ὁποῖες ἐπιπολαιότατα ἐπροβιβάζετο τὸ ἄνθος τῆς σημερινῆς ρουτίνας, στὸ ἕψος τῆς ποιητικῆς δυνάμεως τοῦ Σολωμοῦ ἐνῶ πάλιν ἄλλου ἐξητήθησαν οἱ περὶ ἐξουτελιστικῆς ἐκφράσεις, γιὰ νὰ χαρακτηρισθῆ μ' αὐτὲς ἓνας ἀπὸ τοὺς ὀλίγους ἐπιλέκτους τῆς Ἑλληνικῆς διανοήσεως, ὁ ξεχωριστός ποιητὴς καὶ ἀπὸ τοὺς ἓνα-δύο κριτικῶς μας Πέτρος Βλαστός.

Οἱ μεταφράσεις—ἔχουμε κυρίως ὑπ' ὄψη μας τὴ «Βρυσούλα» τοῦ Μπράκο καὶ τὴν «Κυρὰ Ὁρέτα» τοῦ Καλάντρα, ἀπὸ τὶς περὶ εἰμορφῆς ἐκλογές περίεργα μεταφρασμένες ἀπὸ τὸν Ποριώτη—δυναμιόνουν τὴν καλὴ ἐντύπωση τοῦ συνόλου.

Γενικὰ στὸ ἔργο τῆς «Νέας Ζωῆς» διαφαίνεται ἡ προσπάθεια μιᾶς ἐκλεκτικότητος—προσπάθεια πού κατὰ μέγα μέρος πρέπει ν' ἀποδοθεῖ στὸ Β. Παυλίδη ὁ ὁποῖος ὅπως καὶ μέσα στὸν ἐνθουσιασμὸ τῶν πολλῶν ἔτσι καὶ μέσα στὴ γενικὴ ἀδιαφορία ἐργαζότανε πάντοτε ἤρεμα καὶ ἀθόρυβα γιὰ τὴν ἐξακολούθηση τῆς «Νέας Ζωῆς» ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ἴδιαν πάντοτε θερμὴ καὶ δημιουργικὴ ἀγάτη.

Γ. Γ. Κ.

Η "ΜΙΝΩΙΚΗ ΔΗΜΟΣΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΤΑ ΤΑ ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ ΤΩΝ ΚΡΗΤΙΚΩΝ ΑΝΑΣΚΑΦΩΝ,"

εἶνε ὁ τίτλος μιᾶς ἐναίσιμης διατριβῆς τοῦ κ. Γ. ΣΤΑΥΡΙΔΑΚΗ. Ὅσο καὶ ἂν σκεφθῶμε ὅτι ἔχουμε μπροστὰ μας μιὰ διατριβή, λυπούμαστε γιὰ τὸ ὅλος διόλου περιγραφικὸ χαρακτῆρα τῆς καὶ τὴν ἐπανάληψη τῶν ὄσων γραφτηκαν γιὰ τὸ θέμα τοῦτο.

Τὸ θέμα παρουσιάζει τέτοιο ὄλικὸ πού ζητᾷ κανεὶς ὅσο ἀπὸ τὴν περιγραφή τῶν πορισμάτων μιὰν ἀτομικὴ καὶ ἀπὸ γενικώτερη ἀποψη ἐξέταση του. Δυστυχῶς ὁ συγγραφέας φαίνεται πὸς διστάζει νὰ ἐκθέσει τὶς ἀτομικῆς του σκέψεις καὶ ἀποφεύγει ἔτσι ὀλότελα νὰ μπεῖ σὲ γενικώτερη ἐξέταση μιᾶς τόσο ἐνδιαφέρουσας περιόδου τοῦ Μεσογειακοῦ πολιτισμοῦ, πράγμα πού περιμένει κανεὶς ὅσο ἀπὸ τὴ μεθοδικότητα καὶ τὶς γνώσεις πού δείχνει πὸς ἔχει.

Θὰ θέλαμε οἱ εὐσυνείδητα ἐργαζόμενοι νὰ μὴ σκλαβώνονται τόσο πολὺ ἀπὸ τὴ βιβλιογραφία καὶ τὴν ἐπιστημονικὴ μέθοδο. Ἡ ἐπιστημονικὴ μέθοδος βέβαια εἶναι ἡ καλλίτερη σύμφωνα μὲ τὴ σημερινὴ μας ἀντίληψη, ἀλλὰ χρειάζεται μεγάλη προσοχὴ γιὰ νὰ μὴ νεκρώσει καὶ ἐξαφανίζει κάθε γενικώτερη ἀντίληψη πού εἶνε ἀπαραίτητη συνεργατριά τῆς. Ἄλλοιῶς ξεφεύγει ἀπὸ τὸν ἀληθινὸ προσορισμὸ τῆς.

N. M.

ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ

Ἐκυριάρχησαν καὶ ἐφέτος οἱ ἐπιθεωρήσεις· καὶ ἐκυριάρχησαν κατὰ τρόπον πρωτοφανῆ, τέτοιον ὅστε νὰ ἀποκλεισθεῖ σχεδὸν κάθε ἄλλο ἔργο. Ἐξαίρεση ἔκαμε τὸ Θέατρο τῆς Κυβέλης ὅπου καὶ ἐδόθησαν καὶ τὰ δύο τρίτα ἔργα. Καὶ θὰ ἠμποροῦσε κανεὶς νὰ σχηματίσει ἀπαισιόδοξες σκέψεις καὶ γιὰ τὸ μέλλον τοῦ Νεοελληνικοῦ Θεάτρου—ὅταν ἓνα παρὸν ἐπιστῆφει μὲ τέτοιες λαμπρῆς χρηματικῆς ἐπιτυχίας τὰ λογῆς λογῆς κατασκευάσματα τῶν διαφόρων ἐπιθεωρησογράφων. Καὶ ὅμως καὶ ἡ Δεσποινὴ Μαρίκα Κοιτοπούλη ἐκίρηξε, μόλις πέρυσι, ἓνα εὐαγγέλιο τῆς Θεατρικῆς Τέχνης καὶ ἡ κυρία Κυβέλη, περὶ ἐκλεκτῆ—ξεχωρίζει τὸ ὁμολογοῦμε πάντοτε—τὸ ἐδίλωσε καθαρά πὸς θὰ κάμει θυσίας γιὰ τὴν Τέχνη. Ὅτε ὅμως ἡ δευτέρα, πολὺ δὲ ὀλιγώτερο οὔτε ἡ πρώτη, εἰδείξαν κάποια συστηματικώτερη προσπάθεια, κάποια στοργὴ πρὸς τὴν Τέχνη. Ὅταν βέβαια μιὰ δημοσιογραφικὴ ἐξοχότης, δίνει κάτι,—δὲν ἐξετάζομε καλὸ κακὸ—εἶνε ὑποχρεωμένες καὶ οἱ δύο, ἀπὸ τὸν ἀκατανόητο φόβο τοῦ γάσματος μιᾶς πολεμικῆς, νὰ τὸ παίξουν—ἀλλ' αὐτό, ἀπὸ συμφεροντολογικῶς λόγους γινόμενον, δὲν εἶνε βέβαια στοργὴ οὔτε πρὸς τὴν Νεοελληνικὴ Τέχνη καὶ, διότι ἂς μὴ λησμονοῦμε πὸς ἐκτὸς τῆς ἐγχωρίως, ἔχουμε καὶ τὴν παγκόσμια Τέχνη ἀπὸ τὴν ὁποία σπάνια ψαρεύεται ὁ Δανούντιο καὶ σπανιότερα ὁ Ἴψεν, ὁ Χάουπμαν καὶ ὁ Στρίμπεργ, καὶ αὐτὸ γιὰ νὰ καθησυχάζεται κάπως ἡ ἐνίοτε ἐξαιρετικὴ συνείδηση τῶν ὀπωσδήποτε εὐσυνείδητων.

Ποῖος ὅμως φταίει γιὰ τὸν κατήφορον αὐτὸν πού ἐπῆρε ἡ Ἑλληνικὴ σκηνή;—Κορδακισόμενοι οἱ συγγραφεῖς τῶν ἐπιθεωρήσεων, στὶς πολλὰς ἐφημερίδες πού γραφουν, ἐπικαλοῦνται πλῆθος ἡλίθιων ἐπιχειρημάτων. Καλὰ ὅμως αὐτοὶ, ἀλλὰ οἱ ἄλλοι—ὁ Γαβρηλίδης, ὁ Νιρβάνας, ὁ Συναδινός, ὁ

Καρβούνης, ο Μελάς, ο Κόκκινος, ο Ξενοπούλος—δέν ήμπορούν νά τούς κηρύξουν ένα πόλεμο συστηματικό μέχρις εξοντώσεως, και δημοσιογραφικώς—χωρίς άλλο οι δεύτεροι είνε πειθό δυνατοί—και μέ τήν παραγωγή έργων πού ώρισμένως και άν δέν θάχουν ίσως τήν σφραγίδα τής μεγαλοφυίας θά ξεχωρίζουν τουλάχιστο γιά τήν ώραότητα τής προσπάθειας και γιά τήν ευγένεια τής ιδέας πού θά τά έμπνεύει. Άλλά πρέπει συνεχής και διαρκής ένας πόλεμος πού νά έχει πολλήν από τή σφοδρότητα τών άρθρων εκείνων τής «Ακροπόλεως» γιά τήν περίφημη «Νευρική». Τότες και μόνον έτσι θά ήμποροσε νά γίνει κάτι.

Γ. Γ. Κ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΕΣ ΕΠΙΦΥΛΛΙΔΕΣ

Είς τή «Νέαν Ελλάδα» τή νέαν έφημερίδα πού μαζί μέ τήν «Εστία» και τήν «Ακρόπολη» αποτελούν φωτεινή εξαίρεση μέσα από τόν Άθηναϊκό τύπο, δημοσιεύει σειρά φιλολογικών επιφυλλίδων ο κ. Άριστος Καμπάνης. Βέβαια οι επιφυλλίδες αυτές—γραμμένες γιά έφημερίδα—δέν μπορούν νά όνομαστούν μελέτες κριτικές—άλλως τε και ο κ. Καμπάνης πιστεύομε πως δέ θά είχε καμμιά τέτοια άξίωση. Ο άγαπητός συνεργάτης τών «Γραμμάτων», από τούς εκλεκτούς σκεπτομένους τού Έλληνισμού κατόρθωσε, μόλα ταύτα νά κρατήσει τά σημειώματά του αυτά σέ επίπεδο άνωτερο μιάς δημοσιογραφικής επιφυλλίδος, και έτσι ή κομψότης μόνον τής πέννας τού κ. Καμπάνη δίνει τή ξεκουραστική τερπνότητα πού θέλει, πού άπαιτεί κανείς από τά περιεχόμενα μιάς έφημερίδος.

Στήν ίδια έφημερίδα δημοσιεύεται και μετάφραση τής κυρίας Μπωβαρό τού Φλωμπέρ—μετάφραση όμως πολύ άθλια μ' όλη τή διαφανομένη προσπάθεια τού μεταφραστή γιά νά τήν καταστήσει φιλολογική.

ΠΟΛΕΜΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Έδόθησαν όλιγώτερα από ότι θά περίμενε κανείς. Γιατί τά πειθό εξαίτια κατορθώματα μιάς ύπερτοχα άναμενωμένης Φυλής μένουν άκόμη άνύμνητα. Και ή επίκα μεγαλειώδης τιτανομαχία τού Μπιζανίου πού κατέληξε σέ θρίαμβο πού ήταν άποθέωση πλέον άνδρείας και ή πρωτοφανής σέ σφοδρότητα όρμηής μάχη τού Κιλκίς και όλη ή καταρακτιώδης προσέλαση τού Έλληνικού Στρατού—τά μύρια τά άγνωστα άκόμα μεγαλονογήματα τού ήρωισμού πού έγινόνταν ώσαν τά φυσικώτερα τών πραγμάτων, δέν έφώτισαν άκόμα σπάταλα εκθαμβωτικά τόν όρίζοντα τής Νεοελληνικής Τέχνης. Ός τόσο κάτι έδόθηκε* και οι εξαίσιοι στίχοι τού Σικελιανού και τά πολεμικά πεζογραφήματα τού Καρβούνη και οι σελίδες τού Μελά και οι έντυπώσεις τού Κόκκινου είν' έργα ειλικρινώς γραμμένα μέ τήν όρμη πού τήν ένδυνάμωνεν ή έμπνευση τών μεγαλονογημάτων πού είδαν. Άλλά κάτι μεγάλο κάτι μνημειώδες δέν έφάνηκεν άκόμα και αυτό θέλομε νά τό περιμένουμε από τούς λογοτέχνες πού αναφέραμε.

Γ. Γ. Κ

Η ΣΥΝΑΥΛΙΑ ΤΗΣ ΣΠΕΡΑΝΤΖΑΣ ΚΑΛΟ

Άληθινή άλεξανδρινή ή κ. Σπεράντζα Σεάρι-Καλό δέν λησιμονεί τό νερό τού Νείλου και κάθε τόσο άφίνοντας τό Παρίσι, κάμνει μιά στροφή πρὸς τήν

παλιάν άγαπημένη της πόλη, τήν Άλεξάνδρεια. Η νοσταλγική της αυτή λοξοδρομία, γεμάτη ανατολίτικην αισθηματολογία, μποροίμε νά ποίμε κλείνει και άλάεξη τήν ψυχολογία τής τέχνης τής Σπεράντζας Καλό, γερά δεμένης μέ τήν έξωτερική ζωή, πολλές φορές τήν πειθό άστική έξωτερική ζωή, μέ τά παράξενα επακόλουθα τής επισείας, τής ευγνωμοσύνης και τής συγκατάβασης στήν καθημερινή σχέση της.

Σ' αυτό τό σημείο, θαρροίμε, βρίσκεται και τό κλειδί τής έπιτυχίας, μά και τής άποτυχίας τών προσπαθειών τής Σπεράντζας Καλό.

Γιατί όσο κι άν ή τέχνη τού τραγουδιού μένει μιά τέχνη μέ πολλά έξωτερικά γνωρίσματα, τέχνη πού μιλεί πολύ εύκολα στόν καθένα πού έχει δυό αυτιά, μά δέ μπορεί πάλε παρά νά έξωτερικευή, στό τραγούδι τής μεγάλης μουσικής, τή συνείδηση τού τεχνίτη τραγουδιστή.

Η κ. Σπεράντζα Καλό, συνείδηση, όπως είπαμε, φιλελεύθερη μέσα στήν άστική αντίληψη τής τέχνης,—προσπάθεια γιά ευχαρίστηση και μικροπαρηγορία και όχι γιά κλονισμό και αναγεννητικό ξεσπασμα—στή συναυλία, πού ακούσαμε στό Σαβού, μ' έξέδωκε όπως περιμέναμε, τό «Τραγούδι» τού Μοντεβέρντε, τό «Τραγουδάκι» τού Σκαρλάτι και τό «Do Do» τού Κρετσανίνοφ μέ όλη τή γλύκα και τήν άπαλότη, πού χαρακτηρίζει τήν ψυχή της και τήν τάση της. Άλλά ή κ. Σπεράντζα Καλό, έχοντας άλήθεια καλή φωνή, έπεσε στήν πλάνη και χωρίς δισταγμό έζήτησε νά τραγουδήσει και μουσική τού Μπετόβεν. Σέ τούτο τήν έβοήθησαν πολύ οι παρισίνοι θαυμασταί της. Τής είπαν μέ τή χαρακτηριστική τους επιπολαιότητα, ότι μιά καλή φωνή είναι ίκανή νά τά κάμη όλα! Δέν πειράζει. Δέν είναι ο Μπετόβεν βέβαια πού άδικήθηκε, ούτε τό «κοινό». Τό νόστιμο είναι ότι στή σάλα τού Σαβού δέν άδικήθηκεν ούτε ή ίδια ή Καλό, γιατί, έτσι είναι, νά μ'ήν άδικήται κανείς μέσα στούς άδικημένους!...

Τό εύχάριστον είναι πού ή κ. Καλό τόσο καλά στέκει θωρακισμένη στόν καλλιτεχνικό άρριβισμό της, ώστε δέν κινδυνεύει νά μαντέψη ποτέ τό μεγάλο μυστικό τής αιώνιας όδύνης τού Μπετόβεν κι' έτσι θά μείνη, φτωχή ψυχή, πάντα ευχαριστημένη κι' ο καλός κόσμος, πού τήν καμαρώνει και τήν άγνοεί, μαζί της...

Όσο γιά τό τραγούδι τού κ. Καλομοίρη, τό άψυχολόγητο, θεατρικό-στικό αυτό δέσιμο αντιθέτων τονισμών, άρκεί ν' αναφέρουμε ότι χειροκροτήθηκε και ειπώθη και δεύτερη φορά, τό μόνο άπ' όλη τή σειρά τών τραγουδιών τής Καλό—μόνο και μόνο γιατί έτυχ' νά τό έχη γραμμένο «έλλην» συνθέτης. Τά πάντα τέχνη!

Α.

ΔΥΟ ΠΡΟΤΟΜΕΣ

Σήμερα, ανάμεσα στίς δοξαστικές γιορτές τών νικῶν και τών θριάμβων, θάταν νομιζοίμε και όμορφο και ελπίκαρο νά εστηνονταν ή προτομή τού Σολωμού—ο κ. Μιχαηλίδης τών «Παναθηναίων» δέ θά ήμποροσε νά εύρισκε καλύτερη ευκαιρία—εις τίς γιορτές νέας έλευθερίας νά δοξάζεται ο πρώτος ύμνητής της.

Άκόμα θυμίζομε στή Δεσποινίδα Μαρία Κοτοπούλη τήν ευγενικά ύποχρέωση πού ανέλαβε άέναντι τής μνήμης τού Κωσταντίνου Χρηστομάνου. Τότε πού τήν διεκήρυξε τά «Γράμματα» προθυμότερα έστειλαν από

τὸ ταμειὸν των πενήντα φρ. χρ., ἔχουν δὲ ἀκόμα στὴ διάθεσὶ τῆς ἄλλα τόσα σχεδὸν ἀπὸ ἓνα μικρὸ ἔρανο ποῦ ἄνοιξαν.

ΤΑ ΣΚΙΤΣΑ ΤΟΥ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ

Τὸ ἔργο τοῦ Παπαδιαμάντη δημοσιεύτηκε, τοῦλάχιστον ἔτσι πιστεύουν οἱ περισσότεροί καὶ θέλουν νὰ πιστεύουν μερικοί.

Κοντὰ ὅμως σ' ἐκεῖνα ποῦ βγήκαν ἔχει ἀκόμη καὶ ἀνέκδοτα : Καὶ αὐτὰ εἶναι κἀτὰ σκίτσα ποῦ ἂν δὲ γελοιοῦμασε βρίσκονται στὰ χέρια τοῦ κ. Κακλαμάνου. Πότε ἐπὶ τέλους θὰ βγοῦνε ;

Χρόνια τώρα, ὁ μεγάλος μας Παπαδιαμάντης τὰ εἶχε ὑποσχεθεῖ στὴ «Νέα Ζωή»· μὰ τὴν ὑπόσχεσὶ του δὲν κατώρθωσε νὰ τὴν κρατήσῃ ἀπὸ αἰτίες ἀνεξάρτητες ἀπὸ τὴ θέλησὶ του ὅπως ὁ ἴδιος τὸ εἶπε σὲ μερικοὺς Νεο-ζωϊστῆς.

Δὲν εἶναι ἀρὰ γε καιρὸς νὰ ἀποχτήσουμε τὰ «Ἀπαντᾶ» του, καὶ νὰ ἰδοῦμε τὴν ἐξαιρετικὴ αὐτὴ μορφὴ τῆς νεοελληνικῆς μας λογοτεχνίας, καὶ ἀπὸ ἄλλη ὄψη, ὅπως ἴσως θὰ μᾶς παρουσιαστῇ στὰ σκίτσα του ; Ξέρουμε τὸν Παπαδιαμάντη ποιητὴ, ξέρουμε τὸν Παπαδιαμάντη διηγηματογράφου, γιὰτὶ νὰ στερηθοῦμε τὸν Παπαδιαμάντη σκίτσογράφου ;

Ἐμεῖς οἱ δύο Ἀλεξανδρινῆς ομάδες, «Γράμματα» καὶ «Νέα Ζωή» ποῦ συνδεθήκαμε ἀρκετὰ μὲ τὸ μεγάλο μας διηγηματογράφου, ἀπ αὐτὸ ὅ μ ε αὐτὴ τὴν ἔκδοσιν.

ΠΑΥΛΟΣ ΠΕΤΡΙΔΗΣ

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΜΑΡΤΖΩΚΗΣ

Ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποῦ, ἕνας ποιητῆς μὲ τὸ θάνατό του, σφραγίζει τὸ ἔργο του πᾶναι πᾶ κάθε πρόχειρη καὶ βιαστικὴ σημείωση γιὰ τὸ ἔργο αὐτό—ὅσο καὶ ὅποιο—καὶ μόνο ἢ κριτικὴ ἢ μελετημένη, ἢ ἀπαλλαγμένη ἀπὸ προσωπικά, ἢ ἀνεπηρέαστη ἀπὸ κάθε συμπάθεια ἢ ἀντιπάθεια ἔχει τὸν τόπο τῆς.—Γι' αὐτὸ καὶ τὸ ἀσβεστὸ σημεῖωμα τοῦ κ. Λεάντρου Παλαμᾶ μόνον ἐλευσίνην ἐντύπωση γιὰ τὸν αὐτοσχέδιο κριτικὸ ἐπροξένησε.

Τὰ «Γράμματα» θὰ ἀφιερῶσιν ἀρκετὰς σελίδας στὸν ποιητὴ ποῦ ἐπέρασεν, ἀνέθεσαν δὲ σὲ συνεργάτη τους ποῦ ἔχει μελετήσῃ καλὰ τὸ ἔργο του νὰ γράφῃ γι' αὐτὸ τὴν κριτικὴν ποῦ ἀξίζει.

ἘΝΑ ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΑΡΓΥΡΗ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗ

Ὁ κ. Ἀργύρης Ἐφταλιώτης, δικαιολογώντας στὰ «Γράμματα» ποῦ τοῦ εἶχαν ζητήσῃ συνεργασία, τὴ φιλολογικὴ του σιωπῇ, μᾶς ἔστειλε ἕνα σύντομο δυνατὸ ὅμως καὶ ἐμπνευσμένον γράμμα, ποῦ τὸ τυπώσαμεν ὀλόκληρον ἐδῶ :

HESSLE, 31.12.12

ΑΓΑΠΗΤΟΙ ΚΥΡΙΟΙ,

Ὅταν τὰ ὄπλα μιλιῖνε, ἢ πέννα σοπαιίνει. Ὅταν τρέχουνε μὲ θεϊκὴ λύσσα οἱ λεβεντες μας καταπάνω φωτῆς καὶ θανάτου, γιὰ νὰ μᾶς δώσουνε τὴ Ζωή, ἢ φαντασίαν μας, καὶ τὸν ποιητὸν καὶ τὸν ἄλλον, ξεχνᾶνε τῆς τέχνης τὰ χάρδια, καὶ τοὺς ἀκολουθαίει λυσσασμένη καὶ αὐτὴ, διαβάζοντας βῆμα βῆμα

τὸ μεγάλο τὸ Ἔπος ποῦ μᾶς γράφουν αὐτοὶ σήμερα. Ἔθνος μᾶς ξαναστή-στηνουν αὐτοὶ μὲ τὰ ἔργα τους. Κ' ἴσα ἴσα τὸ Ἔθνος ποῦ ἐμεῖς μὲ τὰ λόγια μας τόσους χρόνους τονειρευόμασταν, καὶ τὸ μυρολογοῦσαμε, ὄχι ποῦ ἀπέθανε, μὰ ποῦ δὲν ξαναγεννήθηκε !

Τέτοια ἴσα ἴσα ἔργα ζητούσαμε τότες ἐμεῖς. Τώρα ποῦ τὰ μελετᾶμε καὶ τὰ θαμάζουμε αὐτὰ τὰ ἔργα, τὰ χίλιες φορὲς πῶς λαμπρὰ καὶ πολυσήμαντα ἀπὸ τὰ πῶς ὄραϊα μας λόγια,—ἐμεῖς τί νὰ ποῦμε ; Τί ἄλλο, παρὰ πῶς τελῆστηκε τὸ πῶς ἀγαπημένο μας τῶνειρο, πῶς τὰ μαζεῖνε τέλος πάντων ἢ Ἐλλάδα τὰ τυραννισμένα τῆς τέχνης, πῶς ριχτήκανε τὰ θεμέλια ποῦ θὰ ξαναστηθῇ μιὰ μέρα ἀπάνω τους τῆς Ἀθηνᾶς τὸ γιγαντινὸν τᾶγαλμα. Τότες, καὶ μόνον τότες θὰ ξαναρχίσῃ καὶ τῆς τέχνης τὸ ἔργο.

Δικός σας

ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ

ΝΕΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ ΕΘΙΜΑ.-ΟΙ κ.κ. ΚΩΣΤΗΣ ΚΑΙ ΛΕΑΝΤΡΟΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

Μὲ λύπη μας εἶδαμε τὸν κ. Κ. Παλαμᾶν νὰ μᾶς γυρίζῃ τὸ τελευταῖον φυλλάδιον τῶν «Γραμμάτων». Δὲν πρόκειται γιὰ ζήτημα συνδρομῆς, ἀφοῦ κατὰ τὰ ἀδικαιολόγητα ἔθιμα ποῦ ἰσχύουν, τὸ περιοδικὸν μας τοῦ ἐστέλλονταν δωρεάν. Ὅταν λοιπὸν ἐκφράζουμε λύπη τὸ κάνουμε γιὰ λογαριασμὸν τοῦ κ. Κ. Παλαμᾶ, ποῦ μὲ δυσνόητον παιδικὸν πείσμα παρεξηγεῖ κάθε κρίση γιὰ τὰ ἔργα του ὅταν δὲν τοῦ καίει θυμᾶμα καὶ λιβανωτό. Ὁ κ. Κ. Παλαμᾶς θεμελιώνει ἔτσι ὀλοκαίνουργια φιλολογικὰ ἔθιμα, καὶ ἰδιότροπες ἀλυσσοειδῆς γιὰ τὴν ἀνεξάρτητη κριτικὴν.

Θὰ βρισκόμεθα λοιπὸν ἀπὸ σήμερα στὴ σκληρὴ ἀνάγκη νὰ στέλνουμε τὰ δοκίμια τῶν «Γραμμάτων» στὴν προληπτικὴ λογοκρισίαν τῶν συγγραφέων.

Ἐνα τέτοιο μέτρο θὰ μᾶς βοηθῶσιν ν' ἀποφύγουμε καὶ μερικὰς βρισιὰς ποῦ θυλακώνουν οἱ συνεργάτες μας, ὅσες φορὲς κάνουν τὸ ἐγκλημα νὰ σ κ ε φ θ ο ὅ ν. Πράγματι ὁ κ. Λεάντρος Παλαμᾶς, ποῦ καθ' ὅλα ἀκολουθεῖ τὰ πατρικὰ παραδείγματα—φυσικὰ μὲ κάποιαν ὑπερβολὴν νεοφωτιστικῆς—σὲ μιὰ σύντομη κάρτα ποῦ μᾶς ἔστειλε, ἀποκαλεῖ τὸν κ. Κ. Ρήγα «ἀσήμαντο κριτικὸν κτήνος». Ἄς παραδεχθοῦμε πῶς ἢ κριτικὴ τῶν «Γραμμάτων» εἶνε ἄδικη. Τὴν χαρακτηρισμὸν ὅμως νὰ δώσουμε γιὰ τὴν κριτικὴν τῆς κριτικῆς, ὅπως τὴν ἀντιλαμβάνονται καὶ τὴν ἐξασκοῦν οἱ κ. κ. Κ. καὶ Λ. Παλαμᾶς. Κάποιος μᾶς ἐπρότεινε τὸν ὄρο Καμπρώνειος κριτικὴ, εἶνε ὅμως λίγον ὑπερβολικὸς...

ΤΑ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΑ ΤΟΥ κ. ΣΠ. ΜΕΛΑΣ ΚΑΙ ΤΑ «ΓΡΑΜΜΑΤΑ».

Ὁ καθένας ξέρει πῶς τὰ πῶς πολλὰ ἀπὸ τὰ ἡμερόβια χρονογραφήματα τοῦ ἑλληνικοῦ τύπου, ποῦ ὀρισμένως κύκλος δημοσιογράφων—ἐρασιτεχνῶν—φιλολόγων, ἐπιμένει νὰ θεωρεῖ λογοτεχνικὸν εἶδος, δὲν εἶναι παρὰ ἐκποίηση καθημερινῆν ἐξαντλημένων εὐφρολογημάτων πρὸς σκοπὸν δεκαρολογίας. Σ' ἕνα ἀπ' αὐτὰ τὰ χρονογραφήματα ὁ κ. Σπ. Μελάς μεταφέρει τὴν οἰκογενειακὴν τοῦ διαμάχης μὲ τοὺς κριτικούς τῶν Ἀθηνῶν, καὶ σὲ στιγμὴν κατακόκκινου θυμοῦ, μὲ ὕφος Οἰωνοσκοποῦ, φιλοδωρεῖ τὸ περιοδικὸν μας μὲ τὸν ἐξῆς ὀρισμὸν : «τὰ «Γράμματα» τὸ λαθρόβιον περιοδικὸν τῆς Ἀλεξανδρείας».

Ὁ κύριος, βλέπετε, ἀνίηκει εἰς τὴν Grande presse, καὶ δὲν ἔχει ἀρκετὴ περιφρόνηση γιὰ νὰ μιλήσῃ γιὰ ἓνα περιοδικὸ πού βγαίνει εἰς βάρος τῶν ἐκδοτῶν του, ἐν ἐπιγνώσει, χωρὶς νὰ δεκαρολογεῖ.

Αὐτὰ, βέβαια, εἶναι ὅλα ἀστεία καὶ σύμφωνα μὲ τὸ περιβάλλον, πού τὰ δημιουργεῖ. Τὸ ἀστειώτερον ὅμως εἶναι ὅτι ὁ κ. Σπ. Μελᾶς ἐθύμωσε δωρεάν μὲ τὰ «Γράμματα» ἀφοῦ αὐτὰ ποτέ δὲν δημοσίευσαν κρίση γιὰ τὰ ἔργα του, καὶ οὔτε κἂν ἔβγαναν πρὸ τεσσάρων ἐτῶν ὅταν διεσύρθῃ τὸ ἔργον τοῦ χρονογράφου τῆς «Νέας Ἡμέρας».

Τὸ συμπέρασμα λοιπὸν εἶνε ὅτι ὁ κ. Σπ. Μελᾶς δὲν τὰ ἔχει εἰδικῶς μὲ τὰ «Γράμματα», ἀλλὰ δογματικά, ἀμετάκλητα καὶ χωρὶς συζήτηση θεωρεῖ λαθροβόιο κάθε περιοδικὸ πού τυχόν ἔχει κατακρίνει τὰ ἔργα του. Ἄς γνωσθεῖ λοιπὸν τὸ πράγμα. Τὰ «Γράμματα» μὲ λύπην τους κρατοῦν στὴ διάθεση τοῦ περιοδικοῦ πού ἔχει δημοσιεύσει τὴν «κατὰ Μελᾶ κρίσιν» τὸν τίτλον τοῦ λαθροβόιου.

Ο Κ. ΣΚΙΠΗΣ ΕΧΕΙ ΓΝΩΜΕΣ ΚΑΙ ΙΔΕΕΣ

Ἐνας ἀπὸ τοὺς τελευταίους πού θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχουν γνώμη γιὰ τὴν «Ἐρευνα» τῶν «Γραμμάτων» βέβαια εἶναι ὁ κ. Σ. Σκίπης γιὰ τὸν ὁποῖον ὁ κόσμος τῶν ἰδεῶν πάντα ἔμεινε «ἀγνωστὴ γῆ». Καὶ ὅμως μὲ ἐπαινετὴ πρωθυμία καὶ σπουδὴ σὲ ἓνα χρονογράφημα—ὠρισμένως σ' αὐτὸ τὸ εἶδος τοῦ λόγου ἐφαρμόζεται τὸ σύστημα τοῦ tout à l'égout—μᾶς κάνει κοινωνοὺς τῆς ριζικῆς ἀκατανόησις πού τὸν δέρνει.

Ὁ κ. Σ. Σκίπης πού καλλιεργεῖ μὲ φιλαρέσκειαν καὶ ἐπιτυχία τὴν γλωσσικὴν γκάφην, δὲν ἐννοεῖ τὸ «βασικὸς» τὸ «ἐπιστημονισμὸς» τὸ «ὄργω σὲ νέα δράση». Ἀλλοίμονο ἂν ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα εἶχε γιὰ μόνο τῆς πλοῦτο τὸ ζητιάνικο γλωσσάρι τοῦ Σκίπης.

Ὁ κ. Σκίπης ἔχει καὶ ἰδέες. Ὡς οὐκ πολὺ κουραστικὴς, οὔτε καὶ πολὺ πολὺ φρέσκες, οὔτε καὶ πολὺ ἀπόλυτης πρωτοτυπίας: Ἰδέες παρμένες ἀπὸ τὸ σταθερὸ κεφάλαιο, πού τοκογλυφικὰ δανεῖζει σκέψη στοὺς δημοσιογράφους. Ἡ ἠθικὴ καὶ ὁ φρασεολογικὸς πατριωτισμὸς. Μ' αὐτὰ τὰ ὅλα ἓνας δημοσιογράφος, μάλιστα ὅταν εἶναι ἀνέπιθικος, ἤμπορεῖ νὰ κυλίσει στὴ λάσπη—μὲ τὴ βοήθεια τῆς ἀγέλης τῶν ἀναγνωστῶν—κάθε ἔργο, κάθε προσπάθεια, κάθε εὐγενικὰ ἰδέα.

Ὁ κ. Σκίπης ἔχει καὶ γνώμες. Φρονεῖ πῶς εἶναι προσβολὴ γιὰ ἓνα ἄνθρωπο τῶν γραμμάτων νὰ ἔχει καὶ κάποιον βιοποριστικὸν ἐπάγγελμα. Ὁ τραπεζικὸς υπάλληλος, ὁ ἐμπόρος, ὁ χρηματιστὴς εἶναι στιγματισμένοι φαίνεται στὰ μάτια του. Καὶ ὁ χρονογράφος λοιπὸν πού πουλεῖ μὲ τὸν πῆχυν γνώμες καὶ ἐφ' ὑπολόγημα πού δὲν τὰ πιστεύει καὶ πού δὲν εἶναι δικὰ του, ἐξασκεῖ ἐπάγγελμα παρουσιάσιμο ἄρα γε;

Μήπως ἡ ἀναξιοπρεπὴ ζητιανιά πού φέρνει στὶς πρόστυχες ὑποχωρήσεις. . . . ;

Ἄν ὁ κ. Σκίπης δὲν εἶχε γραμμένα καὶ μερικὰ καλὰ ποιήματα, καμμιά ὄρεξη δὲν θὰ εἶχαμε νὰ καταιβοῦμε στὸ δημοσιογραφικὸ βόθρο ὅπου αὐτὰ ρεσκα κυλιέται τώρα.

ΣΤΟ ΞΩΦΥΛΛΟ

ΔΙΑΦΟΡΑ

Εἰς ὄσους θὰ μᾶς προμηθεύουν τὰ δύο τελευταῖα τεύχη τοῦ πρώτου τόμου τῶν «Γραμμάτων», θὰ τοὺς σταλεῖ δωρεάν ὁλόκληρος ὁ δεύτερος τόμος, καὶ εἰς ὄσους θὰ μᾶς στείλουν μόνον τὸ ἓνα τεύχος ἀπὸ τὰ δύο, θὰ τοὺς δοθεῖ ὁ μισὸς δεύτερος τόμος.

Ὁ πρῶτος τόμος τῶν «Γραμμάτων» συμπληρωμένος πουλιέται φρ. 50.—Τὰ πρῶτα 9 φυλλάδια τοῦ πρώτου τόμου φρ. 10.

Ὁ φίλος καὶ συνεργάτης μας Γιάγκος Α. Χέλμης καὶ ἡ δεσποινὶς Ἐλένη Νωχοῦ ἐτέλεσαν τοὺς γάμους των. Τὰ «Γράμματα» τοὺς ἀπευθύνουν τὶς περὶ ἐγκάρδιες εὐχάς.

Ὁ κ. Γ. Κωνσταντινίδης, ὁ μὲ τὸ ψευδώνυμο Γ. Σκληρὸς συγγραφεὺς τοῦ «Κοινωνικοῦ μας ζητήματος» ἀρραβωνιάστηκε στὴν πόλη μας μὲ τὴν δεσποινίδα Εὐτέρπη Πηλείδου.

Ἀνταποκριταὶ τῶν «Γραμμάτων» μὲ πλήρη ἐλευθερία, γιὰ τὴν Ἑλλάδα εἶνε μόνον οἱ κ. κ. Γιάννης Κασιμάτης καὶ Σόλων Ἀναγνωστόπουλος. Ἀκόμα καὶ ἡ δεσποινὶς Δέσποινα Παππᾶ ἔχει τὴν εὐγενικὰ καλοσύνη καὶ ἀνέλαβε τὴν ἴδια φροντίδα.

Γιὰ τὸν Κωνσταντῖνο Μάνο θὰ γράψῃ στὸ ἐργόμειο τεύχος ὁ κ. Χριστουλάκης, θὰ ἐξετάσει τὸν ἄνθρωπο, τὸν ἡρωϊκὸν πολεμιστὴ καὶ τὸν λεπτὸ ποιητὴ σὲ ἐκτενὴ μελέτη.

Ἰδρῦθηκε στὴν Πόλιν τὸν Ἰούνιο τοῦ 1912 τὸ «Προοδευτικὸ Κέντρο», μὲ σκοπὸ νὰ ἐργαστεῖ γιὰ τὴν καθιέρωση τῆς δημοτικῆς γλώσσας, σὲ ὅλες τὰς ἐκδηλώσεις τῆς Ἑθνικῆς ζωῆς.

Μέσα γιὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ σκοποῦ του δοῦναι: δημόσιες ὁμιλίαι, ἐκδοσὴ βιβλίων, ἐφημερίδας, περιοδικῶν κ.λ.π. Τοῦ εὐχόμεσθε νὰ προκόψῃ.

ΣΗΜ. — Ἀγγέλεται ἢ κρίνεται ἓνα βιβλίον ὅταν ἡ Σύνταξη λαβαίνει δὲν ὀ ἀντίτυπα.

ΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ πουλιῶνται στὴν ΑΛΕΞΑΝΤΡΕΙΑ στὰ βιβλιοπωλεῖα, Schuler, Rue Cherif Pacha, Ζανουδάκη Rue Mosquée Attarine καὶ Νταφώτη στὸν ἴδιον δρόμον.

Στὴν ΑΘΗΝΑ στὸ βιβλιοπωλεῖο «Ἐστίας» καὶ τῶν κ. κ. Ἐλευθερουδάκη & Μπάρε.

Στὴν ΚΕΡΚΥΡΑ στὸ παλαιὸ Πρακτορεῖο Ἐφημερίδων τοῦ κ. Ἰωαννίδη.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ:

ΑΙΟΛΙΚΟΣ ΑΣΤΗΡ. Κυθωνία, Συνδρομὴ φρ. 15.

ΑΤΛΑΝΤΙΣ. 113-115-117 West 31 Street New York City. Συνδρομὴ φρ. 15

ΔΕΛΤΙΟ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΟΜΙΛΟΥ. Δέκα, 4. Ἀθήνα. Συνδρομὴ φρ. 5.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΣ ΦΑΡΟΣ ΚΑΙ ΠΑΝΤΑΙΝΟΣ. Gessi Pacha, Alexand. Συν. φρ. 25.

ΙΕΡΟΣ ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΣ. Σμέρνη συνδρ. φρ. 7

ΛΟΓΟΓΡΑΦΙΑ. *Μητροπόλεως 36, Ἀθήναι. Συνδρομή φρ. 12.*
 ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ. *Ὀδὸς Ἀριστοτέλους 35. Ἀθήναι. Συνδρομή φρ. 25*
 ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ. *Ὀδὸς Χαρ. Τρικούπη 22α. Ἀθήναι φρ. 12.*
 ATENE E ROMA. *Piazza S. Marco 2. Συνδρομή φρ. 8.*
 LA VOCE. *Piazza Davanzati, Firenze Συν. φρ. 7.50.*
 VERS ET PROSE. *Rue Sophie-Germain 6. Paris φρ. 12.*
 THE POETRY REVIEW. *The Saint Catherine Press. Norfolk street strand W C. London σελ. 10.*

ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ

“TENTATIVES D'ART”

Palais Zizinia - Place de Consuls - Alexandrie.

ΕΧΟΥΝ ΕΚΔΟΘΕΙ:

Z. Χατζό: «Ἡ Κλειστή Θύρα», με εἰσαγωγή Γεώργου Υ-Βρυσί-
 μιτζάκη φρ.2.

» «Χαρά καὶ Ἡδονισμὸς εἰς τὴν ἐπανάστασιν». Brochure.
 Γεώργου Βρυσίμιτζάκη: «Ἡ διαθήκη ἑνὸς Φιλοσόφου. Μέρους Ἰου
 Ἐνθουσιασμὸς. φρ. 2.

Σὲ λίγο ἡ «Tentatives d'Art» μετὰ τὰ «Γράμματα» θὰ ἐκδόσουν
 μιὰ μετάφραση σειρᾶς δυνατῶν διηγημάτων τῆς Mme Jeanne
 Marquès, ποὺ τὴν ἔχουν ἤδη παρουσιάσει τὰ «Γράμματα» στὸ
 προηγούμενο φυλλάδιό τους μετὰ τὸ φιλοσοφικὸ διήγημά της: «Ἡ
 τελευταία λογική».

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΕΛΑΒΑΜΕ:

Γ. Α. Σταυριδάκι: Ἡ Μινωϊκὴ δημοσίαι οἰκονομία κατὰ τὰ πορί-
 σματα τῶν Κρητικῶν ἀνασκαφῶν.—Ἡράκλειον 1912.

Κ. Ι. Φουλίγγου: Ἄσμα Ἀσμάτων, μελέτη καὶ μετάφραση.—
 Ἐκδοσις «Νεότητος», Σμύρνη, φρ. 1.

Νίκου Σαντοριναίου: Ὁ Ἀγγελοκρούστης τῶν Καραβιῶν. Ἐκδοσις
 «Νεότητος», Σμύρνη, φρ. 1.

Ἐμμ. Ροῖδου: Τόμος v. Μελέται.

» » » vi. Πάρεργα καὶ παραλειπόμενα.—Ἐκδοτι-
 κὸς οἶκος Φέξη. Ὁ καθένας φρ. 4.

Δύση Μαυράρη: Στεφανάγκαθα.—Σμύρνη 1913 φρ. 1.

Δημ. Π. Ταγκόπουλου: Ὁ Ἀρχισυντάχτης.—Ἀθήνα 1913. φρ. 2.

Ἰωσήφ Ραφτόπουλου: Ζωὴ καὶ ἀγάπη.—Πόλη φρ. 1.

Δ. Ε. Βαλάκου: Τραγούδια τῆς Ξενητείας.—D. E. Valaco 71-77
 Park Place, New York. U.S.A.

Ἀνθολογία τῶν Γάλλων λυρικῶν ποιητῶν τοῦ 19ου αἰῶνος. 1800-
 1900. Μετάφρ. Γεώργου Σημηριώτη. Ἀθήναι 1913. Τό-
 μος 1ος φρ. 4.

A. Sophistis: Vers Français 1912.—Athènes 1913.

Jean Psichari: Le Grime du Poète. Paris 1913.—P. V.
 Stock & Co. Editeurs. frs 3.

Γεώργου Υ-Βρυσίμιτζάκη: Ἡ Διαθήκη ἑνὸς Φιλοσόφου. Μέρους
 πρῶτον: Ὁ Ἐνθουσιασμὸς. Ἀλεξάνδρεια 1913.—Tentatives
 d'Art, Palais Zizinia, fr. 1.

Βάσου Α. Ἡλιοπούλου: Κοινωνία. Ὡς τὸν Θάνατο. Ἀθήνα 1912 φρ.1.

Πέτρου Βλαστοῦ: Κριτικὰ Ταξείδια Ἀθήνα 1912. Στέλνεται χά-
 ρισμα σ' ὁποιον γράφει στὴ σύσταση: Alex. Pallis Esq.
 Tatol, Aighurth Drive. Liverpool.

Φώτου Γιοφύλη: Ἀρχοντικά.—Ἀθήνα 1913. φρ. 2.

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

“ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΙΔΕΑΣ”

Ἡ παραστατικὴ ἀφήγησις τῆς φιλοσοφικῆς σκέψεως ἀπὸ τῶν
 ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρις ἡμῶν, ἡ ἐρμηνεία καὶ ἐξέλεξις τῶν θρη-
 σκειῶν, τῶν ἠθικολογιῶν καὶ τῶν φιλοσοφημάτων καὶ ἡ διατύπωσις
 γενικωτέρας τινὸς καὶ συνολικῆς φιλοσοφικῆς θεωρίας ἀποτελοῦσι τὴν
 ὕλην τῆς «Ἱστορίας τῆς Ἰδέας» ἔργου πρωτοτύπου τοῦ κ. Ἰ. Ζερβοῦ.
 Ἔργα τοιαύτης ὕλης δὲν εἶνε συνήθως προσιτὰ εἰς πολλοὺς ἀνα-
 γνώστας, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὁ συγγραφεὺς περιελάβαν τὸ
 σύνολον εἰς λιτὸν μῦθον καὶ μεταχειρισθεὶς προσφωῶς τὴν ἀλληγο-
 ρίαν καὶ τὸν λυρισμὸν παρέσχεν ἔργον ἑλκῶν καὶ διαφωτίζον πά-
 σης μορφώσεως ἀναγνώστην. Ἡ «Ἱστορία τῆς Ἰδέας» ἐξεδόθη
 εἰς κομψὸν τόμον εἰς τὴν «Φιλοσοφικὴν καὶ Κοινωνιολογικὴν
 Βιβλιοθήκην Φέξη».

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ ΒΙΖΥΗΝΟΥ

«Τὸ ἀμάρτημα τῆς μητρὸς μου», «ὁ Μοσκόβ Σελήμ» καὶ
 τ' ἄλλα ὠραία διηγήματα τοῦ ἀλησημονήτου ποιητοῦ καὶ συγγρα-
 φέως Βιζυηνοῦ ἐξεδόθησαν εἰς ἓνα ὠραῖον τόμον τῆς Λογοτεχνι-
 κῆς Βιβλιοθήκης Φέξη. Ἡ λεπτὴ αἰσθηματικότης, ἡ βαθεῖα παρα-
 τήρησις, κάποιαι εἰρωνικὴ εὐθυμία καὶ ἡ ἐπιτυχὴς ἐξέλιξις τοῦ μύ-
 θου τάσσουσιν τὰ διηγήματα τοῦ Βιζυηνοῦ μεταξὺ τῶν καλλιτέρων
 τῆς φιλολογίας μας, ἐνδιαφέροντα διὰ πάντα φιλόμουσον καὶ τερ-
 πνά εἰς κάθε ἀναγνώστην.

ΝΗΣΙΩΤΙΚΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ

Καθ'αυτὸ ἠθογραφίαι, διαπνεόμεναι ἀπὸ λυρισμὸν ἐξυμνοῦντα
 τὰ ἑλληνικὰ τοπεῖα καὶ τὰς ἑλληνικὰς θαλάσσας, εἶνε αἱ «Νησιώτι-
 κες Ἱστορίες» τοῦ κ. Ἐφραλιώτη. Μῦθος πάντοτε ὠραῖος, πλοκὴ
 ἐνδιαφέρουσα, φυσικότης περιγραφῆς καὶ ψυχολογία ἀληθινή, κα-
 θιστώσι τὸ βιβλίον τοῦτο εὐάρεστον καὶ ἐνδιαφέρον ἀνάγνωσμα,
 προσιτὸν καὶ εἰς τοὺς δλίγους καὶ εἰς τοὺς πολλοὺς. Αἱ «Νησιώτι-
 κες Ἱστορίες», περιληφθεῖσαι εἰς ἓνα τόμον, ἐξεδόθησαν εἰς τὴν
 Λογοτεχνικὴν Βιβλιοθήκην Φέξη.

ΠΕΤΡΙΕΣ

ΧΡΕΩΚΟΠΙΑ

Εἰς τὸν ἀγαπητὸ φίλον Δ. Κόκκινον (Μακκαβαῖον) δὲν θὰ ἀπαντήσουμε γιὰ ὅσα ἔγραψε στὴν «Πατρίδα» γιὰ τὰ «Γράμματα» λυπούμεθα ὅμως πολὺ πού ἀνακατεύει στὰ χρονολογίματα τὸν Ἡλία Βουτιερίδη ὁ ὁποῖος καθὼς εἶνε γνωστὸν ἔχει πρὸ πολλοῦ χρεωκοπήσει φιλολογικῶς.

π.

Κ. ΠΑΛΑΜΑ : Ο ΤΑΦΟΣ

Μήτε μὲ τὸ σίδηρο	Μήτε μὲ τὰ μάρμαρα
Μήτε μὲ τὸ χρυσάφι	Τὰ τεχνοσκαλισμένα
Μήτε μὲ τὰ χρώματα	Τὸ σπιτάκι σου ἔπλασα
Ποὺ σπέρνουν οἱ ζωγράφοι	Παντοτεινὸ γιὰ σένα.

Μόνο μὲ τοῦ πνεύματος
Τὰ μάγια! Σοῦ τὸ ὑψῶνω
Σ' ἓνα τόπον ἄυλον
Ἄπειραχτο ἀπ' τὸ χρόνο.

Μὲ τοὺς στίχους αὐτοὺς ἀρχίζει καὶ μᾶς πληροφορεῖ ὁ κ. Παλαμάς μὲ ποιὸ ὕλικὸ ἔχει χτίσει τὸν τάφο τοῦ παιδιοῦ του.

Ἄς ὑποθέσει ὁ ἴδιος πῶς μπαίνει σ' ἓνα νεκροταφεῖο κ' ἀνάμεσα σὲ τόσους τάφους ἀντικρύζει καὶ τὸν τάφον ἑνὸς μικροῦ παιδιοῦ πού τοῦ τὸν ἔχουν στήσει οἱ γονιοὶ του ἀπὸ κατὰλευκα καὶ τεχνοσκαλισμένα μάρμαρα μὲ τὴν ἀκόλουθη ἐπιγραφή. «Παίδι μας, τὸν τάφο σου δὲν σοῦ τὸν ἐκάμαμε μὲ σίδηρο, μήτε μὲ χρυσάφι. Δὲν σοῦ τὸν ἐκάναμε μὲ τὰ χρώματα τῶν ζωγράφων. Μήτε μὲ τὰ μάγια! τοῦ πνεύματος, ἀλλὰ σοῦ τὸν ἐκάναμε ἀπὸ μάρμαρα.»

Εὐχαριστοῦμε γιὰ τὴν πληροφορία: θὰ ἔλεγε ὁ κ. Παλαμάς καὶ μὲ ὅλη τὴ θλίψη πού φέρνει στὴ ψυχὴ ὁ ἥσκιος τῶν κνυαριστῶν ἑνὸς νεκροταφείου, δὲν θὰ μπορούσε νὰ κρατήσει τὸ μειδιάματό του, ἂν ὄχι καὶ τὸ γέλιο του.

Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μ' ἐμᾶς. Ἡ συμπάθεια πού ἔχουμε γιὰ τὸν πόνο τοῦ πατέρα, δὲν ἔχει τὴ δύναμη νὰ μᾶς σταματήσει τὸ μειδιάματό πού, χωρὶς νὰ τὸ θέλουμε, μᾶς ἔρχεται στὰ χεῖλη γιὰ λογαριασμό του, ὅταν διαβάζουμε τοὺς στίχους του.

Ἐπιπλέον πού ξεοδεύει δώδεκα ὅλους στίχους γιὰ νὰ σοῦ πῆ μὲ ποιὸ ὕλικὸ ἔχει χτίσει τὸν Τάφο, περιμένεις βέβαια νὰ δῆς ἓνα ἔργο ἀρχιτεκτονικό.

Δυστυχῶς ὁ Τάφος δὲν ἔχει καμμιά ἀρχιτεκτονική.

Ἀτέλειωτα θρηνηλογήματα δυσανάλογα μὲ τὸ ἀνάστημα τοῦ θρηνημένου. Μήτε αὐτὴ ἡ πτώσις τοῦ Γένους δὲν ἐθρηνήθηκε σὲ τόσο μᾶκρος.

Τὸ νὰ κλάψῃ ἓνας ἄνθρωπος τὸν νεκρὸ του ὅσο θέλει εἶνε βέβαια δικαίωμά του καὶ κανεὶς δὲν ἔμπορεῖ γι' αὐτὸ νὰ τοῦ πῆ τίποτε. Ὅταν καθίση ὅμως νὰ τὸν κλάψῃ μὲ τὰ δάκρυα τῆς τέχνης, πρέπει νὰ λογαριάσῃ καλὰ τοὺς περιορισμούς της.

Καὶ τὴν ἀπαιτήση τούτη τὴν ἔχει καθέννας περισσότερο ἀπὸ τὸν

κ. Παλαμᾶν· γιατί εἶνε κ' ὁ περισσότερο κ' ὁ φορτικώτερο τῶν ἄλλων πού αἰωφίως μᾶς ὀμιλεῖ γιὰ τὴν τέχνη του.

Θέλουμε νὰ ποῦμε καθαρὰ πῶς ὁ κ. Παλαμάς στὸ «Τάφο» του, κλαίει καὶ θρηνεῖ, καὶ μάλιστα μὲ διάπλατο κ' ἀνοιχτὸ στόμα, ἔξω ἀπὸ τὰ ὄρια πού ἀπαιτεῖ ἡ τέχνη του· ὁ «Τάφος» εἶνε ἓνας σωρὸς ἀπὸ Μοιρολόγια καὶ περιτολόγια.

Πολλὰ τετραστίχα, καὶ πολλὰ Κεφάλαια, ὡσὰν π. χ. τὸ Menu τῆς χαρόντισσας ἡμποροῦσαν καὶ ὅπως διόλου νὰ λείψουν.

Εἶνε τὸ αἰώνιο ἐλάττωμα τοῦ κ. Παλαμά νὰ μὴ ξέρῃ τί πρέπει νὰ κρατῇ καὶ τί πρέπει νὰ σβύνη ἀπὸ ὅσα τοῦ φέρνει ἡ φαντασία του.

Αὐτὸ ὁ κ. Χατζόπουλος τοῦ τὸ ἐκαταλόγησε ὡς ἀκαταστασία. Ἐμεῖς τὸ θεωροῦμε σωστὴ καὶ καθαρὴ Κακοτεχνία.

Μπορεῖς νὰ πάρῃς τὸν πόνο σου, τὸ δάκρυ σου, καὶ μὲ τὰ μάγια, καθὼς λές, τοῦ πνεύματος! νὰ τ' ἀποκρυσταλλώσῃς σὲ μιὰ διαμαντόπετρα πού νὰ λάμπῃ καὶ νάχτινοβολᾷ αἰώνια στὸ δάχτυλο τῆς φιλολογίας μας, καὶ στὸ νοῦ τοῦ καθενὸς πού ἔτυχε νὰ τὴ δῆ, νὰ τὴ διαβάσῃ;

Αὐτὸ εἶνε κ. Παλαμά ἡ τέχνη.

ΠΕΤΡΟΣ ΠΕΤΡΙΤΗΣ

Σ. ΣΚΙΠΗ : Ο ΑΠΕΘΑΝΤΟΣ

Ἐνα βράδυ εἴμασταν συναγμένοι στὸ σπίτι τοῦ φίλου μας Πέτρου Πετρομάρα (πού θὰ σοῦ ῥθῃ κ. Σκίπη) ἐγώ, ὁ Πέτρος Πετροκαταλύτης, ὁ Πέτρος Πετροκάραβος, ὁ Πέτρος Πετροκότσιφας, ὁ Πέτρος Πετρούφαρος καὶ ὁ Πέτρος Πετραχήλης — τὴν εὐχὴν του νάχετε.

Ὁ φίλος μας ὁ Πετρομάρας βαστοῦσε ἓνα βιβλίον στὰ χεῖρα, ἦταν ὁ «Ἀπέθαντος» τοῦ Σκίπη. Καὶ μᾶς ἔλεγε, μὲ ἐθνικὴ περηφάνεια γιὰ τὶς τιμὲς πού ἔκαμαν στὸν Ἄδη οἱ μεγάλοι ποιηταί, στὸ νέο μας ποιητὴ.

Ἐγὼ πού δὲν εἶχα διαβάσει τίποτε ἀπ' αὐτὰ ἔδειξα κάποιον δισταγμὸ. Ἄλλὰ ὁ φίλος μας μού πασάρεῖ ἀμέσως τὸ βιβλίον καὶ μού λέει δείχνοντας νά, διάβασε. (Ἀπέθαντος Σελ. 96, Σωτήρη Σκίπη).

Καὶ γνώρισα Ἑλληνας καὶ γνώρισα
Λατίνους καὶ Ἴταλους τριγύρω
μὰ καὶ τὸ Γκαῖτε καὶ τὸ Μίλτων
καὶ τὸν Οὐγκὼ καὶ τὸ Σαίξπηρο.

Κοντίτερα μου ὅμως ἐστέκονταν
τῶν Μουσῶν ἱεροφάντης
τῆς Ἰταλίας ὁ ἀθάνατος
ὁ ποιητὴς ὁ Δάντης.

Κι' ὅπως ἐλικρινὰ ὁ καθέννας τους
μὲ τὴν ἀράδα μ' ἐχαιρέτα
εἶπε σὲ γλῶσσα αὐτὸς τοσκάνικη
Onorate l'altissimo poeta.

«— Βρῆ παιδιὰ ἐγὼ δὲν τὰ πιστεύω αὐτά. Νὰ ρωτήσουμε τὸν Δάντη ἂν εἶνε ἀλήθεια.»

«— Μάλιστα, νὰ τοῦ στείλουμε κανένα μαρκόνιο τηλεγρά-
φημα».

«— Μαρκόνειο δὲ θὰ τοῦ στείλουμε, ἀλλὰ θὰ βάλουμε τὸ τρα-
πεζάκι, θὰ καλέσουμε τὸ πνεῦμα του καὶ θὰ μάθουμε τὴν ἀλήθεια».

Οἱ φίλοι μου ἐπῆραν μαζὶ μου ὕψος σοβαρό. Τὸ τραπεζάκι
βρέθηκε ἀμέσως στὴ μέση κ' ἐμεῖς τριγύρω μὲ τὰ χέρια ἐπάνω του.

«Νὰ ἔλθῃ τὸ πνεῦμα τοῦ Δάντη».

«Πνεῦμα, εἶσαι σὺ, τὸ πνεῦμα τοῦ Δάντη;»

«Μάλιστα».

«Εἶνε ἀλήθεια πὼς εἶπες στὸ ποιητὴ μας Σκίπη: Onorate
l'altissimo poeta;»

Τὸ πνεῦμα δὲν ἀπαντᾷ.

«Σὲ ἐξορκίζουμε, πνεῦμα, σὲ διατάσσουμε.

Καμμία ἀπάντηση.

«Βρὲ παιδιὰ καὶ τρέχει, κ' εἶνε εὐγενὴς καὶ δὲ θέλει νὰ πῆ τί-
ποτε. Νὰ φωνάξουμε τὸ πνεῦμα τοῦ Βιργιλίου.

«Πνεῦμα, εἶσαι σὺ τὸ πνεῦμα τοῦ Βιργιλίου;»

«Μάλιστα».

«Ἦμπορεῖς νὰ μᾶς πῆς ἂν εἶν' ἀλήθεια πὼς ὁ Δάντης σας προ-
σεφώνησε γιὰ τὸ δικό μας ποιητὴ Σκίπη κάτω στὸν Ἄδη, ἐκεῖνο πού
ὅλος ὁ Ἄδης εἶχε φωνάξει γιὰ σένα;»

Τὸ πνεῦμα ἀπαντᾷ. «Timeo Danaos et dona ferentes».

Βρὲ παιδιὰ ἀπ' αὐτοὺς δὲ θὰ βγάλουμε τίποτε· τὸ μόνο πνεῦμα
πού θὰ μᾶς πῆ τὴν ἀλήθεια θά'νε τὸ πνεῦμα τοῦ Ροῦδη.

«Πνεῦμα, εἶσαι σὺ τὸ πνεῦμα τοῦ Ροῦδη;

«Μάλιστα».

«Τοῦ Ἐμμανουήλ;»

«Μάλιστα.»

«Ἄκουσε, πνεῦμα, ἐὼν ἐνδιαφέρθηκες πολὺ γιὰ τὴ σύγχρονη ἑλ-
ληνικὴ ποίηση καὶ γιὰ τοὺς ποιητὰς της, κ' ἔγραψες κ' ἐκοιλιάσες, εἶν'
ἀλήθεια πὼς ὁ Δάντης ἔκαμε μιὰ τέτοια μεγάλη τιμὴ σ' ἓνα και-
νούριο νέο Ἕλληνα ποιητὴ καὶ τὸν προσεφώνησε μὲ τὸ στίχο Onorate
l'altissimo poeta;»

Τὸ πνεῦμα τοῦ Ροῦδη. «Τὸ εὐλογημένο τὸ παιδί δὲν ἄκουσε καλὰ
—εἶν' ἀλήθεια πὼς ἦλθε κάτω, καὶ μάλιστα ξεσκουφωτός, ὁ Δάντης
τὸν πῆρε πράγματι πού τὸ χέρι καὶ δείχνοντάς μας τον ἐφώναξε:
«ὄρᾳτε Ἰ ἀναλατissimo poeta» κ' αὐτὸ τὸ εὐλογημένο
τὸ παιδί!...»

Συστήνουμε στὸ κ. Σκίπη στὴ δευτέρα ἔκδοσι τοῦ ἔργου του
τὴ διόρθωσι τοῦ στίχου.

ΠΕΤΡΟΣ ΠΕΤΡΙΤΗΣ

Ν. ΛΑΠΑΘΙΩΤΗ: ΠΡΟΑΝΑΚΡΟΥΣΜΑ

Ὁ κ. Ν. Λαπαθιώτης δημοσιεύει στὸ Νουμᾶ (ἀριθ. 481) τρία
ποιήματα μὲ τὸ γενικὸ τίτλο «Τριλογία». Ἄς μὴ γελαστεῖ ὁ ἀνα-
γνώστης. Ὁ σωστός τίτλος ἔπρεπε νά'ναι «Πολυλογία».

Ἰδίως τὸ «Προανάκρουσμα» λύει ὀριστικὰ τὸ καινούργιο ποιη-
τικὸ πρόβλημα τοῦ νὰ ἐκφράζεται μὲ πολλὰ λόγια καὶ πλήθιους
στίχους ἓνα φτωχὸ νόημα. Διαβάστε:

ΠΡΟΑΝΑΚΡΟΥΣΜΑ

Δὲ μὲ νοιάζει

Ἄ δὲ μὲ νοιώσουνε οἱ Πολλοὶ—καὶ τί μὲ νοιάζει;

Περηφάνεια μου πού ὑψώνεις με πρὸς τᾶστρα

Κ' εἶσαι Θεὸς μου κ' Ἄστρα—τί μὲ νοιάζει;

Κι' ὅσοι καὶ νά'ναι—οὔτε μὲ νοιάζει κ' ὅσοι νά'ναι,

Δέκα ἂν εἶναι—οὔτε μὲ νοιάζει—Δέκα ἂν εἶναι

Καὶ πιὸ λίγοι κ' ἀπὸ Δέκα.

Καὶ Τρεῖς, καὶ Δυό, κ' ἓνας ἂν εἶναι, ὦ! κ' Ἐνας. . . .

Μ' ἄ δὲ συντύχουμε Ἀδερφοὶ οὔτε μ' Ἐνα

Δὲ μὲ νοιάζει

— Κ' ΕΙΜΑΙ ΕΓΩ ΓΙΑ ΜΕΝΑ.

Ἔτσι καὶ ἡ Ἀριθμητικὴ χρησιμεύει στὴν Ποίηση. Ἄν δὲ ὁ
κ. Λαπαθιώτης εἶχε τὴν πρόνοιαν νὰ μὴ νοιάζεται ἂν εἶνε ἑκατὸ ὅσοι
τὸν νοιώθουν καὶ ὕστερα ἐνενηντὰ ἐννέα. . . ἐνενηντὰ ὀκτώ κλπ.
μέχρι τοῦ μηδενός—ἐαυτοῦ του, τότε τὸ προανάκρουσμα θὰ καταν-
τοῦσε ὀλόκληρο Ὅπερα ἢ καὶ Κάπο ντ' Ὅπερα.

Γιὰ τὴν ἐρχομένη φορὰ ἔχουμε νὰ τοῦ χαρίσουμε ἓνα θαυμάσιο
ποιητικὸ θέμα τόσο ἐλαστικὸ, τόσο λαστιχένιο δηλαδὴ, πού ἢμπορεῖ
μὲ μερικὲς βαριασιόνες κανάλληλες νὰ γεμίσει ἓναν τόμο ὀλόκληρο:
Ἰδοὺ τὸ θέμα δωρεάν:

«Τὸ ρουμπί, τὸ κουμπί, τὸ ρουμποκουμπολόγι

πού τὸ πῆραν οἱ ρουμπήδες, οἱ κουμπήδες, οἱ ρουμποκουμπολογῆδες

ΠΕΤΡΟΣ ΠΕΤΡΑΧΗΝΗΣ

LA GLORIOSA BATTAGLIA DI PSINTHO

Δέκα χιλιάδες Ἰταλοὶ
μ' ἐξηνταδὺ φρεγάδες,
βγήκαν στὴς Ρόδος τὰ νερὰ
νὰ διώξουν τοὺς ἀγάδες.

Πᾶει ὁ στρατὸς ἀπὸ στεριά,
κι' ὁ στόλος τοῦ πελάου
κι' ὁ στρατηγὸς Ἀμέλιος
πηγαίνει λάου λάου.

Κι' ἀκολουθοῦν πού πίσω του
μουλάρια μὲ κασόνια,
φλάσκες τοῦ Κιάντι τὸ κρασι
καὶ κάσες μακαρόνια.

Στὸ δρόμο πού πηγαίνανε
δὲν ἤξεραν τὰ μέρη,
Κι' ἓνος χωριάτης Ψιθθενὸς
τοὺς ὀδηγεῖ ἀπ' τὸ χέρι.

Φτάνουν στὴς Ψιθθος τὸ χωριὸ
καὶ δείχνει σὲ μιὰ ράχη
πούταν τῶν Τούρκων ἢ φρουρὰ
κι' ἀρχίνησαν τὴ μάχη.

Ἦταν οἱ Τούρκοι τριανταενητὰ
κι' ὁ ἀρχηγὸς σαράντα.
Καὶ τοὺς βαροῦν ἀπὸ στεριά
κι' ὁ στόλος ἀπ' τὰ Τριάντα.

Κατὰ τὰ μισοβδόμαδα
ἐσώθη τὸ ψωμί τους.
Κ' ἐπῆγαν καὶ παράδοσαν
οἱ Τούρκοι τὸ σπαθὶ τους.

Κι' ὁ στρατηγὸς Ἀμέλιος
τηλεγραφεῖ στὴ Ρώμη
πὼς τέτοια μάχη στὸ ντουινὰ
δὲ στάθηκεν ἀκόμη.

Κι' ὅταν πηγαίναν τὴ φρουρὰ
αἰχμάλωτη στὴ χώρα
οἱ Ἰταλοὶ κ' ὁ στρατηγὸς
μὲ τὸ σπαθὶ του φόρα,

βγήκαν ἀπ' τὰ λαγοῦμια τους
μὲ τὰ μακρὰ τ' αὐτιά τους
καὶ τοὺς θαυμάζαν οἱ λαγοὶ
γιὰ τὸ κατόρθωμά τους.

ΣΠΑΓΕΤΟΣ ΠΑΡΜΕΖΑΝΟΣ

ΒΙΛΔΕΝΜΠΡΟΥΧ.—Τὸ «Τραγοῦδι τῆς Μάγισσας» μετὸ συντόμου λογοτεχνικῆς ἀπόψεως περὶ τῆς γυναικὸς ἐν τῇ τέχνῃ.—Ὑπὸ Ἰωάννου Χριστοφάκι, διδάκτορος τῆς Φιλολογίας καὶ τῆς Φιλοσοφίας, καθηγητοῦ κ.λ.π. καὶ λοιπὰ Λονδῖνον—Ἀλεξάνδρεια, Πατριαρχικὸν Τυπογραφεῖον 1913. Τὸ ὅλον σελίδες 32, ἀφιερωμένον μὲ πολλὴν ἀγάπην εἰς τοὺς συμπολίτας—τοῦ συγγραφέα—Κυπρίου.»

Ἐνα δεῖγμα μόνο—ἓνα *echantillon sans valeur* θὰ μποροῦσαμε νὰ ποῦμε—ἐμπρὸς στὸ ἀναγγελλόμενον, στὸ ξόφυλλο τοῦ βιβλίου τούτου, τεράστιο συγγραφικὸ ἔργο ἀπὸ χιλιάδες χιλιάδων σελίδων τοῦ σοφοῦ συγγραφέα, ἀπαρτιζόμενο ἀπὸ πολλοὺς καὶ πολυσέλιδους φιλολογικοὺς, φιλοσοφικοὺς, μεταφραστικοὺς, λυρικοὺς, κοινωνιολογικοὺς, πολιτικοὺς, ἱστορικοὺς, λογοτεχνικοὺς, γραμματολογικοὺς, μυθολογικοὺς, ποιητικοὺς, κωμικοὺς, δραματικοὺς, πολεμικοὺς, θεολογικοὺς, βιογραφικοὺς καὶ νομικοὺς τόμους πού βρῶσκονται ὅλοι τους—«Ὑπὸ τὰ πιεστήρια».

Θὰ εἶταν μεγάλη ἀδικία γιὰ τὸν συγγραφέα νὰ κρίνει κανεὶς «ἔξ ὄνυχος τὸν λέοντα» Ὡς τόσο ἡ «Σύντομος λογοτεχνικὴ ἀποψις περὶ τῆς γυναικὸς ἐν τῇ τέχνῃ» μᾶς ὑπόσχεται φαιδρὸς σελίδες γιὰ τὴν καθόλου πνευματικὴν κατάστασιν τοῦ συγγραφέα, ἡ δὲ λεγόμενη μετάφρασις τοῦ «Τραγοῦδιου τῆς Μάγισσας» τοῦ ποιητῆ Βίλδενμπρουχ-Ικάροτσισχ περισσότερες συγκινήσεις γιὰ τὴν παγκόσμιαν τέχνην καὶ σοφίαν πού μὲ τόση λαχτῆρα καὶ ἀγάπην ἀγκάλιασεν ἡ μεγάλη ψυχὴ τοῦ σοφοῦ ἀνδρός.—Πουλιέται γιὰ γρ.διατ. 5 στὰ βιβλιοπωλεῖα.

ΠΕΤΡΟΣ ΠΕΤΡΟΜΑΡΑΣ

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΣΑΒΑΤΟ

Ἰδιοκτήτης, Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ—Γραφεῖα, δρόμος Οἰκονόμου ἀρ. 4, Ἀθήνα

Συντρομὴ χρονιάτικη: Γιὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Κρήτη δρ. 10. Γιὰ τὸ ἐξωτερικὸν φρ. χρ. 12,50. Γιὰ τὴν ἐπαρχίαν δέχεται καὶ τριμηνεὶς συντρομῆς (3 δρ. τὴν τριμηρία). Κανένας δὲ γράφεται συντρομητῆς ἂν δὲ προπληρώσῃ τὴν συντρομὴν του.

Ο ΑΡΓΟΣ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

Τὸ πρῶτον ἐν Ἑλλάδι ἰδρυθὲν
γραφεῖον Ἀποκομιμάτων (Coupages)
περιοδικῶν, ἐφημερίδων κλπ.

Ἀναγιγνώσκει, ἀποκόπτει καὶ ἀποστέλλει
αὐθωρεὶ τὰ τεμάχια τῶν ἐφημερίδων, πε-
ριοδικῶν καὶ λοιπῶν ἐντύπων τ' ἀφαιρῶντα
τοὺς συνδρομητὰς του ἐφ' οἷονδῆποτε εἰδι-
κοῦ ἢ γενικοῦ θέματος.

ΑΘΗΝΑΙ ὁδὸς Σταδίου 43.
Στὰ Ὁρφανίδου.

Γίνεται κανεὶς συνδρομητῆς εἰς τὸν
Ἄργον τοῦ τύπου τῆς Ἀνατολῆς ἐπὶ
καταβολῇ δρ. 1 ἐφ' ἅπαξ διὰ δικαίωμα
ἐγγραφῆς καὶ τῆ πληρωμῇ 5 λεπτῶν κατ'
ἀπόκομα (Coupage).

ΝΕΑ ΖΩΗ

Ὁργανο τοῦ Ὁμωνύμου Φιλολογικοῦ
Συλλόγου

Χρονιάτικη Συνδρομὴ:

Γιὰ τὸ Ἐσωτερικὸ Γρ. Δ. 60

Γιὰ τὸ Ἐξωτερικὸ Φρ. χρ. 20

Τιμὴ τοῦ Φυλλαδίου Γρ. Δ. 8.

ΧΑΡΑΥΓΗ

Εἰκονογραφημένον Περιοδικὸν
Δεκαετημέροσ, ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Συνδρομὴ Ἐτησία:

Ἐν τῷ ἐξωτερικῷ φρ. χρ. 18.